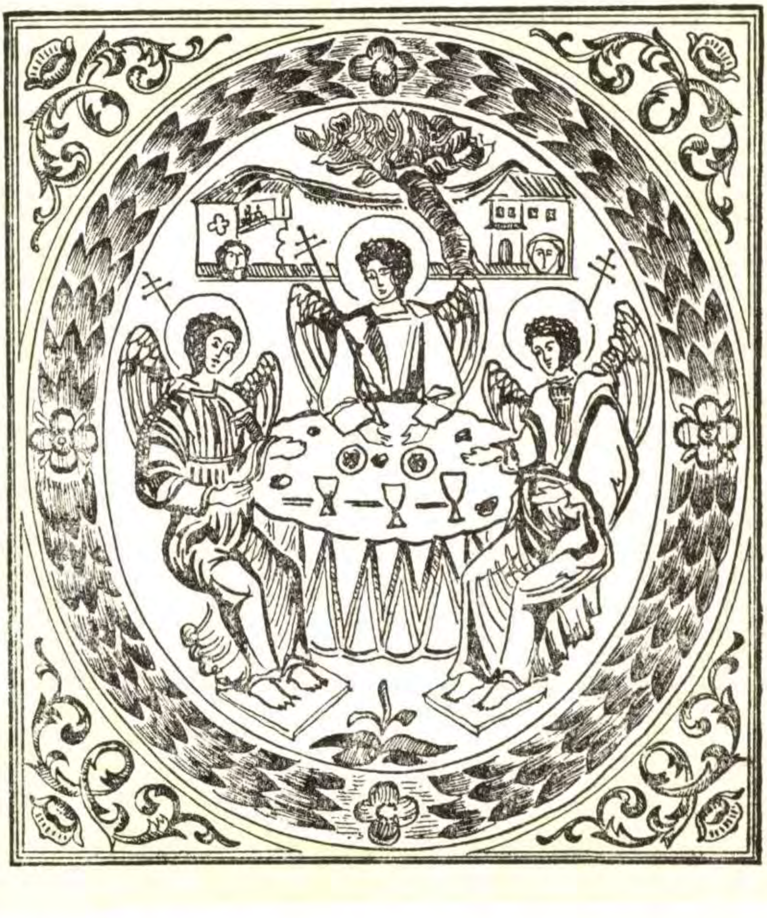
MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI și
EPISCOPIEI ORADIEI

3

MAI—IUNIE
1987
ANUL XXXII
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXII, Nr. 3 MAI—IUNIE 1987

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Momente de seamă în istoria patriei

ANIVERSAREA CENTENARULUI INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI ȘI A ZILEI VICTORIEI

1877 a fost anul cînd s-a recîștigat independența țării. Această afirmație vrea să arate că noi am fost independenți în vremurile trecute și numai în împrejurările vitrege ale istoriei am pierdut ceea ce aveam mai scump, independența.

De cînd îi știm pe strămoșii noștri, îi știm liberi, harnici, omenoși, viteji — așa cum i-au cunoscut popoarele din jur, străine, și cum îi menționează istoria.

Colonizarea Daciei de către romani a fost o înfrîngere a dacilor, dar nu absolută, definitivă, căci populația băștinașă războinică se răscula permanent, făcîndu-i pînă la urmă pe romani — și datorită năvălirii popoarelor migratoare — să se retragă, dar lăsînd în urmă dovezi ale civilizației lor, drumuri, poduri, edificii publice, cetăți. Ori toate acestea nu puteau fi făcute de tîlhari aduși de la Roma, precum susțin unii pseudo-istorici.

Aurelian se retrage din Dacia în anul 271. În tot acest timp de aproape două secole de dominație romană, dacii și-au continuat existența pe pămîntul lor, dar acum se întîmplă unul din cele mai importante evenimente, anume contopirea elementului dac cu cel roman, fenomen ce va da naștere poporului român.

Tot din secolul II—III, o viață creștină intensă și bine organizată a înflorit pe teritoriul vechii Dacii. Sînt menționați martiri localnici precum Sava Gotul, Zoticos, Attalos, Camasis, Filippos, ne mîndrim cu episcopi ca Niceta de Remesiana, Evangelicus de Tomis, Valentinianus, etc. Acestea vin să demonstreze neverosimilitatea unor opinii emise de unii istorici fără valențe, care pretind că noi românii am primit creștinismul și mai ales organizarea bisericească de la popoarele vecine. Ori, cînd vecinii au venit ca migratori și s-au așezat pe teritoriile unde se află azi, noi eram un popor cu limbă, cultură, credință, organizare politică și religioasă, proprii.

În secolele care au urmat, românii s-au organizat în formațiuni politice menite să opună o mai bună rezistență popoarelor migratoare. La anul 896 au sosit în Cîmpia Panonică ungurii, care sub conducerea lui Arpad purced la cucerirea populației daco-romane din Transilvania. Ocuparea Transilvaniei însă se întîmplă după anul 1000 și va dura două secole pînă la vremea aducerii cavalerilor teutoni în ținuturile românești. Dar cu toată această ocupație românii de aici și-au păstrat individualitatea, organizarea politică, limba și credința, schimbîndu-și doar cîrmuitorii.

Mai tîrziu, Țările române abia întemeiate, așezate într-o poziție cheie în Europa, au fost, timp de secole, ținta principală a otomanilor. Abia după lupte înverșunate, copleșiți de forța numerică a invadatorilor, de intrigile din interior și de trădările unor țări europene, Țările române au trebuit să accepte dominația otomană. Dar românii niciodată nu și-au pierdut independența față de Poartă chiar dacă adesea au plătit tribut. Raporturile dintre înalta Poartă și Țările române se reglementau pe baza unor așa-numite capitulațiuni care dădeau dreptul Principatelor române de a avea domn pămîntean, de a-și face legi proprii, dar cu obli-

gația plății tributului. Tributul a fost într-adevăr o mare povară înainte de 1843, dar mai cu seamă în timpul domniilor fanariote, cînd acesta reprezenta 70% din buget.

De la începutul conflictului cu turcii, timp de trei decenii, Mircea cel Mare a apărat linia Dunării obținînd victorii răsunătoare precum cea de la Rovine care i-a atras pe drept cuvînt denumirea de „principe între creștini, cel mai viteaz și mai ager" (cronicarul Leunclavius).

În Moldova s-a ridicat Ștefan cel Mare ca apărător al independenței naționale și al dreptei credințe, obținînd victorii ce au făcut înconjurul lumii și care i-au adus laude din partea multor prinți apuseni, inclusiv din partea Sfîntului Părinte de la Roma, care afirma că numele lui Ștefan este pe buzele tuturor. Cronicarul polonez Miechowski spunea despre Ștefan: „Bărbat glorios și victorios care ai biruit pe toți regii vecini... om fericit căruia soarta i-a hărăzit cu multă dărnicie toate darurile... *tu ești drept, prevăzător, isteț, biruitor contra tuturor dușmanilor* (s. n.). Nu în zadar ești socotit printre eroii secolului nostru".

În Transilvania lupta pentru independență națională a fost dusă de către Iancu de Hunedoara, fiu de român transilvănean din familia Corvineștilor, cel mai strălucit general al statului feudal transilvănean.

Lupta pentru independență a românilor în fața imensei puteri otomane a fost continuată în Țara Românească de către Vlad Țepeș cu succese răsunătoare și dusă mai departe de către Mihai Viteazul, care la numai doi ani după instalarea ca domn, în 1593, obține o victorie strălucită la Călugăreni. Dîndu-și seama de pericolul turcesc, Mihai purcede, începînd cu campania din 1599 și pînă în 1600, la unirea celor trei țări române, intitulîndu-se „Io Mihai voievod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei". Unirea făcută de Mihai a avut un real sprijin în conștiința că toți locuitorii celor trei provincii sînt frați, precum și unitatea limbii și a credinței religioase, constituind cel mai mare eveniment în istoria poporului nostru de la căderea statului unitar dac. După moartea lui Mihai Viteazul, Țările române au trebuit să plătească tribut turcilor pînă în 1821, cînd prin revoluția lui Tudor Vladimirescu s-a pus capăt domniilor fanariote în timpul cărora asuprirea poporului a fost dintre cele mai crîncene. Revoluția lui Tudor, cu renume în Europa, a avut ca prim rezultat numirea în Principatele române a domnilor pămînteni.

Neatîrnarea națională a fost inclusă și în programul celei mai mari revoluții din epoca modernă a istoriei Principatelor, revoluția din 1848. În 1850 Nicolae Bălcescu declara că mai sînt încă două revoluții de făcut și anume una pentru unitatea națională și alta pentru independența națională, pentru ca națiunea română „să reintre în plenitudinea drepturilor sale naționale".

Previziunile marelui revoluționar s-au adeverit rînd pe rînd. În anul 1859 prin voința întregii națiuni, Moldova și Țara Românească se unesc sub un singur domn pămîntean, Alexandru Ioan Cuza, într-un singur stat. Acest pas a fost posibil datorită faptului că Țările române, deși separate geografic și politic, sufletește nu au fost despărțite niciodată. Românii știau că toți sînt frați, că ei curg din același izvor, că sînt legați veșnic prin aceeași limbă, de aceleași năzuințe, de aceeași credință.

A doua previziune a lui Bălcescu s-a împlinit la 12 aprilie 1877, cînd Rusia a declarat război turcilor. Guvernul român dîndu-și seama că există cadrul favorabil dobîndirii independenței țării și al recunoașterii statului român unitar cu numele istoric de România, trimite o notă Porții, semnată de ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, în acest sens, care însă a fost respinsă. În acest context a fost permisă trecerea armatelor rusești prin România, fapt ce a fost ca o sticlă incendiară; la 21 aprilie turcii au început să bombardeze orașele românești de la Dunăre, iar armata română a răspuns bombardînd Vidinul. Starea de război era creată, ea s-a încheiat prin proclamarea independenței în ziua de 9 mai 1877, zi în care Mihail Kogălniceanu declara în camera deputaților: „Sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare... așadar domnilor deputați, nu am nici cea mai mică frică și îndoială de a declara în fața reprezentației naționale, că sîntem o națiune liberă și independentă... noi trebuie să dovedim că sîntem națiune vie... că sîntem în stare să facem sacrificii ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii

noştri şi această misiune în momentul de faţă este încredinţată fraţilor şi fiilor noştri care mor la hotare".

Ziarul austriac „Der Ostern" scria în acel timp despre marele eveniment: „Milioanele de români din Transilvania, Banat, Bucovina urmăresc cu sentimente frăţeşti această luptă glorioasă a fraţilor lor. Lumea n-a văzut niciodată o luptă mai dreaptă şi pentru o cauză atît de justă". De asemenea cotidianul francez „Journal des Débats" scria că „Misiunea istorică a românilor constă în a detaşa Banatul şi Transilvania de Austria şi de a face cu aceste ţări reunite un stat daco-român".

După obţinerea independenţei naţionale, armata română trecînd Dunărea, în Bulgaria, se distinge prin vitejie, obţine victorii, cucereşte întărituri, remarcîndu-se în luptele crîncene de la Plevna, Smîrdan, Rahova, Griviţa ş. a.

Ziarul „Bund" din Berna scria: „Niciodată n-aş fi crezut să văd atîta bravură la o trupă care pînă acum n-a cunoscut focul. Astăzi am convingerea că armata română merită să fie pusă lîngă orice altă armată a Europei", iar marchizul Grammez de Wardes scria: „Curcanii formaţi aproape în mod exclusiv din ţărani, s-au remarcat prin focul armelor *ca români cu sîngele lor dac al căror costum îl poartă şi azi*". (s. n.)

La congresul de la Berlin deschis la 1 iunie 1878 s-a recunoscut independenţa deplină a României.

Războiul pentru independenţă a fost susţinut cu sacrificii imense. Peste 10.000 de români au fost răniţi sau jertfiţi. La acesta, Biserica Ortodoxă Română prin preoţii ei de pe toate meleagurile şi-a adus o contribuţie importantă, precum şi românii din Transilvania. Preoţi ortodocşi, călugări şi călugăriţe şi-au adus aportul pe front, au lucrat în cadrul organizaţiilor de Cruce Roşie, mulţi dintre ei au primit distincţii şi decoraţii.

Dobîndirea independenţei patriei a fost un moment crucial în istoria românilor, un pas gigant spre unitatea naţională desăvîrşită. Să ne amintim că fraţii români din Transilvania în acea vreme erau sub jugul de fier al Austro-Ungariei şi neuniţi cu ţara, dar ziua cea mare a sosit la 1 Decembrie 1918, cînd la Alba Iulia a avut loc Marea adunare la care au participat peste 100.000 de români din Transilvania şi Banat, zi cînd s-a decretat unirea Transilvaniei cu România.

Între fericitele evenimente din istoria Patriei noastre care au avut darul de a scoate din nou în evidenţă în faţa întregii lumi vocaţia bimilenară a poporului nostru de pe vatra veche a Daciei, aceea de făcător şi iubitor de pace, de libertate şi frăţietate între popoare, de independenţă a patriei proprii şi dezrobire a altora, se numără la loc de mare cinste şi revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944, realizată de întreg poporul român sub conducerea forţelor progresiste ale vremii, şi care a generat acea binecuvîntată zi de 9 Mai 1945, intrată în istorie cu numele de Ziua Victoriei.

Instaurarea regimurilor dictatoriale fasciste în ţările europene şi expansiunile revanşarde, revizioniste ale Germaniei naziste şi Ungariei horthyste au făcut ca România să-şi vadă ameninţată integritatea teritorială şi independenţa cîştigată după incalculabile jertfe umane şi materiale. În acest context internaţional România este tîrîtă în cel mai mare război-măcel din cîte a cunoscut vreodată omenirea.

Dar virtuţile nobile, tradiţionale ale poporului român s-au afirmat şi de această dată, astfel că România se numără printre primele ţări din lume care au luat atitudine făţişă antifascistă, constituindu-se încă din iunie 1933 „Comitetul Naţional Antifascist" care a antrenat întreaga naţie la numeroase întruniri şi demonstraţii antihitleriste şi antifasciste pentru libertate, demnitate, dreptate şi pace, aşa cum a fost marea demonstraţie de la 1 Mai 1939 din Capitală.

Anii 1939—1944 au fost ani de vîltoare, tensiune, suferinţă şi sacrificii, ani în care poporul român a dovedit eroism şi o consecvenţă uimitoare în lupta lui pentru făurirea idealurilor pentru care a luptat de veacuri. Această perioadă se încheie cu ziua cea mare a României, 23 August 1944. În acel an, după eliberarea patriei de sub dominaţia fascistă şi imperialistă, armatele române au participat efectiv la eliberarea popoarelor vecine, de sub aceeaşi dominaţie.

În cele 260 de zile de lupte pe teritoriul patriei, Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, armata română a înscris pagini de vitejie legendară, participînd la acest război din ziua insurecției și pînă la cucerirea victoriei din 9 Mai 1945 cu un efectiv de 538.536 militari dintre care 168.000 (5.000 ofițeri și subofițeri) au căzut eroic pe cîmpul de luptă. Efortul material, financiar, economic depus de România pînă în Ziua Victoriei, după calcule destul de departe de adevăr, se ridică la aproximativ 770 milioane dolari (valuta anului 1938), iar pagubele provocate de bombardamente și operații militare, se ridică la suma de 350 milioane dolari, totalul efortului depășind suma de un miliard dolari.

Ziua Victoriei a găsit trupele române participînd activ pînă în ultima zi a războiului la înfrîngerea Germaniei hitleriste, grăbind sfîrșitul conflagrației mondiale cu peste 200 de zile.

Și la acest eveniment important din viața poporului nostru Biserica Ortodoxă a fost prezentă efectiv, sprijinind cauza nobilă care a cerut atîtea jertfe.

Astăzi România pășește pe drumul socialismului în fruntea țărilor doritoare de pace, de dreptate, de progres și prosperitate, de egalitate în drepturi și respect reciproc, principii vechi, nobile și demne de un popor cu o istorie plină de glorie.

Aceste două evenimente ce le comemorăm acum, de o însemnătate crucială în viața poporului nostru, care au schimbat cursul istoriei acestuia, ne îndreptățesc să privim cu mîndrie la toate realizările înfăptuite în țară de la fericitul an 1944 și pînă în prezent și mai ales în ultimii 22 de ani, care constituie cea mai glorioasă pagină a istoriei neamului nostru din acest punct de vedere, ani în care chipul patriei s-a schimbat complet și cînd realizările obținute aici n-au cunoscut precedent. Izvorul forței creatoare a poporului nostru și garanția apărării libertății, independenței și suveranității patriei, garanția cuceririlor revoluționare obținute pînă acum, le constituie unitatea sa în jurul conducătorului acestui popor, al președintelui României noi. Exemple grăitoare pot fi găsite în toate domeniile vieții: industria energiei electrice, prelucrarea metalurgică, industria petrolieră, industria electronică, tehnică și de calcul, industria constructoare de mașini, industria de medicamente, cosmetice, coloranți și lacuri, industria petrochimică, industria cimentului și a materialelor de construcții și multe altele care reflectă în mod evident nivelul tehnico-economic, de civilizație și bunăstare la care se află poporul nostru în acești ultimi ani.

Toate orașele de pe harta țării și-au schimbat integral chipul, aceasta fiind o mărturie elocventă despre ceea ce înseamnă orînduirea noastră socialistă și angajînd în același timp întregul popor la munca pentru înălțarea patriei pe noi trepte de lumină și înflorire.

Ca urmare a acestei multiple dezvoltări, veniturile reale ale oamenilor muncii au crescut vertiginos în ultimii ani, peste 82 la sută din populația țării locuiește în case noi, nivelul de trai și civilizație ridicîndu-se continuu. Prin repartizarea obiectivelor industriale în mod rațional în toate zonele și județele țării s-a putut face o valorificare mai eficientă a resurselor locale și astfel dezvoltarea economică a putut să fie atît de spectaculoasă. Producția industrială a crescut în anul 1965 de 17 ori față de anul 1945 și de 105 ori în anul 1985 față de anul arătat. În anul 1985 producția industrială a anului 1945 s-a realizat în numai 3,5 zile, iar cea a anului 1965 în 60 de zile. În cel de-al optulea cincinal, producția marfă industrială va crește cu 43,3—49 la sută față de anul 1985, într-un ritm anual de 7,5—8,3 la sută. 95 la sută din necesarul actual de mașini, utilaje, instalații și echipamente este asigurat de producția internă. Producția industriei chimice, ramură cu cel mai înalt dinamism, a crescut față de 1945 de aprox. 117 ori în 1965 și de aprox. 1200 de ori în 1985. În perioada 1945—1985 s-au creat 6,5 milioane locuri noi de muncă, din care 3 milioane numai în industrie. În perioada 1966—1986, volumul schimburilor economice ale României a crescut de 8,2 ori în ansamblul căruia exportul s-a majorat de 9,3 ori. Spectaculoasele realizări: Magistrala albastră, Metroul bucureștean, Hidrocentralele Porțile de Fier I și II, Transfăgărășanul, noul Palat al Pionierilor și Șoimilor Patriei și noul Centru Administrativ București, canalele Dunăre—București și Poarta Albă—Midia în curs de realizare și multe

altele vorbesc de la sine despre realismul și temeinicia principiilor de progres și civilizație ce călăuzesc poporul român în făurirea noii sale istorii.

Toate direcțiile principale ale procesului de dezvoltare multilaterală a societății noastre exprimă grija statornică a președintelui țării pentru dezvoltarea economico-socială, pentru modernizarea bazei tehnico-materiale în toate ramurile economiei naționale și agricultură, exprimînd dragostea sa fierbinte pentru neamul românesc.

În atmosfera înnoitoare prin care trece țara, pulsează aerul proaspăt al timpului cînd se construiește un viitor aflat deja sub ochii noștri.

Evenimentele pe care le sărbătorim, luminează viața de zi cu zi a fiecărui român care trăiește prin jertfa înaintașilor în această Românie nouă „țară de glorii și de dor", cetate a viitorului, moștenire fără seamăn pentru urmașii ctitorilor de azi.

Redacția

Studii şi articole

IOSIF FLAVIU — ISTORIC AL EPOCII INTERTESTAMENTARE. IMPORTANŢA SA PENTRU CUNOAŞTEREA CONTEXTULUI ÎN CARE A APĂRUT CREŞTINISMUL

Sursa principală pentru cunoaşterea contextului istoric şi socio-cultural în care a apărut creştinismul o constituie desigur Sfînta Scriptură. Aghiografii ne împărtăşesc, pe lîngă adevărurile revelaţionale, şi date în legătură cu realităţile specifice timpului şi locului în care s-a petrecut evenimentul întrupării.

De o importanţă majoră sînt şi operele scriitorilor profani, trăitori în epocă şi în zonă. Dintre acestea, de o apreciere unanimă se bucură scrierile istoricului evreu Iosif Flaviu, personalitate proeminentă a iudaismului palestinian din secolul I al erei creştine.

Viaţa acestui erudit bărbat ne este suficient de bine cunoscută din autobiografia pe care şi-a alcătuit-o cu scopul de a preîntîmpina răstălmăcirile despre propria sa persoană, venite din partea unor adversari ai săi, care îl socoteau un renegat şi un trădător.[1]

Aflăm astfel că Iosif s-a născut la Ierusalim, în primul an al domniei lui Caligula.[2] Din surse istorice cunoaştem că durata acestui prim an de domnie a împăratului roman s-a limitat între 18 martie 37 şi 18 martie 38. Deci, în acest interval s-a născut şi istoricul Iosif Flaviu.[3]

Tatăl său se numea Matatia şi făcea parte din tagma preoţească. Iosif ţine să sublinieze această descendenţă a sa, socotind-o vrednică de cinste. „Întrucît — scrie el — eu îmi trag originea dintr-un lung şir de strămoşi din rasa sacerdotală, aş putea să mă laud cu nobleţea naşterii mele... şi aceasta pentru că la noi nu este nimic mai de vază decît a avea administrarea lucrurilor sfinte".[4] Adaugă apoi amănuntul că nu era numai descendent din această tagmă a sacrificatorilor, ci încă şi din prima dintre cele douăzeci şi patru de cete care o compun „şi a cărei demnitate este eminentă în raport cu a celorlalte".[5]

Dar nu numai după tată s-a putut lăuda cu o descendenţă nobilă ci în egală măsură şi după mamă. Referindu-se în continuare la aceasta, Iosif scrie: „Din partea mamei, eu număr regi între strămoşii mei, ramura Hasmoneilor, din care ea se trage, a deţinut o lungă perioadă de timp, din istoria evreilor, deopotrivă regalitatea şi sacerdoţiul".[6]

Provenind dintr-o asemenea familie, Iosif a primit din fragedă vîrstă o temeinică instrucţie religioasă încît numai la 14 ani — pretinde el — purta discuţii savante asupra Legii cu personalităţi marcante ale vieţii culturale şi religioase din Ierusalim. La 16 ani cunoştea temeinic doctrinele fariseilor, saducheilor şi ese-

---

1 Vezi: Flavius Joseph, *Oeuvres complètes*, par J. A. C. Buchon, Paris, 1838, p. II.

2 *Ibidem.*

3 Vezi: Emil Schurer, *The history of the Jewish people in the age of Jesus Christ* (175 B. C.—A. D. 135), Volume I, Edinburgh 1973, p. 43.

4 Flavius Joseph, *op. cit.*, p. II.

5 *Ibidem.*

6 *Ibidem.*

nienilor. Urma să se decidă pe care dintre acestea să o îmbrăţişeze şi cărei grupări anume să se afilieze. Înainte de a lua o decizie în sensul acesta el se retrage în pustie, unde petrece timp de trei ani în preajma unui eremit pe nume Banus. Despre acesta Iosif ne transmite informaţia că trăia în mare austeritate. Hrana lui se reducea la ceea ce îi oferea natura. Pentru a se păstra în castitate, el se îmbăia de mai multe ori pe zi şi pe noapte, în apă rece. „Pe acesta m-am hotărît să-l imit", mărturiseşte Iosif plin de admiraţie pentru îndrumătorul său.[7] Informaţia pe care ne-o oferă el aici confirmă prezenţa în părţile deşertului Iudeii a unor bărbaţi care se dedicau ascezei. Nu este exclus ca persoana în cauză să fi fost un esenian, presupunere la care ne îndreptăţeşte amănuntul despre desele spălări rituale în apă rece pe care le practica acela. Esenienii observau cu mare stricteţe un astfel de ritual.

La 19 ani Iosif revine la Ierusalim, decis să se alăture grupării fariseilor.[8] Peste alţi 7 ani îl vom găsi la Roma (an 64 d. Hr.), unde s-a deplasat cu dorinţa de a mijloci eliberarea cîtorva preoţi pe care procuratorul Felix i-a deportat acolo pe baza unor acuze neîntemeiate. Misiunea sa a fost încununată de succes, Iosif reuşind să cîştige de partea cauzei sale pe împărăteasa Poppea, la care l-a introdus un talentat actor evreu, favorit al lui Nero.

La puţină vreme după întoarcerea sa în Iudeea a izbucnit războiul evreilor contra romanilor (an 66 d. Hr.). Precum se ştie, ţara era condusă la acea dată de către procuratorul roman Gesius Florus, care depindea de guvernatorul roman al Siriei. Florus era un om avar şi ticălos. Sub patronajul său mita, abuzul şi jaful se practicau fără de nici o reţinere, la lumina zilei. Culmea nelegiuirii a atins-o Florus în anul 66, cînd, venind din Cezareea, unde îşi avea reşedinţa, la Ierusalim, a intrat în templu şi a jefuit tezaurul. De prilejul acesta s-au folosit sikarii, grupaţi în partidul extremiştilor, care nu admiteau supunerea faţă de împăratul Romei. Aceştia de mult agitau ideea unui război împotriva romanilor, sub cuvînt că numai înfrîngerea acestora va aduce pe Mesia. Ei se numeau sikari de la latinescul „siki" care se traduce cu „pumnal". Într-adevăr, sikarii erau înarmaţi cu nişte pumnale scurte, pe care le ţineau ascunse sub haine şi cu care îşi lichidau vrăjmaşii, adică pe romani, în primul rînd. În împrejurarea la care ne-am referit, sikarii au ieşit cu coşuri în stradă şi în bătaie de joc cereau de pomană pentru Florus.[9] Spre a pedepsi această insultă, Florus a procedat în continuare imprudent, predînd soldaţilor un cartier al Ierusalimului ca să fie jefuit. Apoi a ordonat mai marilor sinedriului să se pregătească de primirea cu onoruri a cohortelor romane de la Cezareea. Cînd acestea au intrat în Ierusalim, avîndu-l în frunte chiar pe Florus, poporul s-a năpustit asupra lor şi după o scurtă luptă Florus a fost nevoit să se retragă. Răsculaţii i-au fugărit din Ierusalim pe toţi reprezentanţii autorităţii romane. Tulburările s-au întins şi în restul ţării. Auzindu-se despre aceasta la Roma, s-a dat ordin lui Chestius Galus, guvernatorul Siriei, să se pună în fruntea legiunii a 12-a şi să facă ordine în Iudeea. Executînd ordinul, acesta a înaintat fără rezistenţă pînă a ajuns la 15 km nord de Ierusalim. Era tocmai sărbătoarea corturilor cînd cetatea sfîntă se umpluse de pelerini veniţi din toate părţile. Aceştia s-au mobilizat imediat în forţe de apărare a oraşului. Atacul lui Chestius a fost respins şi el s-a retras în mare grabă, abandonînd mari cantităţi de armament, pe care răsculaţii le-au folosit în acţiunile lor ulterioare. După această victorie, Ierusalimul a început să se pregătească pentru războiul cel mare. Conducătorii răsculaţilor au decretat Iudeea dezlipită de imperiul roman şi întrucît se aşteptau la un nou atac din partea cotropitorilor, au împărţit ţara în comandamente militare.[10] Iosif Gurion şi marele preot Hanan au fost numiţi comandanţi pentru apărarea Ierusalimului. Iosua ben Ţefafa şi preotul Eleazar ben Hanania au primit comandamentul părţilor sudice ale ţării. Iosif ben Matatiahu, scriitorul de care ne ocupăm, a primit comandamentul Galileii, avînd în subordine o armată de o sută de mii de oameni.

---

7 *Idem*, p. III.

8 *Ibidem*.

9 Vezi: Moşe Maur, *Istoria Israelului*, Tel-Aviv 1972, p. 90.

10 *Idem*, p. 91.

Vestea dezlipirii Iudeii de Roma a produs îngrijorare împăratului Nero, care a trimis pe Vespasian şi pe fiul acestuia Titus ca să organizeze în Siria o armată capabilă să-i aducă din nou sub ascultare pe evreii răsculaţi. În iarna anului 67 aceştia şi-au pregătit armata iar în primăvara lui 68 au debarcat la Acco cu un prim lot de 600 de mii de ostaşi, la care s-au adăugat şi legiunile din Acco şi Cezareea.

Prima confruntare a romanilor cu evreii a avut loc în Galileea. Trupele conduse de Iosif ben Matatiahu n-au putut ţine piept puhoiului soldaţilor inamici şi de aceea s-au risipit în dezordine. Iosif, împreună cu cîţiva luptători s-au retras în cetatea-fortăreaţă Iotapata. Aici au reuşit să opună rezistenţă aproape două luni de zile. Pînă la urmă romanii au cucerit cetatea. Mulţi locuitori au fost ucişi iar o parte au fost luaţi prizonieri. Iosif, împreună cu 40 de luptători au izbutit să se ascundă într-o peşteră, dar au fost descoperiţi în curînd şi somaţi de către romani să se predea. Văzînd că totul e pierdut, cei din peşteră au hotărît să se sinucidă. În timp ce luptătorii îşi curmau viaţa, Iosif s-a furişat din peşteră şi s-a predat romanilor.[11] Condus la Vespasian, el îi prezice generalului că va ajunge împărat.[12] Această prezicere i-a folosit prizonierului, fiind tratat de acum încolo cu îngăduinţă.

Ştirea despre înfrîngerea din Galileea a ajuns la Ierusalim, unde mulţimea şi-a exteriorizat sentimentele de compasiune pentru cei care au pierit, prin tînguire şi mare jale. Iosif era socotit mort şi el, şi mai ales pentru pierderea sa locuitorii din Ierusalim erau mai afectaţi. Dacă pentru cei care fuseseră împreună cu Iosif plîngeau doar familiile lor şi rudeniile, pentru Iosif plîngea întreg Ierusalimul. S-a declarat chiar doliu public de 30 de zile. Cînd însă s-a aflat adevărul că el singur este viu şi că se bucură de favorurile romanilor, sentimentele tuturor s-au schimbat brusc. Marea iubire pentru el pe cînd îl credeau mort, s-a transformat în ură înverşunată. Era acuzat de către toţi de laşitate şi dezertare.[13]

S-a întîmplat ca peste doi ani Vespasian să ajungă într-adevăr pe tron. Noul împărat şi-a adus atunci aminte de profeţia sclavului său şi de aceea i-a redat libertatea lui Iosif. Ca semn de recunoştinţă, acesta va adăuga numelui său pe acela de Flavius, care era numele de familie al eliberatorului său. El îl va urma pe acesta din urmă la Alexandria, apoi va reveni pe lîngă Titus, la Ierusalim, în anturajul căruia va rămîne pînă la sfîrşitul războiului iudaic. În timpul şederii la Ierusalim, Iosif a fost adesea folosit ca interpret, dar compatrioţii săi îl întîmpinau cu aruncare de pietre. Odată a fost chiar rănit de către ei.[14]

După ocuparea Ierusalimului, el a fost autorizat să ia cu sine din propria avere tot ceea ce doreşte, spre a duce la Roma unde tocmai se pregătea să plece. N-a luat însă nimic ci s-a folosit de creditul pe care îl avea spre a scăpa de la moarte pe mulţi dintre apropiaţii săi.

În aceste împrejurări îl însoţeşte pe Titus la Roma, unde va rămîne pentru totdeauna. Vespasian îi va acorda locuinţă în propriul său palat, odată cu titlul de cetăţean roman şi o indemnizaţie bănească anuală.[15] Titus şi Domiţian îi vor conserva aceleaşi favoruri.

Nu se ştie cu siguranţă în ce an a murit Iosif. Un indiciu că a trăit şi după anul 100 avem totuşi în aceeaşi sursă de unde am luat toate datele esenţiale ale vieţii sale şi care este „Autobiografia". Aflăm astfel că el a supravieţuit lui Agripa II, care moare în al treilea an al domniei lui Traian (100 d. Hr.).[16]

Eusebiu de Cezareea ne transmite informaţia că lui Iosif i s-a făcut onoarea de a i se înălţa o statuie la Roma.[17]

---

11 *Despre războiul iudaic*, III, cap. XXV—XXVI, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 673—674.

12 *Idem*, p. 676.

13 *Idem*, p. 678.

14 *Idem*, cartea a V-a, cap. XXVI, p. 746.

15 *Autobiografia*, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. XXVIII.

16 *Ibidem*.

17 *Istoria eclesiastică*, III, 9, Migne, P. G., t. XX, col. 241.

Opera lui Iosif Flaviu

Toate cărţile care ne-au rămas de la el au fost scrise la Roma. Acestea sînt în număr de patru:

1. Antichităţile iudaice (Ἰουδαϊκὴ ἀρχαιολογία). Această scriere împărţită în douăzeci de cărţi redă istoria poporului evreu de la origini şi pînă la începutul războiului iudaic. Primele zece cărţi urmează pas cu pas istorisirile biblice, pînă la captivitatea babilonică. De la cartea a 11-a şi pînă la a 14-a este înfăţişată istoria evreilor din timpul domniei lui Cirus şi pînă la domnia lui Irod cel Mare. Cărţile a 15-a, a 16-a şi a 17-a au drept obiect domnia lui Irod cel Mare, iar ultimele cărţi merg de la moartea acestui rege pînă la începutul războiului contra romanilor.

Iosif şi-a propus în această vastă operă să ridice în ochii lumii romane şi greceşti prestigiul naţiunii iudaice, demonstrînd că şi aceasta urcă, de asemenea, pînă departe în antichitate şi că nu i-au lipsit nici ei oamenii mari.[18]

În partea biblică a scrierii sale, el atenuează unele relatări scripturistice care i se păreau că ar putea şoca pe cititorii dintre neamuri, dînd în acelaşi timp amploare altora. N-a ştiut însă întotdeauna să fie ponderat şi astfel s-a întîmplat ca unele relatări sfinte, cum sînt cele despre istoria patriarhilor şi a lui Moise, să fie alterate printr-un prea mare număr de tradiţii rabinice.

Pentru perioada care merge de la Neemia la Antioh al IV-lea Epifanes (400—175 î. d. Hr.), el nu utilizează decît surse legendare, arătîndu-se astfel slab informat chiar asupra unei epoci unde ar fi putut deveni sursa istorică cea mai autorizată.

A scris istoria Hasmoneilor (Macabeilor) cu ajutorul primei cărţi a Macabeilor şi a istoricilor păgîni Polibiu, Strabon şi Nicolae din Damasc. Îl urmează pe acesta din urmă şi pentru domnia lui Irod cel Mare, care este înfăţişată în detaliu.

Merită să ne oprim aici asupra unor date din biografia acestui rege şi a unor evenimente din timpul său, aşa cum sînt înfăţişate în „Antichităţile" lui Iosif Flaviu.

Despre Antipater, de pildă, tatăl lui Irod cel Mare, aflăm că reprezenta o mare autoritate în Idumeea. El s-a căsătorit cu o femeie dintr-o familie ilustră din Arabia. A avut cu aceasta patru fii: Fazael, Irod, Iosif, Feroras, şi o fiică — Salomeea.

Pentru sprijinul acordat romanilor în războiul din Egipt, Cezar îi oferă lui Antipater calitatea de cetăţean roman, cu toate privilegiile ce decurgeau de aici şi pe aceea de guvernator al Iudeii.[19]

De meritele tatălui au profitat însă mai mult copiii săi şi în primul rînd Irod. În legătură cu ascensiunea acestuia la tron, Iosif ne informează că mai ales trei au fost împrejurările care l-au ajutat pe Irod să ajungă rege. În primul rînd a fost obligaţia pe care Antoniu ca şi Cezar o avea faţă de Antipater, tatăl lui Irod. Era apoi promisiunea unei însemnate sume de bani pe care Irod însuşi o făcuse lui Antoniu, în cazul în care îl va ajuta să ajungă rege. În sfîrşit l-a favorizat ura pe care o nutrea Antoniu faţă de Antigon, ultimul vlăstar din dinastia Hasmoneilor, pe care îl socotea ca pe un duşman declarat al romanilor.

Augustus, la rîndul său, s-a comportat la fel faţă de Irod, atît pentru prietenia strînsă ce a existat între Cezar şi Antipater, cît şi pentru a-l obliga pe Antoniu, pe care îl vedea îmbrăţişînd cu atîta ardoare interesele lui Irod.

Aceştia doi, Antoniu şi Augustus, adunară senatul şi încredinţară lui Mesala şi Atratinus să-l prezinte pe Irod. Ei au pomenit cu mari laude serviciile pe care tatăl său le-a adus romanilor, arătînd totodată lipsa de loialitate a lui Antigon, care nu numai că era duşman al romanilor, cum îl arătau ultimele acţiuni, dar manifesta faţă de aceştia şi un dispreţ, nevoind să primească coroana decît din mîinile parţilor. Acest discurs i-a iritat pe senatori contra lui Antigon.

Antoniu a adăugat că în războiul pe care romanii tocmai îl purtau contra parţilor, va fi fără îndoială avantajos să ajungă Irod rege al Iudeii. Toţi senatorii

18 *Antichităţile iudaice*, Prologul, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 3—4.
19 *Antichităţile iudaice*, XIV, cap. XV, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 366.

au îmbrățișat această părere și astfel, precizează Iosif, „a fost terminată numai în șapte zile această afacere neașteptată pentru Irod". Neașteptată, deoarece romanii nu aveau obiceiul de a conferi coroană celor care nu erau de neam princiar. La ieșirea din senat, Antoniu și Augustus îl puseră pe Irod în mijlocul lor și acompaniați de consuli și senatori l-au condus la capitoliu unde au adus sacrificii. Antoniu a dat apoi un superb banchet în onoarea noului prinț, care în cea de a 124-a olimpiadă (respectiv în anul 37 î. d. Hr.) își începea domnia.[20]

Împărtășind întru totul sentimentele reprobatorii ale neamului său față de Irod, care n-a întîrziat să se manifeste ca un tiran, Iosif consemnează în cartea sa că aflîndu-se acesta în culmea puterii și dispunînd de libertatea de a face tot ceea ce voia, nu s-a mai temut de a se îndepărta din ce în ce mai mult de conduita și tradiția strămoșilor poporului evreu. „El a abolit vechile noastre obiceiuri, care pentru el trebuiau să fie inviolabile și a introdus altele noi" — scrie Iosif cu amărăciune.[21] A început prin a organiza jocuri, lupte și curse cu cai, care se țineau din 5 în 5 ani în onoarea lui Augustus și a construit pentru aceasta un teatru în Ierusalim și un amfiteatru în afara orașului. „Aceste două edificii — scrie Iosif — erau superbe, dar contrare tradițiilor noastre, care nu ne permit să asistăm la astfel de spectacole".[22]

Întrucît Irod voia să facă celebre aceste jocuri, le-a popularizat zgomotos peste tot și a făgăduit mari premii învingătorilor. Astfel și-au făcut apariția în Ierusalim străini care excelau în lupte și în curse, muzicieni, cîntăreți din toate felurile de instrumente, oameni exersați în a alerga cu carele etc. Au fost aduse de asemenea multe animale sălbatice ca lei, tigri, elefanți a căror forță extraordinară te pune în uimire. Acestea erau rînduite să se bată, fie între ele, fie cu oameni condamnați la moarte. „Străinilor — precizează Iosif — le trezeau multă admirație aceste spectacole. Dar evreii le considerau ca o răsturnare și o corupere a disciplinei străbunilor. Nimic nu li se părea evreilor mai impios decît a expune oamenii furiei fiarelor și încă pentru a procura o plăcere atît de crudă spectatorilor, în majoritate străini. Acceptarea unor astfel de spectacole ar fi însemnat pentru evrei abandonarea sfintelor lor datini străbune și îmbrățișarea datinilor națiunilor idolatre".[23] Refuzul lor a fost însă categoric. Mulți dintre ei nu l-au mai considerat pe Irod rege al lor, ci ca dușman și au hotărît să se expună la orice mai bine decît să sufere un rău atît de mare ca acesta.

Din aceeași profundă obediență față de cei puternici de la Roma, Irod a zidit în cinstea lor orașe și chiar temple, „dar nu în Iudeea — precizează Iosif — pentru că națiunea noastră n-a suferit niciodată așa ceva, deoarece printre noi este un lucru abominabil de a cinsti chipurile și statuile, precum fac grecii".[24]

Descoperind pe coasta Mării Mediterane un loc cu o poziție avantajoasă, Irod a înălțat aici un oraș de o mare frumusețe. „Nu numai palatele construite în marmură albă — scrie el — erau magnifice, dar și casele particulare erau de o foarte frumoasă arhitectură, și un port de măreția celui din Pireu, unde vasele puteau fi în deplină siguranță, le depășea pe toate celelalte".[25]

A fost nevoie pentru o asemenea realizare de o muncă extraordinară și de cheltuieli imense și toate acestea s-au făcut pe spinarea poporului. Irod a dat în final numele noului oraș de Cezareea, în onoarea împăratului. Tot în cinstea acestuia a înălțat Irod și orașul Sevaste din provincia Samaria. Strălucirea acestuia era de asemenea vrednică de toată admirația.

Pentru eternizarea numelui său și mai puțin pentru slava lui Dumnezeu, Irod și-a pus în plan și reconstruirea templului din Ierusalim. În acest scop el a adunat poporul din capitală în fața căruia și-a dezvăluit planurile. Cei mai mulți au fost surprinși să-l audă vorbind despre așa ceva. Măreția planului anunțat le părea

20 *Idem*, cap. XXVI, p. 381.
21 *Idem*, cartea a XV-a, cap. XI, p. 406.
22 *Ibidem*.
23 *Idem*, cap. XII, p. 410—411.
24 *Ibidem*.
25 *Ibidem*.

apoi irealizabilă. Ba mai mult, socoteau ca foarte periculos să îngăduie lui Irod să demoleze vechiul templu, neavînd siguranța că le va construi altul în loc. Ca să-i liniștească, Irod a făgăduit să nu se atingă de vechiul templu pînă ce nu va fi pregătit tot ceea ce este necesar pentru construirea celui nou. S-a ținut într-adevăr de această promisiune.

Iosif face o descriere amănunțită a noului templu, apreciindu-l ca superb, neîntrecut în frumusețe și măreție. „Nu se poate povesti bucuria pe care a avut-o poporul la vederea unei atît de impresionante opere — scrie Iosif — ridicată în așa de scurt timp. Ei au început prin a aduce mulțumiri lui Dumnezeu, iar apoi i-au dăruit regelui lor laudele pe care zelul său le merita. Irod însuși a oferit ca sacrificiu lui Dumnezeu, trei sute de boi. Dar nu era nimeni care să nu fi oferit de asemenea sacrificii, după puterea sa. Numărul jertfelor a fost atît de mare încît nu se putea socoti".[26]

Cu toate eforturile de a lăsa impresia unui rege atașat de popor, Irod nu și-a putut ascunde firea sa violentă și abuzivă. Cruzimea sa s-a manifestat cu evidență în împrejurările uciderii soției sale Miriamne, a soacrei sale și a celor doi fii — Alexandru și Aristobul. Tot din porunca sa a fost ucis și fiul său Antipater.

Iosif descrie sfîrșitul dramatic al lui Irod ca o evoluție oarecum firească a unei vieți ticăloase și împovărate de nedreptăți. „Dumnezeu voind ca Irod să sufere pedeapsa impietății sale — scrie Iosif — a făcut ca boala sa să progreseze mereu. Astfel, o căldură lentă, care nu se manifesta de fel în afară, îl ardea și îl devora pe dinlăuntru. Avea o foame atît de violentă încît nimic nu-i era de ajuns pentru a-l sătura. Intestinele sale erau pline de ulcerații. Crampe violente îl făceau să sufere oribile dureri... Picioarele sale erau umflate și livide.... Nervii săi erau total distruși. Nu respira decît cu mare greutate și mirosul pe care îl degaja era atît de neplăcut încît nu se putea nimeni apropia de el. Toți cei care credeau în judecata lui Dumnezeu și priveau starea în care se găsea acest nefericit prinț împărtășeau credința că aceasta era asupra sa o pedeapsă vizibilă de la Dumnezeu pentru cruzimea și impietățile sale. Dar în timp ce nimeni nu mai socotea că ar fi posibil ca regele să scape de această boală, singur el nu înceta să spere. A chemat de aceea medici din toate părțile și la sfatul acestora a plecat la băile calde de la Calliroe, dincolo de Iordan".[27]

Aici de abia, observînd că nu se produce nici o îmbunătățire a stării sănătății sale, și-a dat seama că boala sa este incurabilă. Atunci a cerut să fie dus la Ierihon, unde avea să-și aștepte sfîrșitul. Dar și în aceste ultime zile Irod s-a manifestat cu aceeași cruzime de care a dat dovadă în tot restul vieții. A dispus să fie adunați toți demnitarii evreilor într-un amfiteatru la Ierihon și în momentul morții sale să fie și ei uciși, aceasta spre a îndolia întreaga națiune la moartea sa, temîndu-se ca nu cumva supușii să se manifeste cu bucurie că au scăpat de un tiran. Este desigur discutabil în ce măsură poate fi acceptată ca veridică această informație, dar oricum ea nu contrazice caracterul pervertit al lui Irod.

După cum scrie Iosif, în continuare, Irod a murit la 34 de ani după ce l-a privat pe Antigon de regalitate și la 37 de ani de cînd a fost declarat la Roma rege al evreilor.[28]

Redăm aici, pentru valoarea ei documentară, caracterizarea pe care i-o face Iosif lui Irod, la încheierea relatării despre domnia acestuia. De reținut că această caracterizare ne parvine la numai cîteva decenii de la moartea crudului rege. „Nu s-a mai văzut — scrie Iosif — prinț mai coleric, mai nedrept, mai crud, dar nici mai favorizat de soartă ca Irod, căci fiind născut în condiții modeste, el s-a înălțat pe tron, a depășit pericole fără de număr și a trăit foarte mult timp".[29]

În prezentarea urmașilor lui Irod, exceptîndu-i pe cei doi Agripa, Iosif se arată mai puțin precis și mai vag. Înregistrează însă cu grijă succesiunea și faptele marilor preoți, de la Aaron și pînă la timpul său.

---

26 *Idem*, cap. XVI, p. 417.
27 *Idem*, cartea a XVII-a, cap. X, p. 461.
28 *Ibidem*.
29 *Idem*, cartea a XVII-a, cap. X, p. 461.

Manifestînd interes față de toate evenimentele importante din istoria neamului său, Iosif Flaviu n-a ignorat nici creștinismul, noua religie care tocmai lua ființă în Țara sfîntă, în veacul în care a trăit el. Cercetînd cuprinsul operei sale de căpătîi — Antichitățile iudaice — nu vom întîlni însă din păcate nici o referire directă la evenimentul mesianic. Lucrul este explicabil în bună măsură dacă ne gîndim că pînă în momentul în care Iosif a părăsit Palestina, stabilindu-se la Roma, creștinismul nu s-a manifestat, cel puțin oficial, ca o religie distinctă de iudaism. Se ținuse, ce e drept, sinodul apostolic din Ierusalim, dar nu pentru a declara separarea Bisericii de sinagogă, ci pentru a lămuri o problemă arzătoare, care amenința să producă tulburare, și anume aceea a modalității primirii păgînilor în creștinism. Era explicabil deci ca Iosif să nu fi înregistrat prezența creștinilor ca pe un fapt care să-i fi atras neapărat luarea aminte. Și cu toate acestea el vine să ne facă cunoscut că n-a fost totuși străin de noua mișcare care începuse a se manifesta. În cartea a XVIII-a, cap. VII, paragraful 2 din Antichitățile iudaice, întîlnim un text a cărui importanță este, precum se va vedea, deosebită. Referindu-se la înfrîngerile suferite de către Irod Antipa, tetrarhul Galileii, cel care s-a căsătorit cu Irodiada, soția fratelui său, Filip, înfrîngeri survenite în războiul pe care l-a avut cu Aretas, regele din Petra Arabiei, care era și socrul său, Iosif scrie: „Mulți evrei au crezut că această înfrîngere a armatei lui Irod era o pedeapsă de la Dumnezeu, din cauza lui Ioan, supranumit Botezătorul. Acesta a fost un om de mare pietate, care îi îndemna pe evrei să îmbrățișeze virtutea, să exerseze dreptatea și să primească botezul, după ce se vor fi făcut plăcuți lui Dumnezeu, nemulțumindu-se numai să nu săvîrșească păcate, ci adăugînd la curăția trupului și pe aceea a sufletului.

Astfel, întrucît o mare parte din popor l-a urmat pentru a-i asculta învățătura, Irod temîndu-se ca nu cumva prin puterea pe care o avea asupra lor să-i incite la vreo răscoală, pentru că ei erau întotdeauna gata să întreprindă tot ceea ce le poruncea, a crezut de datoria sa să prevină acest rău, pentru ca să nu aibă cumva motiv să se căiască mai tîrziu că a așteptat prea mult ca să-l prevină. Pentru acest considerent l-a trimis pe Ioan prizonier în fortăreața Macherus... și astfel evreii au atribuit înfrîngerea armatei sale dreptei judecăți a lui Dumnezeu pentru o faptă atît de nedreaptă".[30]

Autenticitatea acestui text n-a fost contestată de nimeni,[31] ceea ce ne îndreptățește să-l apreciem ca pe o mărturie de valoarea și vechimea mărturiilor evanghelice despre Ioan Botezătorul și implicit despre religia creștină. Un motiv în plus pentru acceptarea paternității flaviene asupra acestui text îl constituie simpatia pe care am văzut că o avea Iosif pentru acei oameni care se dedicau ascezei în locurile retrase ale deșertului Iudeii. Ioan Botezătorul era unul dintre aceștia, el îndeplinind în plus și o misiune mai înaltă de înainte-mergător al lui Mesia cel făgăduit. Doar în ce privește cronologia evenimentelor legate de moartea lui Ioan Botezătorul i se reproșează lui Iosif că nu ar fi pe linia sinopticilor,[32] între cronologia sa și cea evanghelică apărînd unele diferențe.

Dacă Iosif s-a referit la Ioan Botezătorul, nu putea să-L treacă sub tăcere chiar pe Mîntuitorul. I-a dedicat Domnului un scurt paragraf cunoscut sub numele de „Testimonium Flavianum" pe care îl reproducem de asemenea în întregime. „În acest timp — scrie el — a trăit Iisus, om înțelept, *dacă trebuie într-adevăr să-l socotim om, atît de minunate au fost faptele sale*. El îi învăța pe aceia care aveau plăcerea de a fi instruiți în adevăr și a fost urmat nu numai de mulți evrei ci și de mulți dintre neamuri. El a fost Hristosul. Fruntași ai națiunii noastre acuzîndu-l înaintea lui Pilat, acesta l-a dat să fie crucificat. Cei care l-au iubit pe parcursul vieții sale, nu s-au lepădat de el nici după moartea sa. Acestora li s-a arătat înviat a treia zi precum au prezis în legătură cu el dumnezeieștii profeți și că el va face multe alte minuni. De la el își trag numele creștinii, pe care noi îi

---

30 *Idem*, cartea a XVIII-a, cap. VII, p. 481—482.

31 Vezi: Prof. Vasile Grecu, *E autentic locul din Fl. Josephus despre Domnul Iisus Hristos?*, în „Studii Teologice", nr. 9—10/1951, p. 561.

32 C. Saulnier, *Herod Antipas et Jean le Baptiste*, în „Revue biblique", nr. 3 (juillet) 1984, p. 361—376.

vedem şi azi".[33] Spre deosebire de textul anterior, în legătură cu Ioan Botezătorul, prezentul text a fost obiectul a numeroase şi vii controverse. Pentru prima dată l-au utilizat scriitorii bisericeşti Eusebiu de Cezareea[34] şi Fer. Ieronim.[35] Ambii l-au socotit autentic şi l-au interpretat ca pe o mărturie extrabiblică privind istoricitatea persoanei Mîntuitorului.

Dintre autorii de mai tîrziu, care s-au ocupat de textul lui Iosif, unii au fost pentru autenticitatea sa,[36] alţii l-au socotit interpolat[37] şi în sfîrşit alţii l-au respins în totalitate.[38]

---

33 *Antichităţile iudaice*, cartea a XVIII-a, cap. IV, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 478.

34 *Istoria bisericească*, I, 11, Migne P. G., t. XX, col. 117. *Demonstratio Evang.* III, 5, Migne P. G., t. XXII, col. 221.

35 *De viris ilustr.*, XIII, Migne, P. L., t. XXIII, col. 631.

36 C. G. Bretschneider, *Capita theologiae Iudaeorum dogmaticae e Flavii Iosephi scriptis collecta* (1812), p. 59—66; I. Böhmert, *Über des Fl. Josephus Zeugniss von Christo*, Leipzig, 1823; F. C. Burkitt, *„Josephus and Christ"*, Theologisch Tijdschrift, 47 (1913), p. 135—144; A. von Harnak, *Der jüdische Geschichtsschreiber Josephus und Jesus Christus*, în „Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik", 7 (1913), cols. 1037—1068; cf. *Geschichte der altchristlichen Literatur bis Eusebius*, I (1893), p. 858—859, 2 (1897), p. 581; B. Brüne, *Zeugnis des Josephus über Christus*, în „Theologische Studien und Kritiken", 92 (1919), p. 139—147; W. E. Barnes, *The Testimony of Josephus to Jesus Christ* (1920); R. Laqueur, *Der jüdische Historiker Josephus*, (1920), p. 274—278. Acest autor susţine că Iosif însuşi a adăugat acest pasaj cînd a publicat a doua ediţie a Antichităţilor. L. van Liempt, *De testimonio Flaviano*, Mnemosyne n. s. 55 (1927), p. 109—116; F. Dornseiff, *Lukas der Schriftsteller, mit einem Anhang: Josephus und Tacitus*, în „Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft" 35 (1936), p. 129—155; *Zum Testimonium Flavianum. Ibidem* 46 (1955), p. 245—250; R. H. J. Shutt, *Studies in Josephus* (1961), p. 121.

37 J. C. L. Gieseler, *Lehrbuch der Kirchengeschichte* I, 1844, p. 81. K. Wieseler, *Des Josephus Zeugnisse über Christus und Jakobus den Bruder des Herrn*, în J. D. Th. 23, 1878, p. 86—109; G. Müller, *Christus bei Josephus Flavius*, Insbruck, 1895; Th. Reinach, *Josephe sur Jésus*, în „Revue des Études Juives", 35, 1897, p. 1—18; R. Linck, *De antiquissimis veterum quae ad Iesum Nazarenum spectant testimoniis, Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten*, XIV, I, 1913; J. Klausner, *Jesus of Nazareth. His Life. Times and Teaching*, (1925), p. 55—58; H. St. J. Thackeray, *Josephus, The Man and the Historian*, 1929, p. 148; W. Bienert, *Der älteste nichtchristliche Jesusbericht. Josephus über Jesus*, 1936; Ch. Martin, *Le Testimonium Flavianum. Vers une solution définitive?* în „Revue belge de philologie et d'historie" nr. 20, 1941, p. 409—465; F. Scheidweiler, *Sind die Interpolationen im altrussischen Josephus wertlos?, în* „Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft", 43, 1950/1951, p. 155—178; *Das Testimonium Flavianum*, în aceeaşi revistă, nr. 45, 1954, p. 230—243; A. Pelletier, *L'originalité du témoignage de Flavius Joséphe sur Jésus*, în „Recherches de Sciences Religieuses", nr. 52, 1964, p. 177—203.

38 H. C. A. Eichstädt, *Flaviani de Iesu Christo testimonii* αυθεΥτια *quo iure nuper rursus defenda sit*, 1813—1841. Idem, *Questionibus sex super Flaviano de Iesu Christo testimonio auctarium*, 1841; E. Gerlach, *Die Weissagungen des Alten Testaments in den Schriften des Flavius Josephus und das angebliche Zeugnis von Christo*, 1836, p. 90—109; B. Niese, *De Testimonio quod est apud Iosephum ant. Iud. XVIII, 63 sq. disputatio*, 1893/1894; E. Norden, *Josephus und Tacitus über Jesus Christus und eine messianische Prophetie.* Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur 16, 1913, p. 637—666; P. Corssen, *Die Zeugnisse des Tacitus und des Pseudo-Josephus über Christus*, în „Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft", nr. 15, 1914, p. 114—140; E. Meyer, *Das angebliche Zeugnis des Josephus über Jesus.* Ursprung und Anfänge des Christentums I, 1921, p. 206—211; L. Wohleb, *Das Testimonium Flavianum.* Römische Quartalschrift nr. 35, 1927, p. 151—169; S. Zeitlin, *The Christ Passage in Josephus* art. în „Jewish Quarterly Review", n. s., nr. 18, 1928, p. 231—255; G. Mathieu et L. Herrmann, *Oeuvres complètes de Flavius Josephus* IV, 1929, p. 145.

Apreciind critic poziţia acestor autori menţionaţi, trebuie să recunoaştem ca exagerată şi nefondată din punct de vedere ştiinţific atitudinea celor care resping categoric autenticitatea textului. Este dificil de crezut că Iosif n-a amintit nimic despre Iisus, în „Antichităţile" sale, atîta vreme cît despre El s-au scris documente, contemporane cu opera lui Iosif, de dimensiuni impresionante, cum sînt Evangheliile şi celelalte scrieri ale Noului Testament. Dreptatea este mai degrabă de partea celor care susţin autenticitatea parţială a textului lui Iosif, admiţînd interpolările făcute de o mînă creştină. Ni se pare judicioasă opinia unui cercetător avizat al operei lui Iosif Flaviu, care scrie în privinţa textului menţionat următoarele: „Iosif l-a menţionat cu siguranţă pe Iisus, numai că prezentul text din Antichităţile iudaice XVIII este în mai mică măsură al său. Este cert că Iosif nu l-a numit pe Iisus, Mesia, şi n-a afirmat că învierea sa cea de a treia zi a fost anunţată de dumnezeieştii profeţi. Impresia pe care o dobîndim din studiul aprofundat al acestei relatări este aceea că Iosif n-a fost lipsit de compătimire faţă de Iisus... El a privit răstignirea lui ca pe o întîmplare nefericită".[39]

O altă mărturie din care rezultă cu prisosinţă că Iosif Flaviu a înregistrat totuşi prezenţa în ţara sfîntă a primilor creştini, o constituie menţionarea morţii martirice a Sf. Iacob, fratele Domnului. Referitor la acest moment dramatic el scrie: „Arhiereul Ananus a profitat de timpul dintre moartea procuratorului Festus şi venirea succesorului acestuia — Albinus, pentru a aduna un consiliu, în faţa căruia a fost adus Iacob, fratele lui Iisus, numit Hristos şi împreună cu el încă şi alţii. Pe toţi i-a acuzat de a fi contravenit Legii şi a făcut să fie condamnaţi cu lapidarea".[40]

Credem că referirile la diverse evenimente şi personalităţi din istoria poporului evreu pe care le-am menţionat, pun în evidenţă marea importanţă pe care această scriere a Antichităţilor iudaice o are pentru cunoaşterea perioadei de început a istoriei creştine.

2. *Despre războiul iudaic* (περι του Ἰου δαικου πολεμου). Este o continuare a operei prezentate anterior. Ca şi în Antichităţile iudaice tot astfel şi în această a doua scriere şi nu mai puţin în cele de care vom aminti, Iosif se plasează în postura de apologet al neamului său. El îi combate pe acei răuvoitori, care interesaţi de a-i măguli pe romani, nu şi-au ascuns ura faţă de evrei, prezentînd lucrurile cu totul altfel decît s-au petrecut în realitate. „Scrierile lor — arată Iosif — nu sînt pline decît de laude la adresa romanilor şi de ponegriri la adresa evreilor, fără a ţine seamă de adevăr. Acesta este motivul care m-a determinat să scriu în greacă — continuă Iosif — ceea ce mai înainte am scris în limba mea naturală: să informez corect celelalte neamuri despre acest război".[41]

Scrierea se împarte în şapte cărţi. După ce rezumă în primele două cărţi istoria evreilor de la Antioh IV Epifanes (175 î. d. Hr.) şi pînă la sfîrşitul primului an al războiului, Iosif descrie în a treia carte insurecţia din Galileea, iar în următoarele patru cărţi tratează despre toate evenimentele care s-au întîmplat pînă la sfîrşitul campaniei militare contra romanilor. Începînd cu a treia carte, Iosif scrie în calitate de martor ocular al evenimentelor.

Vom reţine din această operă a lui Iosif descrierea pe care o face el Ierusalimului, aducîndu-ne aminte de faptul că este vorba de acelaşi Ierusalim în care a poposit adesea şi a plîns pentru sfîrşitul său iminent însuşi Mîntuitorul.

„Oraşul — scrie Iosif — era închis printr-un triplu zid, exceptînd laturile dinspre văile Cedrilor, Iosafat şi Ghehinon, unde nu avea decît un singur zid, aceste laturi fiind inaccesibile. Ierusalimul era construit pe doi munţi opuşi, separaţi printr-o vale plină de case (Tyropeon n. n.). Muntele pe care se afla amplasat oraşul de sus era mai înalt şi mai abrupt decît celălalt munte şi în consecinţă mai bine consolidat. Regele David, tatăl lui Solomon..., a ales acest munte pentru a construi aici o cetate căreia i-a dat numele său şi aceasta este ceea ce numim noi astăzi piaţa înaltă.

---

39 Emil Schurer, *op. cit.*, p. 440—441.

40 *Antichităţile iudaice*, cartea a XX-a, cap. VIII, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 536.

41 *Despre războiul iudaic, Prologul*, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 541.

Oraşul de jos este aşezat pe celălalt munte, care se numeşte Acra... Exista alături de el un altul, de o altitudine mai mică şi de care era separat printr-o vale mai largă. Dar prinţii asmoneieni au umplut această vale şi au ras povîrnişul muntelui Acra, spre a uni oraşul cu templul.

Cît despre valea numită Tyropeon, aceasta se întindea pînă la fîntîna Siloamului, a cărei apă este din abundenţă şi excelentă la băut".[42]

După ce arată traseul pe care-l străbăteau cele trei ziduri ce înconjurau Ierusalimul, Iosif Flaviu descrie în continuare frumuseţea palatului lui Irod, flancat de trei turnuri, cărora regele le-a dat numele a trei persoane pe care le-a iubit: Hipicus — prietenul lui Irod, Fasael — fratele său şi Miriam — soţia sa. Acest palat se afla în partea de sud a Ierusalimului şi el depăşea în frumuseţe şi măreţie pînă şi închipuirea cea mai îndrăzneaţă. „Apartamentele sale erau atît de mari încît sălile destinate pentru banchete puteau cuprinde pînă la o sută de paturi ce servesc pentru statul la masă. Varietatea marmurei şi a obiectelor preţioase care erau adunate aici nu se poate închipui. Nu puteai să priveşti fără să te minunezi de lungimea şi grosimea grinzilor care susţineau acoperişul acestui minunat edificiu. Aurul şi argintul străluceau peste tot în ornamentele lambriurilor şi în bogăţia mobilierului. În curtea interioară se vedeau portice susţinute de coloane de o excelentă frumuseţe şi nimic nu putea fi mai agreabil decît spaţiile deschise dintre aceste portice, care erau pline de plante ornamentale, alei frumoase, bazine clare şi fîntîni arteziene care aruncau apa prin mai multe figuri de bronz. În jurul acestor bazine şi fîntîni zburau porumbei de casă.

Aş încerca inutil — scrie mai departe Iosif — să relatez în toată extensiunea incredibila măreţie a acestui superb edificiu şi tuturor accesoriilor care îl făceau pe cît de plăcut, pe atît de admirabil. Frumuseţea palatului depăşea orice cuvînt. Dar eu nu pot să nu am inima pătrunsă de durere, cînd mă gîndesc la faptul că toate acestea au fost transformate în cenuşă, nu neapărat de către romani ci mai ales de către flăcările criminale ale acestui foc aprins cînd au început disensiunile între noi, provocate de scelerați şi trădători de patrie".[43]

Nu mai puţin strălucitor a fost templul din Ierusalim. Iosif Flaviu arată că la construirea acestuia „au fost folosite toate comorile sfinte provenind din darurile pe care popoarele cu devoţiune veneau să le ofere lui Dumnezeu, din toate părţile lumii".[44]

După ce descrie amplasamentul templului şi curţile care îl înconjurau, împărţirea sa interioară şi obiectele care se aflau în el, Iosif Flaviu ne dă o imagine de ansamblu a acestei minunate construcţii. Nu era nimic — scrie el — în exteriorul templului care să nu încînte ochii şi să nu umple sufletul de uimire, căci templul era acoperit cu foiţe de aur pe o aşa mare suprafaţă încît îndată ce se iveau zorilor, acestea (foiţele) nu erau mai puţin strălucitoare decît razele soarelui înseşi. Cît despre părţile templului neacoperite cu aur, străluceau şi ele la fel datorită albului pietrei din care erau construite, aşa încît străinilor care nu văzuseră încă templul, li se părea, privind de departe, că văd un munte acoperit de zăpadă. Tot acoperişul templului era ca şi semănat cu cuie de aur foarte ascuţite, pentru a împiedica păsările să se aşeze pe el şi să-l murdărească.[45]

Iosif Flaviu nu-i omite nici pe slujitorii templului. El face o prezentare a celor trei trepte ale preoţiei Vechiului Testament, descriind cu lux de amănunte veşmintele liturgice specifice fiecăreia. Descrie de asemenea fortăreaţa Antonia zidită de Irod cel Mare la punctul de întîlnire a galeriilor ce înconjurau templul din sud şi din vest.

Înfăţişînd frumuseţea cetăţii sfinte şi strălucirea monumentelor ei, Iosif a urmărit să pună mai bine în evidenţă marea distrugere care a urmat şi pierderile imense care s-au înregistrat, avansînd ideea — iată foarte actuală încă în urmă cu două mii de ani — că războiul nu poate cauza decît nefericire, distrugeri şi moarte.

---

42 *Despre războiul iudaic*, cartea a V-a, cap. XIII, p. 731—732.
43 *Idem*, p. 734.
44 *Ibidem*.
45 *Idem*, p. 736.

În ciuda hotărîrii adoptate de Titus de a fi cruțat templul, un soldat roman i-a dat totuși foc și astfel „edificiul cel mai admirabil din cîte au existat vreodată" — scrie Iosif, a fost transformat în ruine. În timp ce focul devora astfel acest superb templu, soldații romani dedați jafului îi omorau pe toți pe care îi întîlneau în cale. Nu iertau nici vîrsta, nici rangul social. Bătrîni și copii, preoți și laici erau trecuți prin ascuțișul sabiei. Totul se afla învăluit de acest măcel. Și cei care implorau îndurare erau tratați la fel de inuman ca și cei care aveau curajul de a opune rezistență pînă la ultima suflare. Gemetele celor care mureau se amestecau cu trosnetele caselor care ardeau.[46]

Iosif încheie descrierea acestui dezastru cu menționarea dispoziției date de Titus de a fi dărîmat Ierusalimul pînă în temelie, lăsînd în picioare numai zidul de vest care înconjura curtea templului și care a devenit mai tîrziu „Zidul plîngerii".

„Astfel — conchide Iosif — a fost sfîrșitul Ierusalimului, a cărui cauză nu poate fi atribuită decît celor care au aprins focul războiului".[47]

3. *Autobiografia (Viața) lui Iosif* nu cuprinde din viața sa decît scurte detalii, la început și la sfîrșit. Restul cărții nu este decît o apologie a comportării autorului în timpul cît s-a aflat comandant militar în Galileea. Această apologie este îndreptată contra lui Iustus de Tiberiada, care a scris o istorie a războiului iudaic într-un fel care nu convenea lui Iosif. Cartea este posterioară morții lui Agrippa (anul 100).

4. *Contra lui Appion sau Despre vechimea istoriei evreilor*. Este o pledoarie scrisă după anul 93, contra unui autor egiptean pe nume Appion care contesta vechimea religiei evreilor pe motiv că istoricii vechi, mai ales greci, nu se referă în scrierile lor la evrei. În cuvîntul înainte la această scurtă operă a sa (este scrisă în două cărți), Iosif arată explicit motivul pentru care a scris-o spunînd: „Cred să fi arătat clar în istoria pe care am scris-o în greacă despre cele ce s-au petrecut pe parcursul a cinci mii de ani, cum că națiunea noastră iudaică este foarte veche, după cum rezultă din sfintele noastre Scripturi și că ea nu-și trage originea din nici un alt popor. Dar văzînd că mulți acordă credit calomniilor unor răuvoitori care neagă această vechime și se întemeiază pentru a o contesta pe aceea că cei mai vestiți istorici greci nu vorbesc despre această vechime, am crezut de datoria mea să fac cunoscută reaua lor intenție și să îi previn pe aceia care s-au lăsat acaparați de impostura lor, făcînd să se vadă cît mai pe scurt posibil, pentru cei care iubesc adevărul, care este vechimea rasei noastre. Voi folosi pentru a da autoritate la ceea ce voi spune pe cei mai celebri istorici antici greci... Voi adăuga apoi motivele care i-au împiedicat pe mulți istorici greci de a vorbi despre noi".[48]

În cuprinsul cărții sale, Iosif merge într-adevăr pe această linie, dar formulează în același timp și cîteva principii interesante privind cercetarea istorică. În capitolul I al Apologiei sale el îi dezaprobă pe aceia care pun bază numai pe ceea ce spun grecii despre lucrurile vechi și ignorează total ceea ce ar mai fi putut spune și alții. Nu trebuie uitat, arată Iosif, că înaintea grecilor au început să însemneze fapte ale istoriei egiptenii, caldeenii și fenicienii. Dacă în ce privește cele cerești (astronomia) și divine (teologia) grecii se mărturisesc a fi discipoli ai egiptenilor și caldeenilor, nu mai puțin trebuie să se considere astfel și în ce privește scrierea istoriei. În continuare, Iosif apără valoarea istoricilor autohtoni și a scrierilor lor, care pot depăși în importanță operele străinilor atunci cînd este vorba de mai corecta și mai completa redare a faptelor istorice proprii neamului respectiv. Nimeni nu se poate îndoi — spune Iosif — că egiptenii și babilonienii au avut dintotdeauna o mare grijă de a-și scrie propriile anale. De la fenicienii cu care s-au amestecat, grecii au învățat același lucru. Oare la evrei să nu fi existat astfel de preocupări? Răspunsul lui Iosif este afirmativ. Părinții noștri, spune el, au încredințat preoților și profeților o astfel de grijă de a însemna în arhivele publice faptele mai deosebite. Lucrul acesta se continuă pînă azi fiind făcut prin oameni de mare pietate. Așa se face că noi nu avem un număr nedefinit de cărți,

46 *Idem*, cap. XXVII—XXVIII, p. 777.
47 *Idem*, cartea a VII-a, cap. 1, p. 788.
48 *Contra lui Appion*, în Flavius Joseph, *op. cit.*, p. 828.

care s-ar contrazice între ele în redarea adevărului, ci numai atîtea cîte provin de la bărbații noștri autorizați. În aceste cărți nu pot exista contraziceri, ele fiind opera profeților, care au scris adevărul pur prin inspirație și prin mișcarea duhului lor de către Dumnezeu însuși. „Avem astfel — continuă Iosif — 22 de cărți care cuprind tot ceea ce s-a petrecut și care ne privește, de la începutul lumii și pînă la ora actuală, și numai acestora sîntem obligați să le acordăm crezare. Dintre acestea cinci cărți sînt ale lui Moise, care raportează tot ceea ce s-a întîmplat pe parcursul a trei mii de ani, pînă la moartea sa, și de asemenea succesiunea descendenților lui Adam. Profeții care i-au succedat acestui admirabil legislator au scris în alte treisprezece cărți tot ceea ce s-a întîmplat după moartea acestuia și pînă la domnia lui Artaxerxe, fiul lui Xerxes, regele perșilor. Alte patru cărți conțin imne și cîntări întru lauda lui Dumnezeu și porunci pentru orînduirea moravurilor noastre. S-a scris de asemenea tot ceea ce s-a petrecut după Artaxerxe, pînă în timpurile noastre, dar pentru că n-a mai fost ca înainte o succesiune a profeților, nu se acordă acestor cărți același credit pe care-l acordăm cărților la care ne-am referit înainte și pentru care noi avem un asemenea respect încît nimeni, niciodată n-ar îndrăzni să omită, să adauge sau să schimbe cel mai mic lucru din ele. Noi le considerăm divine și le numim astfel. Mărturisim că vom împlini ceea ce scrie în ele fără schimbare și că vom muri bucuroși, dacă va fi nevoie, spre a le păstra. Tocmai acest fapt a făcut ca un număr atît de mare de captivi ai națiunii noastre să sufere torturi și moarte în „spectacole date poporului, fără ca cineva să poată scoate din gura lor un singur cuvînt contra respectului datorat legilor și tradițiilor părinților noștri".[49] Aceste cărți reprezintă sursa cea mai autorizată pentru stabilirea vechimii poporului evreu și a credinței sale monoteiste. Dar pentru că unii nu se mulțumesc numai cu mărturiile cuprinse în aceste cărți, Iosif îi amintește așa cum a promis, și pe aceia dintre istoricii păgîni care s-au referit în scrierile lor la poporul evreu. El lărgește cercul acestora în sensul că nu se limitează numai la greci, ci îi are în vedere și pe cei de alt neam. De altfel, cu aceștia și începe, pentru că ei îi preced în timp pe istoricii greci. Primul istoric menționat este Manetho, preot și arhivar în Heliopolis (Egipt), care a trăit în sec. III î. d.Hr. și a scris o istorie a dinastiilor egiptene. Opera acestuia a fost folosită și de unii scriitori creștini, în scopul determinării cronologiei biblice.

De la babilonieni îl amintește pe Berosus, istoriograf, astronom și preot al lui Bel în Babilon. A trăit și el în sec. III î. d. Hr., scriind trei cărți în limba greacă despre antichitățile asiro-babiloniene.

În sfîrșit, dintre greci, Iosif îi amintește pe Herodot, Polybiu, Clearc, discipol al lui Aristotel și Hecatos Abderitul, ca unii care s-au ocupat de evrei și țara lor.

5. A patra carte a Macabeilor intitulată: Περι αυτοκρατορος λοΥισμου — „Despre imperiul rațiunii" sau „Despre singur țiitorul gînd" și atribuită lui Iosif de către unii Părinți ai Bisericii, nu este în realitate a sa. El ne informează în schimb că ar fi scris o istorie a Seleucizilor, la care se referă de mai multe ori.[50]

Valoarea istorică a operei lui Iosif Flaviu

În antichitatea creștină și în evul mediu opera lui Iosif Flaviu s-a bucurat de o mare prețuire. Fer. Ieronim îl onorează pe autorul ei cu apelativul de „Tit Liviu grec".[51] Ulterior însă unii autori care i-au cercetat cu mai ascuțit spirit critic opera, l-au judecat mai puțin favorabil. Aceasta și pentru motivul că Iosif a avut un caracter nu tocmai onorabil. El a vizat adeseori slava sa și interesele personale. Poate n-ar fi drept să acceptăm fără o anumită rezervă acuza că și-ar fi renegat străbunii, dar în orice caz, în relatările sale despre războiul iudaic, el a compromis destul de grav cota eroică a luptei susținute a evreilor contra romanilor și se arată admirator prea servil al acestora din urmă. Iosif atribuie rezistență față de romani numai cîtorva fanatici deși știa bine că un popor întreg s-a manifestat permanent cu dîrzenie spre a scutura jugul străin. Altfel, relatările sale

---

49 *Idem*, p. 829.
50 *Antichitățile iudaice*, cartea a XII-a, cap. V, 5.
51 *Ep. XXII ad Eustoch.*, 35, Migne P. L., t. XXII, col. 421.

despre război sînt exacte. Cît priveşte discursurile pe care el le pune pe buzele eroilor săi nu sînt se pare decît exerciţii de retorică.

Scopul prea îngust pe care şi-l propune Iosif de a glorifica ostentativ istoria poporului său încă i-a deformat adeseori judecata. Pe de altă parte, el a ocolit în chip forţat tot ceea ce i-ar fi putut deranja în vreun fel pe romani. Astfel, de exemplu, trece complet sub tăcere tot ceea ce era în legătură cu speranţele mesianice ale evreilor şi cu realizarea acestora. El ştia bine că evreii aşteptau venirea lui Mesia şi că în credinţa lor, acesta trebuia să fie un eliberator, dar evită să se refere la un astfel de fapt, iar cînd totuşi este constrîns să o facă, încearcă să-i scuze pe compatrioţii săi zicînd că ei au ajuns la această credinţă bazîndu-se pe oracole ambigue. Mereu caută să ascundă pasiunile politice ale compatrioţilor săi şi se străduieşte să asimileze instituţiile iudaice celor romane şi greceşti. Din farisei, saduchei şi esenieni, el face simpli membri ai unor secte filozofice asemănătoare stoicilor şi epicureilor.

„Trebuie să ne desolidarizăm — scrie un cercetător al operei şi vieţii lui Iosif Flaviu — de trunchierile pe care acesta le aduce relatărilor biblice, mai ales în primele zece cărţi ale Antichităţilor. Adaosurile sale la textul sacru nu sînt de cele mai multe ori decît ecouri ale reveriilor rabinice".[52] Într-adevăr, elementul de legendă este uneori prea evident. Acelaşi cercetător îl caracterizează în ansamblu astfel: „Fără să fi fost un scriitor şi istoric de prima mînă, Iosif face o bună figură printre autorii epocii sale. El nu are nici mai puţine defecte, nici mai multe calităţi decît cea mai mare parte a istoricilor greci şi latini, care au scris în primul şi al doilea secol al erei creştine".[53] N-ar putea nimeni tăgădui veridicitatea unei astfel de caracterizări şi cu toate acestea pare straniu faptul că aceiaşi autori care îi cîntăresc cu maximă exigenţă valoarea operei lui Iosif Flaviu se folosesc masiv de ea şi de cele mai multe ori ca de unica sursă de informare. Este cert că atît la evrei cît şi la creştini, cel puţin epoca de după Macabei şi pînă la anul 70 d. Hr. este cunoscută mai ales din cărţile lui Iosif Flaviu. Manualele de istorie biblică şi arheologie, atît în Răsărit cît şi în Apus, au fost şi au rămas tributare acestui scriitor evreu.

Pr. prof. *D. Abrudan*

---

52 H. Lesêtre, *Josèphe Flavius*, art. în „Dictionnaire de la Bible", publié par F. Vigouroux, t. troisième, deuxième partie, J.-K., Paris, 1926, col. 1676—1679.

53 *Ibidem.*

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE LA SF. SIMION NOUL TEOLOG *

Problema naturii şi semnificaţiei ultime a teologiei şi a aplicaţiilor sale concrete se află actualmente din ce în ce mai mult în centrul dezbaterilor ecumenice, atît la nivel interortodox cît şi interconfesional. Dezbaterile în cauză sînt determinate de eforturile generale ale Bisericilor, aflate într-un amplu dialog şi vastă confruntare cu religiile lumii şi profundele mutaţii din mentalitatea societăţii contemporane, de a promova o teologie înnoitoare pentru viaţa Bisericii şi a lumii, adecvată atît esenţei mesajului evanghelic cît şi exigenţelor epocii noastre. Semnificativ în acest sens e faptul că cele două congrese de teologie ortodoxă desfăşurate pînă astăzi (Atena 1936, 1976) au avut în centrul lor dezbaterea temelor: *poziţia ştiinţei teologice în Biserica Ortodoxă*[1] şi respectiv: *teologia Bisericii şi realizarea ei;*[2] al IV-lea seminar teologic ecumenic organizat de Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy — Geneva (mai—iunie 1983) şi-a consacrat lucrările

---

* Lucrare de seminar întocmită şi susţinută în cadrul cursurilor de doctorat la catedra de Teologie dogmatică şi simbolică sub îndrumarea P. C. Pr. Dr. Ioan Ică, care a dat şi avizul pentru publicare.

1 *Procès-verbaux du I-er Congrès de Théologie Ortodoxe (Athènes, 29 nov.— 6 dec. 1936)*, ed. par. A. Alivisatos, Athènes, 1938. Tema principală se diviza în 5 subteme: a) determinarea principiilor fundamentale ale Ortodoxiei (P. Bratisiotis, S. Bulgakov); b) libera cercetare ştiinţifică în teologie şi autoritatea bisericească (V. Vellas şi E. Antoniadis); c) determinarea influenţelor exterioare asupra teologiei ortodoxe după căderea Constantinopolei (H. Papadopulos, C. Diovuniotis, G. Florovsky); d) noua teologie ortodoxă în raporturile ei cu teologia patristică şi noile concepţii şi metode teologice. Tradiţia în general (D. Balanos, G. Florovsky); e) misiunea ştiinţei teologice pentru limpezirea conştiinţei bisericeşti (A. Dimitrievici). Într-o secţiune secundă Congresul s-a ocupat de: problema convocării unui sinod panortodox şi procedura de urmat, codificarea Sf. Canoane; revizuirea textelor liturgice; misiunea externă şi internă; Biserică şi cultură; Biserică şi stat; Biserică şi chestiunile sociale; şi întemeierea unei reviste teologice ortodoxe internaţionale.

2 *Procès-verbaux du II-e Congrès de Théologie Orthodoxe (Athènes, 19—29 aug. 1976)*, ed. par. S. Agourides, Athènes, 1978. Tema generală introdusă de N. Nissiotis s-a defalcat în 3 subteme, în care s-au discutat cîte 3 probleme prezentate de cîte 2 referenţi şi urmate de cîte 2 comentarii critice: I. Teologia ca expresie a vieţii şi conştiinţei Bisericii: Liturghie şi spiritualitate (C. Andronikoff, A. Jevitič), Spirit comunitar şi conciliaritate (N. Zabolotsky, C. Mutatidis); Aspecte istorice şi eshatologice ale vieţii Bisericii (Th. Stylianopoulos, T. Koev); II. Teologia ca expresie a prezenţei Bisericii în lume: Problema prezenţei Bisericii în lume în conştiinţa ortodoxă (A. Schmemann, N. Tarazi); Misiune şi îndatoriri pastorale (A. Yannoulatos, G. Marcu); Dinamica lumii în Biserică (D. Stăniloae, C. Eltchaninoff); III. Teologia în reînnoirea vieţii Bisericii: Examinare critică a aplicaţiilor teologiei (H. Constantinidis, I. Romanidis); Catolicitate şi etnicitate (I. Karmiris, A. Plămădeală); Ecumenicitatea Ortodoxiei (A. Osipov, V. Istavridis).

discutării temei: *teologia în Biserică și în lume*,[3] iar concomitent cu seminarul teologic de la Chambésy, la Universitatea din Tübingen s-a desfășurat un amplu Simpozion ecumenic internațional occidental sub egida unei teme sugestive prin însăși formularea ei: *teologia — încotro?*[4]

Ce trebuie să fie o teologie înnoitoare? Ce este o teologie „veche"? Ce este, în ultimă instanță, teologia Bisericii? Sînt întrebări vitale al căror răspuns este căutat astăzi cu nerăbdare și încredere, cu neliniște dar și cu speranță de toate Bisericile creștine, și la care Biserica Ortodoxă este chemată să dea și ea răspunsul propriu, răspuns pe măsura interogațiilor și frămîntărilor omului contemporan, dar în deplin consens cu marea Tradiție apostolică și patristică pe care are conștiința de a o reprezenta plenar și autentic. Autocritică față de excesele aplicațiilor sale istorice, sensibilă și deschisă față de necesitatea ca Adevărul, al cărei „stîlp și întărire" este, să fie propovăduit în mod eficient și convingător la tot omul și fiecărei generații — chiar și reformulat în categorii noi, dacă împrejurările o reclamă — teologia ortodoxă se distinge actualmente între celelalte teologii creștine prin accentul pe care-l pune, mai înainte de toate, pe păstrarea identității experienței și mesajului ei actual cu „credința predată o dată pentru totdeauna sfinților" (Iuda, 3). Accent justificat în condițiile actuale și de faptul că, din păcate, glasul Sfinților și al Părinților este mult prea puțin ascultat în ansamblul teologiei contemporane, uneori chiar și în cercurile teologilor ortodocși, din cauza părerii că Părinții sînt vechi, iar problemele actuale, noi. Accentuarea excesivă și unilaterală, insuficient de critică, a tendinței de „aggiornare" și adaptare a vieții și teologiei Bisericii la condițiile în profundă schimbare ale societății contemporane, face ca exigența pusă de Biserica Ortodoxă teologului modern ca, înainte de a încerca să dea un răspuns autentic problemelor contemporane, să meargă în prealabil la Părinți, să nu fie tratată cu responsabilitatea și gravitatea necesară ci să fie rapid taxată drept conservatorism, tradiționalism retrograd etc. Dar nici problemele nu sînt, în esență, atît de noi pe cît par, nici Părinții nu trebuie tratați ca produs teologic al unei epoci istorice revolute, ci cu conștiința clară că *duhul* lor — nu neapărat întotdeauna și litera lor — nu este și n-ar trebui să fie altceva decît expresia originară și autentică a *etosului* vieții și conștiinței Bisericii lui Hristos dintotdeauna.

Conștientă de faptul că are a propovedui lumii nu o „altă Evanghelie", adaptată și acomodată mentalităților fluctuante ale nici unei epoci particulare, și prin care „să caute să placă oamenilor", ci pe cea „neprimită nici învățată de la om, ci

---

3 *La théologie dans l'Eglise et dans le monde* (Etudes thélogiques de Chambésy) 4), Chambésy-Genève, 1984; Simpozionul și-a organizat lucrările pe 6 secțiuni: I. Nașterea teologiei creștine (W. Schneemelcher, J. Meyendorff); II. Teologia în evul mediu și în epoca modernă (W. Kluxen, E. Iserloh, G. Galatis, H. F. Geisser); III. Diversele curente în teologia ortodoxă de azi (V. Istavridis, I. Bria, Th. Zissis, D. Constantelos); IV. Teologie și științele naturii, pe exemplul biologiei (J. Papavassiliou, S. Harakas); V. Teologie și științe sociale (G. Mantzaridis, M. Honecker, D. Savramis); VI. Teologia și Biserica (N. Nissiotis, N. Matoukas, Ch. Schönborn, W. Beinert, E. Theodorou), încheiate cu o masă rotundă cu tema: „Ce așteaptă Biserica de la teologie"?

4 H. Küng — D. Tracy (Hrsg), *Teologie — wohin? Auf dem Weg zu einem neuen Paradigma*, și *Das neue Paradigma von Theologie. Strukturen und Dimensionen*, (Ökumenische Theologie 11 și 12) Benzinger-Gerd Mohn, 1984—1985. Simpozionul și-a concentrat lucrările asupra transformărilor structurale survenite de-a lungul istoriei în aspectul *epistemic* al teologiei pornind de la modelul hermeneutic al paradigmei epistemologice și al modificărilor ei istorice în lumina ultimelor rezultate ale epistemologiei (teoria generală a științei). Lucrările din primul volum urmăresc diferitele schimbări de paradigmă în teologie la Origen, Augustin, Thomas d'Aquino, Luther, protestantismul liberal, sub influența iluminismului, pînă la trecerea actuală de la modernism la postmodernism; cele din al doilea volum discută retrospectiv și prospectiv structurile și dimensiunile unei noi paradigme în teologie în perspectiva relațiilor cu teoria generală a științei, teologia biblică și filosofia, a rolului istoriei și politicii și a corelării aspectelor globale și particulare.

primită prin descoperirea lui Iisus Hristos" (Gal. 1, 6, 10, 12), „întru Care locuieşte trupeşte toată plinătatea Dumnezeirii" (Colos. 2, 9), în vederea înnoirii ontologice întru El, ca Dumnezeu, a tot cel ce crede, căci, „chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaştem, încît dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi" (2. Cor. 5, 16—17), Biserica Ortodoxă nu se poate inspira, în eforturile sale de promovare a unei teologii autentice, în acelaşi timp originare şi înnoitoare, care să sprijine efectiv reînnoirea vieţii sale şi să contribuie la o prezenţă mai dinamică şi eficientă a sa în lume, de altundeva decît din modelele supreme de teologhisire pe care le deţine în persoana Apostolilor şi a Sfinţilor ei Părinţi, a căror întreagă existenţă, viaţă şi gîndire reprezintă concret expresia vie a înnoirii omului în Biserică, de către Hristos, prin Sfîntul Duh. Într-o asemenea perspectivă, consecvent patristică, autenticitatea oricărui demers ortodox ce-şi propune a elucida chestiunea naturii ultime a teologiei şi a înnoirii în aplicaţiile ei concrete, se verifică prin modul în care dă o interpretare dogmatică aprofundată unei situaţii liturgice concrete: şi anume faptului că, în cultul ei, în a sa *lex orandi*, Biserica Ortodoxă apare extrem de restrictivă în utilizarea apelativului de „teologul" acordat Sfinţilor ei Părinţi, neconferindu-l nici celui mai mare predicator şi exeget (Sf. Ioan Hrisostom), nici celui mai sobru şi precis dogmatist (Sf. Ioan Damaschin), ci numai Sfinţilor Ioan Apostolul şi Evanghelistul, Grigorie de Nazianz şi Simeon „Noul Teolog", în centrul teologhisirii cărora se află *vederea Sfintei Treimi* în lumina necreată a slavei iubirii Sale veşnice, iradiind din umanitatea transfigurată a lui Iisus Hristos Cel înviat şi înălţat, devenită la Cincizecime Trupul tainic al Bisericii. Calitatea lor de „teologi" prin excelenţă ai Bisericii Ortodoxe pare a decurge astfel din dubla lor condiţie de apărători ai Treimii şi de mărturisitori şi propovăduitori ai experienţei concrete a comuniunii personale de lumină şi iubire a credinciosului, încorporat prin credinţă, Taine şi împlinirea poruncilor, în Trupul tainic al Bisericii, cu Sfînta Treime sub forma vederii slavei Ei necreate şi eterne manifestată în umanitatea preamărită şi eclesială a lui Hristos.

În cele ce urmează ne propunem o scurtă analiză şi reflecţie asupra implicaţiilor ce decurg din conceptul de „teologie" al celor trei „teologi" *„kath'exochén"* ai Bisericii răsăritene în soluţionarea dezbaterilor actuale referitoare la natura teologiei Bisericii şi înnoirii ei.

Într-o definiţie preliminară, de maximă generalitate, teologia constituie un *discurs* uman despre Dumnezeu în baza *cunoaşterii* Sale făcute cu putinţă de actul prealabil al *Revelaţiei* sau descoperirii Sale oamenilor, discurs adresat oamenilor în vederea mîntuirii lor în unire cu Dumnezeu din robia păcatului, ignoranţei şi a morţii. Chiar şi numai din această definiţie se vede limpede că natura lui Dumnezeu şi a Revelaţiei Sale („conceptul" de Dumnezeu) determină în mod decisiv atît natura cunoaşterii lui Dumnezeu *(theognosía)* cît şi a discursului despre Dumnezeu *(theologia)*; în ultimă instanţă, determinaţia esenţială a teologiei nu poate veni decît din partea „obiectului" ei: Dumnezeu. Există, astfel, în principiu, 3 modalităţi de teologhisire, corespunzătoare celor 3 modalităţi ale Revelaţiei şi celor 3 „concepte" de Dumnezeu elaborate pe baza acestora:

— o teologie mitologică, metafizic-speculativă sau mistică, ca „teologia" vechilor Elini [5] (şi a Indiei), corespunzînd experienţei sacrului ca absolut sau esenţă

5 Pentru presocratici *cf.* W. Jaeger, *Die Theologie der früher griechischen Denker*, Stuttgart, 1964; Platon, *Politeia*, II, 18, 379 A; Aristotel, *Metaphysika*, III, 4, 1000 A; XII, 10, 1075 B şi mai ales XI, 7, 1064 B; pentru stoici cf. Augustin, *De Civitate Dei*, VI, 5 şi Euseb, Caes. *Prepar. evang.* IV, 1—4; Strabon, *Geographikà* X, 3, 23 (474); şi operele ultimului mare filosof neoplatonic, Proklos (410—485), autor al unei masive *„Theologia Platonica"*, în 6 cărţi, (ed. E. Portus, Hamburg, 1618; ediţie critică modernă în curs de H. D. Saffrey — L. G. Westernik, Paris, Les Belles Lettres, 1968, 1974, 1978) şi a unei *„Elementatio theologica"* în 211 teoreme (ed. critică E. R. Dodds, Oxford, 1933), în mare vogă la umaniştii bizantini din sec. XI—XII, pentru care a fost combătută la mijloc. sec. XII de episcopul Nicolae al Metonei, *Refutatio institutionis theologici Procli philosophi platonici*, ed. critică Ath. Angelou, Athenes-Leiden, E. J. Brill, 1984.

impersonală, imanent cosmosului, din religiile și metafizicile naturale (ce sfîrșesc fără excepție în panteism) și în care nu e vorba de o Revelație propriu-zisă a lui Dumnezeu, cît de doctrine ezoterice prin care omul caută să-și reveleze singur Absolutul plecînd de la manifestările lui cosmice;

— o teologie pur istoric-narativă, exegetică sau legislativă, fundamentalistă, ca „midrash"-ul, „hagada" și „halakha" teologiei rabinice a Talmudului și sinagogii,[6] corespunzătoare experienței unui Dumnezeu monopersonal, revelat în acte istorice clare, dar inaccesibil în misterul vieții sale intradivine transcendente, neputînd intra în comuniune reală cu omul (cf. Ex. 33, 18—23; Jud. 6, 22—23; 13, 22; Is. 6, 5) pe care-l ține la distanță prin Lege și Profeți, organe de exprimare a voinței, nu a ființei Sale;

— o teologie a Bisericii,[7] nici „elenică", nici „iudaică", corespunzătoare experienței Dumnezeului, comuniune personală treimică, revelată concret în forma slavei iubirii Sale veșnice iradiind din umanitatea istorică, preamărită și eclesială a lui Iisus Hristos.[8]

În Revelația Sa mîntuitoare și mîntuirea Sa revelatorie, Hristos n-a descoperit lumii nici o doctrină ezoterică (de tip elenic, hindus etc.), nici o lege mîntuitoare (de tip semitic, iudaic și islamic) prin care oamenii să-și poată căuta singuri și la distanță de Dumnezeu mîntuirea de neștiință și păcat, aprofundînd intelectual adevărurile comunicate de El despre Dumnezeu ca un Profet, acceptînd prin credință reconcilierea noastră cu Dumnezeu prin sacrificiul de pe Cruce și urmînd Lui prin împlinirea preceptelor și imitarea voluntară a modelului Lui etic. Hristos descopere și deschide lumii *în* umanitatea Sa, preamărită de Tatăl în Sfîntul Duh la Botez, Schimbarea la Față, Înviere și Înălțare, și extinsă de la Cincizecime în istorie sub forma Trupului Lui tainic — Biserica, nu o nouă Tora ca pe Sinai lui Moise, ci, ca pe Tabor, însăși comuniunea Sa de slavă și iubire veșnică cu Tatăl și cu Duhul, comuniune ce izbăvește pe tot cel ce crede, din robia neștiinței, păcatului și morții, dăruindu-i cunoaștere, iertare și viață veșnică prin împărtășirea de însăși Iubirea plină de slavă și lumină pe care o au întru Ele Persoanele Sfintei Treimi din eternitate. „Pentru că dacă Legea prin Moise s-a dat, Harul și Adevărul au venit prin Iisus Hristos. Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul, Cel Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut", căci El „Cuvîntul", „Cel ce era dintru început la Dumnezeu", „s-a făcut trup și s-a sălășluit (făcut

---

6 Pentru detalii despre teologia Talmudului și Kabalei cf. C. Daniel, *Scripta Aramaica 1* (Biblioteca Orientalis), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 171—276. Ca și mistica islamică sufită, mistica iudaică kabalistă (vezi lucrările fundamentale ale lui H. Corbin, și respectiv G. Scholem) nu reprezintă eflorescențe ale monoteismului semitic apărînd sub influența gnosticismului și a speculației mistice panteizante a neoplatonismului antic ca expresie a crizei și neputinței iudaismului și islamismului ca religii ale Cărții și cuvîntului de a satisface nevoile spirituale ale vocațiilor religioase excepționale ivite în sînul lor.

7 Pentru referințe exacte și o incursiune terminologică în înțelesul termenului *„theologia"* în patristica greacă de la Apologeți la Sf. Grigorie Palama vezi P. K. Christou, art. *„Theologia"* în „Threskeutikè kai ethikè enkyklopaideía" VI (1965), și G. Mantzaridis, *He ennoìa tês theologías*, „Kleronomía" 1 (1969), 1, p. 103—120; cf. de asemenea și B. Skouteris, *Hê ennoìa tôn horôn „theologia, theológos, theologeîn", en tè didaskalia tôn Hellenon Patéron kai Ekkesiastikôn Syngraphéon méchri kai tôn Kapadokôn*, Athena, 1972, care reia pe o bază largă studiul util încă al lui F. Kattenbusch, *Die Entstehung einer christlichen Theologie. Zur Geschichte der Ausdrücke „theologia, theologeîn, theológos"*, „Zeitschrift für Theologie und Kirche" 11 (1930), p. 161—205, reeditat separat în seria „Libelli" 69 de Wiss. Buchgesselschaft, Darmstadt, 1962.

8 În considerațiile anterioare rezumăm succint cap. „Les deux monothéismes", din cursul lui Vl. Lossky, *Théologie dogmatique* (I), „Messager de l'Exarchat du Patriarche Russe en Europe Occidentale" 12 (1964), nr. 46—47, p. 85—88 și 90—92, și presupunem precizările Pr. Prof. D. Stăniloae din *Teologia dogmatică Ortodoxă* I, București, 1978, p. 79—92 II, p. 109—1110, ca și *Iisus Hristos și restaurarea omului* (seria teologică 24), Sibiu 1943, p. 185—187.

cort — *eskénosen*) între noi şi am văzut slava Lui *(etheasámetha tèn dóxan autou)*, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de Har şi de Adevăr" (In. 1, 17—18. 2. 14). Aşa cum precizează Însuşi Mîntuitorul în Rugăciunea Sa de pe urmă din grădina Getsimani, dinaintea Patimii Sale, este vorba nu de altă slavă decît de „slava pe care am avut-o la Tine (Tatăl) *mai înainte* de a fi *lumea*" (In. 17, 5), căci *„slava pe care Tu Mi-ai dat-o Mie, le-am dat-o lor, ca să fie una* precum Noi una sîntem: Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvîrşiţi întru unitate, ca să cunoască lumea că Tu M-ai trimis şi i-am iubit pe ei, precum M-ai iubit Tu pe Mine. Părinte, voiesc ca unde sînt Eu să fie împreună cu Mine şi aceia pe care Mi i-ai dat, *ca să vadă slava Mea* pe care Tu Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de zidirea lumii, ... şi ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei şi Eu în ei", „ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis" (In. 17, 22—24. 26. 21). Experienţa vederii *Slavei* comune a Sfintei Treimi, identică cu sălăşluirea *Iubirii* intratrinitare în comunitatea Ucenicilor lui Hristos, leagă astfel şi fundamentează nemijlocit unitatea Bisericii „pline de Treime"[9] pe unitatea Sfintei Treimi. Ea este condiţionată, însă, de preamărirea umanităţii lui Hristos prin Cruce, Înviere şi Înălţare („Pentru ei Eu Mă sfinţesc pe Mine Însumi ca şi ei să fie sfinţiţi întru Adevăr"; In. 17, 19) şi de trimiterea Mîngîietorului, „Duhul Adevărului", „ca să fie cu voi în veac"; „Acela vă va învăţa toate şi vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus vouă", „vă va călăuzi la tot adevărul ... şi cele viitoare va vesti vouă" (In. 14, 16—17. 26; 16, 7—15): „în ziua aceea veţi cunoaşte că Eu sînt întru Tatăl Meu şi voi întru Mine şi Eu întru voi" (In. 14, 20). „Ziua aceea" a Duhului care aduce descoperirea slavei iubirii Sfintei Treimi în umanitate nu este alta decît „ziua Bisericii" în statutul ei ontologic de Cincizecime perpetuă. Ca atare, experienţa mîntuitoare a comuniunii cu Sfînta Treime în vederea slavei necreate a iubirii Sale intratrinitare eterne, este un eveniment fundamental eclesial condiţionat strict şi nemijlocit de incorporarea sacramentală a credinciosului în Trupul eclesial al lui Hristos prin credinţă, Botez (In. 1, 12—13; 3, 3. 5), Mirungere (I In. 2, 20—27) şi mai ales Euharistie (In. 6, 56: „Rămîne întru Mine şi Eu întru El cel ce mănîncă Trupul Meu şi bea sîngele Meu") şi de actualizarea etic-ascetic personală şi comunitară a acestei comuniuni de lumină şi iubire cu Sfînta Treime prin împlinirea poruncilor lui Hristos concentrate toate în iubirea de Dumnezeu şi de aproapele: „Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte, acela este cel ce Mă iubeşte; iar cel ce Mă iubeşte pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu şi-L voi iubi şi Eu şi Mă voi arăta *(emphaníso)* Lui ... De Mă iubeşte, deci, cineva, va păzi cuvîntul Meu şi Tatăl Meu îl va iubi şi vom veni la el şi vom face sălaş *(monén)* la el"" (In. 14, 21. 23; cf. şi I In. 2, 3—5; 3, 24; 4, 7—8, 16, 20—21; şi 2 Pt. 1, 3—9).

În fiinţa ei ultimă, deci, teologia Bisericii, ca şi cea a Apostolilor, nu este altceva decît *mărturie (martyría)* a comuniunii de slavă, iubire, lumină şi viaţă dumnezeiască a credinciosului cu Sfînta Treime în transparenţa umanităţii preamărite a lui Hristos, devenite la Cincizecime Trupul tainic al Bisericii: „Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noştri, ce am privit şi mîinile noastre au pipăit, despre Cuvîntul Vieţii — şi Viaţa (= comuniunea de slavă şi iubire a Sfintei Treimi) s-a arătat şi am văzut-o şi dăm mărturie şi vestim vouă *(kaì eorákamen kaì martyroûmon kaì apangéllo.nén)* Viaţa de veci, care era la Tatăl şi s-a arătat vouă — ce am văzut şi auzit aceea vă vestim vouă, ca şi voi să aveţi comuniune cu noi; şi comuniunea *(koinonía)* noastră este cu Tatăl şi cu Fiul Lui, Iisus Hristos" (I In. 1, 1—3; cf. 4, 14). „Şi aceasta este mărturia *(martyría)*, că Dumnezeu ne-a dat Viaţă veşnică şi această Viaţă este în Fiul Său. Cel ce are pe Fiul, are Viaţa; cel ce nu are pe Fiul lui Dumnezeu, nu are Viaţă" (I In. 5, 11—12), căci numai la „cine mărturiseşte că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămîne în el şi el în Dumnezeu" (I In. 4, 15). O atare mărturie însă, nu este cu putinţă omului decît în puterea Duhului Sfînt: „Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl

9 Origen, *Selecta în Psalmos* XXIII, 1; P. G. 12, 1265 B. „Biserica fiind plină de Treime", atunci şi „teologia" Bisericii „este desăvîrşită în Treime": Athan. Magn., *Contra Arianos* I, 18; P. G. 26, 49 A.

purcede, *Acela* va da mărturie despre Mine, şi *voi* daţi (apoi) mărturie" (In. 15, 26—27). De aceea, propovăduirea „Evangheliei slavei lui Hristos, care este Chipul lui Dumnezeu" (II Cor. 4, 4), îşi trage forţa nu din puterea raţionamentelor convingătoare ale înţelepciunii lumii (cf. I Cor. 2, 1—16), ci din experienţa duhovnicească a întîlnirii personale cu Hristos în lumina dumnezeirii Sale („căci pentru aceasta m-am arătat, ţie" spune Hristos Sf. Apostol Pavel pe drumul Damascului — „ca să te rînduiesc slujitor şi martor al celor ce ai văzut şi al celor pe care ţi le voi arăta ţie"; F. Ap. 26, 16; par. 22, 14—15; 9, 3 sq.). Experienţa vederii slavei lui Dumnezeu pe faţa lui Hristos nu este însă o harismă apostolică extraordinară, ci o vocaţie universal-creştină: „fiindcă Dumnezeu, Care a zis: strălucească din întuneric lumina — El a strălucit în inimile noastre spre luminarea cunoştinţei slavei lui Dumnezeu pe faţa lui Hristos. Şi avem comoara aceasta (a acestei experienţe duhovniceşti) în vasele de lut (ale trupurilor noastre)" (II Cor. 4, 6—7). De aceea, spre deosebire de Vechiul Testament, unde numai Moise a văzut mai îndeaproape slava Domnului şi-şi acoperea faţa din pricina strălucirii ei cu un văl de fiii lui Israel (Ex. 34, 29—35), în Noul Testament, „noi *toţi*, oglindind cu faţa descoperită slava Domnului ne schimbăm la faţă în acelaşi chip *(tèn autèn eikòna metamorphoûmetha)* din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului" (II Cor. 3, 18).

Detaşată de experienţa eclesială a vederii slavei Sfintei Treimi, teologia Bisericii ca discurs despre Dumnezeu trădează atît sensul ontologic ultim al Revelaţiei, cît şi natura de comuniune treimică a Dumnezeului revelat în Hristos ce face cu putinţă această experienţă, regresînd practic la condiţia monoteismelor, precreştine, impersonal (elenic) sau monopersonal (iudaic). Atît *Sf. Ioan Apostolul şi Evanghelistul* (sf. sec. I) cît şi *Sf. Grigorie de Nazianz* (330—389) şi-au cîştigat apelativele de „teologi" exemplari ai Bisericii pentru faptul de a fi apărat — *(primul* împotriva gnosticismului mitologizant, în care Treimea se dizolva într-o cascadă de emanaţii eonice degradate progresiv din abisul impersonal, spirit pur, pînă la materie, pervertirea ultimă şi închisoare a spiritului, Întruparea devenea astfel imposibilă din pricina incompatibilităţii ontologice între materie şi spirit, iar Hristos se transforma într-un eon superior care şi-a asumat un trup aparent pentru a putea comunica celor iniţiaţi şi aleşi doctrina esoterică a mîntuirii intelectului dematerializat prin gnoza sferelor eonice superioare de unde acesta căzuse; iar al *doilea*, împotriva arianismului extremist a lui Eunomie, cu interpretarea sa subordinaţianist-impersonală a Treimii după modelul triadelor neoplatonice (Tatăl = esenţa divină unică şi supremă, radical transcendentă; Fiul şi Duhul = creaturile sale prime, intermediare între ea şi cosmosul creat) şi cu teologia sa de tip intelectualist şi raţionalist de natură metafizică şi dialectică (*theologia = technologia*[10] conceptuală) ce pretindea posibilitatea unei cunoaşteri nemijlocite, totale şi exacte, de către intelectul uman a esenţei divine a Tatălui pe baza existenţei unui nume natural (cf. dialogul platonic „Kratylos") al ei (*agennesía* = nenaşterea), inerent intelectului uman) — Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită, „obiectul" ultim al teologiei, Revelaţia ei concretă în Biserică, sub forma unei comuniuni personale în experienţa sacramental-ascetică a vederii slavei necreate a Iubirii Ei veşnice iradiind din umanitatea preamărită şi eclesială a lui Hristos, şi teologia Bisericii ca mărturie vie a acestei experienţe.[11]

Astfel, în celebrele sale *5 Discursuri teologice* rostite în anul 380 în capela Anastasia din Constantinopol, înainte de a demonstra scripturistic şi dogmatic Adevărul suprem al teologiei Bisericii reprezentat de Sfînta Treime cea de o fiinţă şi nedespărţită şi a argumenta irefragabil consubstanţialitatea Fiului şi Duhului cu Tatăl (discursurile III—IV *„despre Fiul"* şi V *„despre Sf. Duh")*, Sf. Grigorie de

---

10 Cf. Theodoret Cyr, *Haeret. fab. comp.* IV, 3; P. G. 83, 420 B.

11 Vederea lui Dumnezeu în Hristos ca forma supremă a participării omului la viaţa lui Dumnezeu şi ţel final al Iconomiei divine e magistral dezvoltată de *Sf. Irineu* al Lyonului († 202), ucenic, prin sf. Polycarp al Smyrnei, al sf. Ap. şi Ev. Ioan, în *Adv. Haeres.* IV, 20; ed. critică A. Rousseau, „Sources Chrétiennes" nr. 100, Paris, 1965, p. 624 sq.

Nazianz a tratat în prealabil, în primele două discursuri introductive, despre sensul, posibilitatea și natura reflecției teologice autentice în Biserică.[12] Falșii teologi eunomieni „care se bucură de vorbirile deșarte, antitezele și logomahiile gnozei cu nume mincinos" (cf. I Tim. 6, 20, 4) și care „desființînd toată calea evlaviei, au în vedere numai un singur lucru: să lege și să dezlege probleme", astfel, încît „marea noastră taină (a Treimii) e în primejdie de a fi (redusă la) o nenorocită abilitate tehnică (dialectică) *(technýdrion)*",[13] trebuie să știe că „nu aparține fiecăruia faptul de a filosofa despre Dumnezeu ..., nici oricînd, nici oricui, ci este și (o vreme) cînd, și (un auditoriu) căruia, și (o măsură) cît (trebuie vorbit despre Dumnezeu). *Nu* aparține *oricui*, ci celor ce s-au exercitat și au înaintat în contemplație și înainte de aceasta celor ce și-au curățit sau își curățesc sufletul și trupul. Căci pentru cel ce nu este curat atingerea de Cel curat nu este nici patimă, nici în afară de primejdie (cf. Platon, *Phaidon*, 67 C etc.) după cum nici pentru o privire bolnavă atingerea unei raze de soare. *Cînd* anume? Cînd ne dă răgaz lutul (materia trupului)și tulburarea din afară (a patimilor) și cînd (rațiunea) conducătoare nu este răvășită de închipuiri inoportune și rătăcitoare ... căci, într-adevăr, se cade (mai întîi) a avea răgaz și a cunoaște pe Dumnezeu și numai cînd avem vreme prielnică să judecăm (cf. Ps. 74, 3) rectitudinea teologiei. *Cui* anume? Celor ce consideră lucrul acesta cu seriozitate și care nu pălăvrăgesc cu plăcere despre el, ca despre oricare altul, (și anume) după cursele de cai și după spectacolele teatrale și cîntece, după (îmbuibarea) pîntecului și a celor de sub pîntece. *Ce* lucruri trebuie filosofate și *în ce măsură?* Cîte ajung pînă la noi și cît ajung la ele deprinderea și puterea ascultătorului".[14] „Nu zic că nu trebuie să pomenim oricînd pe Dumnezeu. Căci pe Dumnezeu trebuie să-l pomenim (prin rugăciune) mai mult decît respirăm, și dacă se poate spune aceasta, nu trebuie să facem nimic altceva decît aceasta ... și, dacă trebuie să spunem și cuvîntul lui Moise, trebuie să pomenim pe Dumnezeu cînd ne culcăm, și cînd ne sculăm, și cînd călătorim (Deut. 6, 7) și cînd facem orice altceva, și prin pomenirea (lui Dumnezeu) să ne formăm spre curăție. Astfel încît nu faptul de a-L pomeni neîncetat îl opresc, ci vorbirea despre Dumnezeu *(tò theologeîn)*, și nici teologhisirea *(tèn theologían)* ca pe ceva neevlavios, ci vremea nepotrivită (în teologhisire), nici învățarea pe alții *(tén didaskalián)*, ci lipsa de măsură (în învățătură).[15] „Să cădem deci, la învoială întreolaltă a grăi tainic despre cele tainice și cu sfințenie despre cele sfinte *(mystikôs ta mystikà phthéngesthai kaì hagiôs tà hagía)*".[16] Experiența teologului auten-

---

12 *Orat. 27—28 (Theol. I—II).* P. G. 36, 12—53 și P. Gallay, *Discours théologiques (27—31)*, „Sources Chrétiennes" nr. 250 Paris, 1978 (trad. rom. Gh. Tilea și N. I. Barbu, *Cele cinci cuvîntări despre Dumnezeu*, București 1947); ideile din aceste 2 discursuri reluate și în *orat. 33, de moderatione in disputando*, P. G. 36, 173—212; și poemul *de vita sua* v. 1208—1272, P. G. 37, 1112—1116. Pentru Sf. Grigorie de Nazians și doctrina sa spirituală a se vedea sinteza și bibliografia din articolul din *Dictionnaire de Spiritualité* (presc. *D. Sp.*) VI (1967), 932—971 (J. Rousse); *J. Plagnieux, Saint Gregoire de Nazianze théologien*, Paris, 1951, p. 168 sq.; Th. Špidlik, *S. Gregoire de Nazianze. Introduction à sa doctrine spirituelle.* (Orientalia Christiana Analecta 189), Roma, 1971, p. 134 sq. În românește: N. V. Stănescu, *Teologie și viață la Sf. Grigorie de Nazianz*, „Mitropolia Olteniei" 14 (1962), nr. 1—2, p. 3—12; drd. diac. M. Sava, *Profilul teologului după Sf. Grigorie de Nazianz*, „Studii teologice" 21 (1969), nr. 5—6, p. 387—398; St. Papadopoulos, *Sf. Grigorie de Nazianz sau Teologul* (trad. rom. de drd. I. Frăcea), „Glasul Bisericii" 41 (1982), nr. 1—3, p. 110—117. Interesant de urmărit și aprofundările gîndirii Sf. Grigorie din *„Cuvîntările teologice"*, în comentariile extinse ale Sf. Maxim Mărturisitorul din celebrele sale *„Ambigua"* II, 13—30 și I, 1—4 (P. G. 91), trad. rom. Pr. Prof. D. Stăniloae, S. P. B. 80, București, 1983, p. 191—238 și 46—55.

13 *Orat. 27 (theol. I)*, 2; P. G. 36, 12 A, 13 AB; tr. rom. p. 1—2.

14 *Orat. 27, 3;* col. 13 D—16 B; tr. rom. p. 2—3; cf. și *orat. 28 (theol. II)*, 1, col. 25 C, trad. rom. p. 9.

15 *Orat. 27*, 4; col. 16 BC; trad. rom. p. 3.

16 *Orat. 27*, 5; col. 17 B; trad. rom. p. 4; cf. și *orat. 33, 12;* P. G. 36, 188 C: „este mare lucru a vorbi despre Dumnezeu, dar mai mare este a te curăți pentru Dumnezeu".

tic, pe care Sf. Grigorie o prezintă ca a sa proprie, este cea prefigurată de urcuşul lui Moise pe muntele Sinai în care a primit teofania vederii slavei lui Dumnezeu şi nu a fiinţei Sale înseşi, care rămîne neapropiată şi neînţeleasă: „Dar ce am păţit, o prietenilor şi iniţiaţilor şi împreună-iubitorilor ai Adevărului? Mergeam să cuprind (cu mintea) pe Dumnezeu şi aşa am urcat pe munte şi am pătruns în nor, ajungînd înlăuntrul lui, adică în afara materiei şi a celor materiale, concentrîndu-mă în mine însumi pe cît mi-a fost cu putinţă. Şi cînd am privit, de-abia am văzut „spatele" lui Dumnezeu (Ex. 33, 23) şi aceasta adăpostit de stîncă (Ex. 33, 22) adică de Dumnezeu-Cuvîntul Cel ce s-a întrupat pentru noi; şi plecîndu-mă puţin am văzut nu prima şi preacurată fire (natură) cunoscută numai de ea însăşi, adică de Treime, şi care rămîne înlăuntrul primei catapetesme şi e acoperită de Heruvimi, ci pe cea din urmă şi care ajunge la noi. Aceasta este, pe cît ştiu măreţia (slavei) lui Dumnezeu în creaturile Lui şi în cele produse şi guvernate de El. Căci „spatele" lui Dumnezeu (îl alcătuiesc) lucrurile, care sînt semnele Lui de recunoaştere după trecerea Lui, aşa cum umbrele şi chipurile soarelui reflectate în apă arată soarele privirilor bolnave, căci nu e cu putinţă a-L privi direct, întrucît prin puritatea luminii lui biruie simţirea. Deci aşa vei teologisi chiar de-ai fi un Moise, un Pavel ajuns în al treilea cer, ba chiar şi un înger ori arhanghel (de-ai fi)".[17]

Paralel cu precizarea dogmatică a învăţăturii despre Treime, fundamentul doctrinar care susţine întreaga teologie a Bisericii şi dă sensul ortodox autentic şi profund hristologiei, pnevmatologiei, soteriologiei şi eclesiologiei, a avut loc şi procesul de precizare al spiritualităţii autentice a Bisericii, care descrie în sensul, fundamentele şi mijloacele de realizare practice, experienţa concretă a comuniunii de slavă şi iubire a credinciosului încorporat prin credinţă, Taine şi plinirea poruncilor în Trupul eclesial al lui Hristos, cu Dumnezeu Cel în Treime.[18] Biserica a trebuit să lupte susţinut nu numai împotriva supravieţuirii tenace în erezii a vechiului concept „esenţialist" de Dumnezeu şi a teologiilor speculative ale elenismului, cît şi împotriva spiritualităţilor care, stînd formal în Biserică, transformau experienţa vederii slavei Sfintei Treimi iradiind din umanitatea eclesială a lui Hristos (forma de comuniune personală a credinciosului desăvîrşit cu Sfînta Treime) într-o vedere nemijlocită, intelectuală sau sensibilă, a esenţei divine înseşi, în afara comuniunii personale cu Treimea prin Taine în Biserică, Trupul tainic al lui Hristos şi locul de manifestare prin excelenţă al Treimii, ca în intelectualismul mistic evagrian-origenist şi respectiv, materialismul mistic mesalian.[19] Depăşirea acestor două spiritualităţi „esenţialiste", a-trinitare, a-eclesiale şi a-sacramentale şi integrarea — cu importante repercursiuni în modul de înţelegere a teologiei Bisericii — într-o perspectivă riguros trinitară şi eclesială a elementelor de viaţă spirituale viabile şi autentice existente în ele, dar pervertite prin introducerea lor în scheme doctrinare necreştine (neoplatonică, stoică), a fost opera

---

17 *Orat. 27 (theol. II)*, 3; col. 29 AB; trad. rom. p. 10—11. Acelaşi simbolism biblic al demersului teologului — urcuşul lui Moise pe Sinai — dezvoltat pe larg de Sf. Grigorie de Nyssa în *„de vita Moysis"*, P. G. 44, 297—430; ed. J. Danielou, „Sources chretiènnes" nr. 1, ed. 3, Paris, 1968; trad. rom. Pr. I. Buga, P. S. B. 20, Bucureşti, 1980, p. 71 sq.

18 *Cf.* Lossky, *Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise d'Orient*, Paris, 1944, p. 8: „Toată desfăşurarea luptelor dogmatice susţinute de Biserică în decursul veacurilor privită din punct de vedere duhovnicesc ne apare dominată de grija statornică pe care a avut-o Biserica de a apăra în fiecare moment din istoria ei posibilitatea pentru creştini de a ajunge la deplinătatea unirii cu Dumnezeu (...) preocuparea centrală, obiectul luptelor este întotdeauna posibilitatea, modul sau mijlocul de unire cu Dumnezeu".

19 Lupta pentru spiritualitate autentică în Biserica Ortodoxă de la Irineu (sec. II) la Sf. Grigorie Palama (sec. XIV) este magistral expusă de Vl. Lossky, *„Vision de Dieu"*, curs predat la Sorbona (Ecole Practique des Hautes Etudes, V-e Section), 1945—1946 şi publicat postum la Neuchâtel, 1962.

marilor Părinţi filocalici din sec. V—VII: Macarie,[20] Marcu Ascetul,[21] Diadoh al Foticeii [22] (sf. sec. IV—mijloc. sec. V) în confruntare critică cu mesalianismul, şi respectiv, Maxim Mărturisitorul [23] şi Isaac Sirul[24] (sec. VII) în delimitare faţă de evagrianism.

20 Pentru complexa stare în care se prezintă „corpus-ul scrierilor „pseudo-macariene" — căci în mod sigur nu e vorba de Sf. Macarie Egipteanul († 390), ci de un ascet necunoscut care a trăit în Mesopotamia superioară şi Sudul Asiei Mici la sf. sec. IV şi înc. sec. V — şi controversata chestiune, nerezolvată încă satisfăcător, a relaţiilor lui cu mesalianismul şi Sf. Grigorie de Nyssa *cf.* articolul „*Macaire* (Pseudo-Macaire; Macaire-Symeon), *D. Sp.* X (1977), 21—43 (V. Desprez şi M. Canevet) cu bibliografia la zi. Pentru simplificarea referinţelor, trimitem aici la „*parafraza în 150 de Capete a Sf. Simeon Metafrastul* (mijl. sec. X) *la cele 50 de Omilii duhovniceşti de Sf. Macarie*" (trad. rom. a Pr. Prof. D. Stăniloae, *Filocalia românească V*, Bucureşti, 1976, p. 293—387), care a putut fi utilizată de Sf. Simeon Noul Teolog; cap. 137—140: taina cea mai desăvîrşită a creştinismului e vederea luminii slavei dumnezeieşti ca şi Pavel odinioară, anticipare a luminii eshatologice a Învierii; cap. 77—80: teologia ca experienţă a lui Dumnezeu şi ca discurs despre Dumnezeu, sărăcia discursului lipsit de experienţă şi bogăţia celuia bazat pe experienţa Duhului (şi cap. 88); cap. 29—31: critica celor ce susţin imposibilitatea împlinirii tuturor poruncilor. O lectură atentă a acestor „capete" evidenţiază cu claritate că *toate* elementele doctrinei spirituale simeoniene sînt prezente „*in nuce*" în scrierile „macariene" încă de la sf. sec. IV.

21 Pentru Marcu Ascetul, ipotezele privind identificarea locului şi perioadei exacte a vieţii sale, starea scrierilor sale şi polemica sa antimesaliniană *cf.* articolul „Marc le Moine", *D. Sp.* X (1977), 274—283 (J. Gribomont). Principalele sale scrieri (P. G. 65): cele *200+226 de capete despre legea duhovnicească* şi *contra celor ce socotesc că se îndreptează din fapte*", *cele 17 răspunsuri către cei ce se îndoiesc de Sf. Botez* şi *Epistola către Nicolae Monahul* sînt trad. rom. de Pr. Prof. D. Stăniloae, *Filoc. rom.* I, Sibiu, 1946, p. 230—327. Contribuţia decisivă a lui Marcu Ascetul la precizarea spiritualităţii ortodoxe constă în fundamentarea efortului etic-ascetic pe baza lui sacramental-baptismală şi eclesială obiectivă: „Căci întîi se dă Botezul în Biserica Universală şi prin Botez se dă tainic *(mystikôs)* harul ce locuieşte astfel ascuns *(kryptòs)*. Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor şi a nădejdii, aceasta se descopere celor ce cred în Domnul care a zis: In 7, 38—39". „De aceea, o omule care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea pentru care ai primit puterea şi te pregăteşte să primeşti arătarea celui ce locuieşte în tine. Şi astfel ţi se va arăta ţie Domnul, potrivit făgăduinţei (In 14, 21) în chip duhovnicesc, precum sigur ştie" (p. 288—290).

22 Despre Diadoh pe larg în introducerea la ediţia critică a „operelor sale duhovniceşti" dată de E. des Places, „Sources Chrétiennes" nr. 5 ter. Paris, 1966 (pentru tema noastră mai ales p. 39—42) şi articolul aceluiaşi din *D. Sp.* III (1957) 817—334; celebrul său „*Cuvînt ascetic în 100 de capete*" e tradus de Păr. D. Stăniloae în *Filoc. rom.* I, p. 335—390. Alături de fundamentarea baptismală în cadrul schemei „Chip — Asemănare" a întregii spiritualităţi din cap. 76—89 şi de teoria discernămîntului duhurilor din cap. 26—40, ambele îndreptate împotriva falsei mistici a mesalianismului, precizările din cap. 7—11, 67—68 şi 72 despre relaţia între teologie, cunoaştere a lui Dumnezeu *(gnósis)* şi discurs *(sophia)* despre Dumnezeu sînt printre cele mai pătrunzătoare şi subtile din întreaga patristică. Unicul studiu despre *La doctrine de „theologia" chez Diadoque de Photikè*, „Irenikon" 14 (1937), p. 536—553 se limitează la simpla indicaţie a paralelelor cu scrierile pseudo-macariene în perspectiva eronată a pretinsei lor origini mesaliniene.

23 Ne limităm a indica aici principalele locuri despre „teologie" în opera maximiană: *Expos. orat. dominicae*, P. G. 90, 876 CD (tr. rom. *Filoc. II*, 1947, p. 256): „Teologie ne învaţă Cuvîntul lui Dumnezeu prin faptul că se întrupează, arătînd în Sine pe Tatăl şi pe Sfîntul Duh"; *ibidem*, col. 892 A—893 A (p. 269—271): teologia „nici elină, nici iudaică" a Treimii; *Quaest ad Thalassium* 60, P. G. 90, 621 C—624 B (tr. rom. *Filoc. III*, 1948, p. 329—380): dubla cunoaştere a lui Dumnezeu, prin raţionament şi intelecţii, şi prin experienţă şi simţire; *Quaest ad Thalass.* 59; col.

Criza iconoclastă (sec. VIII—IX) şi renaşterea elenismului (sec. IX—XI), care i-a urmat ca o reacţie la orientalizarea promovată de împăraţii iconoclaşti şi cunoscută sub numele de „primul umanism bizantin" (P. Lemerle), a reprezentat în Bizanţ o perioadă de stagnare şi regres spiritual şi teologic. Controversele şi tulburările prelungite au împiedicat Biserica bizantină să asimileze organic moştenirea patristică clasică şi mai ales contribuţia spirituală a Părinţilor filocalici elaborată în centre monastice ce nu mai făceau parte din Imperiu (mai ales în Sinai şi Palestina).

Pe acest fond se grefau şi influenţele subconştiente ale contestării active şi militante a Treimii şi a realităţii Întrupării din partea monoteismelor spiritualiste ale Islamismului şi elenismului antic, reverberate atît în iconoclasm cît şi în renaşterea umanismului elenic. Sub provocarea islamismului şi presiunea culturii lor elenice, bizantinii epocii iconoclaste şi posticonoclaste au încercat subconştient acomodarea practică a gîndirii şi vieţii lor religioase la o schemă monoteistă de tip veterotestamentar, la o concepţie despre mîntuire de tip juridist şi moralist, lipsită de orice sens ontologic, în care Revelaţia Treimii devenea o sumă de adevăruri conceptuale despre Dumnezeu comunicate de Iisus ca Profet şi adresate intelectului, inaccesibile şi irelevante însă pentru viaţa practică, Tainele acte pur memoriale şi simbolice ale evenimentului istoric trecut al reconcilierii noastre cu Dumnezeu prin Jertfa de pe cruce, iar poruncile un sistem de norme etice cu semnificaţie pur socială şi meritorie. Biblie, dogme, Taine, porunci încetau a mai fi considerate medii transparente ale prezenţei concrete, real experiabile, a Treimii în Biserică (a Cărei percepţie pur spirituală sau intelectuală era rezervată numai după eliberarea intelectului din captivitatea trupului prin moarte) transformîndu-se într-un cod ideologic, ritual şi moral, pur social şi formalist. Sec. IX—X marchează astfel extinderea în Biserica bizantină a unui periculos formalism teologic şi bisericesc caracterizat prin intelectualism şi scolasticism exegetic şi dogmatic (reprezentat la modul superior de opera unui Fotie (sec. IX) dar mai cu seamă de abundenta literatură florilegistă biblică şi patristică a *„catenae"*-lor exegetice şi *„panopliilor"* dogmatice, operă profesorală şi compilatorie a „didascăliilor" şi profesorilor, lipsită de de suflu duhovnicesc), ritualism liturgic (codificarea riturilor şi oficiilor, stilizarea encomiastică a Vieţii Sfinţilor), formalism canonic legalist şi moralism minimalist convenţional sau pietist. Influenţa acestor evoluţii s-a resimţit pînă şi în spiritualitatea monastică reorientată la sf. sec. VIII de un Teodor Studitul († 826), marele reformator al monahismului bizantin pe o bază riguros chinovială (în linia unui Pahomie, Vasile cel Mare, Dorotei de Gaza), într-o direcţie strict practică şi ascetică, necontemplativă.

604—620 (trad. rom. p. 310—325): corelaţia căutare-revelare, capacitatea naturii şi luminarea Duhului. Consideraţii excepţionale despre teologie ca şi cunoaştere a lui Dumnezeu şi spiritualitate se cuprind în densele şi profundele *„200 de Capete teologice şi iconomice"*, P. G. 90, 1083—1186 (trad. rom. *Filoc. II*, 1947, 124—308) studiate de H. U. von Balthasar, *Die gnostische Centurien des Maximus Confessor*, Freiburg. i. Br. 1941, ca şi în *„Ambigua"* (vezi *supra*, nota 12), în care spiritualitatea origenistă este preluată în motivele ei fundamentale, dar reinterpretată prin detaşarea de schemele neoplatonice şi inserarea în schema fundamentală a dogmei hristologice.

24 *Cf.* articolului *„Isaac de Ninive"*, *D. Sp.*, VIII (1971), 2041—2054 (E. Khalifé-Hachem). Remarcabilele 86 de tratate duhovniceşti şi 4 epistole ale marelui ascet sirian, episcop pentru cîteva luni (între 660—680) al comunităţii nestoriene din Ninive, sînt traduse după versiunea lor greacă (sec. IX) făcută pe o adaptare siro-iacobită (monofizită) anterioară de Păr. D. Stăniloae *în Filoc. X*, 1981. Indicăm aici cîteva pasaje referitoare la cunoaşterea lui Dumnezeu: trat. 18 (p. 93—94): credinţa din *auzite* şi credinţa din *vedere* = cunoştinţa duhovnicească sau simţirea harului prin frica de Dumnezeu şi lucrarea poruncilor; 19 (p. 95—96), 32 (p. 172—180), 33 (p. 180—181), 43 (p. 222—224), 62—65 (p. 319—342), 72 (p. 361), 73 (p. 370—372), ep. IV, p. 492 sq. *Cf.* şi Iustin Popovici, *He gnosiologia toû hagiou Isaák toû Syrou*, „Theologia" 38 (1967), p. 206—223, 387—407; şi teza lui Antonios Papadopoulos, *Theologikè gnosiologia katà toûs neptikoùs Pateras* (Analekta Vlatádon 25), Tessalonike, 1977.

Împotriva acestui complex fenomen reprezentat de formalismul şi conservatorismul bisericesc şi social al epocii, în Bizanţul aflat la apogeul evoluţiei şi strălucirii sale istorice, s-a ridicat la sf. sec. X—înc. sec. XI grandiosul protest al *Sf. Simeon Noul Teolog*[25] (949—1022), marele profet al reînnoirii teologiei în sensul apostolic de mărturie a experienţei comuniunii personale a omului cu Sf. Treime în vederea slavei iubirii Sale ce străluceşte din umanitatea preamărită şi eclesială a lui Hristos. Născut în 949[26] în oraşul Galata din provincia microasiatică Paflagonia într-o familie aparţinînd aristocraţiei provinciale locale, tînărul Gheorghe (aceasta pare a fi fost cu destulă certitudine numele lui de Botez) este

---

25 Cu excepţia a 3 epistole (Cod. Coisl. 292, f. 263 v—273 v) întreaga operă a Sf. Simeon Noul Teolog a fost editată critic în 9 volume ale colecţiei „Sources Chrétiennes" (presc. S. C.), după cum urmează: cele *225 de capete teologice, gnostice şi practice* (presc. Cap.) de J. Darrouzès: SC 51, 1967; cele *34 de Cateheze şi cele 2 „Eucharistiai"* (mulţumiri) de V. Krivocheine: SC 96 1963 (1—5); SC 104, 1964 (6—22), SC 113, 1965 (22—34 + Euch. 1—2); cele *3 Tratate teologice şi 15 etice* de J. Darrouzès: SC 122, 1966 (Th. 1—3 + Eth. 1—3) şi SC 129, 1967 (Eth. 4—15); iar cele *58 de Imne* de J. Koder: SC 156, 1959 (1—15), SC 174, 1971 (16—40), SC 196, 1973 (41—58). Citarea se face cu iniţiala operei (Cap. Euch, Cat, Th, Eth, Hymn) şi indicarea rîndurilor (la Capete a numărului lor). În româneşte Păr. Stăniloae a publicat cele 225 de Capete, şi Tratatele etice 1 şi 5 în *Filoc. VI* 1977, p. 17—96, 119—182, 183—202.

Principalele studii referitoare la doctrina Sf. Simeon Noul Teolog sînt în ordine cronologică: K. Holl, *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum. Eine Studie zu Symeon dem Neuen Theologen,* Leipzig 1898 (cu ediţia critică a epistolei despre mărturisire p. 110—127); articolele din „Dictionnaire de la Théologie catholique" (presc. D. Th. C.) XIV, 2 (1941) 2941—2959 (J. Gouillard) şi „Threskeutikè kai ethikè enkylopaideía" XI (1967) 537—545 (P. K. Christou); H. M. Biedermann, *Das Menschbild beim Symeon dem Jüngeren, dem Theologen* (Das Östliche Christentum N. F. 9), Würzburg, 1949; diversele studii ale monahului atonit rus, ulterior arhiep. ortodox de Bruxelles, Vasili Krivocheine († 1986), cel mai mare specialist ortodox în Sf. Simeon: *The Writings of Symeon the New Theologian,* „Orientalia Christiana Periodica" 20 (1954) p. 298—328; *Essence crée et essence divine dans la théologie spirituelle de S. N. T.,* „Messager" 19 (1971), nr. 75—76, p. 151—170; *Vision de lumière chez S. N. T., ibidem* 24 (1976) nr. 93—94, p. 15—37, etc. au culminat în vasta antologie comentată, un fel de „Sf. Simeon prin el însuşi", *Dans la lumière du Christ. Symeon le Nouveau Théologien. Vie-Spiritualité-Doctrine* (Témoins de l'Eglise indivise 1), Chevetogne, 1980, 426 p. Prima mare monografie ştiinţifică este cea a lui W. Völker, *Praxis und Theoria bei Symeon dem Neuen Theologen. Ein Beitrag zur byzantinischen Mystik,* Wiesbaden, 1974, XVI + 489 p. nouă inaccesibilă, şi, recent, valoroasa teză a lui B. Fraigneau-Julien, *Les sens spirituels et la vision de Dieu selon S. N. T.* (Théologie historique 67), Paris, 1985, 204 p.

În româneşte: magistr. Ion I. Bria, *Simţirea tainică a prezenţei harului după Sf. Simeon Noul Teolog,* „Ortodoxia" 8 (1956), nr. 7—8, p. 470—486; drd. pr. Ilie Moldovan, *Teologia Sf. Duh după Catehezele Sf. S. N. T.,* „Studii teologice" 19 (1967), nr. 7—8, p. 418—431; drd. ierom. Nacu-Daniil Stoenescu, *Învăţătura despre Sf. Treime în Imnurile Sf. S. N. T.,* „Mitropolia Banatului" 35 (1985), nr. 5—6, p. 323—334; drd. L. Stoina, *Desăvîrşirea creştină după Sf. S. N. T.,* „Studii teologice", 37 (1985), nr. 5—6, p. 390—407.

26 *Un grand mystique bizantine. Vie de Symeon le Nouveau Théologien (949—1022) par Nicètas Stethatos.* Texte grec inédit, edité par I. Hausherr, „Orientalia Christiana" XII, nr. 45, Roma 1928 (presc. *Vie*), p. IV—XCIII Introducere, p. 1—128 text şi traducere franceză. Parafraza neogreacă prescurtată a „Vieţii" editată în 1790 la Veneţia de monahul atonit Dionisie Zagoraios a fost tradusă în 1835 în româneşte în *Vieţile Sfinţilor, Luna Octombrie;* ed. II Cărticica X, 1908, p. 849—932. Urmăm aici cronologia propusă de Hausherr, *op. cit.* p. LXXX—XCI, unanim acceptată de specialişti care corectează pe cea a lui K. Holl, 1892, după care Sf. Simeon ar fi murit în anul 1042; cronologia propusă de P. K. Christou, 1967, care plasează anul morţii Sf. Simeon în 1035 nu s-a impus între specialişti.

adus la vîrsta de 11 ani pentru studii secundare la Constantinopol unde locuieşte în casa unchiului său, înalt demnitar imperial cu mare influenţă la Palat şi favorit al împăratului, şi care-l destina unei cariere administrative de mare perspectivă. În urma dispariţiei subite a unchiului său pe cînd avea doar 14 ani (deci în 963, în tulburările politice care au dus la căderea de la putere a atotputernicului prim-ministru de sub domnia lui Romanos II, 959—963, eunucul Iosif Vringas, paflagonian şi el) tînărul Gheorghe încearcă, fără succes însă, să intre în celebra mănăstire Studion din Capitala bizantină. Aici întîlneşte însă pe monahul îmbunătăţit Simeon Studitul zis Evlaviosul[27] ce devine părintele său duhovnicesc pentru toată viaţa şi-i deschide gustul şi dorul desăvîrşirii în viaţa duhovnicească. Deşi pînă în 977 va continua să trăiască în lume, în casa unui patrician de a cărei administraţie se ocupa în timpul zilei, urmînd sfaturilor ascetice ale lui Simeon Evlaviosul şi ale Părinţilor Filocaliei (Marcu Ascetul, Diadoh al Foticeii şi Ioan Scărarul) spre a căror lectură acesta l-a îndrumat, în timpul unei privegheri şi rugăciuni de noapte, tînărul Gheorghe are la vîrsta de 20 de ani (cca. 970) prima experienţă a vederii luminii dumnezeieşti, admirabil descrisă în *Cateheza 22*[28] şi face o nouă tentativă, nereuşită, de a intra la Studion. Între anii 970—976 tînărul Gheorghe, ajuns senator şi spatharocubicular, trece printr-o perioadă de criză „mondenă" destul de febrilă pînă la a uita aproape cu desăvîrşire vederea luminii şi sfaturile părintelui lui duhovnicesc. Probabil experienţa deşărtăciunii lumii şi a strălucirilor ei, l-au condus însă la conversiunea monastică definitivă. Şi astfel, în 977, în vîrstă de 27 de ani, după o călătorie în Paflagonia în care şi-a lichidat proprietăţile, intră ca novice la Studion fiind încredinţat spre îndrumare duhovnicească vechiului său părinte spiritual, Simion Evlaviosul, al cărui ucenic zelos devine manifestînd faţă de persoana bătrînului un ataşament entuziast. Aici are o nouă experienţă a vederii luminii dumnezeieşti, cîştigată acum prin aspre nevoinţe şi descrisă în *Cateheza 16*.[29] În citadela monahismului chinovial pe care o reprezenta Studionul, şi în care se punea accentul pe ordine, uniformitate şi puterea monarhică a egumenului, acest ataşament faţă de părintele duhovnicesc al proaspătului novice a creat nemulţumire şi scandal printre monahi ca şi invidia egumenului Petru. Refuzînd a se supune poruncii egumenului de a-şi părăsi părintele duhovnicesc, tînărul novice este expulzat din Studion la numai cîteva luni de la intrare.[30] Simeon Evlaviosul îl recomandă atunci egumenului Antonie de la mănăstirea Sf. Mamas (situată nu departe de Studion, lîngă poarta Xerokerkos a oraşului) care îl tunde la scurtă vreme în monahism dîndu-i numele de Simeon, ca şi cel al veneratului lui părinte duhovnicesc, iar după 3 ani îl recomandă spre a fi hirotonit preot. Anii 977—980 reprezintă o perioadă de intense eforturi ascetice în smerenie, lacrimi şi rugăciuni arzătoare şi neîncetate, prin care Simeon, rămînînd în continuare sub ascultarea lui Simeon Evlaviosul, recîştigă prin aspre nevoinţe ascetice şi rugăciunile bătrînului părinte duhovnicesc, harul întîlnirii personale cu Hristos

---

27 Despre Simeon Evlaviosul vezi Hausherr, *op. cit.* p. XXXVIII—LII şi notiţa din *D. Th. C.* XIV (1941) 2972—2974 (J. Gouillard). Din scrierea sa, ce conţinea se pare în original 100 de capete, s-au păstrat 40 de capete, traduse în *Filoc. rom. VI*, 1977, p. 97—116. Învăţătura sa duhovnicească, în al cărei centru se află ascultarea de părintele duhovnicesc şi urmarea lui ca lui Hristos ca o condiţie *sine qua non* a întîlnirii cu Dumnezeu în lumină, a trecut atît la ucenicul lui, Sf. Simeon Noul Teolog: *Cap. I, 24—30, Cat. 20 passim*, cît şi la ucenicul acestuia din urmă, Niketas Stethatos: *300 de Capete practice, naturale şi gnostice* P. G. 151, 851—952; (trad. rom. în *Filoc. VI*, 1977, p. 211—354), I, 53—54.

28 *Cat.* 22, 80—104, 270—320 (*cf. Vie.* 4—5) *cf.* şi 129—135, 157—173, 178—188: consideraţii despre faptul că experienţa slavei lui Dumnezeu este accesibilă *tuturor* creştinilor *fără deosebire*, fiind condiţionată numai de credinţă şi lucrarea poruncilor, iar nu retragerea din lume, în anahoreză, isihie sau chinovie, *cf.* şi *Cap.* II, 65—69 (şi Niketas, *300 de capete*, I, 72—77).

29 *Cat.* 16 (*cf. Vie.* 19).

30 *Vie.* 10—11.

în lumina dumnezeiască a slavei Sale treimice nu ca pe o experienţă extatică extraordinară, ci ca pe o stare permanentă.[31]

Dacă „*Viaţa*" Sf. Simeon scrisă între 1052—1054 de ucenicul lui, Niketas Stethatos, prezintă evenimentele acestei prime perioade din viaţa Sfîntului oarecum din exterior, scrierile Sf. Simeon — pe lîngă Catehezele 22 şi 16 menţionate deja — mai ales cele două „*Mulţumiri*" (Eucharistiai) ale sale către Dumnezeu pentru binefacerile dăruite, ne descoperă latura interioară, subiectivă, a acestor evenimente şi prime experienţe duhovniceşti, în termeni semnificativi însă şi revelatorii atît pentru situaţia religioasă a Bisericii în epocă, cît şi pentru întreaga sa orientare şi luptă spirituală viitoare. Sf. Simeon mulţumeşte lui Dumnezeu pentru aducerea sa la existenţă prehotărîtă din veşnicie, pentru mîntuirea sa obiectivă în Hristos, pentru reînnoirea sa în apa Botezului, pentru a fi fost ferit de grele şi felurite ispite la Palatul imperial şi pentru a fi fost „tras de perii capului" din captivitatea gîndurilor şi patimilor tinereţii şi încredinţat părintelui lui duhovnicesc.[32] „Îţi mulţumesc că, dorind eu să văd pe unul din Sfinţii Tăi, şi crezînd să aflu prin el mare milă la Tine, nu numai că ai făcut, Bunule, aceasta şi mi-ai arătat pe robul tău autentic pe fericitul Sfînt Simeon, şi ai binevoit să fiu iubit de acela, ci mi-ai dăruit prin acela zeci de mii de alte bunuri pe care nici măcar nu le nădăjduiam. Căci de unde era să cunosc eu, nenorocitul, că Tu, Bunul nostru Stăpîn, *eşti astfel*, ca să iau dor după Tine? De unde era să ştiu că Te arăţi celor ce vin la Tine încă petrecînd ei în (această) lume, ca să caut să Te văd? De unde să cunosc că cei ce primesc în ei lumina harului Tău se învrednicesc de o asemenea bucurie şi odihnă? De unde sau cum era să cunosc, eu nefericitul, că cei ce au crezut în Tine, primesc pe Sfîntul Duh? Căci socoteam a crede desăvîrşit întru Tine şi credeam că posed toate cele pe care le dăruieşti celor ce se tem de Tine, în vreme ce n-aveam nimic, precum am aflat mai tîrziu. De unde era să ştiu, Stăpîne, că Tu, fiind nevăzut şi necuprins, eşti văzut şi cuprins înlăuntrul nostru? De unde aş fi putut gîndi că Tu, Stăpînul Cel ce ai creat toate (universul), te uneşti cu oamenii pe care i-ai plăsmuit şi îi faci purtători-de-Dumnezeu şi fii ai Tăi, ca să vin la dorul acestor (lucruri) şi să caut să primesc acestea de la Tine? De unde era, iarăşi, să ştiu că am un asemenea Dumnezeu, un asemenea Stăpîn, un asemenea Întîistătător, Părinte, Frate şi Împărat, pe Tine, Cel ce ai sărăcit pentru Mine (cf. 2. Cor. 8, 9) şi ai luat chip de rob (cf. Fil. 2, 7)? Cu adevărat, Stăpîne al meu iubitor-de-oameni, nu cunoşteam nimic din toate acestea. Căci chiar dacă mă plecam asupra dumnezeieştilor Scripturi pe care le-au alcătuit Sfinţii Tăi, citind cîndva despre acestea, le auzeam ca zise despre alţii sau către alţii, rămînînd insensibil la toate cele scrise, neputînd nici măcar să-mi fac cîndva o idee despre acestea. Căci auzind pe vestitorul Tău, Pavel, zicînd: „Cele ce ochii n-au văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (I Cor. 2, 9), eram convins că este cu neputinţă ca cineva, fiind în trup, să ajungă la vederea acelora. Socoteam că ai arătat acestea ca o deosebită preţuire numai aceluia şi nu ştiam, eu nenorocitul, că aceasta se face de către Tine pentru toţi cei ce Te iubesc pe Tine. De unde sau cum puteam să ştiu că tot cel ce crede în Tine devine mădular al Tău (cf. I. Cor. 6, 15) stră-

---

31 *Cf. Euch.* 2, 126—272; *Eth. 5, 287—316* (*Filoc. V*, p. 194) şi comentariul lui V. Krivocheine, *Dans la lumière du Christ*, p. 21: „Se zice adeseori, simplificînd mult lucrurile, că vederea luminii este fenomenul cel mai înalt în spiritualitatea bizantină. În cazul lui Simeon, cel puţin, nu vederea luminii în sine, oricît de importantă ar fi, constituie momentul central şi culmea vieţii spirituale, ci întîlnirea personală cu Hristos care se manifestă în lumină şi comuniunea cu El. Numai în momentul în care Hristos începe să vorbească în inima noastră prin Duhul său, dobîndim cunoaşterea personală. O simplă vedere a luminii nu o dă, ci poate provoca o melancolie intensă şi o insatisfacţie spirituală". Caracterul permanent şi obişnuit al vederii luminii ca stare superioară a vieţii duhovniceşti desăvîrşite este exprimat în *Cap.* II, 8 şi în critica extazului, ca suspendare a activităţii normale a simţurilor ce însoţeşte experienţa luminii dumnezeieşti, drept un fenomen propriu începătorilor şi nu celor desăvîrşiţi: *Eth.* 1, 12, 329—396 (*Filoc. V*, p. 175—179).

32 *Euch.* 2, 6—76.

lucind prin har cu Dumnezeirea Ta — cine va crede acesta? — şi devine fericit ajungînd mădular fericit al Dumnezeului celui fericit? De unde era să ştiu că Tu, ţinînd loc de hrană sensibilă, Te faci pîine nemuritoare şi nestricăcioasă (cf. In. 6, 32—35), nesăţioasă celor ce flămînzesc după Tine, (că Te faci) izvor nemuritor (In. 4, 14) celor ce însetează şi haină (cf. Rom. 13, 14) strălucitoare celor acoperiţi pentru Tine cu veşminte umile? Căci auzind aceste zise de vestitorii Tăi, presupuneam că se vor face numai în veacul viitor şi după moarte şi nu ştiam că se săvîrşesc şi acum, de ajungem să simţim mare nevoie de ele? Nu ştiam acestea, Împărate preaînălţate, şi n-am simţit vreodată dorul lor, nici nu ceream de la Tine să primesc ceva din acestea, ci, amintindu-mi de păcatele mele, căutam numai iertarea acelora şi pofteam să aflu numai un mijlocitor şi un solitor, Stăpîne, ca prin intervenţia acestuia şi făcîndu-mă rob lui, să pot afla în veacul viitor iertarea păcatelor mele. Dar cînd auzeam pe toţi zicînd în unanimitate că nu există acum un astfel de Sfînt pe pămînt, cădeam în mare întristare. Totuşi, nicicînd n-am crezut aceasta, Stăpîne, precum Însuţi ştii, ci ziceam: „Doamne al meu, miluieşte-mă! Trebuie ca diavolul să fi ajuns mai puternic decît Dumnezeu, Stăpînul nostru, ca să tragă la sine pe toţi şi să-i facă partea lui, ca să nu mai fi rămas cineva în partea lui Dumnezeu!". Pentru aceasta, pe cît socot, Iubitorule de oameni, ai făcut să strălucească în mine, cel aşezat în întunericul vieţii şi în mijlocul relelor, lumina Ta, şi întru ea mi-ai arătat pe Sfîntul Tău. Şi în acelaşi mod în care ai făcut cu robul Tău Pavel, care Te prigonea şi pe care l-ai chemat prin dumnezeiască arătarea Ta... aşa ai făcut şi cu mine, Stăpîne, cînd ai binevoit să-mi arăţi pe Sfîntul Tău, Simeon".[33] Semnificativă este şi relatarea neînţelegerilor pe care le-a întîmpinat şi din partea monahilor în mijlocul cărora se nevoia a atinge vederea luminii sub îndrumarea lui Simeon Evlaviosul: „Cum voi povesti, iarăşi, constrîngerea şi violenţa pe care le resimţeam de la cei ce-mi puneau adeseori mărturie şi-mi ziceau în fiecare zi: „Ce te trudeşti în deşert, lucrînd fără minte, urmînd pe înşelătorul şi şarlatanul acela şi aşteptînd zadarnic şi fără folos să vezi iarăşi *(anablépsai)?* Căci acum este cu neputinţă *(adýnaton).* De ce-l urmezi lovindu-ţi şi însîngerîndu-ţi picioarele? De ce nu mergi mai degrabă la oameni milostivi, care te cheamă să te odihneşti, să te hrăneşti şi să te îngrijeşti bine? Căci nu este putinţă să înlături lepra sufletească nici să vezi iarăşi cîndva acum. De unde a apărut şarlatanul acesta, acest făcător de minuni de acum, ce-ţi făgăduieşte cele ce sînt cu neputinţă pentru toţi oamenii din generaţia de acum?... Căci ce e în stare să facă în general?... Ce, deci? Oare nu vedem şi noi toţi? Sau sîntem orbi, cum îţi zice înşelătorul acela? În fapt, vedem toţi şi nu este altă vedere decît acesta, nu te înşela!" Dar Tu, Cel milostiv şi îndurător, m-ai izbăvit de toţi aceştia, ce sînt cu adevărat impostori şi înşelători, prin credinţa şi nădejdea pe care mi le-ai dăruit, şi prin care mi-ai dat tăria să rabd cele zise şi multe altele încă".[34]

În pofida tuturor dificultăţilor întîlnite, sfinţenia şi calităţile duhovniceşti excepţionale ale tînărului ieromonah s-au impus repede tuturor şi astfel, în anul 980, în urma morţii egumenului Antonie, Sf. Simeon este ales de sobor egumen al mănăstirii Sf. Mamas şi este confirmat în funcţie printr-un decret al patriarhului Nicolae II Hrisoverghi (979—991). Vreme de 25 de ani, între 980—1005, Sf. Simeon a condus cu energie şi pricepere această comunitate monastică constantinopolitană „unind în persoana şi activităţile sale curentul contemplativ-anahoretic cu tradiţia chinovial-practică".[35] În această mănăstire ruinată material şi decăzută spiritual Sf. Simeon se afirmă în acelaşi timp ca un om de acţiune, reorganizîndu-o şi reconstruindu-i edificiile căzute în paragină, cît şi ca om duhovnicesc reuşind, prin celebrele *„Cateheze"* adresate monahilor săi, să o transforme într-un mare centru spiritual, ce atrăgea creştini de pretutindeni, şi insuflînd o nouă viaţă monahismului bizantin prin crearea unei mişcări de reînviorare spirituală de mare importanţă

---

33 *Euch,* 1, 19—102; urmează descrierea primei vederi (103—113), neglijenţa, reîntoarcerea la Dumnezeu şi o nouă vedere (114—139), purificarea progresivă a sufletului şi întîlnirea cu Hristos ca Persoană în lumină (136—211), prin care teologhisirea devine mărturie a unei experienţe personale (211—275).

34 *Euch.* 2, 99—125.

35 Krivocheine, *op. cit.*, p. 12.

pentru Biserică. În *Cateheze* ca de altfel în toate scrierile sale Sf. Simeon, întemeiat pe Fericirile evanghelice (Mt. 5, 8) şi teologia ioaneică (In. 14, 21, 23),[36] propovăduia cu insistenţă posibilitatea reală şi efectivă pe care o are credinciosul care a primit cu credinţă harul Sfintelor Taine de a avea, în nepătimirea cîştigată la capătul căii ascetice a „curăţirii inimii" prin pocăinţă, lacrimi şi împlinirea tuturor poruncilor, experienţa simţirii harului ca „vedere a lui Dumnezeu" în comuniunea de lumină şi iubire a Sfintei Treimi, încă din viaţa aceasta *(ap'enteúthen héde)*. „O atare învăţătură ocupă un loc aparte în tradiţia autorilor ascetici greci răsăriteni. În mod sigur ea nu se găsea în contradicţie cu cea a vechilor Părinţi, pentru că se inspira cu siguranţă din curente spirituale vechi, ca cel al *Omiliilor duhovniceşti* atribuite *Sf. Macarie Egipteanul*", şi *Tratatele duhovniceşti* ale lui *Isaac Sirul* (traduse în sec. IX în greceşte) — scrieri sigur cunoscute de Sf. Simeon, deşi nu vorbeşte niciodată expres despre ele — „dar maniera în care era propovăduită, posibilitatea de a vedea pe Dumnezeu şi de a experia harul în viaţa de aici, necesitatea de a integra în viaţa duhovnicească contemplaţiile cele mai înalte pentru a împlini destinul creştin comun, toate aceste trăsături ce se găsesc mai mult sau mai puţin la scriitorii ascetici vechi, joacă în cuvîntările lui Simeon un rol preponderent şi ocupă locul central. Deşi în forma Catehezelor sale, Sf. Simeon imită pe Sf. Teodor Studitul, ele sînt foarte diferite ca stil şi conţinut de cele ale aceluia. Sf. Teodor nu era un scriitor contemplativ ci, dimpotrivă, mai degrabă un moralist. Se poate spune că spiritualitatea Sf. Simeon a fost un fel de reacţie împotriva chinovialismului formal dezvoltat la Studion la urmaşii Sf. Teodor după dispariţia acestuia".[37]

---

36 Mt. 5, 8 este citat şi comentat în *Cat.* 2, 238.324; 4, 510.683—85; 6, 177; 8, 175; 9, 367, 16, 160; 18, 513; 20, 176; 21, 13; 29, 253; 31, 91; 33, 233; *Cap. III.* 29; *Eth.* 5, 108—109; *Hymn* 17, 525; 21, 56.167; 32, 49. Iar In 14, 21.23 este citat în *Cat.* 13, 140; 14, 36; 24, 61; 33, 171; 34, 75.175; *Cap.* I. 6; *Eth.* 4, 575; 5, 126.414; 6, 450; 9, 217; 10, 892. Pasajul clasic este *Eth.* 5, 105—131 (*Filoc. V*, p. 187, 188): nu e vorba de o vedere sau arătare viitoare, ci acolo şi atunci unde e curăţia inimii şi păzirea poruncilor, acolo şi atunci se produce vederea şi arătarea lui Dumnezeu. Spre Hristos pe calea Fericirilor: *Cat. 2 passim; Cap.* III, 29—30, 22—23 şi I, 5—6.

37 Krivocheine, *op. cit.*, p. 30—32. Aşa cum a demonstrat strălucit B. Fraigneau-Julien (vezi *supra*, notă 25), doctrina spirituală a Sf. Simeon, „era mult mai puţin în marginea tradiţiei spirituale decît credeau contemporanii lui sau decît cred încă unii occidentali moderni" (p. 188). Cu condiţia însă ca ea să fie înţeleasă în cadrul ei natural constituit de *teoria* patristică răsăriteană a *simţurilor spirituale* (Origen, Grigorie de Nyssa, Macarie, Diadoh, Maxim — analizaţi la p.25—91) conform căreia, în virtutea creaţiei sale ca şi Chip al lui Dumnezeu şi a recreaţiei sau restaurării sale harice în Hristos (şi în Biserică), actualizîndu-şi prin efort etic-ascetic virtuţile Chipului ca Asemănare cu Dumnezeu, omul este capabil să cunoască pe Dumnezeu în misterul revelaţiei sale printr-o cunoaştere sau simţire spirituală duhovnicească experimentală analogă cunoaşterii realităţilor materiale, în lumea sensibilă. Desigur este vorba de o „simţire mai presus de simţire", adecvată realităţilor dumnezeieşti (*Cap.* II, 3). Spre deosebire de simţirea realităţilor materiale care este împărţită după cele 5 organe de simţ, simţirea duhovnicească al cărei loc este mintea, este una: vederea, auzul, pipăitul, mirosul duhovnicesc exprimînd aceeaşi experienţă duhovnicească (*Eth.* 3, 141—205). Privilegierea metaforei *vederii şi a luminii* în exprimarea unirii omului cu Dumnezeu se explică prin capacitatea metaforei luminii de a explica simultan paradoxul participării reale a omului la slava lui Dumnezeu cu menţinerea intactă a transcendenţei sale. (*Cap.* II, 22—25 şi *Hymn* 23); ea „exprimă metaforic două caracteristici fundamentale ale cunoaşterii lui Dumnezeu: pe de o parte, prioritatea absolută a acţiunii luminătoare a lui Dumnezeu asupra puterii pe care o posedă sufletul de a-L cunoaşte, iar pe de alta, faptul că Dumnezeu este în acelaşi timp ceea *ce* se vede şi *prin* care se face văzut" (p. 105). Pe de altă parte, echivalenţa vederii duhovniceşti cu gustul, pipăitul dovedeşte că vederea luminii dumnezeieşti exprimă în ultimă instanţă în planul experienţei conştiente, nu altceva decît unirea omului cu Dumnezeu sau îndumnezeirea lui (*cf.* p. 194—195) ca sălăşluire a Sfintei Treimi în el: *Cap.* I,

Deşi, în general, activitatea duhovnicească a Sf. Simeon s-a soldat cu un succes şi un ecou considerabil atît în mediul monahal cît şi în cercuri laice de vază ale Capitalei bizantine, ea n-a fost totuşi acceptată de toată lumea, prizonieră a mentalităţii formalismului bisericesc şi teologic dominant încă în epocă. Sf. Simeon s-a lovit astfel de opoziţia chiar a unei părţi a monahilor săi de la Sf. Mamas. Cu toate acestea, „ar fi fals din punct de vedere istoric să reducem opoziţia întîlnită de Simeon la nonşalanţa monahilor, la spiritul lor lumesc, la încălcările regulei monahale. Insistenţa lui Simeon în a voi să urmeze Părinţilor din vechime pe calea vederii luminii li se părea multora o exigenţă prea radicală. Pentru Simeon, dimpotrivă, aceasta constituia o condiţie indispensabilă a vieţii creştine".[38] De aceea în *Cateheza 29* el afirmă fără echivoc că cei ce susţin că „nu există nimeni în timpul de faţă care să poată păzi poruncile evanghelice şi deveni ca Sfinţii Părinţi: mai întîi credincios şi făptuitor *(pistós te kai praktikós)*, apoi contemplativ şi văzător de Dumnezeu *(theoretikòs te kaì theoptés)* fiind luminat şi primind pe Duhul Sfînt iar prin El văzînd pe Fiul împreună cu Tatăl" şi „că aceasta este cu neputinţă *(adýnaton)*, n-au căzut într-o erezie particulară anume, ci, dacă se poate zice aşa, în *toate* deopotrivă, întrucît aceasta depăşeşte şi întrece prin necredinţa şi excesul blasfemiei sale pe toate acelea. Cel ce zice aceasta răstoarnă toate dumnezeieştile Scripturi. Nesocotitul acesta dă, pe cît socot, mărturie că în zadar se citeşte pînă acum Sfînta Evanghelie, în zadar se citesc sau chiar s-au scris scrierile Marelui Vasile şi ale celorlalţi Ierarhi şi Cuvioşi Părinţi ai noştri. Dacă, deci e cu neputinţă a face în lucrare şi a păzi neîncetat toate ce le zice Dumnezeu şi le-au înfăptuit, iar mai pe urmă le-au lăsat în scris spre povăţuirea noastră, la ce s-au mai ostenit aceia de le-au scris pe atunci, şi la ce se mai citesc încă acum în Biserici? Cei ce zic acestea, închid cerul pe care ni l-a deschis Hristos şi taie calea ce urcă spre Acela şi pe care Însuşi Acela a reînnoit-o. Căci în vreme ce de sus Dumnezeu Cel peste toate, stînd la poarta cerului, se pleacă şi este văzut de credincioşi, şi strigă prin Sfînta Evanghelie zicînd: „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi" (Mt. 11, 28), aceşti antiteişti sau mai degrabă antihrişti zic: „Cu neputinţă este aceasta, cu neputinţă"! Către ei zice, pe drept cuvînt, Stăpînul cu glas mare: „Vai vouă, cărturari şi farisei! Vai, vouă, călăuze oarbe ale orbilor! Căci nu intraţi în Împărăţie şi pe cei ce vor să intre îi împiedecaţi" (Mt. 23, 13.16)".[39] Unii ca aceştia, „de parcă ar fi nişte necredincioşi şi cu totul neiniţiaţi în dumnezeieştile taine, cînd aud de iluminarea *(éllampsis)* dumnezeiască, de luminarea *(photismós)* sufletului şi a minţii, de vedere *(theorìa)* şi nepătimire *(apatheía)*, de smerenie *(tapeínosis)* şi lacrimile *(dakrýa)* cele revărsate din lucrarea şi harul Sf. Duh, îndată... declară cu îndrăzneală că acestea sînt din înşelăciunea demonilor şi nu se înfricoşează nici de judecata lui Dumnezeu, nici de paguba celor ce-i ascultă, ci, cutezători, aceştia dau mărturie tuturor că nimic asemănător nu se face acum de către Dumnezeu în vreunul dintre credincioşi, ceea ce înseamnă necredinţă *(asebeía)*, mai degrabă decît erezie *(haíresis)*. Căci erezie înseamnă faptul de a te îndepărta în ceva de dogmele lăsate nouă cu privire la dreapta credinţă, dar a zice că nu mai există acum inşi care iubesc pe Dumnezeu, că aceştia nu s-au învrednicit de Sfîntul Duh, şi că botezaţi fiind de către El (Duhul), nu devin fii ai lui Dumnezeu întru cunoştinţă, experienţă şi vedere *(en gnósei kaí peíra kaì theoría)*, înseamnează a răsturna în-

---

6—7. În acelaşi timp, „noţiunea însăşi de simţuri spirituale implică, în virtutea analogiei, ca percepţie a lui Dumnezeu realizată de simţurile spirituale să fie *conştientă*, aşa cum este şi percepţia realităţilor lumii sensibile prin simţurile trupeşti. La fel cum nu există senzaţie materială inconştientă pentru o fiinţă umană raţională, la fel pentru Simeon, nu există unire cu Dumnezeu inconştientă decît pentru copiii mici; pentru adult, unirea trebuie să devină conştientă" (p. 185). Atît de contestatul caracter conştient al vederii sau unirii omului cu Dumnezeu la Sf. Simeon Noul Teolog reprezintă în realitate „o consecinţă a noţiunii simţurilor spirituale, ea însăşi expresie a relaţiei Chipul lui Dumnezeu în om cu Modelul lui în activitatea lui de cunoaştere".

38 Krivocheine, *op. cit.*, p. 37.

39 *Cat. 29*, 136—171.

treaga Iconomie a Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos şi a tăgădui deschis reînnoirea Chipului (lui Dumnezeu din om) stricat şi supus morţii şi rechemarea lui la nestricăciune şi viaţă".[40] „De aceea, strig către voi, reluînd cuvintele profetice: „Apropiaţi-vă de El şi veţi fi luminaţi şi feţele voastre nu se vor ruşina" (Ps. 33, 6). Căci, ce este? Oare nu predîndu-vă pe voi înşivă uşurătăţii, negrijii şi poftelor şi plăcerilor trupului ziceţi că este cu neputinţă a primi harul Duhului şi prin el a fi renăscuţi, înfiaţi şi făcuţi asemenea lui Dumnezeu? Nu este însă cu neputinţă aceasta, nu este. Era cu neputinţă înainte de venirea Lui pe pămînt, dar de cînd a binevoit să se facă om şi să se asemene nouă întru toate afară de păcat (cf. Evr. 4, 15), Dumnezeu a făcut acestea cu putinţă şi uşoare, dîndu-ne puterea de a ne face fii ai lui Dumnezeu (In. 1, 12) şi împreună-moştenitori ai Lui (Rm. 8, 17)".[41]

Cu toate acestea, dezechilibrul între zelul şi înălţimea duhovnicească a Sf. Simeon şi mediocritatea spirituală a unei fracţiuni a monahilor de la Sf. Mamas, prizonieri ai unei concepţii legaliste şi minimaliste despre viaţa creştină, a dus la crearea unei tensiuni între aceştia şi egumenul lor, despre care avem o imagine vie în *Cateheza 34*. În faţa neînţelegerilor de care s-a izbit, Sf. Simeon subliniază cu patos că numai imposibilitatea de a ascunde talantul primit şi iubirea de aproapele l-au determinat să mărturisească fraţilor experienţa harului şi să-i îndemne pe toţi să se împărtăşească de ea, întrucît ea stă la îndemîna tuturor celor ce împlinesc cu rîvnă poruncile lui Hristos. „Precum un sărac iubitor de fraţi *(ptochós tis philádelphos)* care a cerut milostenie de la un iubitor de Hristos şi a primit de la el nişte monezi de aur, aleargă cu bucurie la tovarăşii lui de sărăcie şi îi anunţă în taină zicînd: „Alergaţi degrabă şi voi, ca să luaţi (milostenie)", arătînd cu degetul şi indicîndu-le pe cel ce i-a dat banul, iar dacă aceştia nu-l cred, deschizîndu-şi palma li-l arată, pentru ca, crezînd să se grăbească şi să prindă pe acel bărbat milostiv, aşa şi smeritul de mine, sărac şi gol de tot binele şi robul sfinţiei voastre al tuturor, făcînd experienţa iubirii de oameni şi a compasiunii lui Dumnezeu, apropiindu-mă de El prin pocăinţă şi mijlocirea Sfîntului Simeon (Evlaviosul), părintele meu şi al vostru, şi primind eu harul, cel nevrednic de orice har, nu suport să-l ascund singur în sînul sufletului, ci grăiesc tuturor fraţilor şi părinţilor mei darurile lui Dumnezeu, vă arăt vouă ce fel şi cît este talantul dat mie, îl dezvălui prin cuvînt ca şi cum mi-aşi deschide palma, şi grăiesc nu în ascuns şi în taină, ci strigînd cu glas mare: „Alergaţi fraţilor, alergaţi", şi nu strig numai, ci şi arăt pe Stăpînul cel ce l-a dat, întinzînd înaintea voastră iarăşi în loc de deget cuvîntul (...) De aceea nu suport a nu grăi darurile minunate ale lui Dumnezeu pe care le-am văzut şi le-am cunoscut prin lucrare şi experienţă, ci dau mărturie înaintea tuturor celorlalţi ca înaintea lui Dumnezeu zicînd cu glas mare: „Alergaţi toţi înainte ca moartea să vă închidă uşa pocăinţei, ca să luaţi (milostenie) înainte de ieşirea (din trup), grăbiţi-vă ca să primiţi, bateţi ca Stăpînul să vă deschidă uşile raiului şi să se arate pe Sine vouă mai înainte de sfîrşit, grăbiţi-vă să dobîndiţi Împărăţia cerurilor înlăuntrul vostru în mod conştient *(gnostôs)* şi să nu plecaţi de aici cu mîinile goale de ea, mai cu seamă cei ce credeţi a o avea în voi înşivă în mod inconştient *(agnóstôs)*, şi nu aveţi de fapt nimic din pricina părerii voastre de sine!"[42] Deznodămîntul crizei îl

---

40 *Cat.* *32*, 37—58.

41 Ibid. 99—114, *cf. Cap.* II, 20; III, 87; *Eth.* 13, 236—277; *Hymn.* 27, 125—149: „Nu ziceţi că e cu neputinţă a primi dumnezeiescul Duh / Nu ziceţi că este cu putinţă a fi mîntuiţi fără El, / Nu ziceţi că cineva se poate împărtăşi de El în mod inconştient! / Nu ziceţi că Dumnezeu nu se face văzut oamenilor, / nu ziceţi că oamenii nu văd o lumină dumnezeiască / sau că e cu neputinţă în timpurile de faţă! / Nicidecum nu e cu neputinţă aceasta, iubiţilor, / dimpotrivă, este foarte cu putinţă pentru cei ce vor, / pentru cîţi şi-au făcut viaţa curăţire a patimilor / şi şi-au făcut curat ochiul minţii".

42 *Cat.* 34, 26—57.67—79. „Această imagine frapantă a „săracului iubitor de fraţi" care a primit de la Hristos moneda de aur a harului, care a primit în inima Sa pe Hristos Însuşi, şi care invită pe toată lumea să alerge şi să caute pe Cel Milostiv, dă cea mai bună idee despre personalitatea sfîntă şi atrăgătoare a

cunoaştem din „*Viaţa*" scrisă de Nikitas Stethatos: 15 ani după alegerea ca egumen a Sf. Simeon, deci în 995—996, circa 30 de monahi, în majoritate fraţi, s-au revoltat noaptea, la o utrenie, împotriva egumenului; subjugaţi de calmul Sf. Simeon, revoltaţii n-au îndrăznit să se atingă de el, ci s-au precipitat spre patriarhie unde au depus o plîngere împotriva acestuia. Dar după anchetarea cazului, patriarhul Sisinnios (995—998) a dat dreptate în cauză Sf. Simeon şi a condamnat pe monahii răzvrătiţi la exil, sentinţă revocată însă ca urmare a intervenţiei Sf. Simeon în favoarea reprimirii lor, ce se pocăiseră, în comunitate.[43]

În pofida rezolvării pozitive pentru Simeon a crizei interne a monahilor revoltaţi, a celebrităţii, stimei şi prestigiului general de care se bucura în Constantinopol, venerat şi cunoscut pentru sfinţenia şi înţelepciunea sa, personalitatea şi doctrina sa spirituală a continuat să fie criticată şi să întîlnească opoziţie în mediile eclesiastice ale Capitalei bizantine. De data aceasta, contestaţiile veneau din partea unui membru al înaltei ierarhii a Bisericii, în persoana sincelului patriarhal (consilier intim) Ştefan[44] al Alexinei, fost arhiepiscop al Nikomediei, în mare favoare la autorităţile imperiale şi bisericeşti ale vremii, atît pentru ştiinţa sa vastă cît şi pentru calităţile sale de retor şi diplomat. Deşi arhiepiscop demisionar, prin funcţia sa de sincel, Ştefan deţinea o poziţie de prim plan în ierarhia superioară şi a exercitat o influenţă considerabilă asupra patriarhului şi sinodului, cu toate că canoanele obligau pe episcopii demisionari să renunţe la toate titlurile eclesiastice şi civile. „După demisia sa, Ştefan a putut exercita încă o funcţie importantă, ca cea de didascăl, fiind exact în acelaşi caz ca şi Leon Filosoful (sec. IX) care, după ce a ocupat scaunul de Tesalonic, şi-a reluat la Constantinopol scaunul de la Universitate, sau Alexandru al Niceii, care în prima jumătate a sec. X cumula titlul de mitropolit cu un profesorat. Ştefan era, astfel, la capătul liniei lui Arethas al Cezareii (902--949), Alexandru al Niceii şi Vasile cel Mic (945—996) al Cezareii, care au trăit în sec. X".[45] Un număr de manuscrise (ca de ex. Paris, gr. 1162) conservă cîteva mici fragmente din activitatea sa profesorală; e vorba de cîteva „*didaskaleiai*", rezumate doctrinare scolastice aride şi seci, referitoare la: structura tripartită a sufletului, Treime, diferenţa virtuţilor, natura lucrurilor, dispreţul lui Dumnezeu şi Împărăţiei Lui, Întrupare, adevărurile de credinţă şi poruncile Mîntuitorului. Din ele Ştefan „apare ca un *epitomar*, de profesie, drept unul din acele spirite clare, abile în a reduce problemele la scheme facile, uşor de sesizat. Oameni de acest fel aduceau servicii preţioase celor ce nu aveau timp, voinţă sau mijloace de a aprofunda chestiunile, ei înşişi. Acesta e unul din motivele pentru care patru patriarhi la rînd — Antonie III Studitul (974—979), Nicolae II Hrisoverghi (979—991), Sisinnios II (996—998) şi Serghios II (1001—1019) — l-au menţinut pe lîngă ei pe fostul mitropolit al Nikomediei, probabil ca şi consilier teologic, fără a mai pomeni de serviciile făcute basileului".[46] Recunoscîndu-i ca indiscutabile calităţile intelectuale, Nikita Stethatos, biograful Sf. Simeon, îl prezintă pe sincel ca pe un spirit strălucitor dar care nu avea caracterul la înălţimea ştiinţei şi culturii lui; la care conştiinţa valorii sale teologice genera tendinţa de a deprecia automat pe toţi cei din jur („pe cît se preţuia pe sine însuşi, pe atît dispreţuia pe ceilalţi"), orice emul în ale ştiinţei devenind pentru el un inamic şi un agresor suspect în faţa căruia erau permise toate mijloacele de compromitere şi debarasare: întrebări insidioase, anchete şi inchiziţii indiscrete, calomnii, intrigi şi violenţe morale de tot felul.[47]

Sf. Simeon, ca şi despre calea şi învăţătura sa spirituală. Ca să reluăm propriile sale imagini, scrierile Sf. Simeon sînt adevărate mîini deschise în care arată tuturor celor ce se îndoiesc de posibilitatea comuniunii personale cu Hristos în această viaţă, monezile de aur ale iluminărilor sale spirituale" (Krivocheine, *op. cit.*, p. 24—25).

43 *Vie.*, 38—39.

44 Despre Ştefan de Nikomedia *cf.* Hausherr, *op. cit.*, p. L—LVI şi *D. Sp.* IV (1961), 1514 (J. Darrouzés).

45 J. Darrouzés, „Introducere" la ediţia „Tratatelor", SC 122 (1961), p. 11.

46 I. Hausherr, *op. cit.*, p. L.N—LV.

47 *Vie.*, 47.

Era inevitabil deci, ca Ştefan să nu poată suporta fără invidie şi pizmă *(phtónos)* ca renumele de „teolog“ al Sf. Simeon, simplu egumen al unei obscure mănăstiri din capitală, să fie mai mare decît al său, în pofida ştiinţei sale şi poziţiei sale ierarhice. Întîmplarea a făcut ca cei doi să se întîlnească faţă către faţă în jurul anului 1003 într-un apartament al palatului patriarhal. Sincelul Ştefan profită de ocazie şi de publicitatea anturajului pentru a-i pune o întrebare teologică scolastică, echivocă şi insidioasă: „cum separi pe Fiul de Tatăl prin cugetare sau în realitate *(epinoia è pragmati)?*“, sperînd astfel să-l atragă într-o cursă subtilă şi să-l compromită demonstrîndu-i ignoranţa. Drept răspuns, Sf. Simeon îi scrie sincelului o lungă epistolă în 500 de versuri *(Imnul 21)*. Denunţînd caracterul specios al distincţiei scolastice în cauză, care aplicată consecvent reducea misterul treimic la extremele raţionaliste ale sabelianismului modalist sau triteismului subordinaţianist şi oferind în paralel o expunere perfect ortodoxă asupra dogmei Sfintei Treimi (accentuînd pe rînd unitatea fiinţei, distincţiile personale şi energiile manifestatorii), Sf. Simeon consacră cea mai mare parte a poemului său polemicii contra celor ce îndrăznesc a face teologie fără experienţa în Sfîntul Duh a realităţilor teologhisite, bazîndu-se numai pe ştiinţa elenică profană şi încheie cu un patetic apel către sincel să-şi abandoneze falsa sa teologie speculativă şi să se consacre experienţei spirituale concrete şi existenţiale, singura adecvată misterului treimic. Cum era de aşteptat, „acest răspuns a iritat profund pe sincelul Ştefan, cu atît mai mult cu cît Simeon vorbea în el de chesiuni la care sincelul nu i-a cerut să-i răspundă şi s-a crezut dator să-i dea o lecţie de spiritualitate. În orice caz, Simeon este cel ce a lărgit conflictul şi, mai presus de chestiunile personale, a făcut să apară adevărata natură a acestuia: *un şoc între două tipuri de teologie şi concepţii despre viaţa spirituală*“.[48] „Ştiinţa teologică a sincelului era incontestabilă dar foarte diferită de cea a lui Simeon şi acesta este, probabil, motivul principal al conflictului lor. Un conflict între o teologie livrescă, scolastică, detaşată de viaţa spirituală, dar totuşi, formal ortodoxă şi conservatoare, şi una care se vede o expresie a Sfîntului Duh, care subliniază incomprehensibilitatea şi misterul lui Dumnezeu ca şi revelaţia Sa în experienţa mistică a Sfinţilor, şi care neagă persoanelor care nu posedă în ele în mod conştient pe Duhul Sfînt dreptul de a vorbi despre Dumnezeu, care recunoaşte pe deplin autoritatea Scripturii şi a Părinţilor, dar care pentru ea este o autoritate interioară, comprehensibilă numai în lumina Sfîntului Duh... pe scurt, un conflict mai degrabă spiritual decît dogmatic, şi neieşind din cadrele (formale! — n. n.) ale Ortodoxiei“.[49]

Cu acest incident, între sincelul Ştefan şi Sf. Simeon a început un lung război care a durat vreme de 6 ani şi s-a soldat mai întîi cu retragerea lui Simeon în 1005 din funcţia de egumen la Sf. Mamas în favoarea ucenicului său Arsenie, iar, patru ani mai tîrziu, la 3 ianuarie 1009 cu condamnarea sa de către sinodul patriarhal, instigat de sincel, la exil. Neputînd ataca pe Simeon nici la nivel dogmatic, nici din punct de vedere moral, sincelul Ştefan a luat drept pretext al intervenţiilor sale ostile împotriva Sfîntului, cultul pe care îl aducea Simeon în fiecare an la Sf. Mamas părintelui său duhovnicesc, Simeon Evlaviosul († 986) de ziua adormirii sale în Domnul, şi în cinstea căruia ucenicul compusese un oficiu liturgic complet, îi scrisese viaţa şi-i pictase icoana. Celebrarea, cunoscută şi aprobată de patriarh, s-a desfăşurat vreme de 16 ani fără a întîlni vreo opoziţie pînă la cea a sincelului Ştefan implicat, probabil, activ şi în eforturile de centralizare a afacerilor de canonizare în mîinile patriarhale, ca şi în opera de reglementare, uniformizare şi codificare liturgică a cultului bisericesc al Sfinţilor de care dă mărturie în epocă colecţia de sinaxare prescurtate cunoscută sub numele

---

48 Krivocheine, *op. cit.*, p. 49.

49 *Ibidem*, p. 45, *cf.* şi Darrouzés (supra, nota 45), p. 11—12: „Opoziţia unuia din magiştrii învăţămîntului oficial dă un sens mai profund conflictului şi un mai mare relief istoric. Didascalii aveau controlul întregului învăţămînt bisericesc de la cel elementar şi pînă la cele mai înalte: dreptul, filosofia, teologia care se confunda practic cu exegeza. Constatăm o veritabilă înfruntare a două tendinţe inerente naturii înseşi a teologiei: o tendinţă mistică care insistă pe transcendenţa Revelaţiei şi defineşte teologia ca înţelepciune, şi o tendinţă intelectualistă care caută să abordeze adevărurile revelate cu ajutorul raţiunii“.

de „Minologhionul" vasilian (de la numele împăratului Vasilios II Macedoneanul, 975—1025). Concret, sincelul ataca sfinţenia reală a lui Simeon Evlaviosul pe care o punea la îndoială din cauza anumitor acte, printre care acela că îşi disimulase, din smerenie, nepătimirea şi desăvîrşirea sa, şi din care Ştefan trăgea concluzia că părintele duhovnicesc al Sf. Simeon era un om pătimaş, un păcătos şi un impostor, venerat pe nedrept prin imne şi icoane. După 6 ani de neîncetate hărţuieli, audieri, presiuni şi insistenţe în Sinod,[50] sincelul Ştefan obţine, în cele din urmă, condamnarea la exil a Sf. Simeon, sentinţă executată rapid la 3 ianuarie 1009. Debarcat la Palukiton lîngă Chrysopolis, suburbie asiatică a Constantinopolului, împreună cu un ucenic credincios, Sf. Simeon se instalează într-un mic schit *(euktérion)* din apropiere, cu hramul Sfintei Marina, aflat în ruine. Ca urmare a celor două apologii personale (pierdute astăzi) adresate de Sf. Simeon, din exil, Sinodului şi a intervenţiilor numeroşilor săi admiratori şi discipoli, patriarhul Serghios II acceptă între 1010—1011 revizuirea cazului său, în urma căreia revocă sentinţa nedreaptă de exil la care fusese condamnat Sfîntul datorită intrigilor sincelului. Deplin reabilitat, Sf. Simeon refuză arhiepiscopatul oferit de patriarh drept compensaţie a exilului şi nedreptăţilor suferite, dar şi în schimbul unui compromis şi a unei atitudini mai moderate în cazul cultului părintelui duhovnicesc, şi se întoarce din voinţă proprie în singurătatea de la Sfînta Marina, departe de agitaţia Capitalei. Aici sfîrşeşte reconstrucţia mănăstirii, strînge în jurul lui o nouă comunitate monahală, şi continuă să celebreze cu solemnitate memoria părintelui lui duhovnicesc a cărui sfinţenie constituia pentru el dovada şi garanţia autenticităţii şi încadrării în Tradiţie a experienţei sale. Tot aici redactează majoritatea celor *58* de *Imne ale iubirilor dumnezeieşti* şi finalizează cele *225* de *Capete teologice şi practice*, cu valoarea unui adevărat testament spiritual, şi a căror compoziţie o începuse încă de cînd era egumen la Sf. Mamas. Moare la Sf. Marina la 12 martie 1022 în vîrstă de 72 de ani, nu înainte de a fi săvîrşit numeroase minuni şi a fi profeţit data exactă a morţii şi a transferului moaştelor sale 30 de ani mai tîrziu, în 1052. În 1035, în urma unei viziuni, ucenicul Sf. Simeon, Niketas Stethatos întreprinde editarea scrierilor sale iar între 1052—1054 îi alcătuieşte şi „*Viaţa*", în care demonstrează împotriva detractorilor Sfîntului, prin fapte şi cu multe mărturii, autenticitatea şi sfinţenia efectivă a vieţii şi învăţăturii duhovniceşti a părintelui său spiritual, venerat spontan de evlavia populară ca Sfînt, încă din timpul vieţii.

Din punct de vedere teologic, cea mai importantă operă a Sf. Simeon, cea care îi va aduce supranumele caracteristic de „Noul Teolog", o constituie celebrele sale *Tratate teologice* (1—3) şi *etice* (1—15) elaborate între anii 1000—1009, anii conflictului cu sincelul Ştefan. Operă de controversă adresată unui public mai larg decît *Catehezele, Imnele şi Capetele* (în care Sf. Simeon se adresa unui cerc restrîns de monahi şi discipoli, vorbind ca un egumen sau mărturisindu-şi imnic experienţele sale spirituale personale), *Tratatele* constituie un veritabil şi pasionat manifest al teologiei autentice a Bisericii: trinitară, eclesială şi existenţială, împotriva teologiei intelectualiste, scolastice şi formaliste ce se înfiripase în

50 *Vie.*, 78—93. Sensul real al luptelor Sf. Simeon cu sincelul Ştefan pentru teologia adevărată a Bisericii contra unei teologii trinitare scolastice neduhovniceşti şi a defăimătorilor sfinţeniei lui Simeon Evlaviosul (cum le prezintă *Eth. 9* care oferă un bun rezumat al disputelor din unghiul de vedere al Sf. Simeon), apare oarecum deformat în relatarea lui Niketas Stethatos, în care disputa celor doi are drept obiect cultul sfinţilor şi al icoanelor. Aşa după cum a arătat Hausherr (*op. cit.*, p. XXXVII, LXVII—LXX şi LVI—LXVII) şi subliniat Krivocheine („Introducere" la ediţia „Catehezelor", SC 96, 1963, p. 16) viaţa Sf. Simeon scrisă de Niketas prezintă semnele unei destul de evidente stilizări haghiografice al cărei scop era să prezinte pe Sf. Simeon ca un al doilea Teodor Studitul şi de a neutraliza astfel opoziţia întîlnită de acesta în unele medii monahale bizantine. O procedură similară, la fel neinspirată, este utilizată de Niketas şi în *Prefaţa* la ediţia sa a *Imnelor iubirilor divine* ale Sf. Simeon (ed. J. Koder, SC 156, 1969, p. 106—134) în care se străduieşte să le interpreteze prin prisma teologiei de o cu totul altă factură a tratatelor areopagitice (cf. „Introducerea" lui J. Koder, *ibidem*, p. 53—64) *cf.* R. Roques, *Notes sur la notion de „Theologia" chez le Pseudo-Denys l'Areopagite*, „Révue d'Ascétique et de Mystique" 25 (1949), 200—212.

Bizanţ, desprinsă practic de realitatea sacramentală a Bisericii, şi care încetase a mai fi mărturie a experienţei spirituale concrete a comuniunii personale a credinciosului în Biserică cu Sfînta Treime. Dacă cele *3 Tratate teologice* apără de denaturarea lui scolastică[51] (ca odinioară Sf. Grigorie de Nazianz în *Discursurile* sale *teologice* al căror model şi inspiraţie se resimt) adevăratul „concept" de Treime, baza, centrul şi ţelul teologiei Bisericii, *Tratatele etice* dezvoltă caracterul eclesial-sacramental (1—3) şi existenţial-experimental, ascetic (4, 6, 7, 11 — despre posibilitatea şi necesitatea nepătimirii) şi contemplativ (5, 10 — despre posibilitatea şi necesitatea vederii luminii dumnezeieşti),[52] al adevăratei teologhisiri creştine ce trebuie să reflecte experienţa religioasă creştină unică şi specifică a comuniunii personale a credinciosului cu Sfînta Treime, înscrisă în comuniunea mai largă a Bisericii şi a Sfinţilor.[53] Căci „Domnul nu fericeşte pe cei ce învaţă pur şi simplu (pe alţii) (cf. Mt. 5, 19), ci pe cei ce s-au învrednicit mai întîi prin lucrarea poruncilor să vadă, au contemplat în ei înşişi lumina luminătoare a Duhului ce scînteiază şi au cunoscut prin El în adevărata ei vedere, cunoştinţă şi lucrare *(orásei kài gnosei kaì energeía)* cele despre care vorbesc şi învaţă pe alţii. E de trebuinţă, aşadar, ca cei ce întreprind să înveţe pe alţii, să fie ridicaţi mai întîi ei înşişi, precum s-a zis, ca nu cumva vorbind despre cele ce nu le cunosc să ducă în pierzanie, prin rătăcire, atît pe cei ce se încred în ei, cît şi pe ei înşişi". De aceea „cel ce a făcut experienţa *(en peîra)* prin rîvna cea mai bună va cunoaşte puterea celor zise (de mine). Dar cel ce e altfel va cunoaşte cele zise sensibil, dar despre cele spuse duhovniceşte şi inteligibil va avea simple idei teoretice ale înţelesurilor, sau mai bine zis îşi va plăsmui în gîndirea sa plăsmuiri (ficţiuni) mincinoase, dar va fi foarte departe de adevărul celor zise ca un om plin de iluzii şi amăgire".[54] Lupta Sf. Simeon împotriva teologiei scolastice intelectualizante ce încerca să se înfiripe pe atunci în Bizanţ a impresionat cel mai mult pe contemporani în întreaga sa activitate spiritual-bisericească şi i-a adus supranumele, neobişnuit în atît de conservatoarea lume bizantină, de *„ho neòs theo-*

---

51 *Cf.* portretul pseudoteologului intelectualist, neduhovnicesc: *Th.* 1, 338—433; critica scolasticismului teologic: *Th.* 1, 273—278; *Eth.* 9, 6—79; *Cap.* III, 84—85; critica fundamentalismului biblicist: *Cat. 24 passim; Cap.* II, 21; III, 100; contra fundamentalismului patristicist: *Th.* 1, 1—10, 313—355; *Eth.* 9, 22—31.

52 Afară de discursul „clasic" despre teologia din „auzite" şi din „vedere" reprezentat de *Eth. 5,* accesibil în traducere (*Filoc.* V, p. 183—202), pasajele esenţiale se cuprind în *Eth.* 1, 3, 36—44, 77—103 (*Filoc.* V, p. 132—135; *cf. Cap.* III, 88), *Eth.* 13, *Eth.* 10, integral, mai ales rîndurile 370—485, 697—753; „Dacă nu ajungem la participarea şi comunicarea bunătăţilor veşnice nici nu primim harul, încă de aici, fiind în trup, urmează că şi Hristos Însuşi este un profet şi nu Dumnezeu şi toate cîte le declară Evanghelia Lui sînt o profeţie despre cele viitoare şi nu un dar al harului; în mod asemănător şi Apostolii au fost rînduiţi ca profeţi şi nu ca plinire a celor profetizate, nici n-au primit ceva ei înşişi, nici n-au transmis altora. O, ignoranţa şi orbirea celor ce ţin astfel! După ei urmează că credinţa noastră este deşartă (goală), lipsită de fapte. Căci dacă harul mîntuitor s-a arătat tuturor oamenilor numai prin cuvînt şi nu în realitate şi aşa socotim că s-a realizat misterul credinţei noastre, cine e mai nenorocit decît noi? Iar dacă Hristos este lumina lumii şi Dumnezeu dar credem că nu este văzut neîncetat de nici un om, cine e mai necredincios decît noi?" (735—753). Căci în teologie, *„nu cunoaşterea este lumina, ci lumina este cunoaşterea"* (*Cat.* 28, 228—229).

53 *Cf. Cap.* III, 2, 4—6.

54 *Cap.* I, 4, 100, *cf. Eth.* 1, 12, 460—490: „Cuvînt deşert (cf. Mt. 12, 36) nu e cum ar putea bănui cineva, numai cel nefolositor, ci şi cel grăit de noi înainte de împlinirea faptelor poruncite şi de cunoaşterea lui Dumnezeu prin experienţă". Pasaje paralele de critică a stării neduhovniceşti a ierarhiei bisericeşti a vremii în *Cat.* 28, 190—300; 33, 215—254; *Eth.* 3, 590—599; *Hymn* 58; *cf. Ep.* 4 (inedită) „despre cei ce se autohirotonesc dascăli şi-şi atribuie vrednicia apostolică fără harul de sus; şi că nu se cade a călăuzi şi învăţa în genere pe alţii mai înainte de a fi născut şi luminat de un Părinte duhovnicesc" (nr. 66 în catalogul scrierilor Sf. Simeon stabilit de L. Allatius, P. G. 120, 287—318). Nu e vorba însă de o contestare harismatist-penticostalistă, quasiprotestantă, a autorităţii învăţătoreşti a ierarhiei şi de o luptă pentru a transfera magisteriul Bisericii în mîinile autorităţii duhov-

lógos".[55] El trebuie înțeles ca desemnînd nu un inovator pe tărîmul dogmatic sau spiritual — în acest sens „nou teolog" este doar ereticul — ci un restaurator al modului autentic de teologhisire triadocentric, eclesial și existențial, ascetic-contemplativ, al Apostolilor (Sf. Ioan) și Părinților (Sf. Grigorie de Nazianz); el exprimă sintetic faptul că spre deosebire de contemporanii săi, Sf. Simeon „*teologhisea ca (Sf. Ioan, ucenicul) cel iubit (al Mîntuitorului)*".[56]

Apariția Sf. Simeon Noul Teolog în Bizanț la cumpăna sec. X—XI și a primelor două milenii creștine a avut, în același timp, o semnificație providențială și profetic-vizionară, „Noul Teolog" dovedindu-se a descifra corect și în profunzime semnele vremii. Reînviorarea etosului trinitar, eclesial și contemplativ al teologiei autentice adusă de Sf. Simeon a permis Bisericii Ortodoxe să facă față spiritual cu succes, păstrîndu-și identitatea ortodoxă, influențelor heterodoxe, atît din interior cît și din exterior, a „conceptelor" de Dumnezeu monoteiste, elenic și semitic, cu care s-a văzut activ confruntată și provocată în sec. XI—XIX prin: renașterea neoplatonismului (sec. XI—XII, XIV—XV), invazia teologiei scolastice occidentale și a emulilor ei bizantini în epoca sinoadelor unioniste și a controverselor isihaste palamite[57] (sec. XII—XV), ca și prin presiunea strivitoare a turcocra-

---

nicești a monahilor desăvîrșiți, cum eronat cred Hausherr, Gouillard, Darrouzés, ci, pur și simplu, de ceea ce se numește astăzi „spiritualizarea structurilor bisericești" (D. Stăniloae), de necesitatea ca autoritatea învățătorească, sacramentală și pastorală în Biserică să aibă acoperire în autoritatea duhovnicească cîștigată pe măsura împlinirii poruncilor *cf.* prof. N. Chițescu, *Autoritate ierarhică, autoritate duhovnicească*, „Mitropolia Moldovei și Sucevei" 33 (1957) nr. 3—4, p. 273—290.

55 O documentată trecere în revistă a discuțiilor în jurul interpretării semnificației reale a supranumelui de „Noul Teolog" în știința teologică occidentală între 1897—1955 (A. Ehrhard, K. Holl, I. Hausherr, L. Petit, M. Jugie, H. G. Beck, F. Dölger, V. Krivocheine) la magistr. D. Zamfirescu, *Probleme teologice și hagiografice legate de supranumele Sf. Simeon Noul Teolog*, „Ortodoxia" 10, (1958), nr. 3, p. 395—429.

56 *Vie.*, 36: „*hos hó egapeménos etheologései*".

57 Se cunoaște marea influență exercitată de Sf. Simeon Noul Teolog asupra Sf. Grigorie Sinaitul (1255—1346), marele mentor al renașterii spirituale isihaste din sec. XIV. *Cele 137 de Capete în acrostih* (trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filoc.* VII. 1977, p. 91—155) ale acestuia se resimt puternic de învățătura duhovnicească a Sf. Simeon; a se vedea mai ales cap. 3—5, 22—23, 93—98, 127—128. De ex.: „Cei ce scriu și grăiesc fără Duh voind să zidească Biserica... vorbesc din gîndurile lor, fiind amăgiți de duhul părerii de sine. Iar cuvintele acelora sînt neplăcute și neluminate. Căci nu grăiesc împărtășindu-se din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei bălți puturoase, în care se hrănesc lipitorile, șerpii și broaștele poftelor, înfumurării și neînfrînării. Apa cunoștinței lor e tulbure, e rău mirositoare și stătută. Cei ce beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greață și varsă" (c. 128). „Amăgirea, marea dușmană a adevărului, atrage astăzi pe oameni spre pierzanie. Ea naște neștiința întunericului, care s-a întipărit în sufletele celor leneși, înstrăinîndu-i de Dumnezeu. Aceștia susțin că nu există Dumnezeu, Cel ce ne-a născut pe noi din nou și ne-a luminat sau Îl cred și Îl cunosc numai prin cuvîntul simplu și nu cu lucrarea sau spun că S-a arătat numai celor de demult, nu și nouă. Ei hulesc credința în Dumnezeu socotind mărturiile Scripturii despre Dumnezeu simplă părere, și tăgăduiesc evlavia ce urmează din cunoștința Lui. Citesc Scriptura numai trupește, ca să nu zic iudaicește, și de aceea tăgăduiesc învierea sufletului, dorind să locuiască în mod inconștient în mormintele (trupurilor lor). Amăgirea aceasta are drept pricini aceste trei patimi: necredința, viclenia și trîndăvia" (c. 135). Că altceva este teologia ca discurs despre Dumnezeu și altceva vederea sau cunoașterea nemijlocită a lui Dumnezeu subliniază împotriva lui Varlaam și Sf. Grigorie Palama (1296—1359): *Triada* I, 3, 15.34 și 42 (trad. rom. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama* cu trei tratate traduse, Seria teologică 10, Sibiu, 1938, p. XXVI, XXXXIII, IL—L). *Cf.* și Calist Catafygiotul (sf. sec. XIV—înc. sec. XV), *Despre unirea dumnezeiască și viața contemplativă* (P. G. 147, 836—941; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filoc. rom.* VIII, 1979, p. 349—527), cap. 84 (p. 511—512).

ţiei ce a urmat asaltului victorios al Islamului, şi dubla „pseudomorfoză", romano-catolică şi protestantă, a teologiei ortodoxe greceşti şi ruseşti, ca urmare a preluării necritice a influenţelor modelului cultural occidental (sec. XV—XIX), admirabil descrisă şi denunţată de păr. Gh. Florovsky[58] la Primul Congres de Teologie Ortodoxă (Atena 1937).

Pe de altă parte, în 1054, la 32 de ani după moartea Sf. Simeon Noul Teolog, după o confruntare simbolică a teologiilor greacă ortodoxă şi latină occidentală, în persoana lui Niketas Stethatos, ucenicul Sf. Simeon, şi a agresivului cardinal Humbert de Silva Candida, Biserica Ortodoxă s-a văzut nevoită să accepte drama dureroasă a Schismei. Principala cauză dogmatică a separaţiei, „filioquismul", reprezenta simptomul clar al regresiunii modaliste a „conceptului" patristic de Dumnezeu-Treime în cel metafizic esenţialist, practic monoteist, al scolasticii, expresie a „elenizării" etosului teologiei occidentale integrată de tomism ca o simplă *„scientia subalternata"* în modelul epistemologic aristotelic dominant în epocă. Pe lîngă importantele consecinţe materiale cu care s-a reverberat această distorsiune în toate domeniile teologiei (tendinţa nestoriană în hristologie, juridismul dezontologizant al teoriei satisfacţiei în soteriologie, graţia ca supranatural creat în pnevmatologie, optimismul naturalist în antropologie, etosul pietist al imitaţiei modelului uman al lui Iisus, estomparea aspectului pnevmatologic, hipertrofia instituţionalului, dispariţia sinodalităţii, imperialismul papal în eclesiologie, mistica esenţei divine şi vederea intuitivă a esenţei divine înseşi ca ideal suprem în eshatologie), regresiunea trinitară occidentală a condus la modificarea în scolastică a însuşi etosului originar al teologiei apostolice şi patristice. Separată net de spiritualitate şi de mănăstiri şi marcată tot mai strivitor de intelectualism, speculativism, juridism şi formalism, teologia latină occidentală încetează de a mai fi expresia mărturiei spirituale a comuniunii omului cu Sfînta Treime în slava necreată şi eternă a iubirii Sale şi devine ştiinţă pur universitară, cu idealul de a dubla *„modo humano"* pe planul epistemic al cunoaşterii discursive ştiinţa pe care o are Dumnezeu despre Sine în lucrările Lui *„modo divino"*.[59] Reacţia internă a Occidentului faţă de scolastica tomistă, oficializată de Biserica catolică în sec. XIII (şi recomandată iarăşi ca model teologiei moderne în sec. XIX), începută în teologia franciscană nominalistă a sec. XIV (Duns Scotus, Ockham) şi radicalizată în teologia Reformatorilor[60] sec. XVI, n-a reuşit însă altceva decît să ducă la extrem, în cadrele aceluiaşi legalism soteriologic, de-trinitarizarea hristomonistă şi dez-eclesializarea etosului teologic patristic începută în scolastica latină. Contestarea radicală a Bisericii, a sfinţeniei şi spiritualităţii pe fondul unui pesimism religios antropologic excesiv şi a falsei exaltări a atotputerniciei divine şi pasivităţii umane în actul justificării (graţierii) păcătosului *sola fide, sola gratia, sola Scriptura,* au decurs în mod firesc din adoptarea unui „concept" de Dumnezeu voluntarist, „nominalist", monoteist, de tip veterotestamentar şi nu trinitar neotestamentar, care a înlocuit în nominalism şi Reformă conceptul de Dumnezeu „realist", „esenţialist" şi intelectualist al scolasticii. În conformitate cu acest „concept" de Dumnezeu, etosul teologic s-a restructurat şi el; de data aceasta pe un biblicism antispeculativ de tip mai degrabă „rabinic", creştinismul protestant devenind practic o religie a

---

58 Gh. Florovsky, *Puti russkago bagoslovija,* Paris, 1937, VIII + 576 p. (un rezumat al autorului: *Căile teologiei ruse,* în „Biserica Ortodoxă Română" 56, 1938, nr. 1—4, p. 13—17); *Westliche Einflüsse in der russischen Theologie* (vezi *supra, nota 1*), p. 212—232; pentru influenţele occidentale în teologia greacă modernă, prof. Th. Zissis, *Orthodoxe Theologie in Griechenland heute* (vezi *supra,* nota 3), p. 176—185.

59 Pentru detalii istorice şi sistematice asupra evoluţiei şi modului înţelegerii de sine a teologiei catolice, cu bibliografia chestiunii, a se vedea articolele *„Theologie"* din *D. Th. C.* XV, 1, (1946), 341—502 (M. J. Congar) şi „Lexikon für Theologie und Kirche" X (1965), 62—71 (J. B. Metz).

60 Pentru teologia protestantă vezi articolul *„Theologie"* din „Religion in Geschichte und Gegenwart"[3] VI (1962) 754—755 (G. Ebeling, H. Schrey); W. Pannenberg / G. Sauter / S. M. Daeckel / H. N. Ianowski, *Grundlagen der Theologie — ein Diskurs* Stuttgart, 1974.

Cărţii, în care Revelaţia slavei lui Dumnezeu în Hristos se reduce la cuvîntul biblic, cu toate consecinţele ce decurg dintr-o atare identificare pentru viaţa şi gîndirea Bisericii. În vreme ce în sec. XI şi XIV Biserica Ortodoxă depăşea tentaţia monoteistă a elenizării ascunsă în scolasticism (şi rezista Islamului) prin teologia eclesială, nici elină, nici iudaică, a mărturiei comuniunii omului cu Sfînta Treime în experienţa eclesială, sacramentală şi ascetic-contemplativă a vederii slavei Sale necreate, Reforma a substituit conceptului de Dumnezeu „esenţialist" al scolasticii „realiste", impregnate de metafizică, pe cel monopersonal, individualist, al nominalismului, căruia îi corespunde individul uman izolat, nu Biserica, o concepţie aneclesială, „dialogică" şi neontologică, despre Revelaţia Sa omului şi o ştiinţă teologică precumpănitor filologică şi istorică, menţinîndu-se în cadrul aceleiaşi regresiuni trinitare şi spirituale comune creştinismului occidental. Scindat şi polarizat între alternativele elenism-semitism, metafizică-biblicism, filosofie-filologie, realism-nominalism, intelectualism-pietism, etosul teologic occidental nu şi-a asimilat niciodată altfel decît formal „conceptul" de Dumnezeu-Treime elaborat şi aprofundat în Răsărit de către Sfinţii Părinţi în epoca patristică şi bizantină, nesesizînd implicaţiile lui cruciale atît pentru întreaga învăţătură creştină în general, cît şi pentru problema naturii teologiei în special. Această diferenţă structurală între Răsăritul şi Apusul creştin explică suficient neînţelegerea teologilor occidentali moderni, exprimată în judecăţi de valoare critice şi depreciante, faţă de modul de teologhisire şi doctrina spirituală a Sf. Simeon Noul Teolog.[61] Rezervele, exprimate din partea unor teologi ortodocşi[62] faţă de personalitatea şi învăţătura

61 *Cf. supra,* nota 25—26; Hausherr, 1928, p. LXII—LXXX; Gouillard, 1941, col. 2947—2957; Darrouzés, SC 122, 1966, p. 2—37, care accentuează din punct de vedere catolic „inconsecvenţele" şi „contradicţiile" şi chiar „falsificarea vieţii creştine" în gîndirea Sf. Simeon, care ne-ar „arăta mai bine decît nu importă care altă operă măreţia efortului misticului şi limitele sale" (Darrouzés, p. 36). Un început de înţelegere obiectivă şi reală din interiorul gîndirii simeoniene îl prezintă monografiile cu adevărat ştiinţifice ale lui Völker, 1974, şi Fraigneau-Julien, 1985. Dar teologul romăno-catolic care a înţeles cel mai în profunzime, pornind de la opera Sf. Simeon, rolul „conceptului de Dumnezeu" *(Gottesbegriff)* treimic în fundamentarea specificului „gnostic" al teologiei Bisericii, care nu înlătură dar nici nu se confundă cu dimensiunea lui „epistemică", criticînd deschis deviaţiile profunde produse în teologia occidentală, scolastică şi protestantă, de oscilaţia ei între conceptele de Dumnezeu netrinitare al „realismului" şi „nominalismului", drept pentru care scrierile sale au fost puse de Roma la Index, este, incontestabil, *Georg Koepgen* (1898—1975) în ale sale *Die Gnosis des Christentums,* Salzburg, 1939, 1940 şi Trier, 1978 (în colecţia „Occidens. Horizonte, des Westens" hrsg., v. W. Nyssen). (Sf. Simeon e citat la p. 67 f, 81 f, 141 f, 155, 178). *Cf.* Păr. D. Stăniloae, „Ortodoxia" 31 (1979) nr. 1, p. 195—198) (recenzie) şi *Spiritualitatea ortodoxă,* Bucureşti, 1981, p. 29—38 (Sf. Treime — baza spiritualităţii creştine); şi *Wilhelm von Ockham. Anfang und Ende der Reformation,* als Manuskript gedruckt, Regensburg, f. a. Cadrul teoretic general al studiului de faţă a asimilat în registrul lui principial contribuţia decisivă a lui G. Koepgen în precizarea naturii, semnificaţiilor, evoluţiei istorice şi perspectivelor de înnoire ale teologiei Bisericii.

62 Exemplul „clasic" cel mai recent îl constituie Prof. P. Trembelas de la facultatea de teologie a Universităţii din Atena care în studiul *„Mystikismos — Apophatismòs — Kataphatikè theologia,* „Epistemonikè epetéris tês theologikês scholês Panepistimíou Athenôn" 19 (1972) p. 5—98 şi 20 (1973), p. 161—227 şi separat în extras, ediţia a 2-a, 1981, partea I, p. 71—96, „declară, cu cîteva rezerve, spre a nu şoca opinia publică, că vederile luminii ale Sf. Simeon s-ar explica printr-o simplă tensiune nervoasă! Afirmaţia lui Trembelas a provocat un val de indignare la Muntele Athos" (Krivocheine, *op. cit.,* p. 6). Vezi recenzia broşurii făcută de monahul Teoclit Dionisiatul în „Athonikoi Dialógoi", fasc. 29—30 (1975), p. 9—18 şi *declaraţia oficială* a comunităţii atonite împotriva teologiei universitare greceşti influenţate de Occident şi detaşate de spiritualitate, *ibidem,* p. 20—27 după Chr. Yannaras, *Liberte de la morale* (Perspective ortodoxe 4), Geneve, 1979, p. 113—114.

Sf. Simeon se explică, pe de o parte, prin supravieţuirea formalismului dogmatic, moral şi liturgic, lipsit de conţinut spiritual concret, cu care se confruntase la rîndul lui Sf. Simeon în epoca sa, formalism minimalist ce constituie una din marile primejdii ce afectează din interior autenticitatea vieţii şi gîndirii ortodoxe, iar pe de alta, prin preluarea insuficient de critică, determinată de acelaşi formalism şi lipsă de spiritualitate, de metode, concepţii, idei din ştiinţa teologică occidentală (catolică sau protestantă). Fenomenul reflectă un nejustificat sentiment de inferioritate resimţit de mulţi teologi ortodocşi în faţa impozantelor analize şi rezultate ştiinţifice, pretins „obiective" ale teologiei occidentale, cărora nu li se percepe întotdeauna la prima vedere angajamentul confesional în scheme teologice depăşite deja principial de Sfinţii Părinţi.

De aici şi din cele zise mai sus nu trebuie însă, în nici un caz, să se tragă concluzia că Biserica Ortodoxă ar deprecia principial ştiinţa teologică pronunţîndu-se pentru o teologie pur spirituală, harismatistă şi iluministă, antiştiinţifică şi iraţională. Biserica Ortodoxă a moştenit de la Sfinţii Părinţi o noţiune de teologie integrativă, care nici nu supraliciteaza dar nici nu devalorizează teologia ca ştiinţă,[63] în sensul de cercetare, investigare şi expunere metodică a mărturiilor despre Revelaţia şi experienţa Sfintei Treimi cuprinse în Biserică, Scriptură, scrierile Sf. Părinţi, tradiţia liturgică, iconografică, istorică, canonică etc. Răul nu rezidă în ştiinţa ca atare, ci în detaşarea ştiinţei de baza ei experimentală ultimă şi concretă.[64] În teologia Bisericii Ortodoxe, realizată exemplar în teologhisirea patristică, aspectul contemplativ-spiritual şi cel ştiinţific se integrează organic ca dimensiuni constitutive, inseparabile şi inconfundabile, ale teologiei înţelese ca funcţie esenţială a realizării misiunii Bisericii în lume. Experienţa *contemplativ eclesială* a cunoaşterii lui Dumnezeu, trebuie propoveduită primind astfel o dimensiune *kerygmatică*, iar experienţa şi propoveduirea adevărată trebuie, la rîndul lor, aprofundate şi sistematizate, îmbrăcînd astfel, din necesităţi didactice, apologetice şi de apărare în faţa contestărilor, şi o dimensiune *epistemică*. Aspectul epistemic al teologiei are un rol decisiv în apărarea credinţei şi experienţei duhovniceşti a Bisericii de interpretări eronate şi în prezentarea ei ca răspuns convingător la problemele concrete şi specifice ale fiecărei epoci, culturi, generaţii şi civilizaţii. Fără o teologie epistemică bine dezvoltată Biserica nu poate face faţă cu succes problemelor, interogaţiilor, contestaţiilor care vin din partea lumii căreia este chemată să-i vestească „Evanghelia slavei lui Hristos" (II Cor. 4, 4). Greşeala survine în momentul în care ştiinţa teologică se detaşează de propovăduire şi de experienţa duhovnicească a cunoaşterii şi întîlnirii personale cu Dumnezeu în Biserică ale cărei mijloace efective de realizare le oferă spiritualitatea. Ori adevărata teologie epistemică, aşa

---

63 *Cf.* T. M. Popescu, *Teologia ca ştiinţă*", „Studii Teologice", seria veche, 6 (1937) p. 3—30; pentru teologia occidentală: *Theologie als Wissenschaft. Aufsätze und Thesen,* hrsg. v. G. Sauter (Theolog. Bücherei System. Theol. 43), München, 1971. În confruntare cu teoriile moderne ale ştiinţei (pozitivismul logic, filozofia analitică, raţionalismul critic, teoria critică, constructivismul) şi opiniile care contestă locul teologiei în cadrul universităţii, teologia occidentală accentuează astăzi puternic dimensiunea epistemică şi statutul de „ştiinţă" ca reprezentînd specificul ultim al teologiei: W. Pannenberg (ev.-luth.), *Wissenschaftstheorie und Theologie,* Frankfurt a.M., 1977 şi L. Scheffzyk (rom.-cat.), *Die Theologie und die Wissenschaften,* Aschaffenburg, 1979. Ca atare teologia occidentală se detaşează din ce în ce mai mult de experienţa şi viaţa Bisericii, transformîndu-se în analiză de cabinet, în care spiritualitatea (ca teologie sapienţială opusă celei ştiinţifice) are doar rolul apendicular de *„ingredient"* şi *„corectiv"* spiritual în faţa pericolelor intelectualizării şi moralizării credinţei (Scheffzyk, *op. cit.*, p. 392—399).

64 *Cf.* în acest sens pasionata şi documentata pledoarie a Prof. I. Romanidis (Tesalonic) în favoarea neseparării teologiei ca discurs de fundamentul experienţei duhovniceşti în sensul precizat de Sfinţii Părinţii şi Filocalie cuprinsă în importantul său referat de la al 2-lea Congres de Teologie Ortodoxă (Atena, 1976), *Critical Examination of the Applications of Theology,* vezi *supra,* nota 2, p. 413—444. În referatul paralel pe aceeaşi temă şi mitrop. Chr. Constantinidis, p. 385—406 şi comentariul Prof. D. Constantelos, p. 444—453, se manifestă tendinţa de a slăbi această unitate, paralelizînd oarecum teologia şi spiritualitatea.

cum au înțeles-o și practicat-o pilduitor toți Sfinții Părinți în numeroasele lor apologii și tratate dogmatico-polemice și exegetice *pleacă de la* experiența duhovnicească a comuniunii personale a omului în Biserică cu Dumnezeu Cel în Treime și *trimite spre* această experiență care, în ființa ei intimă, rămîne o taină între Dumnezeu și credincios cunoscută doar de părintele duhovnicesc sub a cărui îndrumare și călăuzire constantă numai, este ea cu putință.

Toți Sfinții Părinți au realizat în mod exemplar teologia Bisericii în toate dimensiunile ei: contemplativă, kerygmatică și epistemică, accentuînd o latură sau alta din ele în funcție atît de necesitățile epocii cît și de înclinațiile, darurile naturale și formația culturală ale fiecăruia. Dacă Biserica Ortodoxă dă în cultul ei apelativul de „teologi" prin excelență numai Sfinților Ioan, Grigorie și Simeon faptul se datorează rolului istoric crucial jucat de ei în apărarea Sf. Treimi — „obiectul" ultim al întregii teologii — și a modului de teologhisire propriu teologiei întemeiate pe Treime, mod indisolubil unit cu experiența personală a Revelației Sfintei Treimi, pe care o face teologul în vederea (contemplarea) slavei necreate a iubirii Sale, iradiind din umanitatea pnevmatizată și eclesială a lui Hristos. Desprins de Treime și de experiența Ei eclesială vie, necălăuzit de spiritualitatea Părinților, discursul teologic epistemic, devine orice, numai teologie și mărturie a Bisericii, nu: dogmatica se transformă în filosofie religioasă, morala, într-un cod etic convențional, exegeza în filologie și critică literară, liturgica, în istorie a artelor, predica, în retorică goală, canoanele, în jurisprudență, istoria Bisericii în istoriografie pură, al căror obiect, la rigoare, ar putea fi analizat și expus științific chiar și de un necredincios. Singură experiența duhovnicească și nu o conformitate exterioară, pur formală, cu textul biblic, formulele dogmatice, tipicul liturgic etc., transformă teologia în mărturie existențială vie și oferă garanția unității ființiale a teologiei, în diversitatea abordărilor disciplinelor particulare, ca și a autenticității, specificității și eficienței discursului ei. Continuitatea teologiei ortodoxe cu marea Tradiție a Sfinților Părinți nu o asigură un fundamentalism patristic, paralel celui biblicist protestant și limitat la repetiția sterilă a textelor lor, ci unitatea de spirit și etos teologic, identitatea aceleiași experiențe duhovnicești treimice, eclesiale și ascetic-contemplative.

Nu e vorba deci, de a imita și relua pur și simplu textele patristice în literalitatea lor, ci de o redescoperire existențială a etosului Tradiției patristice care să ne poată face în stare să răspundem autentic, viu și convingător, în limbajul și categoriile epocii *noastre* problemelor omului modern și lumii contemporane, într-un efort *creator* și înnoitor la nivel epistemic și kerygmatic, dar *congenial* cu duhul și experiența Părinților.[65] O înnoire creatoare a *teologiei* numai la nivel discursiv, conceptual și epistemic — indiscutabil necesară și indispensabilă — fără înnoirea duhovnicească concretă a întregii vieți, existențe și gîndiri a *teologului* chemat a depune el însuși o mărturie existențială vie despre Adevărul dumnezeiesc proclamat, este nu numai absurdă, dar contrazice însăși natura ultimă a Revelației lui Hristos, care nu e nici o doctrină esoterică, speculativă despre Dumnezeu, nici o nouă Lege de la Dumnezeu, ci însăși comuniunea de slavă și iubire veșnică a Sfintei Treimi, strălucind ca lumină dumnezeiască din umanitatea Lui îndumnezeită, devenită la Cincizecime Trupul tainic al Bisericii, și în care se înnoiește ontologic întreaga creație. De aceea, nici o „schimbare a paradigmei" epistemice în teologia ca discurs, reclamată astăzi de teologi occidentali (vezi nota 4) ca soluție a problemei înnoirii teologice și a crizei de comunicare în care se găsește Biserica în societatea contemporană, nu poate modifica paradigma trinitară eclesială și existențială ireformabilă, a formării teologului deplin al Bisericii ca om înnoit el însuși duhovnicește prin trecerea de la curățirea de patimi (despătimirea) prin contemplarea rațiunilor lucrurilor și ale Scripturii, la sălășluirea Sfintei Treimi în el în experiența duhovnicească a vederii slavei Ei necreate, singura prin care teologia lui devine mărturie vie a lui Hristos astăzi. Căci „propriu" celor ce au străbătut aceste trepte ajungînd la măsura vîrstei plinătății lui Hristos (Ef. IV, 13)

65 G. Florovsky, *Patristics and Modern Theology*, vezi, *supra*, nota 1, p. 238—242 și *The Ethos of the Orthodox Church*, „The Ecumenical Review" 13 (1960) nr. 2, p. 173—198, trad. rom. Pr. Prof. T. Bodogae, „Mitropolia Ardealului" 26 (1981) nr. 10—12 p. 734—749; mai ales p. 739—740 care ar trebui citate aici în întregime.

este „să se apropie de Lumina primă şi să cerceteze adîncurile lui Dumnezeu prin Duhul. Lucrul lor este să umple mintea care vede acestea cu raţiunile tainelor şi pildelor sfîrşitului şi ale înţelesurilor cuvintelor umbrite ale dumnezeieştilor Scripturi. Iar sfîrşitul acestei trepte este să înveţe pe cel ce s-a desăvîrşit astfel, tainele cele ascunse ale lui Dumnezeu, ca să se umple el însuşi de înţelepciunea de negrăit prin împreună-petrecerea cu Duhul, şi să se arate înţelept cuvîntător de Dumnezeu (teolog) în mijlocul marii Biserici a lui Dumnezeu luminînd pe oameni cu cuvîntul cunoştinţei de Dumnezeu (...) Acesta s-a făcut slujitor al tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1), ajungînd *gura Lui* şi slujindu-le pe acestea oamenilor prin cuvînt, ca un desăvîrşit în Cel desăvîrşit, unindu-se împreună cu teologii, cu puterile de sus ale Heruvimilor şi Serafimilor, cărora le este propriu cuvîntul înţelepciunii şi al cunoştinţei (I Cor. 12, 8)".[66]

Drd. *Ioan I. Ică*

66 Niketas Stehatos, *Cele 300 de Capete practice, naturale şi gnostice*, III, 44. Aceeaşi schemă quadruplă: curăţire, luminare, unire cu Dumnezeu, teologhisire şi în I, 1.74 şi sistematic în III, 41—44; despre discursul teologului şi harisma sa specială în Biserică III, 54—59, 85—90 (*Filoc. rom.* VI, 1977, p. 211—212, 243, 321—324, 330—334, 347—350). Despre „cuvîntul cunoştinţei" şi cel al „înţelepciunii" din 1. Cor. 12, 8 identificate cu teologia = *cunoaştere* a lui Dumnezeu şi *discurs* despre Dumnezeu, vezi la Diadoh al Foticeii, *supra*, nota 22.

COMUNIUNEA CU BISERICA ȘI CU OBȘTEA PAROHIALĂ, TRĂSĂTURĂ DE SEAMĂ A CREDINCIOSULUI ORTODOX

Năzuința spre comuniune este o realitate istorică obiectivă, structurală naturii umane. Ea cuprinde astăzi popoare întregi. În această firească tendință religia creștină este un factor deosebit de activ. Constatarea impune, dintru început, prec[illegible] Biserica implică, în sine, două noțiuni: una dumnezeiască și alta omenească. În latura ei dumnezeiască Biserica este Trupul tainic al lui Hristos. În cea omenească, ea este definită ca „obștea sau comunitatea celor care cred în Iisus Hristos ca adevărat Fiu al lui Dumnezeu, Îl mărturisesc ca atare și țin învățătura Sa" (Pr. Ioan Mihălcescu).

Comuniunea reprezintă, pentru Ortodoxie, un principiu de relație cu Dumnezeu și de solidaritate cu umanitatea. În această înțelegere, ea respectă strădania credinciosului întru a aprofunda comuniunea cu Dumnezeul iubirii în Biserică și în sînul obștii parohiale, printr-o experiență proprie.

I. *Comuniunea credinciosului ortodox cu Biserica*

1. Biserica a fost inaugurată în lume ca o comunitate prin fapta minunată a pogorîrii Duhului Sfînt. În ziua aceea, a Cincizecimii, „Apostolii erau împreună" (F. Ap. 2, 1), călăuziți de aceeași nădejde izvorîtă din aceeași credință unificatoare. Cincizecimea reprezintă, astfel, „nucleul indestructibil", „grăuntele de muștar", „cheagul" din care s-a dezvoltat organismul comunitar al Bisericii. Crescută în timp și în spațiu, ea este înzestrată cu toate puterile pentru adîncirea și extinderea comuniunii în lume. Biserica este comunitară, așadar, prin însăși natura, organizarea și menirea ei.

2. Ortodoxia păstrează duhul comunitar al Bisericii vechi. În opoziție cu ereziile și cu sectele, ea include, neapărat, și legătura vie cu Duminica Rusaliilor. Această legătură constituie, în doctrina și experiența Ortodoxiei, principiul de bază.

Dintru început creștinii erau uniți, stăruind „în învățătura Apostolilor și în comuniune, în frîngerea pîinii și în rugăciuni" (F. Ap. 2, 42). În perioada postapostolică se adîncește ideea că toți oamenii sînt fii ai lui Dumnezeu după har și frați în Hristos. Această concepție centrală este un atribut căruia Ortodoxia i-a rămas și-i rămîne statornic credincioasă.

A fi în comuniune cu Hristos, „piatra din capul unghiului" (Efes. 2, 19—20), înseamnă a rămîne în aceeași propovăduire primară împlinind îndemnul Sfîntului Apostol Pavel: „Păzește ceea ce ți s-a încredințat!" (I Tim. 6, 20). Forma imperativă a acestor cuvinte ne arată că observarea și respectarea lor în comunitatea Bisericii constituie o poruncă obligatorie pentru toți fiii ei.

3. Biserica reprezintă mediul în care credinciosul este introdus, prin Taina Botezului, în comuniune cu iubirea nesfîrșită a lui Dumnezeu. Ea este „laboratorul" în care creștinul ortodox se sfințește și primește tot ceea ce este necesar spre mîntuire. Viața sa personală se îmbogățește odată cu viața întregului organism al cărui conducător nevăzut este Iisus Hristos, Mielul Crucii (Col. 1, 24). Alexei Homiacov exprimă acest adevăr în cuvintele: „Dacă cineva cade, cade singur, dar

nimeni nu se mîntuieşte singur. Cel ce se mîntuieşte o face în Biserică şi în unire cu celelalte membre ale sale." Ne mîntuim în Biserică în măsura în care ne integrăm în duhul comuniunii cu învăţătura şi lucrarea ei sfinţitoare şi mîntuitoare. În lăuntrul Bisericii se află braţele părinteşti ale celor şapte Sfinte Taine. Tainele susţin comuniunea credinciosului cu Biserica. Împărtăşirea sau cuminecarea cu Sfintele Taine arată gradul comuniunii credinciosului cu Biserica. „În Taine răbdăm, după puterile noastre, cîte a suferit şi a răbdat Iisus pentru mîntuirea omului" (Nicolae Cabasila).

4. Pentru lucrarea sfinţitoare a Tainelor, Hristos-Domnul se foloseşte de însăşi preoţia Sa unică, netrecătoare (Evrei 7, 21—28), transmisă pentru fiecare generaţie, prin punerea mîinilor (F. Ap. 6, 6). Există însă un duh vrăjmaş care îndeamnă la învrăjbire interioară. Cu îndrăzneală, duhul viclean tulbură pe cine poate, răzvrătind mintea şi inima împotriva preoţiei sacramentale. Această preoţie, de succesiune apostolică, alcătuieşte „coloana vertebrală" a comuniunii credinciosului cu Biserica. Ea nu poate fi luată de la sine şi nu poate fi nici dată de comunitate pentru că izvorul preoţiei celei noi, în Legea Harului, este Iisus Hristos şi ea e dată tot de El, în Biserică. Prin Sfinţii Apostoli preoţii sînt trimişi de Însuşi Hristos-Domnul: „Precum m-a trimis pe Mine Tatăl şi Eu vă trimit pe voi" (Ioan 20, 21).

Hristos-Domunul a dat Apostolilor şi urmaşilor lor autoritatea pe care El însuşi o are: „Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine mă ascultă, şi cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine, iar cel ce se leapădă de Mine, se leapădă de Cel ce m-a trimis pe Mine" (Luca 10, 16). Iar momentul în care harul Tainei Preoţiei instituită de Mîntuitorul inundă întreaga fiinţă a Apostolilor este acela al Pogorîrii Duhului Sfînt. Cunoscînd unele ca acestea, credinciosul ortodox intră pe uşa comuniunii cu Biserica îndrumat de părintele duhovnicesc, sfinţit prin Taina Sfintei Hirotonii.

5. Toate Tainele şi toate rugăciunile Bisericii au un caracter de unire, de comuniune. Locul principal îl ocupă, totuşi, Sfînta Liturghie. Rugăciunea liturgică e comuniune. La Sfînta Liturghie preotul adună comunitatea pe care o conduce în jurul jertfei Domnului. Aici credinciosul îşi însuşeşte şi trăieşte marile idei de unitate, egalitate, frăţietate. El vine la biserică pentru sine şi pentru alţii, pentru „bună liniştea văzduhului", pentru universul întreg.

Sfînta liturghie redă, în chip deplin, ideea comuniunii între creştinii din toate timpurile şi din toate locurile. În atmosfera de har a iubirii liturgice, credinciosul îşi adînceşte legătura cu lumina biblică şi patristică, nediluată şi nefalsificată. „Să ne iubim unii pe alţii ca într-un gînd să mărturisim! ...", ne îndeamnă slujitorul altarului străbun. Rostirea Crezului, deodată cu întreaga comunitate, tonifică legătura credinciosului cu toate mădularele Bisericii.

6. La Sfînta Liturghie credinciosul petrece şi cu cei plecaţi din viaţa de aici şi cu toţi sfinţii. „E ca şi cînd Hristos-Domnul şi-ar prelungi viaţa în tot atîtea persoane diferite şi din tot atîtea împrejurări diverse, de existenţă creştină" (Pr. prof. Ilie Moldovan). În comuniunea cu sfinţii se realizează o neîntreruptă legătură cu cele mai frumoase flori ale Bisericii. Prin credinţa, viaţa şi nădejdea lor, sfinţii ne îndrumează să le repetăm înţelepciunea, să le urmăm iubirea, răbdarea în Hristos-Domnul.

Pomenile sînt şi ele un semn şi o dovadă de comuniune. Din pomene se împarte celor prezenţi — în biserică sau la casa unde se oferă ele. În felul acesta se adînceşte comuniunea între cei vii şi se întăreşte legătura lor cu predecesorii în duhul Ortodoxiei. Se poate spune, deci, că o coordonată fundamentală a năzuinţei credinciosului ortodox o reprezintă comuniunea sa cu Biserica văzută (luptătoare) şi cu Biserica nevăzută (triumfătoare), din ceruri, prin lucrarea preoţiei Mîntuitorului prelungită în succesiunea apostolică.

II. *Comuniunea credinciosului ortodox cu obştea parohială*

1. Trăirea creştin-ortodoxă nu se epuizează în comuniunea cu latura dumnezeiască a Bisericii. Ea se continuă în relaţiile personale şi sociale din sînul comunităţii parohiale.

Alcătuită în jurul preotului hirotonit, obştea parohială reprezintă comunitatea cea mai mică a Trupului ecumenic al Bisericii. Ea este compusă din preot (uneori

mai mulţi preoţi) şi credincioşi mireni. Rezultă limpede că, deşi toţi oamenii sînt fii ai aceluiaşi Tată, totuşi, în privinţa învăţăturii mîntuitoare, ei sînt împărţiţi în două: păstori şi turmă. Constituită astfel, din cler şi credincioşi, din părinţi şi fii duhovniceşti, obştea parohială este cîmpul de valorificare a dreptei credinţe. În cadrul ei, faptele bune sînt apreciate de credincios, ca fiind nu numai ale sale ci şi ale Bisericii. În această înţelegere întreaga trăire religioasă, faptele bune ale credinciosului, pornesc din Biserică şi arată spre Biserică.

2. Deşi trăirea religioasă este influenţată de locul unde vieţuieşte credinciosul (la sat sau la oraş), de tradiţiile locale, îndeletnicire, vîrstă etc. totuşi el rămîne în aceeaşi aspiraţie principială a obştii. Credinciosul ortodox este liber să-şi aleagă, din tezaurul învăţăturii Bisericii, ceea ce corespunde mai bine cu plămada individualităţii sale. Esenţialul constă în orientarea strădaniilor potrivit cu spiritualitatea ortodoxă. Se realizează astfel o simfonie de gînd şi faptă la care contribuie toţi şi din care se îmbogăţesc toţi. În fiecare credincios iradiază forţa concentrată a tuturor mădularelor Bisericii.

3. Primul credincios al obştii parohiale este preotul. El este factor de comuniune în numele Bisericii. Credincioşii sînt, pentru preot, oameni cu adevărat vii, vase de mare preţ în care el este chemat să reverse nectarul harului şi iubirii lui Hristos.

Prin prezenţa, cuvîntul şi viaţa sa, preotul întăreşte inima credincioşilor şi, la rîndu-i, slujind unit cu ei, se simte sporit în puterile sale chiar de către obşte. În calitatea sa de părinte spiritual, preotul este chemat să adîncească legăturile sufleteşti între credincioşi. Conducător şi părinte al obştii religioase, el „are rolul pe care-l are inima în trupul omenesc" (P. S. Episcop V. Coman). Pentru împlinirea acestui rol vital „se cere duh misionar" (Pr. prof. Teodor Bodogae), prudenţă, tact pastoral, cunoaştere temeinică a Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi (Arhimandrit Cleopa Ilie). Este necesară, de asemenea, multă cunoştinţă de om, dragoste pentru destinul său pămîntean şi suprapămîntean. Sfinţii Părinţi au avut, în păstorirea lor, rezultate excepţionale pentru că au fost „destoinici în învăţătură, răbdători în necazuri, meşteri în a dojeni cu blîndeţe". Ei au păstorit turma lui Dumnezeu „nu cu silnicie", ci cu bunătate şi au ridicat Taina Preoţiei lor la un înalt nivel de îndatorire spre comuniune.

4. În largul cîmp al comunităţii parohiale credinciosul vieţuieşte într-o îndoită răspundere: ca persoană faţă de altă persoană şi ca membru al obştii parohiale pentru care are obligaţii speciale.

a) Însemnătatea comuniunii ca relaţie eu—tu în cadrul obştii este relevată, îndeosebi, de mişcătorul tablou al judecăţii din urmă. Judecata universală evidenţiază că binecuvîntarea Părintelui ceresc depinde de faptele bune ca relaţie între persoane în numele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (Matei 24, 31—46). Această condiţionare reliefează marea însemnătate a comuniunii credinciosului cu fiecare semen, indiferent de pregătirea profesională, starea materială etc.

Criteriul validării credinciosului ca bun creştin în relaţia eu—tu îl constituie răspunsul acestuia la strigătul de asistenţă al semenului. În sentimentul răspunderii faţă de Dumnezeu, credinciosul întinde mîini ajutătoare celui care aşteaptă în negura încercării. Se interesează de el şi-l ajută ca pe cel ce face parte din propria-i fiinţă. Şi dacă fiecare credincios, cu oarecare posibilitate, s-ar angaja să ajute, consecvent, un singur ins, multe rele s-ar tămădui. Lucrul este posibil şi se şi practică pe alocuri. Sînt credincioşi care stabilesc legături caritative cu suferinzi din spitale, azile de bătrîni, sanatorii etc. Unii din ei însă nu ştiu cum să procedeze. Preotul are datoria să-i îndrume, să cultive spiritul de solidaritate de la persoană la persoană în aşa fel, încît, nici un fiu duhovnicesc încercat de dureri să nu aibă simţămîntul că este al nimănui.

b) Viaţa reală ne arată de asemenea că pe lîngă iubirea dintre persoane, există şi o iubire care cuprinde o obşte întreagă. Această realitate au trăit-o creştinii chiar de la început, în comunitatea din Ierusalim. Ei erau un singur suflet. Tot astfel şi credinciosul ortodox se consideră pe sine solidar cu întreaga obşte. „A fi în comuniune cu obştea înseamnă a fi în solidaritate cu ea în bucurie, în supărare, în rugăciune şi muncă" (Î. P. S. Mitropolit Antonie). Căci „atunci cînd un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună" (I Cor. 12, 26). De aceea, Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă zicînd: „Vă rog, fraţilor, îmbărbătaţi pe cei

slabi, sprijiniţi pe cei neputincioşi, fiţi îndelung răbdători faţă de toţi ... totdeauna să urmaţi cele bune unul faţă de altul şi faţă de toţi" (I Tes. 5, 14—15). Acest îndemn se cere împlinit de fiecare credincios în relaţia lui cu obştea. „Nimeni să nu caute (numai) ale sale, ci fiecare (şi) pe ale aproapelui" (I Cor. 10, 24). Şi iarăşi: „Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioşi şi să nu căutăm plăcerea noastră" (Rom. 15, 1). Iar Sfîntul Vasile cel Mare precizează că: „Nimic nu-i mai propriu firii noastre decît a avea nevoie unii de alţii şi a ne iubi unii pe alţii".

5. Simţindu-se egal, prin bucurie, suferinţă şi nădejde cu membrii obştii, bunul credincios se solidarizează cu obştea şi în împrejurările unor calamităţi. Atunci cînd, de exemplu, din cauza unei secete prelungite se usucă iarba în livezi, el se angajează în osteneli salvatoare. Cînd revărsările apelor, bruma, îngheţul primejduiesc plantele, fructele, credinciosul îşi uneşte voinţa cu aceea a obştii pentru a preveni pierderile. De se pierd, din neglijenţă, boabe de grîu pe drum sau pe cîmp, credinciosul împlineşte îndemnul Mîntuitorului: „Strînge-ţi fărîmiturile!" Căci recolta reprezintă nu numai rezultatul efortului omenesc, ci ea este şi efectul binecuvîntării lui Dumnezeu. În această înţelegere, comuniunea cu obştea întru a preveni diminuarea sau degradarea culesului, primeşte un orizont infinit şi se adapă din energii inepuizabile.

6. Grija credinciosului faţă de obşte se arată şi în lucrările de îngrijire a bisericii. Ca lăcaş sfînt, biserica nu e o casă oarecare, o clădire rece, ci „Casa lui Dumnezeu" în care preotul înalţă rugăciuni pentru bunăstarea întregii obşti şi a întregului neam omenesc. De aceea, înfrăţit în freamătul aceleiaşi credinţe, credinciosul consideră că este firesc să susţină lucrările de reparare şi de necontenită împodobire a bisericii. Grija faţă de biserică este cerută, de altfel, şi de o îndatorire patriotică. Lăcaşul sfînt ne vorbeşte despre geniul creator al poporului nostru, despre continuitatea şi spiritualitatea străbună în spaţiul geografic românesc.

7. Din prezentarea subiectului acestui articol, încercăm să desprindem unele concluzii:

a) Prin viaţa ei comunitară Biserica este un loc de trăire a vieţii dumnezeieşti într-o atmosferă de comuniune. Sfînta Liturghie, împărtăşirea cu Sfintele Taine, participarea la cultul divin, ne întăresc în lupta solidară cu necazurile de tot felul.

b) Comuniunea cu obştea parohială include tot ceea ce ne apropie, ne leagă şi ne uneşte cu semenii. Această legătură, în muncă, în iubire şi aspiraţii în duhul credinţei străbune, ne apără de prozelitismul sectar şi ne salvează de înstrăinare.

c) Comuniunea cu Biserica şi cu obştea parohială trebuie înţeleasă şi actualizată într-o corelaţie adîncă şi neîntreruptă. Cuvintele Sfîntului Ciprian: „Cine nu are Biserica de mamă, nu are nici pe Dumnezeu de Tată", reprezintă lumina orientativă în strădaniile de însuşire a mîntuirii.

d) Cunoscînd ce comoară de mîntuire avem în Biserică, „să stăm bine, să stăm cu frică" şi, în comuniune cu ea, să ne îndeplinim îndatoririle sfinte. Neascultarea de Biserică este păcat grav (Matei 18, 17). Din cauza răzvrătirii lor împotriva căpeteniilor religioase ale obştii, Core, Datan şi Abiron au fost înghiţiţi de vii în mijlocul obştii (Numeri 16, 33).

e) Deci păstor şi turmă! „Numai împreună acestea două creează un punct de convergenţă pentru toţi credincioşii aflaţi în lăcaşurile bisericeşti" (Pr. prof. D. Stăniloae). În aceste lăcaşuri, sfinţite de episcopi, comuniunea cu Biserica şi cu obştea parohială se constituie într-o carte scrisă în adevărata credinţă şi viaţă, trăsătură de seamă a elanului sufletului spre iubirea infinită şi eternă a lui Dumnezeu.

Pr. *Gheorghe Răţulea*

Îndrumări omiletice

PREDICĂ LA DUMINICA MIRONOSIŢELOR
MISIUNEA FEMEII CREŞTINE

Ne aflăm încă sub razele luminoase ale sfintei Învieri, copleşiţi de bucuria cea fără de margini pe care ne-a adus-o acest praznic dumnezeiesc şi luminat, praznicul vieţii, pentru că Învierea lui Hristos nu este altceva decît biruinţa vieţii asupra morţii. Învierea a devenit astfel cea mai mare sărbătoare a creştinătăţii, învăţîndu-ne să preţuim viaţa ca pe un mare dar al lui Dumnezeu.

Dar, Biserica a rînduit ca timp de luminată bucurie şi cele 50 de zile de la Înviere şi pînă la Pogorîrea Duhului Sfînt. În adevăr, vreme de 40 de zile Mîntuitorul a oferit sfinţilor Săi Apostoli bucuria negrăită a reîntîlnirii cu El, cînd S-a arătat în mijlocul lor, le-a luminat minţile, le-a înflăcărat inimile şi le-a întărit voinţa de a-I sluji. Iar după ce S-a înălţat la cer, în alte zece zile, Domnul a fost totuşi cu ei, făgăduindu-le că le va trimite pe Duhul adevărului, care s-a şi revărsat peste ei în chip de limbi ca de foc la Praznicul Cincizecimii, rămînînd lucrător în Biserică prin slujitorii ei, ca urmaşi ai Sfinţilor Apostoli.

Pericopele evanghelice care se citesc în Duminicile dintre Paşti şi Rusalii ne amintesc, în primul rînd, de martorii Învierii care au fost Sfinţii Apostoli în totalitatea lor, apoi numai de Sf. Apostol Toma, precum şi de puterea dumnezeiască a lui Iisus Hristos, concretizată în unele vindecări — a slăbănogului şi a orbului — şi de convertirea unei femei samarineence. Dar în rîndul martorilor Învierii — pe lîngă Sf. Apostoli — au intrat şi cîteva femei mironosiţe, a căror pomenire o facem tocmai în Duminica de azi. Pericopa evanghelică citită la Sf. Liturghie ne pune în faţă purtarea plină de devotament a sfintelor femei, care au slujit pe Domnul atît înainte, cît şi după moartea şi învierea Sa. Sf. Evanghelist Marcu ne relatează că în „ziua cea dintîi a săptămînii", deci Duminica, după rînduiala iudeilor, dis-de-dimineaţă, pe cînd răsărea soarele (Marcu 16, 1), cîteva femei au plecat spre mormînt ca să ungă cu miruri sau cu miresme trupul Învăţătorului iubit — fapt pentru care s-au şi numit purtătoare de mir sau mironosiţe, iar această Duminică în care le facem pomenirea se numeşte „a Mironosiţelor". Sf. Ev. Marcu menţionează doar trei nume de astfel de femei: Maria Magdalena — adică originară din Magdala, aşezată de toţi evangheliştii în fruntea acelora, Maria lui Cleopa, mama lui Iacov, şi Salomea, soţia pescarului Zevedeu şi mama celor doi fraţi Apostoli, Iacov şi Ioan. Dar din Evanghelia scrisă de Sf. Luca aflăm că mai erau şi alte femei, care au fost de faţă la momentele tragice ale răstignirii, morţii şi îngropării Domnului şi care — încă din ziua de vineri — au pregătit miresme şi miruri, iar după odihna din ziua sîmbetei, în prima zi a săptămînii, deci Duminica, foarte de dimineaţă, au venit la mormînt cu miresmele pe care le pregătiseră (Luca 23, 55—56 şi 24, 1, 10). Acestea erau: Ioana, soţia lui Huza, Suzana, precum şi Maria şi Marta, cele două surori ale lui Lazăr.

Ajungînd la mormîntul Domnului, spre surprinderea lor află că piatra de la uşa acestuia a fost răsturnată şi intrînd în mormînt, au văzut un tînăr care le-a adus vestea biruinţei vieţii asupra morţii, vestea că „Iisus Nazarinianul cel răstignit a înviat!". În acelaşi timp, tot îngerul le dă porunca de a duce lui Petru şi celorlalţi Apostoli vestea cea mare a Învierii Domnului (Marcu 16, 6—7). Sf. Apostol

şi Evanghelist Matei ne mai dă însă ştirea deosebit de preţioasă că pe cînd mergeau ele să ducă această veste ucenicilor, le-a întîmpinat însuşi Iisus zicînd: „Bucuraţi-vă! Iar ele apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I s-au închinat"! Şi tot El le-a zis: „Duceţi-vă şi vestiţi fraţilor Mei să meargă în Galileea şi acolo mă vor vedea" (Matei 28, 9—10; cf. şi Marcu, 16, 9). „Şi întorcîndu-se de la mormînt au vestit toate acestea celor unsprezece şi tuturor celorlalţi" (Luca 24, 9).

Cu alte cuvinte, Dumnezeu a dat femeilor mironosiţe o răsplată unică: de *a fi aflat* cele dintîi de Înviere, de *a fi văzut* cele dintîi pe Iisus cel înviat şi de *a fi dus* cele dintîi vestea cea mare chiar ucenicilor Săi. Aşa după cum femeia auzise osînda rostită de Dumnezeu — după căderea în păcat —, tot femeia va auzi cea dintîi vestea cea mare a izbăvirii din morţi prin Iisus Hristos cel înviat. Lumea a aflat de Înviere prin Sfinţii Apostoli, dar ei primiseră această veste de la femeile mironosiţe. Prin aceasta, am putea spune că Mîntuitorul a ridicat femeia din starea de inferioritate în care era ţinută în lumea antică, păgînă, şi chiar în lumea iudaică, a reabilitat-o ca soţie şi ca mamă. Sf. Apostol Pavel va proclama apoi egalitatea tuturor în faţa lui Dumnezeu prin cuvintele adresate galatenilor: „nu mai este iudeu, nici elin; nici rob, nici liber, nici parte bărbătească sau parte femeiască, pentru că voi toţi una sînteţi în Hristos Iisus" (Gal. 3, 28).

În primele secole de viaţă creştină au fost şi alte femei care au mers pe urmele mironosiţelor prin viaţa lor plină de sfinţenie şi prin devotamentul cu care şi-au crescut copiii. Marii Părinţi şi dascăli ai Bisericii îşi datorează, în cea mai mare măsură, evlavia şi formaţia religios-morală mamelor lor, care au fost exemple vii de credinţă şi de trăire a învăţăturii creştine. Să ne gîndim la Antuza, mama Sf. Ioan Gură de Aur, care a rămas văduvă la 20 de ani şi nu s-a mai căsătorit, ci s-a dedicat creşterii fiului ei, la Monica, mama Fericitului Augustin, care s-a rugat timp de 18 ani pentru reîntoarcerea fiului ei ajuns pe căile pierzării, la Hristos; să ne amintim de Nona, mama Sf. Grigorie Teologul, de Emilia, mama Sf. Vasile cel Mare, de împărăteasa Elena, femeie şi mamă creştină, care a sfătuit pe fiul ei, împăratul Constantin cel Mare, să dea libertate credinţei creştine în imperiul roman şi a dispus să se caute crucea pe care a fost răstignit Mîntuitorul în Ierusalim.

În cei aproape două mii de ani de viaţă creştină, exemplul femeilor mironosiţe a fost urmat de milioane şi milioane de alte femei, imensa majoritate rămase în anonimat, iar cîteva trecute în calendarul sfinţeniei creştine. Toate au contribuit la întărirea vieţii de familie, la creşterea copiilor lor în duhul Evangheliei, la întărirea dragostei între oameni şi la schimbarea climatului spiritual al vremii lor. Avem atîtea exemple de femei virtuoase din trecutul poporului nostru: atîtea soţii de voievozi români care au ctitorit — alături de soţii lor — biserici şi mănăstiri care ne-au rămas ca sfîntă moştenire pînă azi; atîtea călugăriţe din mănăstirile noastre, care au trăit departe de zgomotul lumii, în muncă şi rugăciune pentru semenii lor, din care, în vremuri de războaie, au revenit în lume ca să îngrijească ostaşii răniţi în lupte pentru apărarea patriei; atîtea soţii de preoţi care au fost adevărate exemple de viaţă familială pentru credincioasele din parohia lor, ca şi atîtea creştine, mai ales din mediul sătesc, care — cu bunul simţ propriu ţăranului român de altădată, cu credinţă puternică în Dumnezeu, cu dragoste de pămîntul strămoşesc şi de tot ceea ce este românesc — au crescut copii vrednici, care au contribuit, prin munca lor, la prosperarea ţării, sub toate raporturile, iar cînd a fost nevoie, şi-au dat viaţa pentru apărarea ei. Mi-aş îngădui să vă prezint doar două exemple semnificative. Soţia lui Constantin Brîncoveanu, domnul Ţării Româneşti, mamă a 11 copii, a avut durerea să asiste la decapitarea soţului ei şi a celor patru feciori, din dispoziţia turcilor, la sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului din anul 1714, din pricină că au refuzat să abjure, adică să părăsească credinţa creştină şi să se turcească, prin îmbrăţişarea religiei islamice. Iar în anul 1894, cînd s-a judecat la Cluj procesul unor patrioţi români care redactaseră un memorandum către împăratul de la Viena, cerînd drepturi pe seama românilor din Transilvania, preotul Vasile Lucaciu, condamnat la cinci ani de închisoare, a fost întîmpinat după pronunţarea sentinţei de către soţia sa prin cuvintele: „Sînt mîndră că tu ai primit cea mai mare pedeapsă dintre toţi!" Ce frumos exemplu de demnitate, de tărie de voinţă în atitudinea acestor două femei! Ce lecţie sublimă de morală şi de

autentic patriotism! Una își vedea soțul și patru copii jertfiți pentru credința creștină, alta soțul condamnat la ani grei de închisoare pentru neamul său! Și totuși... nu se observă nici o umbră de deznădejde sau de revoltă împotriva lui Dumnezeu, ci dimpotrivă, încredere deplină în El și în viitorul neamului! Oare cîte din femeile de azi ar avea tăria să le urmeze exemplul, dacă ar fi puse în situații similare?

Cunoscînd aceste puține fapte din veacul apostolic, din veacurile patristice și din trecutul poporului nostru, este firesc să ne punem întrebarea: oare ce așteaptă Hristos de la femeia creștină de azi, care este menirea ei în lumea în care trăim, cum poate deveni o binevestitoare a Învierii Lui? Este lucru bine știut că în veacul nostru am asistat la emanciparea femeii, la valorificarea puterilor ei fizice și intelectuale în toate domeniile vieții sociale, alături de bărbat. Femeia a depășit de mult limitele căminului, fiind azi prezentă, cu toată competența, în orice ramură de activitate: în literatură și artă, în școală și spital, în cercetarea științifică, în comerț și industrie, în conducerea treburilor de stat, iar mai nou chiar și în cucerirea spațiului cosmic, contribuind din plin la propășirea societății, la îmbunătățirea vieții. Unele Biserici creștine au acordat femeii chiar dreptul de a sluji la altar, încît în multe comunități protestante se întîlnesc azi femei-pastori. Dar Biserica Ortodoxă — ca și cea Romano-Catolică, de altfel, — urmînd învățăturii Mîntuitorului și Sfîntului Apostol Pavel — a rămas credincioasă tradiției noastre bisericești bimilenare de a sluji la altar numai bărbați, instituiți la aceasta prin taina hirotoniei. Dar cu toate acestea, nu se poate spune că Biserica Ortodoxă n-ar fi rezervat un altar exclusiv femeii, în care nimeni și nimic în lume nu o poate înlocui. Acesta este altarul familiei, în care își poate pune în valoare adevărata ei menire în lume, ca soție și mai ales ca mamă!

Purtînd în ea virtuțile specifice pe care i le-a rînduit Dumnezeu la creație, femeia este, în primul rînd, *soție*. Ea a fost făcută de Dumnezeu ca să-i fie de ajutor soțului (Cf. Facere, 2, 18). Adevărata femeie creștină știe să întemeieze o căsnicie durabilă, care să fie asemenea cetății despre care vorbea Mîntuitorul că nu este clădită pe nisip, ci pe piatră, încît orice încercări și necazuri ar surveni în viață, ele vor putea fi ușor înlăturate. Ea nu descurajează niciodată, știe să rabde, merge mereu înainte, alături de soțul ei și la bucurii și la necazuri, însoțindu-l pînă la marginea mormîntului. Prin *muncă cinstită*, printr-o *viață aleasă*, prin *dragoste deplină*, prin *devotament conjugal*, ea trebuie să devină o „cunună bărbatului ei", după cuvîntul înțeleptului Solomon. Cuvintele Sf. Apostol Petru din prima sa epistolă sobornicească, trebuie să fie un adevărat îndreptar de viață pentru orice femeie creștină: „Iar voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, așa încît chiar dacă sînt unii care nu se pleacă cuvîntului, să fie cîștigați, fără propovăduire, prin purtarea femeilor lor, văzînd de aproape viața voastră curată și plină de sfială. Podoaba voastră să nu fie cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur și îmbrăcarea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainic al inimii, întru nestricăcioasa podoabă a duhului blînd și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu... Voi, bărbaților, de asemenea, trăiți înțelepțește cu femeile voastre, ca fiind făpturi mai slabe, și faceți-le parte de cinste, ca unora care, împreună cu voi, sînt moștenitoare ale harului vieții, așa încît rugăciunile voastre să nu fie împiedicate. În sfîrșit, fiți toți într-un gînd, împreună pătimitori, iubitori de frați, milostivi, smeriți. Nu răsplătiți răul cu rău sau ocara cu ocară, ci dimpotrivă, binecuvîntați, căci spre aceasta ați fost chemați, ca să moșteniți binecuvîntarea" (I Petru, 3, 1—3, 7—9).

În al doilea rînd, pentru copii, femeia este *mamă*. Ea poate fi numită, pe drept cuvînt, mama neamului omenesc, pentru că numai datorită ei se perpetuează ființa umană; ea izvorăște viață din viața ei, aduce în lume o ființă nouă, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Prin aceasta ea dovedește că este absolut necesară omenirii. S-a spus, fără exagerare, că în aceasta slujirea ei este „împreună lucrătoare cu Dumnezeu". Ea hrănește pruncul, de la ea învață primul zîmbet și primul cuvînt, acela de mamă. Ea sădește și dezvoltă în copil respectul față de semeni, dragostea de muncă și de țară, cultul datoriei împlinite, conturîndu-i personalitatea și formînd omul matur de mîine. Iar dacă soarta face ca ea să rămînă singură, înconjurată de copii orfani, ea nu deznădăjduiește, ci, cu încredere în Dumnezeu, ține și loc de tată pentru fiii ei, pînă ce îi vede așezați la casele lor.

Pe bună dreptate spunea un gînditor creştin că „o generaţie de mame bune poate schimba faţa lumii".

Dar pentru noi, creştinii, mama este şi primul „pedagog spre Hristos", primul dascăl şi preot al copilului ei. Ea este aceea care duce mîna copilului la frunte, ca să-l înveţe semnul sfintei cruci, apoi tot ea i le împreunează pe amîndouă pentru rugăciune. Ea este primul însoţitor al copilului la biserică şi apoi în faţa sfîntului altar, pentru a primi acolo Trupul şi Sîngele Domnului în Sfînta Împărtăşanie. La altarul unei familii creştine, mama îndeplineşte rolul mironosiţelor din Evanghelia de azi, avînd grijă să nu se stingă niciodată flacăra credinţei, a nădejdii şi a dragostei de Dumnezeu şi de oameni. Trebuie să recunoaştem că fiecare din noi este — în bună măsură — ceea ce a fost şi ceea ce a primit de la mama sa.

Muncind alături de soţul ei, ajutîndu-se şi iertîndu-se reciproc, crescîndu-şi copiii în frică de Dumnezeu şi dragoste de oameni, femeia de azi va putea să aibă satisfacţia muncii împlinite, va putea spune că şi-a făcut pe deplin datoria, aşa după cum ne învaţă Biserica, şi după cum cer imperativele vremii noastre.

Avînd mereu în faţă chipul Maicii Domnului, al femeilor mironosiţe, al femeilor virtuoase din trecutul Bisericii şi al neamului nostru, femeia de azi şi de totdeauna va putea fi mereu un *binevestitor al Învierii lui Hristos* şi al învăţăturii Sale, un *Apostol al dragostei şi al păcii* între oameni, un *preot adevărat* al *familiei sale*.

Inspirîndu-se din faptele mari ale trecutului şi din cuvintele Sf. Petru pe care le-am citat, — femeia de azi va trebui să-şi modeleze viaţa în aşa fel, încît să fie permanent actuale cuvintele marelui retor păgîn Libanius, din veacul al IV-lea, care, — impresionat de viaţa femeilor creştine din vremea lui, — a exclamat: „Priviţi ceruri, ce femei devotate au creştinii"! Amin.

Pr. Prof. *Mircea Păcurariu*

PREDICĂ LA DUMINICA ORBULUI, A VI-A DUPĂ PAŞTI
— IISUS HRISTOS — LUMINA LUMII —

„Eu sînt Lumina lumii, cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii" (Ioan 8, 12(.

La Ierusalim era mare sărbătoare. Mulţime de evrei adunaţi aici din hotarele ţării şi dincolo de ele prăznuiau sărbătoarea corturilor.

Sfîrşitul sărbătorii era marcată printr-o iluminaţie a feţei lor şi a templului lui Solomon. În două mari candelabre se aprindeau două făclii enorme a căror lumină strălucea peste tot oraşul. Spectacolul era feeric.

Printre cei prezenţi la praznic se afla şi galileeanul Iisus Hristos, prea puţin luat în seamă. Aici şi acum, Iisus găseşte momentul, cu prilejul acestei ceremonii solemne, să-şi dezvăluie iudeilor, într-un chip cu totul aparte, divinitatea Sa.

Dintr-un loc foarte frecventat din interiorul templului, în preajma vistieriei, anunţa aceste cuvinte poporului: *„Eu sînt Lumina lumii; cine Mă urmează pe Mine, nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii"*.

Fariseii, surprinşi de această afirmaţie, îşi îndreaptă privirile spre Iisus şi-L întrerup din vorbire spunîndu-i: „Tu mărturiseşti despre tine însuţi, deci mărturia Ta nu este adevărată".

Însă Iisus autoritar, după ce critică judecata lor, care de fapt era îndreptăţită potrivit legii mozaice, le prezintă răspunsul Său: „Eu sînt Cel ce mărturisesc despre Mine Însumi, dar mărturiseşte despre Mine şi Tatăl Meu care M-a trimis" (Ioan 8, 18).

În discuţia care se încinge între farisei şi Iisus, Mîntuitorul le vorbeşte magistral, descoperindu-le de fapt cine este El şi Cel ce l-a trimis şi care este menirea Sa în lume, aşa încît, „grăind El acestea, mulţi au crezut Într-însul".

Iată, iubiţi credincioşi, ce minunată descoperire ni se face din gura lui Dumnezeu Iisus Hristos!

El, Logosul divin, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu „Lumina lumii", „Lumina vieții", „Era Lumina cea adevărată care venind în lume luminează pe tot omul" (Ioan 1, 9).

Logosul întrupat în istorie a participat ontologic la crearea lumii, pentru că „lumea printr-însul s-a făcut" (Ioan 1, 10).

Înainte de a fi strălucirea soarelui, Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt era lumină.

În focul mistuitor, cînd s-a pogorît peste jertfa lui Abel era prezent, prin puterea Sa divină și Iisus Hristos. În norul luminos, care-i conducea pe evrei prin pustie, la ieșirea din robia egipteană, era prezent Dumnezeu în trinitatea Sa. Prezența lui Iisus în norul de lumină care a învăluit muntele Sinai, la darea Legii (a Decalogului) în mîna lui Moise, era evidentă.

Tot așa de evidentă și reală este prezența și lucrarea lui Iisus Hristos în focul mistuitor, pogorît din cer peste jertfa sîngeroasă adusă de proorocul Ilie pe muntele Carmel prin care Dumnezeu cel viu și adevărat spulberă credința deșartă în dumnezei falși, la care se închinau regele Ahab și Izabela, cu cei peste 800 prooroci mincinoși ai lor.

Ființa umană nu putea să rămînă în întuneric. Lumina divină a învins întunericul păcatului și al morții, conducînd poporul ales din bunătate și purtare de grijă spre momentul revelației dumnezeiești absolute, care devine fapt incontestabil, „la plinirea vremii" în clipa în care Dumnezeu se întrupează în istorie prin Iisus Hristos. „Lumina lumii" nu putea să stea sub obroc, pentru că „El era viața și viața era lumina oamenilor și lumina întru întuneric luminează și întunericul pe dînsa nu o a cuprins" (Ioan 1, 4—5).

Dumnezeu — Iubire și Lumină, Părinte și Bunătate, nu putea să lase ordinea în dezordine, toate cîte le-a zidit să se prăbușească. Omul „coroana creației", după cădere aștepta Răscumpărătorul. Și mila și ajutorul lui salvator au venit. „Și cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit întru noi, și am văzut mărirea Lui, mărire ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de dar și adevăr" (Ioan 1, 14).

Acum aveau să se împlinească cuvintele psalmistului: „Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne"... (Ps. 4, 6); „Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea Lumina" (Ps. 35, 9).

Din iubire fără margini, Dumnezeu-Tatăl trimite pe Fiul Său în lume „ca lumea viață să aibă, și încă din belșug", „Pentru că așa a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce crede Într-însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16).

Bezna, fărădelegea și păcatul, întunericul și răul, trebuiau înfrînte. Cu toate acestea „Lumina a venit în lume, iar oamenii au iubit întunericul mai mult decît Lumina pentru că faptele lor erau rele" (Ioan 3, 19).

Știa Mîntuitorul, era convins „că tot cel ce face rele urăște lumina și nu vine la lumină, ca faptele lui să nu se vădească".

Iisus Hristos „Lumina lumii" și „Lumină a vieții" săvîrșește atît bine în lume, vindecă atîtea boli, pentru ca lumea să creadă în El.

Din discuția purtată cu fariseii în templu — la sărbătoarea corturilor — Iisus iese biruitor.

Întărîtați de această înfrîngere, orgoliul lor fiind ruinat, drept răzbunare „au luat pietre ca să arunce într-însul, dar Iisus s-a ferit și a ieșit din biserică" (Ioan 8, 59).

Nu departe de templu, însă, vede un om orb din naștere, pe lîngă care Iisus nu putea trece indiferent. Atît de mult Îl întrista întunericul încît văzîndu-l pe suferind „a scuipat jos și a făcut tină și a uns cu tină ochii orbului" (Ioan 9, 6) și trimițîndu-l la scăldătoarea Siloamului acela spălîndu-se acolo „s-a întors văzînd" (v. 7).

Ce minune extraordinară! Nimeni pînă atunci n-a înfăptuit așa ceva!

Minunea aceasta este numai un exemplu din atîtea cîte a săvîrșit El.

Prezența Mîntuitorului în lume, în sufletele oamenilor este lumină, este viață, este cale, este adevăr. Strălucirea luminii Sale îi împresura chipul. Fața sa răspîndea lumină, exprima o nemaiîntîlnită putere de convingere. Momentele cele mai importante din viața Mîntuitorului sînt scăldate în lumină.

Cîtă strălucire și putere în minunea Învierii! Cîtă lumină emană chiar hainele Lui la Schimbarea la Față pe muntele Tabor! „Și hainele Lui erau strălucitoare, albe foarte, ca zăpada, cum nici un nălbitor de pe pămînt nu poate să nălbească" (Marcu 9, 3).

Ce lumină extraordinară a putut fi aceea care l-a orbit pe Saul în drumul Damascului? Era lumina lui Hristos „care luminează tuturor". Iată ce ne relatează Faptele Apostolilor despre această minune: „Dar pe cînd mergea și se apropia el (Saul) de Damasc, *fără de veste a strălucit peste el o lumină din cer*. Și căzînd la pămînt a auzit un glas zicînd: Saule, Saule, de ce mă prigonești? Zicea el: Cine ești Doamne? Iar Domnul a zis: „Eu sînt Iisus, pe care tu-L prigonești". Ce a simțit Saul în prezența luminii lui Iisus și la auzul glasului Său este binecunoscut. Străfulgerat de această lumină, Saul, prigonitorul creștinilor, al Mîntuitorului Iisus Hristos, transfigurat ontologic devine cel mai mare apărător, apologet, de acum pînă la sfîrșitul vieții al Fiului lui Dumnezeu și al omului.

Întrebarea pusă de Iisus lui Saul, în drumul Damascului este întrebarea ce ne-o pune Mîntuitorul și nouă astăzi și mîine, tuturor acelora care îl prigonim prin faptele noastre rele, tuturor acelora care îl răstignim a doua oară prin viața noastră imorală, lipsită de lumina credinței și a faptelor bune. Necredința în El și dezordinea noastră morală ne lipsește de lumina Lui care este lumina vieții noastre.

Pentru a vedea Lumina cea adevărată, care este Hristos, trebuie să curățim solzii păcatelor de pe ochii sufletului nostru.

Înfierea ce ni s-a oferit obiectiv prin jertfa și Învierea lui Hristos ne obligă la o ținută morală, fără cusur și la o nezdruncinată credință în El. În măsura acestui adevăr vom fi judecați.

Cunoscînd menirea ucenicilor Săi, Mîntuitorul, la sfîrșitul predicii de pe Muntele Fericirilor, le explică ce reprezintă ei pentru lume, zicînd: „Voi sînteți lumina lumii..." „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri" (Mt. 5, 14—16), iar în altă parte Iisus le-a grăit lor și celor prezenți „despre Sine": „Încă puțină vreme Lumina este cu voi. Umblați pînă cînd aveți Lumina, ca să nu vă cuprindă întunericul; că cel ce umblă întru întuneric nu știe unde merge. Pînă cînd aveți Lumina, credeți în Lumină, ca să fiți fii ai Luminii" (Ioan 12, 35—36).

Aceleași cuvinte le scrie și Apostolul Pavel efesenilor: „Altădată erați întuneric, iar acum sînteți lumina întru Domnul: umblați ca fii ai luminii!" (Efes. 5, 8); iar Sf. Evanghelist Ioan ne încredințează: „Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sîngele lui Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de tot păcatul" (Ioan 1, 7).

Prin tăria credinței în El, moartea din sufletul nostru se va transforma în zi, precum ne asigură Sf. Ioan în Apocalipsă: „Și noapte nu va mai fi; și nu au trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor" (Apoc. 22, 5).

În cultul Bisericii noastre Ortodoxe, în noaptea Învierii în unul din cele mai emoționante momente, preotul vine cu lumina aprinsă (ce simbolizează lumina lui Hristos) și exclamă: „Veniți de luați lumină", după care fața prezentă la Înviere se luminează, iradiind de strălucirea praznicului.

Un cuvios părinte, Iacob de Novgorod, arătînd cît de însemnată este legătura neîntreruptă a sufletului nostru cu „Lumina vieții" — Iisus Hristos, prezintă următoarea analogie: „Uitați-vă la planta numită „floarea soarelui", ce putere o atrage spre soare, așa încît ea întotdeauna își îndreaptă fața în partea unde este soarele. De ce acest fenomen? În soare este viața plantei, iar cînd floarea soarelui nu se mai întoarce spre soare, atunci e semn că planta s-a uscat".

Ce învățătură luăm noi din cele spuse de cuvios, care sînt o realitate fără tăgadă?

Că asemenea plantei „floarea soarelui", care atît timp cît se orientează după discul solar are viață într-însa, iar cînd a încetat acest firesc gest înseamnă că s-a uscat, la fel și noi, iubiți credincioși, din moment ce rupem legătura sufletească cu Iisus Hristos — „Lumina lumii", fibrele vieții noastre slăbesc și se usucă.

Legătura permanentă cu Stăpînul vieții ne asigură sfințenia, ne oferă îndumnezeirea, așa după cum afirmă Apostolul Petru: „Dumnezeiasca Lui putere ne-a

dăruit toate cele ce sînt în viață și spre bună cucernicie, prin cunoașterea celui ce ne-a chemat pe noi cu slava și cu bunătatea Sa. Aceste făgăduințe scumpe și mari ni s-au dăruit nouă, ca prin acesta *să vă faceți părtași dumnezeieștii firi* și să fugiți de stricăciunea poftelor celor trupești". (II Petru 1, 3—4).

În încheiere, un adevăr vă rog să mai rețineți, iubiți credincioși. Nici unul din marii reformatori sau întemeietori de religii — fie că este vorba de Buda la indieni, fie că este vorba de Confucius sau Laotze la chinezi sau de Mahomed la islamici — nu s-a prezentat pe el ca fiind „Lumină a lumii" și „Lumină a vieții", precum a făcut-o Iisus Hristos. Aceia vorbeau în numele acelei puteri ce pretind că li s-a descoperit și că i-a „iluminat" a împlini un mandat. Singurul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, se revelează pe Sine ca una fiind cu Tatăl și cu Duhul Sfînt.

Prezența Lui în lume este prezența lui Dumnezeu printre noi. Prin El Dumnezeu se revelează deplin și desăvîrșit și El lucrează în lume fără întrerupere, prin Duhul Sfînt, pînă la sfîrșitul veacurilor.

Veniți, dar, de luați această Lumină care este Hristos și întunericul nu ne va cuprinde niciodată. Amin.

Prot. *Liviu Ștefan*

PREDICĂ LA DUMINICA POGORÎRII DUHULUI SFÎNT

„De este între voi însetat cineva,
Să vină la Mine și să bea" (Ioan 7, 37).

Există într-adevăr o apă fizică, materială, necesară pentru împlinirea setei trupești, dar există și o apă spirituală necesară împlinirii setei duhovnicești, tot așa cum există o hrană materială, trupească, și una spirituală, duhovnicească. Desigur că în textul amintit, Mîntuitorul se referă la apa spirituală căci și în alte împrejurări — confirmînd aceasta — a vorbit de hrana duhovnicească ca de exemplu, atunci cînd a zis: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci și cu orice cuvînt al lui Dumnezeu" (Luca 4, 4). Dar cuvîntul lui Dumnezeu este Adevărul, căci Iisus s-a declarat pe Sine ca fiind Adevărul, El fiind și Cuvîntul lui Dumnezeu.

Deci cel ce are sete și aleargă la Hristos acela are sete de cuvîntul lui Dumnezeu, acela are sete de Adevăr.

În acest context, putem spune o dată mai mult proverbul: „Omul este ceea ce mănîncă", ale cărui cuvinte sînt atît de semnificative. Mănînci numai carne, ești un om trupesc, mănînci mîncare mai ușoară, de post, ești un om în curs de înduhovnicire ce cauți să faci din hrana materială un mijloc pentru progresul duhovnicesc. Mănînci cuvîntul lui Dumnezeu, ești un om spiritual, înduhovnicit, mănînci Euharistie, ești un om sfințit, în comuniune cu Dumnezeu. Putem zice acum: „spune-mi ce mănînci, ca să-ți spun cine ești". Însă din toate lucrurile spirituale, după care este omul mai însetat? Desigur, fără putință de tăgadă, după viața veșnică. Iar viața veșnică este Dumnezeu, iar Dumnezeu este Adevărul în Duhul Sfînt căci zicem despre Duhul Sfînt că este Duhul Adevărului, deci care slujește Adevărul, care conduce la Adevăr. Cel ce însetează deci după viața veșnică, trebuie să se lase pătruns de Duhul Sfînt, care-l duce la Adevăr, la Dumnezeu.

Acest lucru coincide, de altfel și cu scopul suprem al trăirii creștine, care, după Sf. Serafim de Sarov, un sfînt destul de apropiat de zilele noastre, ar fi dobîndirea Duhului Sfînt.

Dar Duhul Sfînt nu poate fi dobîndit decît prin Iisus Hristos, Mîntuitorul, care Îl trimite pe Duhul în lume, cum a făgăduit apostolilor la Înălțarea Sa, care Îl dăruiește lumii pe acest Duh al Adevărului, cum vedem din propriile sale cuvinte adresate apostolilor, prin care zice: „Luați Duh Sfînt" (Ioan 20, 22). Dar cine este acest Duh Sfînt pe care-L dobîndim prin apropierea noastră cu credință — de Iisus Hristos, cel care-L și trimite?

În puține cuvinte rezumînd prezența și lucrarea Sa în istoria mîntuirii, Duhul Sfînt este Cel ce încă de la creație „se purta deasupra apelor," manifestîndu-și

prezența ca unul din Treime, Cel care a grăit prin prooroci", în Vechiul Testament, așa cum mărturisim în Simbolul credinței, Cel care L-a adus în lume în chip special pe Fiul cel Unul-Născut, căci, tot după cum mărturisim în același Simbol de credință, Iisus Mîntuitorul a venit în lume „De la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria".

El este sfințitorul și mîngîietorul, Cel ce conduce pe cei credincioși la adevăr.

Cel ce se umple de Duhul Sfînt, acela se împodobește cu o trăire sinceră, împărtășind lumina vieții sale celor din jurul său. Iar trăirea aceasta este autentică și intensă la cel mai înalt nivel, așa cum era trăirea Sf. Apostoli după Învierea Mîntuitorului care așteptau venirea Duhului Sfînt, și care erau întru totul devotați Domnului lor. În această privință sînt semnificative cuvintele spuse de doi dintre ei — Luca și Cleopa — care mergînd spre Emaus, au avut un timp ca tovarăș de drum pe însuși Iisus care le tălmăcea scripturile și care după ce s-a făcut cunoscut de ei întru frîngerea pîinii, s-a făcut nevăzut de la dînșii, așa cum relatează Sf. Evanghelist Luca, fapt care i-a făcut pe aceștia doi să exclame cu durere și pasiune: „Au nu era inima noastră arzînd întru noi cînd mergea cu noi pe cale și ne tîlcuia scripturile"? (Luca 24, 32).

Iată cuvinte din cele mai frumoase care s-au rostit vreodată!

Asemenea trăire provoacă Duhul Sfînt în inimile celor credincioși.

Duhul Sfînt înmoaie inima și o face să ardă de dragoste, într-un atașament profund și o participare plenară la viața lui Dumnezeu în cer și pe pămînt.

Cel ce are inima înmuiată de Duhul Sfînt acela vorbește cu mai mult temei decît cel ce vorbește numai din rațiune.

Există oameni raționali care sînt cunoscuți ca fiind mai reci, mai realiști uneori, mai rezervați prin aceasta, unii îi numesc cerebrali, și există oameni care judecă și cu mintea, dar și cu inima, care trec judecățile minții și prin inimă și care sînt numiți oameni de suflet, oameni ce se angajează și se dăruiesc.

Vedem noi înșine cum, în viața de zi cu zi, pentru a ne face crezuți într-o problemă, pentru a acredita o idee, trebuie să vorbim din inimă. Acest fel de vorbire are mai repede acces la inima celuilalt, prinde mai repede decît alte feluri.

Sf. Părinți spun că inima este locul unde Dumnezeu vorbește omului, de aceea o inimă muiată de Duhul Sfînt va primi și cuvîntul lui Dumnezeu și-l va păstra spre aducere de roadă, dar va și arunca sămînța cuvîntului în sufletul aproapelui în așa fel încît și aici să se vadă roadele duhovnicești.

De fapt, aceasta ar trebui să fie starea permanentă a credinciosului. Vă aduceți aminte de cîte ori în Vechiul Testament, proorocii mustrau pe cei din poporul lui Israel, acuzîndu-i că au inima de piatră.

Prin înmuierea inimii, Duhul Sfînt lucrează în viața credinciosului o înnoire continuă și în condițiile în care viața noastră este atît de tensionată, de scurtă, de aglomerată, ținînd cont că timpul ne grăbește din urmă atît de mult și nu știm cît ne mai rămîne pentru îndreptare, putem zice cu îndreptățire că avem nevoie urgentă de reînnoire.

În acest sens Duhul Sfînt ne ajută să găsim o cale de acces către adîncul propriei noastre ființe pentru a ne analiza, pentru a putea apoi trece, ieși din zona de întuneric a sufletului, în cea luminoasă, pentru a ieși din pustiul din noi, pustiu pe care-l simțim acoperindu-ne de atîtea ori și a intra în regiunea luminată de această divină prezență și mîntuitoare.

Duhul Sfînt ne eliberează de limitele din noi, ne ajută să nu ne mai tîrîm, ci să zburăm întru înălțarea duhovnicească ce simțim atunci cînd, transformați fundamental prin lucrarea Sa, devenim fături noi, biruitori ai omului vechi. Prin Duhul Sfînt ni se face un permanent apel la sfințenie, și nouă și tuturor lucrurilor, căci El trezește în toate acestea, vocația universală spre sfințenie. De aceea Sf. Părinți spun că lumea a fost creată pentru a deveni Biserică.

Iar sfințenia la care ne cheamă Duhul Sfînt, Sfințitorul, se realizează în unitatea deplină a tuturor oamenilor, căci vedem că la Cincizecime, ziua cînd s-a întemeiat istoric Biserica lui Hristos, Duhul lui Dumnezeu s-a pogorît peste fiecare apostol, în chip de limbi de foc, dar în clipa cînd aceștia erau adunați la un loc, împreună. Deci unitatea este o condiție a sfințeniei: Duhul Sfînt nu vine acolo unde este dezbinare.

Aşadar Duhul Sfînt poate fi dobîndit — după vorba Sf. Serafim de Sarov — numai în Biserică, în unitate, prin Sf. Taine, prin participarea la Sf. Liturghie, prin rugăciune.

Sf. Taine şi Sf. Liturghie sînt prin excelenţă rugăciuni. Deci creştinul cînd se roagă, chiar în particular, el devine o liturghie, devine templu, biserică a Dumnezeului celui viu, şi Duhul Sfînt se sălăşluieşte în el.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, auzim cîntîndu-se următoarele cuvinte: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc". Despre ce este vorba aici? Cum l-am primit pe Duhul cel ceresc? Pentru a realiza aceasta nu este nevoie de multe explicaţii căci fiecare din dv. după o participare activă, plenară la Sf. Liturghie a simţit cum se înalţă duhovniceşte, cum pleacă altfel decît a venit la biserică, a simţit lucrarea Duhului într-o înnoire interioară greu de spus în cuvinte.

Ori, această experienţă a Duhului Sfînt în biserică se continuă şi după Sf. Liturghie în viaţa credinciosului, prin toate cuvintele şi faptele sale, pornite din această transformare lăuntrică, din această inimă nouă, ea se continuă prin mărturisire şi prin împărtăşirea cu ceilalţi a experienţei liturgice.

Această experienţă însă se alimentează permanent din credinţa în Iisus, Fiul lui Dumnezeu cel prin care Duhul înnoitor ne este dat spre mîntuire.

Aşadar, dacă vrem să-l avem pe Duhul Sfînt în viaţa noastră, împlinindu-ne scopul suprem al vieţii de acum prin care ajungem la moştenirea vieţii veşnice, să alergăm la Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Cel care singur ne poate împlini dorinţa şi potoli setea după Duhul Sfînt şi viaţa veşnică, pentru care fapt ne şi cheamă cu stăruinţă, chiar prin cuvintele Sf. Evangheliei de la luminatul praznic de astăzi: „De este între voi însetat cineva, să vină la Mine şi să bea" (Ioan 7, 37). Amin.

Pr. *Theodor Damian*

PREDICĂ DESPRE SFÎNTA LITURGHIE

„Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte Sfînta Jertfă în pace a o aduce"
(Text liturgic)

În cuvîntul nostru de astăzi vom da curs unei îndrumări a conducerii noastre bisericeşti care ne cere ca cel puţin de două ori pe an să aducem înaintea credincioşilor noştri, chiar şi pe scurt, înţelesul Sf. Liturghii.

Această cerinţă este de altfel cît se poate de îndreptăţită, avînd în vedere că Sf. Liturghie este slujba centrală a Bisericii noastre, inima cultului nostru public, la care participăm în fiecare Duminică şi sărbătoare. Se cuvine deci ca fiecare dintre noi să ştim pentru ce venim la sfînta biserică, ce trebuie să facem dacă am venit, ce face preotul în sf. altar, cu un cuvînt, să cunoaştem cît mai multe din înţelesurile multiple şi profunde ale acestei slujbe a slujbelor.

Înainte de a trece la acest lucru, am dori însă să ne reamintim de faptul că fiecare rugăciune o începem cu sf. cruce, cu facerea semnului sf. cruci. Ori, se pare că nu toţi dintre noi facem semnul sf. cruci aşa cum ne învaţă şi ne cere Biserica ai cărei fii sîntem. Ea ne spune să împreunăm primele trei degete de la mîna dreaptă, ceea ce simbolizează Sf. Treime, iar ultimele două degete le închidem în podul palmei, ceea ce simbolizează cele două firi ale Mîntuitorului Iisus Hristos, dumnezeiască şi omenească. Atingînd apoi fruntea cu cele trei degete, spunem: În numele Tatălui, apoi pieptul spunînd: Şi al Fiului, iar pe urmă umărul drept şi cel stîng, zicînd: Şi al Sf. Duh, Amin. Cugetînd la negrăita măreţie a Fiinţei divine, vom face deci ori de cîte ori simţim trebuinţa semnul sf. cruci cum se cuvine, nu schiţîndu-l doar în silă şi în grabă pe piept, ci cu grijă şi cu evlavie, bine ştiind şi aceea că şi după felul cum facem semnul sf. cruci se vede „cam ce loc are Dumnezeu în inima noastră", cum bine se spune undeva.

•

De la început arătăm că cuvîntul liturghie înseamnă lucrare obştească, slujbă publică rînduită şi săvîrşită spre folosul tuturor credincioşilor, vii sau adormiţi, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci. Orice Sf. Liturghie presupune deci nu numai prezenţa oficiantului, a preotului, ci şi a credincioşilor, care, şi ei, sînt implicaţi profund în această lucrare.

Aşa cum am anticipat, Sf. Liturghie este cea mai importantă slujbă obştească a Bisericii, slujbă prin care se reactualizează permanent taina mîntuirii noastre în Iisus Hristos, Domnul nostru. Cu fiecare Sf. Liturghie, noi retrăim, aşadar, venirea şi petrecerea văzută între noi a Fiului lui Dumnezeu întrupat, Naşterea Sa, propovăduirea, Patimile şi cu deosebire Jertfa Sa de pe cruce, care constituie de altfel ideea centrală a Sf. Liturghii, în fiecare Sf. Liturghie întîmplîndu-se ceva între Dumnezeu şi oameni, cum potrivit spune un venerabil dascăl de Teologie.

De aceea, în primul rînd şi în chip special preotul slujitor, dar şi credincioşii nu pot veni oricum la Sf. Liturghie, avînd cu toţii nevoie de o pregătire atît interioară, sufletească, cît şi exterioară, privitoare la curăţenia trupului şi la vestimentaţie.

Sf. Liturghie se împarte în două părţi mari: Proscomidia şi Liturghia propriu-zisă.

Proscomidia, de la grecescul proscomizo = a pune înainte, se săvîrşeşte de preot în timpul utreniei şi constă în pregătirea darurilor, adică a pîinii şi a vinului, din prescurile şi vinul pe care credincioşii le aduc la sf. altar.

Acum se scoate Sf. Agneţ, de la cuvîntul grecesc agnos — miel, Agneţul închipuind pe Mîntuitorul Iisus Hristos, aşa cum l-a numit şi Sf. Ioan Botezătorul prin cuvintele: „Iată mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii" (Ioan 1, 29).

Tot acum preotul scoate aşa-numitele miride, adică părticele mici de prescură întru cinstirea sfinţilor, cît şi pentru pomenirea conducerii bisericeşti, a ctitorilor, precum şi a credincioşilor, vii sau adormiţi, pentru care se aduc pomelnice. Acesta este motivul pentru care în timpul Sf. Liturghii nu se mai fac pomeniri cu nume de credincioşi, ei fiind pomeniţi prin scoaterea de miride la sf. proscomidie.

Tot acum preotul toarnă în potir vin şi apă, ceea ce înseamnă sîngele şi apa care au curs în Vinerea Mare din coasta Mîntuitorului Iisus Hristos.

Desigur că rînduiala sf. proscomidii cuprinde un ceremonial mult mai larg, pe care preotul îl săvîrşeşte în linişte, cu evlavie şi atenţie în Proscomidiar, adică în partea de miazănoapte a altarului, toate sf. vase şi acoperitoare, care se folosesc la proscomidie, avînd cîte o semnificaţie simbolică.

Liturghia propriu-zisă se împarte şi ea în două părţi mari: Liturghia catehumenilor şi Liturghia credincioşilor.

Liturghia catehumenilor sau a celor chemaţi este partea de la început a Sf. Liturghii şi se numeşte aşa pentru că, pe lîngă credincioşii botezaţi, la ea participau, în primele secole ale Bisericii creştine, oameni proveniţi de la diferite credinţe necreştine de obicei păgîne, oameni care se pregăteau să primească Sf. Taină a Botezului. Aceşti candidaţi la Sf. Botez se chemau catehumeni pentru că ei trebuiau să înveţe adevărurile fundamentale de credinţă şi morală ale Bisericii avînd voie să participe la Sf. Liturghie pînă cînd preotul sau diaconul rostea cuvintele: „Cei chemaţi, ieşiţi... Nimeni din cei chemaţi să nu rămînă"...

Această parte a Sf. Liturghii cuprinde, după cum ştim şi auzim cei ce venim cu regularitate la Sf. Biserică:

Ectenia Mare, în care ne rugăm, preot şi credincioşi deopotrivă, pentru pacea a toată lumea, condiţia esenţială a desfăşurării vieţii pe pămînt, pentru biserica în care ne aflăm şi pentru toţi cei ce cu gînd bun, adică cu credinţă dreaptă, cu evlavie şi cu fiorul prezenţei divine intră în ea; ne mai rugăm pentru conducătorii noştri bisericeşti şi de stat, spre a putea conduce cu dragoste şi înţelepciune, spre limanuri de pace, de prosperitate şi de cît mai multe bucurii sfinte corabia Bisericii şi a ţării; pentru cei bolnavi, pentru cei ce călătoresc, pentru condiţii meteorologice favorabile, pentru rodirea ţarinelor noastre şi pentru alte multe trebuinţe sufleteşti şi trupeşti ale tuturor oamenilor. Stînd în faţa sf. altar, unde dispare orice diferenţă dintre noi, simţindu-ne cu adevărat cu toţii egali, şi unde cuprindem în sufletele noastre pe toţi oamenii, realizîndu-se o imensă comuniune, de la început Sf. Liturghie are darul de a ne încălzi lăuntric, de a ne umaniza, de a ne aduce aminte că sîntem oameni şi că trebuie să fim mai oameni, cu grijă şi dragoste unii faţă de alţii.

Urmează apoi *antifoanele*, adică imne cîntate alternativ la strană, care ne duc cu gîndul la timpul în care Mîntuitorul Iisus Hristos încă nu ieşise la propovăduire, iar Fericirile, cu care se încheie antifoanele, la marea Predică de pe munte rostită de Iisus — Domnul nostru.

Vohodul mic, sau ieşirea cu Evanghelia, simbolizează sau închipuie ieşirea în lume a Mîntuitorului, iar lumînarea care se poartă înainte pe Sf. Ioan Botezătorul, înaintemergătorul Domnului.

Cuvintele: *Înţelepciune, drepţi!* pe care le auzim rostindu-se în faţa sf. altar vor să ne atenţioneze asupra adevărului că Sf. Evanghelie, care este ţinută acum sus, deasupra capului, reprezintă înţelepciunea prin excelenţă şi că ea trebuie ascultată cu toată atenţia.

Citirea *Apostolului* simbolizează trimiterea Sf. Apostoli, la propovăduire, iar citirea Evangheliei, pe însuşi Mîntuitorul Iisus Hristos vorbind mulţimilor, din care motiv, din evlavie, unii credincioşi ascultă Evanghelia în genunchi. Desigur că aceste citiri biblice au şi scopul de a ne instrui, cum aşa de potrivit remarcă şi unul dintre marii tălmăcitori ai Sf. Liturghii, Nicolae Cabasila, cînd zice: „Citirile din Sf. Scriptură, care ne învaţă atît bunătatea şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cît şi dreptatea şi judecata Lui, sădesc şi aprind în sufletele noastre nu numai iubirea ci şi teama de El, făcîndu-ne astfel mai zeloşi întru păzirea poruncilor Sale. Iar toate la un loc — citiri biblice, rugăciuni şi cîntări — îmbunătăţesc sufletul şi apropie de Dumnezeu atît pe preot cît şi pe credincios, făcînd şi pe unul şi pe celălalt destoinici pentru primirea şi păstrarea cinstitelor Daruri, care este scopul Sf. Liturghii".

Urmează *ectenia stăruitoare* sau întreită, care ne arată ca fiinţa noastră lăuntrică să fie mai adunată, rugîndu-ne „toţi din tot sufletul şi din tot cugetul nostru", cum începe această ectenie, prima parte a Sf. Liturghii sfîrşindu-se cu *ectenia pentru cei chemaţi*, adică pentru catehumeni, pentru care se ruga întreaga obşte spre a fi cît mai pregătiţi „pentru sfînta luminare", „ca Domnul Dumnezeul nostru să-i învrednicească, la vremea cuvenită, de baia naşterii de a doua (adică de Sf. Botez), de iertarea păcatelor şi de veşmîntul nestricăciunii" — cum atît de potrivit se spune despre catehumeni în Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite, care se oficiază în Postul Sf. Paşti.

Se cuvine să reţinem şi aceea că în tot acest timp în altar se rostesc o seamă de rugăciuni, care, şi ele, au menirea de a pregăti pe preot şi credincioşi pentru marele eveniment care urmează să se petreacă în partea a doua a Sf. Liturghii, aceste rugăciuni contribuind totodată la realizarea unei strînse comuniuni între toţi participanţii la această mare slujbă, cum reţinem şi din următoarea rugăciune cu care începe *Liturghia credincioşilor:* „Iarăşi de multe ori cădem la Tine şi ne rugăm Ţie, bunule şi iubitorule de oameni, ca privind spre rugăciunea noastră să curăţeşti sufletele şi trupurile noastre de toată necurăţia trupului şi a duhului şi să ne dai nouă să stăm nevinovaţi şi fără de osîndă înaintea sfîntului Tău jertfelnic. Dăruieşte, Dumnezeule, şi celor ce se roagă împreună cu noi (adică Dvs. tuturor) spor în viaţă, în credinţă şi în înţelegerea cea duhovnicească. Dă lor (celor ce sînt de faţă) să slujească totdeauna cu frică şi cu dragoste şi întru nevinovăţie şi fără osîndă să se împărtăşească de cereasca Ta împărăţie".

Din partea a doua a Sf. Liturghii sau *Liturghia credincioşilor*, prin credincioşi înţelegîndu-se aici cei botezaţi, reţinem *Vodohul mare* sau ieşirea cu Cinstitele Daruri, adică mutarea Darurilor de la Procomidiar, unde au fost pregătite, la sf. masă a altarului unde vor fi sfinţite. Această ieşire simbolizează şi ultimul drum făcut de Mîntuitorul Iisus Hristos din Betania în Ierusalim, unde urma să se jertfească. Pomenirile care se fac acum ne amintesc de cuvintele tîlharului răstignit de-a dreapta Mîntuitorului, care a spus: „Pomeneşte-mă, Doamne, cînd vei veni întru împărăţia Ta" (Luca 12, 42).

În continuare se face pregătirea specială a preotului slujitor şi a credincioşilor pentru cutremurătorul şi culminantul moment din Sf. Liturghie, aducerea jertfei liturgice sau prefacerea Cinstitelor Daruri în însuşi Trupul şi însuşi Sîngele Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Pregătirea preotului se face printr-o seamă de rugăciuni, cum este aceea care se citeşte în timp ce strana sau corul cîntă Heruvicul şi care începe cu cuvintele: „Nimeni din cei legaţi cu pofte şi cu desfătări trupeşti nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ţie,

Împărate al slavei, căci a sluji Ţie este lucru mare şi înfricoşător chiar pentru Puterile cele cereşti..." Pregătirea credincioşilor se face de pildă cu cuvintele cîntării heruvimice: „Toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm", adică de acum mai ales să lăsăm de-o parte orice gînd, orice preocupare care ne-ar putea întina şi sustrage de la ceea ce urmează. Se face apoi această pregătire prin îndemnul preotului sau diaconului: *„Să ne iubim unii pe alţii"*, cînd, în vechime, credincioşii îşi dădeau sărutarea sfîntă sau sărutarea păcii, ceea ce astăzi fac numai preoţii în altar atunci cînd slujesc mai mulţi; se mai face prin rostirea de către toţi credincioşii a *Crezului*, ceea ce vrea să ne spună că pe lîngă a ne iubi unii pe alţii, adică pe lîngă fapte bune este nevoie şi de credinţă dreaptă, aşa cum este formulată ea pe scurt în Crez. Cuvintele: *„Uşile, uşile..."*, ne aduc aminte de practica veche cînd, din acest moment, nimeni nu mai avea voie să intre sau să iasă din biserică pentru a nu se tulbura cu nimic momentul solemn care se apropie, al prefacerii cinstitelor Daruri.

Pentru acest moment solemn, la sfîrşitul Crezului sîntem atenţionaţi din nou cu toată apăsarea, preoţi şi credincioşi deopotrivă, cu pătrunzătoarele cuvinte: *„Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte Sfînta Jertfă în pace a o aduce"*, cuvinte la care credincioşii răspund că aduc şi ei ca jertfă: mila, pacea şi jertfa de laudă sau „roada buzelor", cum spune Sf. Apostol Pavel (Evrei 12, 15). „Cutremuraţi şi vărsînd lacrimi, ca şi cum am vedea pe Dumnezeu-Omul pătimind — spune un Sf. Părinte pe marginea cuvintelor de mai sus — aşa să stăm cu atenţie şi cu linişte desăvîrşită".

Urmează apoi ritualul pentru aducerea Sf. Jertfe euharistice, care constă într-o rugăciune extrem de adîncă şi mişcătoare, numită *anafora*, *„Cîntarea de biruinţă..."*, *„Luaţi mîncaţi..."*, *„Beţi dintru acesta..."*, *„Ale Tale dintru ale Tale..."*, *„Mai ales pentru Prea Sfînta, Curata..."* reprezentînd pasaje sau fragmente din această rugăciune cutremurătoare, pasaje care se rostesc cu voce tare pentru a orienta cîntarea de la strană. Inima acestui ritual sau anaforalei o constituie *epicleza* sau rugăciunea pe care o rosteşte preotul în timp ce la strană se cîntă: *„Pe Tine te lăudăm..."*. Acum Dumnezeu-Tatăl este implorat să trimită pe Sf. Duh să prefacă Darurile de pe sf. masă a altarului, adică Sf. Agneţ şi vinul din sf. potir în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului Hristos, acesta fiind momentul culminant, momentul cel mai important din Sf. Liturghie, marcat cu sunetul de clopoţel din altar, iar în unele locuri şi cu toaca sau clopotul bisericii, spre a se lua cunoştinţă de acest moment de către toţi credincioşii din parohie, care din binecuvîntate pricini n-au putut fi de faţă. Acum mai ales se cuvine să îngenunchem cu toţii, aşa cum îngenunchează şi preotul sau preoţii în altar. Se spune undeva că un sf. slujitor s-a îndoit de această minune a prefacerii şi înaintea ochilor săi a apărut carne adevărată şi sînge adevărat.

După epicleză sau rugăciunea de prefacere, pe masa sf. altar avem, aşadar, sub forma pîinii şi a vinului cinstitul Trup şi Sînge ale Mîntuitorului Hristos, „pentru ca să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfîntul Tău Duh, spre plinirea împărăţiei cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată, sau spre osîndă", cum glăsuieşte o rugăciune ce se rosteşte imediat după epicleză.

În continuarea Sf. Liturghii urmează pregătirea pentru primirea Sf. Cuminecături sau a Sf. Euharistii, ceea ce se face prin *ectenia* care se rosteşte şi în care invocăm nu numai ajutorul lui Dumnezeu, ci şi pe toţi sfinţii care ne stau ca model şi rugători pentru noi; prin cîteva rugăciuni care se rostesc în altar, în care spunem cuvinte ca acestea: „Înaintea Ta, Stăpîne, iubitorule de oameni, punem toată viaţa şi nădejdea noastră — şi cerem şi ne rugăm şi cu umilinţă cădem înaintea Ta: învredniceşte-ne să ne împărtăşim cu cuget curat cu cereştile şi înfricoşătoarele Tale Taine ale acestei sfinte şi duhovniceşti mese..."

Se face apoi această pregătire a credincioşilor pentru primirea Sf. Cuminecături prin rostirea rugăciunii *„Tatăl nostru"*, prin cuvintele *„Să luăm aminte! Sfintele, Sfinţilor"* şi desigur prin chemarea pe care preotul sau diaconul o face din faţa sf. altar, cînd spune: *„Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi"*. Acum este momentul împărtăşirii credincioşilor şi n-avem cuvinte să arătăm că este bine ca atunci cînd ne-am pus în gînd să ne spovedim şi să ne împărtăşim să lăsăm orice grabă şi să participăm la Sf. Liturghie, iar Sf. Cumine-

cătură s-o primim acum, în acest moment, pentru care s-au făcut atîtea rugăciuni pregătitoare.

Ultima arătare a sf. potir din uşile împărăteşti simbolizează Înălţarea Domnului după care urmează ectenia de mulţumire pentru Sf. Cuminecătură, rugăciunea Amvonului, înainte de *„Fie numele Domnului"*, cu care se încheie Sf. Liturghie.

La capătul unui asemenea bogat şi ziditor buchet de rugăciuni, de binecuvîntări şi de atîtea acte cu adînci semnificaţii religios-morale, putem ieşi cu adevărat „în pace" de la Sf. Liturghie, cu feţele senine, cu sufletele înălţate, cu inimile încălzite şi braţele deschise spre semenii noştri, cu ura topită şi dragostea reaprinsă, ducînd în inimă spre casele noastre una din ultimele cîntări ale stranei, care spune: „Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am duhul cel ceresc, aflat-am credinţa cea adevărată, nedespărţitei Treimi închinîndu-ne, că aceasta ne-a mîntuit pe noi".

*

Încheind această foarte sumară prezentare a Sf. Liturghii, se cuvine să reţinem că este bine, este necesar, ba avem chiar poruncă să ne rugăm neîncetat, oricînd şi oriunde ne-am afla, neuitînd însă că mai cu folos, mai ziditoare este rugăciunea obştească pe care o facem în biserică, unde ne încălzim sufleteşte laolaltă, cum se încing cărbunii unul de la altul, cînd sînt mai mulţi, iar flacăra devine mai puternică, mai dogoritoare. „Credincioşii care merg Duminică de Duminică împreună la Sf. Liturghie —remarcă acelaşi venerabil dascăl de Teologie (P. C. prof. D. Stăniloae) într-o carte recentă — se simt din ce în ce mai mult adunaţi în Dumnezeul iubirii treimice, sporind şi între ei comuniunea".

Să mai reţinem apoi că la mîntuirea noastră vremelnică şi veşnică, la salvarea noastră adică de sub puterile răului nu putem ajunge fără comuniunea cu Mîntuitorul Iisus Hristos, fără legătura cu El, fără împărtăşirea cu El, prin Sf. Cuminecătură sau Euharistie, iar la Sf. Euharistie se ajunge numai prin Sf. Liturghie.

Foloasele participării noastre la Sf. Liturghie sînt deci multiple, pînă la a ne transfigura, cum se spune de pildă despre stareţul de la Mănăstirea Neamţu, din sec. 18 Paisie Velicicovschi, a cărui faţă iradia lumină ori de cîte ori săvîrşea Sf. Liturghie.

Să cercetăm, deci, sf. biserică, dar mai ales să ne facem răgaz şi să participăm şi anume cît mai activ, prin ruga şi cîntarea noastră, la desfăşurarea acestei mame a rugăciunilor şi slujbelor Bisericii noastre, la această şcoală a dragostei de om şi de tot ce ne înconjoară, a comuniunii, a înfrăţirii, a creşterii noastre în bine, care este Sf. Liturghie. Amin!

Arhid. *Gh. Papuc*

CE SĂ PREDICĂM LA CUNUNIE?

În cadrul pastoraţiei familiei o mare răspundere are preotul rostind cuvîntul cu prilejul celebrării Sfintei Cununii. Subiectul predicii se alege în funcţie de miri. Se înţelege că nu vom rosti o predică oarecare de nuntă, ci o predică care răspunde clar şi cu autoritate morală cazului în speţă. Aceasta nu este o greutate de neînvins mai ales pentru preotul duhovnic care cunoaşte în mare măsură statura morală, religioasă, psihologică şi socială a mirilor şi a familiilor din care fac parte.

Acest principiu se impune a-l prezenta prin cîteva exemple.

a) Părinţii şi cercul mai restrîns al rudelor au păreri nu tocmai închegate despre familie. Se pot înregistra mai multe divorţuri săvîrşite cu prea multă uşurinţă. Ca rezultat, este convingerea lor că soţii nu sînt nevoiţi a se chinui unul pe altul, în caz de neînţelegere şi se vor putea despărţi, căci aceasta este o soluţie practică spre a salva viaţa şi liniştea lor.

Cu toate acestea mirii declară că se iubesc şi doresc să se căsătorească. Părinţii sînt de acord, formal impedimente distructive nu apar.

Ce se va predica acestor miri?

Preotul slujitor va face o concisă apologie a Sfintei Taine a Cununiei arătînd

originea ei divină, necesitatea ei pentru viața particulară și socială, precum și marele efect ce va avea îmbinarea iubirii cu credința, realități care nu vor permite ca familia să stea la voia norocului, ci să devină o Biserică mică a lui Hristos care pe lîngă scopul nașterii de prunci, ajutorului reciproc, menținerea vieții în curăție, mai are ca ideal spiritualizarea ei. Toate acestea realizează unitatea lor „într-un trup", ceea ce asigură indisolubilitatea familiei prin prezența lui Dumnezeu în sînul ei.

b) Unul dintre miri poate fi robit de patimi: trufie, lăcomie, beție, alunecare spre desfrîu, etc. Duhovnicul are cunoștință suficientă despre acestea. El nu va divulga trista situație, nici nu va vorbi despre trufie, lăcomie, etc., dar va accentua că între condițiile indispensabile ale unei conviețuiri familiale stă viața virtuoasă a soților: modestia și smerenia unul față de altul, cumpătarea, curăția sufletească și trupească și acestea încadrate în cununa virtuților, asigură atmosfera plăcută de liniște în care se dezvoltă atașamentul reciproc, încrederea, prețuirea, stima etc. Va putea să amintească mirilor și celor prezenți că iubirea curată te îndeamnă să dăruiești cel mai prețios cadou ce și-l pot oferi cei ce se iubesc, adică punerea la dispoziția celuilalt a vieții proprii înfrumusețată cu cele mai alese virtuți.

c) Unele căsătorii se încheie pe anumite calcule, desigur de cele mai multe ori ale părinților, deși în multe cazuri înșiși tinerii sînt robiți de acestea. De multe ori consecințele calculelor calcă în picioare iubirea. Dacă prin tenacitatea lor au determinat pe părinți să cedeze, cuvîntul ce va fi rostit va cuprinde o încurajatoare atenționare a mirilor că ei au datoria ca în conviețuirea lor să dovedească o dragoste sinceră, hotărîtă și statornică. Totodată va arăta părinților că din moment ce și-au dat adeziunea pentru căsătorie s-au înrolat în răspunderea de a sprijini iubirea copiilor lor, precum și conviețuirea pașnică și armonică, arătîndu-le că sfaturile și rugăciunile părinților întăresc temeliile caselor copiilor lor.

d) Dacă tinerii au cedat acceptînd a se căsători în conformitate cu hotărîrea părinților, cuvîntul rostit ca și sfaturile oferite în vederea pregătirii lor le va arăta că din moment ce s-a ajuns de comun acord la încheierea căsătoriei, încadrarea lor cu viu voluntariat va crea o atmosferă de apropiere și avînd cît mai activ concursul părinților vor putea conviețui cu bună înțelegere și iubire.

e) Uneori mirii provin din două familii între care s-a cimentat mai demult o atmosferă de încordare, ceea ce a îngreuiat mult realizarea încuscririi. Totuși copiii au reușit a determina pe părinți să accepte unirea lor. Cuvîntul rostit va încerca nu să abolească iubirea tinerilor pentru că bătrînii nu se pot uni, iubire care în urma unui matur examen din partea duhovnicului rezistă la orice critică obiectivă, ci o ameliorare a asperităților dintre cuscri; arătînd că iubirea sinceră și curată este baza întemeierii unei adevărate familii și pe această bază zidește Dumnezeu prin Duhul Său cel Sfînt familia care devine Biserica lui Hristos. Alianța și înfrățirea cuscrilor este în esență aportul cel mai de preț prin care ei pot colabora la desăvîrșirea unității și indisolubilității tinerei familii.

f) Acolo unde e cazul, cu mult și bine chibzuit tact se va combate prea marea încredere în speranța ce și-o pun pe starea materială umbrind puterea iubirii, arătînd că iubirea realizează belșug chiar și în lipsuri, iar lipsa iubirii poate risipi economii agonisite cu multă trudă de părinți.

g) În fața altarului se pot prezenta miri din diferite stări sociale, muncitori de pe ogoare, din fabrici, intelectuali, oameni de diferite concepții sociale, precum și cu păreri religioase diferite, deși sînt considerați fii ai Bisericii. Trebuie să recunoaștem realitatea că nu toți care solicită Taina Sfintei Cununii au o credință explicită bine instruită și întemeiată. Cu prilejul prezentării lor la Taina Sfintei Cununii au ocazia a se îmbogăți în cît de mică măsură cu cunoștințe necesare pentru a se încadra în Taina harică a Căsătoriei.

Viața modernă, pe lîngă cuceririle obținute în știință, în tehnică, în posibilitățile economice ale unui trai comod și de un nivel mai îmbelșugat, a adus cu sine și superficialitate în felul de a privi viața spirituală în care se încadrează și familia. În ultimă instanță această superficialitate se răsfrînge asupra oricărei uniri dintre oameni, pornind de la simpla prietenie pînă la familie. Prea

superficial se trăiește rolul de soț și soție, în consecință rolul de părinți, copiii devenind primele și principalele victime. Unitatea sub imaginea „un trup" și în consecință indisolubilitatea familiei sînt grav afectate. „Fiind vorba între noi" prea superficial privește preotul procesul întemeierii familiei creștine „a Bisericii celei mici a lui Hristos". Lipsește pastorația practică a familiei și în aceasta lipsește și seriozitatea și responsabilitatea preotului în a pregăti pe miri și a le vorbi prin conștiința răspunderii.

Cuvîntul la cununie să atace toate aspectele vieții: dragostea soților după modelul dragostei lui Hristos față de Biserică, supunerea reciprocă între ei după modelul supunerii Bisericii lui Hristos, abnegația soților, spiritul de jertfă, după spiritul de jertfă a lui Hristos pentru Biserica Sa și multe nenumărate și aproape infinit de multe aspecte care sînt prezentate în cuvîntul lui Dumnezeu din Evanghelie, din scrierile Apostolilor și din sfaturile Sfinților Părinți.

Preotul care cunună să ia cîte un aspect din acestea pe care să-l încadreze în ideea „unitate și indisolubilitate". Numai în cursul unui an calendaristic credincioșii parohiei vor avea prilejul să cunoască în întregime adevărata învățătură creștină despre familie.

Aceasta este o mică orbită din activitatea pastorală în care se aduce slujbă Bisericii lui Dumnezeu și patriei pămîntești.

Pr. *Cornel Dascăl*

VREMELNICIE ȘI ETERNITATE
(panegiric)

„Eu sînt învierea și viața. Cel ce crede în mine, chiar de va muri, viu va fi"
(Io. 11, 25)

Dacă întîmplările care se succed în circuitul normal al vieții sînt considerate ca obișnuință, moartea, dimpotrivă, cu toată frecvența pe care o are în ciclul biologic al naturii umane, a rămas mai presus de toate și mai mult decît o problemă de filosofie, un înfiorător cutremur care zguduie toată ființa noastră și tulbură, fără nici o considerație, întreg echilibrul familial. Ea surprinde!

E ca un năpraznic vifor care stinge cînd o lumină, cînd alta din imensul candelabru al vieții omenești.

Și într-adevăr, creatori de opere, erudiți ai științelor, făuritori de istorie, ca și modestul trecător, toți, deopotrivă, certificăm aceeași obîrșie comună a țărînii, aceeași sete și dragoste de viață și nu mai puțin, aceeași neputință firească în dărîmarea finală.

În urma unei catastrofe sau a unui dezastru, se mai pot reconstitui multe în lumea aceasta. Se restaurează monumente și opere de artă, redîndu-li-se tinerețea dintîi, dar omul, odată prăbușit, deși este legat cu inima de atîtea inimi dragi care rămîn în urmă, nu mai poate fi ajutat și așezat în conturul vieții, pe care, oricît ar fi de suferind, o regretă și se desparte greu de ea. Viața omului este ireversibilă. Are o singură stagiune; ea nu se mai poate repeta pe pămînt.

Mergem cu anii și zilele spre moarte, dar respingem cutezanța ei; încercăm să fim tari, ba chiar cu toată șubrezenia vieții noastre am vrea s-o evităm și făurim planuri de viitor, ca o presantă consecință a afirmării, a dorului nestăvilit de a trăi. Chiar și suferinzi de-am fi, nu vrem să știm cînd va fi această sumbră și amară confruntare.

Complexul de relații familiale și sociale pe care le-am stabilit o viață întreagă, am vrea parcă să-l ridicăm ca un stăvilar puternic împotriva acestui destin implacabil. Dar moartea nu cruță și nu consultă. Nu ține cont nici de vîrstă, nici de pregătire, nici de poziția socială și nici de consimțămîntul personal. Ea nu aderă la sentimente și respinge motivațiile de orice fel.

Cu o amară evidență constatăm chiar, de fiecare dată, că nu putem stăpîni nici viața și nici moartea. Le înregistrăm doar ca două mari realități, care ne depășesc prin imensa lor traiectorie. Ceea ce aparține capacității de percepere,

într-o existență plenară a făpturii omenești, este cu totul altceva. Este modul de-a trăi și de-a muri! Pînă sîntem în viață, indiferent de numărul anilor, putem promova binele și exclude răul atît pentru noi cît și pentru semenul nostru. Cu alte cuvinte, ne putem asigura mîntuirea sau pieirea veșnică. Libertatea cu care ne-a înzestrat Ziditorul a toate și puterea de discernămînt, de alegere între păcat și virtute sînt decisive.

Firește că în fața morții stopează orice acțiune, împietresc gîndurile și se desmut apoi într-o nouă înfățișare a cugetării. Omul se oprește și începe să gîndească mai adînc. Pentru un moment de răspîntie e înclinat să creadă cu adevărat că „deșertăciune sînt toate și viața aceasta e umbră și vis", cum răsună una din cîntările funebre ale Bisericii Ortodoxe.

Dar, tocmai această Biserică, prin tezaurul ei de învățături dogmatice, întemeiate pe realitatea vieții pămîntești a Mîntuitorului Iisus Hristos, viață care a trecut ca umbra și visul, deschizînd prin moartea și Învierea Sa orizontul altei lumi, a unei vieți veșnice, ne ajută să echilibrăm gîndirea noastră. Ne ajută să înțelegem că moartea nu nimicește, ci transformă viața, producîndu-se un fel de transfer de aici, din vremelnicie în eternitate și din stricăciune întru nestricăciune, așa cum a sintetizat imnograful Învierii Domnului că „din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce cîntăm cîntare de biruință" (Catavasiile Învierii, peasna 1). Însuși Mîntuitorul Hristos a zis: „Eu sînt învierea și viața! Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, viu va fi" (In. 11, 25).

Exegeza acestor cuvinte nu comportă nici un echivoc! Dimpotrivă, ele ne conferă un mare adevăr, ne încredințează despre existența unei alte lumi, o altă realitate decît cea a vieții pămîntești vremelnice. Și adevărul acestor cuvinte biblice, confirmat prin însăși prezența divino-umană a lui Iisus Hristos în istoria mîntuirii omului, ne așează pe o nouă punte de înțelegere a sensului acestei vieți și de părtășia noastră la eternitate, prin tot ceea ce reprezentăm ca oameni în mijlocul oamenilor.

Desigur că viața omenească, altoită în micul univers pe care îl reprezentăm fiecare, își are furtunile și exploziile proprii, ca și marele cosmos, în care ne succedem generație după generație. Și de aceea, cu toată grija pe care ne-o acordăm, direct interesați în prelungirea firului acestei vieți, orice prognoză pe care am încerca s-o stabilim, rămîne atît de relativă. Dar iată că surprizele înregistrate pe portativul vieții umane sînt tot atîtea avertismente și invitații, totodată, de-a fi gata, așa cum spune glasul Sfintei Scripturi: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită. Căci duhul este osîrduitor, dar trupul neputincios" (Mt. 14, 38). Drept aceea, „privegheați că nu știți ziua nici ceasul cînd vine Fiul Omului" (Mt. 25, 13). Prăbușirea poate fi în orice clipă!

Raportîndu-ne la viață și moarte, ne dăm seama că-și au legitatea lor. Prima este și trebuie să fie o activitate pozitivă și intensă, de fiecare clipă. Nu avem timp de pierdut! Iar a doua este o ușurare și odihnă, așa cum stihuiește o altă cîntare funebră a Bisericii noastre: „Acum m-am odihnit și am aflat ușurare multă, că m-am mutat din stricăciune și m-am dus la viață" (Svetilna de la prohodirea pruncilor).

Dacă în desfășurarea consecventă a legilor care stăpînesc procesele acestei lumi a marelui cosmos, considerăm noaptea ca o pauză de odihnă între două zile luminoase, să fim siguri că și moartea, această întunecoasă și zguduitoare dramă, nu e decît o trecere de odihnă între două vieți, una vremelnică, scurtă, pe care o trăim după numărul variat al anilor, dar de-o amplă și veșnică responsabilitate, și alta, viața care reîncepe în zorii de dincolo de veac, o viață nesfîrșită, al cărui preludiu îl definim prin propriile noastre fapte care, la rîndul lor, vor decreta bucuria sau durerea eternă, în fața nemitarnicului Judecător.

Datorită libertății de gîndire și acțiune de care dispunem în anii vieții acesteia, sîntem suverani, fiecare, aici în viață, în edificarea propriei noastre stări veșnice. De aceea a și zis Iisus: „... vine noaptea, cînd nimeni nu mai poate lucra" (In. 9, 4). O logică a lucrurilor spune că o lucrare ca să dăinuiască, nu se face de azi pe mîine, așa la întîmplare. Ea trebuie gîndită cu temei și aleasă chibzuială, trecută prin inimă și pus suflet în ea, conducîndu-și eforturile pînă la sacrificiul de sine, pentru ca în dimensiunile lucrării respective să poată fi

cuprinși cît mai mulți din semenii noștri, care să se bucure și să simtă că cel care a făcut-o s-a dăruit pe sine fără rezervă. Numai asemenea fapte ale vieții noastre, începînd de la cele mai mărunte și pînă la cele mai importante, se pot considera fapte lucrate în ziua vieții și pot primi nimbul eternității, al bunului exemplu între muritori și al veșniciei lor.

Într-o asemenea atmosferă de muncă și de credință tradițională s-a născut, a crescut și a muncit o viață întreagă, cel care pleacă astăzi dintre noi, pentru totdeauna, mult regretatul N.

Încercînd să schițăm linia biografică a vieții sale, adormitul în Domnul N. N. a văzut lumina zilei cu... ani în urmă, în localitatea... din părinții N. N. avînd... frați, cu care împreună și-a împărțit bucuria și zburdălnicia copilăriei celor șapte ani de-acasă, sub îndrumarea bunilor săi părinți. A urmat apoi cursurile școlii... și s-a căsătorit cu..., agajîndu-se în munca de... pe care a prestat-o cu pasiunea omului de vocație, care s-a identificat cu locul său de activitate.

Ceea ce l-a caracterizat o viață întreagă a fost corectitudinea în muncă, bunele relații de serviciu, precum și cinstea deosebită de care nu s-a despărțit nici într-o împrejurare a vieții sale. Deși a fost încercat și de dintele amar al suferinței, prin care a trecut în anii vieții sale, știind „că pe cine iubește Domnul îl ceartă..." (Evr. 12, 6 și Apc. 3, 19), a avut un moral ridicat, în toată vremea, ceea ce a contribuit în mod hotărîtor la refacerea sănătății sale.

Toate acestea s-au conjugat în conturarea personalității și a profilului său umanitar, atît în cadrul familiei sale dragi, cît și la locul de muncă și în societate. Cei care l-au cunoscut își amintesc cu drag de un asemenea om deosebit. Apoi prezența impresionantă aici a colegilor săi de activitate și a unei asistențe atît de numeroase, grăiesc de la sine despre cel care trăind între noi, a fost prețuit de toți, pentru că el însuși a prețuit oamenii, lucrînd pentru ei și cu ei, cu conștiința unei permanente răspunderi.

Acum vremea despărțirii a sosit. Plecarea dintre noi a mult regretatului N., lasă în urmă nu numai lacrimi și amintiri scumpe, ci și o linie testamentară. Împăcat cu oamenii și cu Dumnezeu, fiind împărtășit cu Sfintele Taine, lasă neuitată o atitudine de viață corectă. Trăind cu conștiință și demnitate, consecvent cu sine însuși, la modul omeniei și al cinstei în tratarea cu oamenii și cu obligațiile de serviciu, își încheie vremelnica sa viață, trecînd cu toate acestea, prin moarte, la viața cea viitoare, fericită și veșnică, sau cum zice Sfîntul evanghelist Ioan: „Fericiți cei morți... odihnească-se de ostenelile lor, căci faptele lor vin cu ei" (Apc. 14, 13). Amin.

Preot *Nichifor Todor*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Sfințirea bisericii din Bran-Cheia, prot. Brașov

Sub dealurile Fundatei, peste care șerpuiește șoseaua Brașov—Curtea de Argeș, într-o vale pe cît de pitorească pe atît de bogată în credincioși legați de Biserica străbună, se află parohia Bran-Cheia.

Construită încă pe vremea episcopului Vasile Moga, între anii 1800—1813, în stil brîncovenesc, și îmbrăcată încă din acei ani cu o frumoasă haină picturală de către frații Ioan și Nicolae Vartolomeu, din pricini binecuvîntate biserica din Bran-Cheia nu a fost sfințită de un ierarh.

Între anii 1975—1986, acestei biserici parohiale, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", prin grija preotului Paul Sumedrea și jertfelnicia exemplară a credincioșilor, i s-au făcut reparații capitale, executîndu-se drenaje, pardoseli, strani, aerisiri etc., iar pictura a fost restaurată într-un mod reușit de pictorul Gh. Zidaru.

În urma acestor multiple lucrări, biserica a fost sfințită luni, 20 aprilie 1987, a doua zi de Paști, de către Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a fost însoțit de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc și P. C. arhid. I. Galea, secretar eparhial.

După slujba sfințirii, în amfiteatrul natural din curtea bisericii, sub razele binefăcătoare ale Soarelui de primăvară, s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de corul bisericesc din parohia Moeciul de Jos, precum și de obștea credincioșilor.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, au vorbit:

P. C. prot. V. *Prodea* (Brașov), care, după ce a salutat prezența Î. P. S. Mitropolit Antonie pe meleagurile brănene, a făcut o prezentare a activității ce se desfășoară în parohiile din prot. Brașov.

C. pr. *Paul Sumedrea,* parohul local, care a subliniat importanța momentului pe care credincioșii săi îl trăiesc, unic pînă acum în istoria parohiei, după care a făcut o expunere a lucrărilor executate la biserică, mulțumind tuturor celor ce i-au stat în ajutor într-un fel sau altul, în chip special bunilor săi credincioși.

Dl. *M. Runceanu,* epitropul parohial, care a avut cuvinte de deosebită prețuire pentru Biserica noastră străbună, ce ne hrănește sufletește de aproape 2000 de ani și de care credincioșii se simt profund legați, simțăminte care au stat și la baza înfrumusețării bisericii care s-a sfințit, „spre a o lăsa urmașilor". Cuvînt de învățătură a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit *Antonie* care, după ce apreciază frumusețea meleagurilor brănene, ca și frumusețea sufletească a obștii credincioșilor din parohia Cheia, atașați atît de profund de Legea noastră străbună, pe care îi felicită pentru acest atașament, concretizat și în grija pe care o poartă față de lăcașul lor de închinăciune — zăbovește asupra Învierii Domnului.

În acest sens, Î. P. S. Sa a prezentat pe scurt evenimentele petrecute în Săptămîna Mare sau a Patimilor, cînd Apostolii au dat „un mare examen", se pare pierdut, prin lepădarea de Învățătorul lor, care le prevestise moartea și

Învierea Sa, descriind apoi momentul Învierii şi arătările Mîntuitorului Iisus Hristos.

Dacă Iisus-Domnul a înviat, a subliniat Î. P. S. Mitropolit Antonie, înseamnă că există înviere şi deci că vom învia şi noi, adevăr care ne obligă în a ne trăi într-un mod cît mai responsabil viaţa. În această ordine de idei, Î. P. S. Sa a adus în atenţia credincioşilor îndatorirea de a vieţui în cinste şi omenie, în respect şi în dragoste unii faţă de alţii, în iertare şi pace, aşa cum ne cere Mîntuitorul în Predica de pe munte, cînd ne spune că „precum voiţi să vă facă vouă oamenii să le faceţi şi voi la fel", şi în rugăciunea „Tatăl nostru", cînd rostim: „Şi ne iartă nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri", cuvinte pe care prea des le uităm.

Se cuvine deci să acoperim prin fapte bune rugăciunile noastre, toată lucrarea Mîntuitorului ca şi a Bisericii avînd ca scop final schimbarea noastră lăuntrică, înnobilarea noastră, „bunătatea inimii", spre care şi pentru care trebuie să lucrăm cu toată sîrguinţa ca unii care vom da socoteală de toate ale noastre înaintea Dreptului Judecător.

*

Pentru munca depusă şi rîvna dovedită în ogorul Domnului, C. pr. P. Sumedrea a fost distins şi hirotesit „iconom", acte de apreciere primind din partea Î. P. S. Sale cu acest prilej şi epitropul N. Runceanu şi soţia sa Eugenia, crîsnicul Gh. Pîrvu, precum şi consiliul şi comitetul parohial.

Tot cu acest prilej, C. pr. I. Puchianu de la parohia vecină Moeciul de Sus a fost hirotesit „iconom", distincţie pe care C. Sa o primise anterior.

Sfinţirea bisericii din Bran-Cheia a avut profunde ecouri în sufletele credincioşilor din această „zonă curat românească, adîncită în rînduielile noastre străbune", cum a caracterizat ţara Branului Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Gh. P.

Sfinţirea bisericii de la Blăjel—Mediaş

Duminică, 17 mai 1987, a avut loc sfinţirea bisericii noi de la Blăjel, prot. Mediaş, care a început a se zidi în anul 1974 de către preotul paroh Vasile Joantă. După ridicarea construcţiei, în urma transferării preotului Vasile Joantă, la Mediaş, a fost numit paroh la Blăjel pr. Dumitru Idu care a continuat munca de înzestrare a bisericii cu cele necesare cultului şi care s-a ocupat de pictarea în întregime, în interior, a sfîntului lăcaş, aducîndu-l în stadiul final, în privinţa organizării şi gospodăririi.

În duminica amintită, slujba a început la ora 8,30, săvîrşindu-se utrenia şi sfinţirea apei de către un sobor de preoţi condus de P. C. Prot. Ioan Găban, iar la ora 10 a sosit Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, întîmpinat cu un scurt cuvînt de bun sosit de către P. C. Prot. Ioan Găban, înconjurat de soborul de preoţi.

A avut loc slujba propriu-zisă de sfinţire a bisericii, la care au participat şi cei doi pastori protestanţi din comună, după care s-a săvîrşit Sf. Liturghie afară, în faţa bisericii, într-un loc dinainte amenajat pestru aceasta, cu participarea unui mare număr de credincioşi din Blăjel şi din alte localităţi. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de studenţi de la Institutul Teologic din Sibiu. La sfîrşit a vorbit P. C. Prot. Ioan Găban care a exprimat bucuria şi cinstea de a-l avea la Blăjel pe Î. P. S. Sa, Mitropolitul Ardealului, evocînd în cîteva cuvinte personalitatea sa atît de bine cunoscută atît în ţară cît şi peste hotare. Apoi a vorbit P. C. Pr. Dumitru Idu, parohul din Blăjel, care a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la biserica parohială, mulţumind tuturor celor care au contribuit într-un fel sau altul la realizarea acestui atît de frumos şi impresionant locaş de închinare.

Şi în încheierea slujbei a luat cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Antonie care a vorbit despre locaşul de închinare în general, despre semnificaţia lui în viaţa oamenilor, în istorie şi în prezent: „Biserica este locul de rugăciune în care venim

să spunem lui Dumnezeu ceea ce am făcut în viaţa de fiecare zi, venim să ne simţim în legătură cu El, şi prin aceasta să-L simţim, să simţim cum harul lui Dumnezeu se întîlneşte cu dorinţa noastră de a fi în legătură cu El, fapt care ne schimbă viaţa, destinul".

Î. P. S. Sa a accentuat ideea despre slăvirea pe care o aducem lui Dumnezeu în biserică, recunoscîndu-i astfel autoritatea asupra noastră şi dezvoltînd apoi învăţătura despre rugăciunea de cerere, condiţiile în care trebuiesc făcute cererile către Dumnezeu pentru ca acestea să fie îndeplinite, vorbind apoi despre rugăciunea de mulţumire şi despre împlinirea rînduielii lui Dumnezeu şi a dreptăţii lui, chiar atunci cînd cererile noastre nu sînt ascultate sau cînd vedem că Dumnezeu rabdă pe pămînt tot felul de nedreptăţi, după judecata noastră, despre răsplătirea fiecărui lucru, bun sau rău, pe care-l facem şi care de Dumnezeu nu e trecut cu vederea.

După aceasta Î. P. S. Sa a exprimat cuvinte de apreciere deosebită faţă de preoţii şi credincioşii care au ridicat această frumoasă catedrală în Blăjel, insistînd asupra importanţei faptului de a fi ctitor la o astfel de lucrare, îndemnînd pe cei prezenţi să rămînă statornici în dreapta credinţă primită din moşi-strămoşi.

În timpul Sf. Liturghii Î. P. S. Sa a făcut două hirotonii, una întru diacon şi una întru preot, iar la sfîrşitul slujbei, două hirotesii, una întru iconom-stavrofor (Pr. Vasile Joantă) şi una întru iconom (Pr. Dumitru Idu).

La sfîrşit a urmat o frumoasă agapă creştină.

Pr. Theodor Damian

Resfinţirea bisericii parohiei Mediaş-Ţecheş

Biserica „Înălţarea Domnului" din municipiul Mediaş, cunoscută sub numele de Biserica Mediaş-Ţecheş, construită în anul 1826, deci biserică — monument istoric, ctitorie a episcopului Ioan Bob, restaurată capital şi pictată în anii 1982—1986, a fost resfinţită — în urma acestor lucrări — de către Înalt Prea Sfinţitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, joi, 28 mai 1987, adică tocmai de ziua hramului ei şi la 160 de ani de existenţă.

În acest scop, Î. P. S. Mitropolit Antonie Plămădeală a sosit în Mediaş în dimineaţa aceleiaşi zile, însoţit fiind de la Centrul Arhiepiscopesc Sibiu de către P. C. părinţi: arhid. Gh. Papuc, consilier cultural, P. C. pr. Constantin Mitea, consilier economic, şi C. pr. Teodor Damian, redactor la secţia culturală.

Utrenia şi sfinţirea apei au fost săvîrşite de un sobor de preoţi, alcătuit din P. C. părinte Ioan Găban, protopopul Mediaşului, P. C. părinţi de la biserica Mediaş-Ţecheş: Ioan Gîrlonţa (paroh), Iosif Urs şi Vasile Joantă şi — ca invitaţi ai parohiei — P. C. părinţi Traian Belaşcu (vicar arhiepiscopesc — pensionar), Petru Boeriu (protopop — pensionar), Alexandru Florea şi Leon Moldovan (preoţi — pensionari) şi Ioan Glăjar (lector la Institutul Teologic Universitar din Sibiu).

La timpul potrivit, Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală a fost întîmpinat cu Sf. Evanghelie şi Sf. Cruce de către soborul preoţesc.

După săvîrşirea tuturor rînduielilor prescrise de tipic, s-a înconjurat biserica, Î. P. S. Mitropolit stropind-o cu apă sfinţită şi ungînd-o cu Sf. Mir, apoi întreg soborul şi alaiul de slujbă au intrat în biserică Î. P. S. Sa săvîrşind şi pe dinăuntru stropirea şi ungerea îndătinate.

A urmat Sf. Liturghie arhierească în cadrul căreia Î. P. S. Sa a hirotonit întru preot pe Ioan Fraţilă, pe seama Parohiei Boholţ, Prot. Făgăraş şi întru diacon pe Gh. Puşcaru.

La resfinţirea bisericii şi la săvîrşirea Sf. Liturghii arhiereşti au asistat şi conducătorii celorlalte culte istorice din municipiul Mediaş: Pastorul Soós József de la parohia reformată calvină, preotul Harayi Páll de la parohia romano-catolică, pastorul Ditmar Plaier de la parohia Evanghelică de Confesiune Augustană şi pastorul Kiss Károly de la parohia unitariană.

La sfîrşitul Sf. Liturghii s-au ţinut cuvîntările de rigoare:

P. C. protopop al Mediaşului, Ioan Găban, a subliniat însemnătatea prezenţei, pentru a doua oară în luna curentă, a Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală — în mijlocul credincioşilor din cuprinsul acelui protopopiat şi bucuria

acestora de a-l vedea, de a-l cunoaşte şi de a-i asculta cuvintele de învăţătură. Totodată a vorbit despre vrednicia preoţilor şi credincioşilor de la biserica Mediaş-Ţecheş şi în special a preotului paroh Ioan Gîrlonţa, care s-a străduit cu zel şi osteneală multă să realizeze o înnoire a bisericii şi a celorlalte clădiri parohiale. Propune evidenţierea lor şi mulţumeşte Înaltului Chiriarh pentru cinstea ce a făcut-o protopopiatului Mediaş prin slujirea celor sfinte şi binecuvîntarea realizărilor administrativ-gospodăreşti. P. C. Sa îşi încheie cuvîntarea asigurînd pe Înaltul Chiriarh că toţi preoţii şi credincioşii din protopopiatul Mediaş sînt fii loiali ai Bisericii Ortodoxe, ai credinţei străbune şi ai Patriei dragi şi plinitori ai îndemnului Sf. Ap. Pavel care zice: „Vă îndemn, fraţilor, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toţi să vorbiţi la fel şi să nu fie dezbinări între voi; ci să fiţi cu totul uniţi în acelaşi cuget şi în aceeaşi înţelegere" (I Cor. 1, 10), „să trăiţi în pace şi Dumnezeul dragostei şi al păcii va fi cu voi" (II Cor. 13, 11).

P. C. preot paroh Ioan Gîrlonţa, urmînd la cuvînt, a spus între altele: Praznicul de azi va trebui scris cu litere de aur în cronica bisericii noastre de pe Ţecheş, pentru că Î. P. S. Sa, Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, — rugat de noi — a binevoit să vină şi să ne binecuvînteze şi sfinţească biserica noastră care a împlinit 160 de ani de existenţă... Cu inimi pline de bucurie, credincioşii bisericii noastre întîmpină pe Î. P. S. Ierarh cu cuvintele proorocului: „Bucură-te foarte, fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine: drept, biruitor şi smerit" (Zah. 9, 9) şi cu cuvintele ucenicilor Domnului: „Binecuvîntat este Împăratul care vine întru numele Domnului: „Pace în cer şi mărire întru cei de sus" (Lc. 19, 38). Apoi, adresîndu-se credincioşilor foloseşte cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos: „Fericiţi sînt ochii care văd cele ce vedeţi voi! Căci zic vouă: Mulţi prooroci şi regi au voit să vadă ceea ce vedeţi voi, dar n-au văzut şi să audă ceea ce auziţi, dar n-au auzit" (Lc. 10, 23—24). După ce tălmăceşte aceste cuvinte pentru enoriaşii săi, P. C. Sa face un scurt istoric al bisericii şi arată lucrările de restaurare executate la clădirea bisericii şi la clădirile celor două case parohiale, situate una de o parte şi alta de cealaltă parte a bisericii, la clădirile anexe ale acestora şi lucrările de pictură din nou, în tehnica tempera, a bisericii, pictură realizată de pictorul Ioan Diaconu în anul 1984. În continuare precizează că aceste lucrări au fost subvenţionate de credincioşii parohiei prin contribuţii benevole şi mulţumeşte membrilor consiliului parohial şi credincioşilor pentru concursul dat la realizarea lor.

Mulţumeşte în chip deosebit Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală pentru aprobarea devizelor şi a tuturor documentelor tehnice şi financiare, pentru binecuvîntarea lucrărilor executate şi pentru resfinţirea bisericii. Adresează mulţumiri tuturor celor prezenţi pentru participare. În încheiere, îşi exprimă hotărîrea de a lăsa biserica cît mai frumoasă urmaşilor.

Cele două cuvîntări au fost încoronate de predica Î. P. S. Mitropolit Antonie. Adresîndu-se tuturor celor prezenţi şi spunîndu-le: „Bine v-am găsit!", Î. P. S. Sa îşi începe bogata predică astfel: „Este pentru mine o bucurie deosebită că pot fi azi cu Dvs., că am putut azi, de Înălţarea Domnului, resfinţi biserica aceasta cu hramul „Înălţarea Domnului" şi s-o redăm lui Dumnezeu şi credincioşilor care, venind în ea, să stea de vorbă cu Dumnezeu, în ea mai mult decît pot acasă şi în viaţa zilnică. Căci rostul bisericii acesta este: să dea posibilitatea credincioşilor ca intrînd în ea să se adune între ei, în ei înşişi şi să-i spună lui Dumnezeu bucuriile şi necazurile, cererile şi mulţumirile şi mai ales să dea slavă lui Dumnezeu pentru tot ceea ce ne dă. Biserica este, înainte de orice, locaş de rugăciune,... de întîlnire cu noi înşine ca să ne punem problemele cele mai profunde, să ne întrebăm şi să ne răspundem care e rostul nostru în familie, în societate, în viaţă, care e rostul nostru veşnic. Dispărem sub pămînt? Rămînem doar amintire? Sau sîntem mai mult? Sau destinul nostru se prelungeşte şi după trecerea noastră de aici? Dacă se prelungeşte, trebuie să ne trăim viaţa într-un anumit fel. Nu ne este indiferent cum trăim aici, pentru că nu ne e indiferent cum ne întîlnim cu Dumnezeu dincolo. Aceste întrebări fiecare om şi le pune în taina sufletului său. La aceste întrebări Biserica, moştenitoare a învăţăturii Domnului nostru Iisus Hristos, învăţătură pe care o transmite peste veacuri, încearcă să dea un răspuns credincioşilor care îşi pun aceste probleme ca să îşi pună în ordine conştiinţa şi să aibă dincolo un reflex, răspunsul Domnului: „Veniţi la Mine, binecuvîntaţii Părintelui Meu"...

Destinul nostru veșnic este consecința Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Iar pentru Învierea Domnului din morți avem martori și argumente. În continuarea predicii sale, Î. P. S. Sa vorbește pe larg despre acești martori și aceste argumente.

Învierea Domnului a fost urmată de Înălțarea Lui la cer. Î. P. S. Sa vorbește în continuare despre martorii și argumentele Înălțării Domnului la cer, subliniind și aceea că „nu există nici un istoric cercetător care să ne fi spus că s-a găsit un Iisus în mormînt, că, deci, după Înviere, Iisus a murit a doua oară... Tradiția n-a mai păstrat nimic despre o a doua moarte a Mîntuitorului. Ea confirmă, deci, Înălțarea".

Dacă există înviere și înălțare la cer, înseamnă că și noi sîntem nemuritori și vom da socoteală lui Dumnezeu de viața noastră (Col. 3, 1—6). În consecință, trebuie să fim buni. Î. P. S. Sa stăruie asupra acestei porunci: „Fii bun!" pe care o socotește chintesența, rezumatul atotcuprinzător al învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos și pe care o exemplifică cu două pilde profund semnificative, dar și cu faptele bune ale celor care au ctitorit biserica în care se află și ale celor de față care au rectitorit-o. Avînd în vedere multele cazuri de ctitorii și rectitorii bisericești din zilele noastre, Î. P. S. Sa apreciază că „într-un viitor, epoca aceasta va fi socotită o epocă de restaurări și mai ales de pictare a bisericilor". Și găsește că faptul acesta este firesc, este în consens cu elanul creator de azi din țara noastră. Î. P. S. Sa remarcă, de asemenea, că multiplele realizări pe plan bisericesc din epoca noastră sînt posibile datorită climatului de libertate de care ne bucurăm în țara noastră și datorită stării de pace de care ne-a învrednicit Dumnezeu. Drept urmare, Î. P. S. Sa îndeamnă pe credincioși ca venind în biserica aceasta să se roage și pentru pacea țării noastre și a lumii întregi.

În continuare, Î. P. S. Sa felicită pe P. C. preot-paroh Ioan Gîrlonța pentru efortul și realizările atinse în această parohie, menționînd totodată că P. C. Sa a fost distins mai de mult cu dreptul de a purta brîu roșu și hirotesit iconom-stavrofor; pe ceilalți doi preoți de la această biserică: Iosif Urs și Vasile Joantă, pentru realizările lor în alte parohii și pentru sprijinul acordat aici preotului paroh; pe membrii consiliilor și ai comitetelor parohiale și pe toți credincioșii care au contribuit cu osteneala lor și obolul lor la rectitorirea bisericii „Înălțarea Domnului"; pe pictorul Ioan Diaconu pentru pictura frumoasă pe care a realizat-o și pe membrii corului bisericesc care, prin măestria lor, odată cu haina nouă picturală a bisericii, „fac ca sufletul nostru să se simtă în biserică mai aproape de Dumnezeu".

Î. P. S. Sa mulțumește reprezentanților cultelor din Mediaș pentru prezența lor la acest eveniment din viața parohiei Mediaș-Țecheș, prezență care oglindește bunele raporturi dintre cultele din țara noastră și îi roagă să transmită Domnilor Episcopi de care aparțin cele mai frumoase sentimente și doriri de bine.

Apoi îndreptîndu-se din nou către credincioși, încheie spunînd între altele: „Rog pe Bunul Dumnezeu să fie cu ochii Săi îndreptați spre cererile Dvs. din această biserică și urechile Lui să vă asculte. Nu se poate ca cel ce se roagă să fie după aceea rău, căci a te ruga înseamnă a-l lua pe Dumnezeu criteriu al faptelor tale. Or, Dumnezeu nu poate fi decît criteriu al faptelor bune... Cuvîntul meu poate e lung, dar ne vedem rar, din multe motive... Aseară am venit de la Geneva și am ținut să fiu aici cu Dvs. ca să îndeplinim ceea ce făgăduisem: resfințirea bisericii Dvs.... Vă sfătuiesc să vă păstrați credința dreaptă și să o dovediți prin fapte. Rog pe Bunul Dumnezeu să dea pace țării noastre, întregii lumi, Bisericii noastre, iar harul Lui să fie cu voi, cu toți. Amin."

În continuare, P. C. arhid. consilier Gh. Papuc dă citire actului special de distingere a preotului-paroh Ioan Gîrlonța, „pentru bogata activitate pastorală, intensa activitate administrativ-gospodărească depusă îndeosebi în lucrările de împodobire și înfrumusețare a Sf. lăcaș cu haina nouă a picturii, precum și alte lucrări de la Parohia „Înălțarea Domnului" din Mediaș-Țecheș... ca și pentru activitatea publicistică". Se dă citire apoi actului de distingere a preotului Iosif Urs ca iconom, fiind hirotesit în această treaptă, precum și actului de prețuire a consiliilor și comitetelor parohiale, inclusiv a corului.

La farmecul zilei a contribuit şi agapa tradiţională, ce a urmat, la care a participat întreg soborul slujitor, reprezentanţii amintiţi ai cultelor locale, invitaţi, membrii consiliilor şi comitetelor parohiale, ai corului, în cadrul căreia mai multe persoane au luat cuvîntul.

Cel care s-a ridicat întîiul la cuvînt a fost profesorul de istorie, Gheorghe Togan, pensionar. Ca istoric, Domnia Sa a vorbit despre vechimea şi prioritatea românilor în Transilvania, aportul românilor la prosperitatea economică a Transilvaniei, denunţarea de către românii din Mediaş a obligaţiilor şi amenzilor ce li se impuneau şi mai ales despre protopopii şi preoţii din Mediaş, din veacul XIX şi începutul veacului XX, care au luptat pentru recunoaşterea românilor ca naţiune în Transilvania, pentru dreptul lor la şcoli în limba română şi alte drepturi şi care sînt socotiţi ca edificatori naţionali din veacul trecut. De încheiere, apreciază pictura nouă ca fiind plăcută şi odihnitoare şi despre preotul-paroh Ioan Gîrlonţa spune că e „bun organizator, fuge de onoare, cîştigă consideraţie. Posteritatea îi va păstra o adevărată recunoştinţă".

În continuare a vorbit de domnul Soós József, Pastorul bisericii reformate calvine din Mediaş. Domnia Sa spune, între altele: „Slujesc biserica reformată din Mediaş de trei ani, timp în care am constatat că în Mediaş există nu numai tradiţia colaborării, ci şi atmosfera ecumenică a rugăciunii... Profit de acest moment ca, în numele Bisericii pe care o slujesc şi al meu personal, să mulţumesc Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală pentru concepţia dînsului de slujire a Bisericii pe care o mărturiseşte în lucrarea sa „Biserica slujitoare". Citează din lucrarea Î. P. S. Sale un text privind corelaţia între slujire şi înălţare, în baza căruia conchide: „Sînt convins că şi această biserică (Mediaş-Ţecheş, n. n.) înfrumuseţată, împreună cu toate bisericile va sluji în acelaşi spirit spre gloria lui Dumnezeu şi spre binele oamenilor".

A luat apoi cuvîntul Dl. Ditmar Plaier, pastorul bisericii evanghelice C. A. din Mediaş, care mulţumeşte pentru invitaţia de a lua parte la Liturghia arhierească şi la masa festivă şi exprimă bucuria sa, a colegilor săi şi a credincioşilor luterani din Mediaş pentru înfrumuseţarea bisericii ortodoxe de la Ţecheş. Amintind cuvintele Mîntuitorului: „Iar Eu cînd mă voi înălţa de pe pămînt, îi voi trage pe toţi la Mine" (Ioan 12, 32) pe care le referă nu la moartea, ci la înălţarea Domnului, şi prezentîndu-le în sensul că Domnul Iisus vrea să mîntuiască pe toţi creştinii indiferent de limbă şi alte considerente, doreşte credincioşilor din parohia Mediaş-Ţecheş ca să participe într-un număr cît mai mare la slujbele ce se săvîrşesc în biserica lor spre mîntuirea lor.

La rîndul său, preotul romano-catolic Haralyi Páll, parohul bisericii romano-catolice din Mediaş, luînd cuvîntul, spune între altele: „Este pentru mine o mare cinste a saluta în mijlocul nostru pe Î. P. S. Mitropolit al Ardealului, Dr. Antonie Plămădeală. Mă bucur că pot exprima consideraţia credincioşilor romano-catolici faţă de pontiful eminent al Bisericii Ortodoxe Române". Mulţumind părintelui I. Gîrlonţa pentru invitaţie, exprimă tuturor doriri de sănătate şi coborîrea „Harului lui Dumnezeu pentru îndeplinirea slujirii gloriei lui Dumnezeu şi procurarea binelui obştesc".

Au luat apoi cuvîntul: P. C. protopop — pensionar Petru Boeriu, P. C. Vicar arhiepiscopesc — pensionar Traian Belaşcu, P. C. Pr. Iosif Urs şi Dl. Dr. Iuliu Georgescu, deputat în Adunarea Eparhială şi membru în Consiliul Arhiepiscopesc Sibiu. Fiecare a subliniat însemnătatea evenimentului sărbătorit şi ecoul lui în sufletul propriu şi a felicitat pe P. C. pr. I. Gîrlonţa şi colaboratorii săi pentru cele înfăptuite. Totodată au reliefat aspecte însemnate din activitatea Î. P. S. Sale.

Din rîndul enoriaşilor au luat cuvîntul epitropul Cornel Dăian şi Gavrilă Lepădatu, membru al corului bisericesc. În principal, primul a mulţumit, în numele enoriaşilor şi consilierilor parohiali, Î. P. S. Sale pentru resfinţirea bisericii parohiale, preotului-paroh pentru osîrdia deosebită şi tuturor colaboratorilor şi ostenitorilor pentru partea lor de contribuţie la repararea şi înfrumuseţarea bisericii, iar al doilea a prezentat un scurt istoric al corului parohial de la Ţecheş, subliniind bunăvoinţa coriştilor şi în special a dirijorului Dumitru Bîrză şi sprijinul preoţilor, îndeosebi al parohului, pe care l-a caracterizat astfel: „Bunul nostru preot Ioan Gîrlonţa pe care Dumnezeu l-a înzestrat cu o minte luminată, o inimă caldă şi aplecată spre suferinţa fiecăruia".

Între ultimele cuvîntări s-au intercalat frumoase manifestări artistice.

După toate aceste manifestări, ia cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Antonie. Î. P. S. Sa mulţumeşte tuturor pentru vorbele frumoase dedicate evenimentului şi Î. P. S. Sale. Evenimentul e foarte important — zice Î. P. S. Sa — pentru că a cerut multă muncă şi fonduri însemnate, eforturi pentru alegerea şi angajarea pictorului etc. „Azi e o încoronare festivă a unei lungi perioade de muncă... Toţi avem şi acumulăm ceva pentru noi. Important e să fim, ca să rămînem. A avea e a dispărea cu avutul tău. A fi înseamnă a ctitori ceva, a-ţi marca prezenţa în istorie printr-un act care te face să rămîi".

În continuare, Î. P. S. Sa face cîteva reflecţii asupra spuselor celor care au luat cuvîntul la agapă şi asupra posibilităţilor de care a dispus parohia ca să realizeze lucrările cunoscute, posibilităţi pentru care se cuvine să se mulţumească şi autorităţilor de stat. Plecînd de la prezenţa la biserică şi la agapă a reprezentanţilor celorlalte culte istorice din Mediaş şi de la mărturiile lor, Î. P. S. Sa face un excurs în spaţiul mişcării ecumenice de azi şi în domeniul ideologic al acesteia, comentează documentul B.F.M. şi conchide că în lumea teologică de azi s-a ajuns ca problemele de credinţă să nu se mai rezolve prin război, ci paşnic, prin convorbiri. „Eu sînt convins — zice Î. P. S. Sa — că veacul XX va fi notat cu notă bună de către veacul următor, pentru că noi, veacul XX, am inventat ecumenismul, adică am exprimat hotărîrea tuturor de a realiza unirea... Toate Bisericile vor să se regăsească această unitate. Nu ştim cînd, nu ştim cum, dar va fi. Fiecare îşi păstrează tradiţiile, limba, obiceiurile bisericeşti şi naţionale, dar vor ajunge să se exprime la fel în problemele fundamentale de credinţă. Sînt speranţe în această privinţă... În Transilvania avem o lume în mic: diferite naţionalităţi şi confesiuni. Ceea ce se experimentează pe plan mondial, se experimentează aici în Transilvania. Vizitatorii rămîn uimiţi de felul cum ne înţelegem şi ne tolerăm unii pe alţii". În acest spirit ecumenist, Î. P. S. Sa salută prezenţa reprezentanţilor celorlalte culte şi îi roagă încă o dată să transmită Domnilor Episcopi de care aparţin aceste sentimente.

Făcînd o incursiune şi în istoria Mediaşului, Î. P. S. Sa aminteşte de cronicarul medieşan Topeltinus, care la anul 1667 a făcut demonstraţia prezenţei românilor în Transilvania, a unităţii limbii, obiceiurilor şi îmbrăcăminţii lor, a originii lor romanice.

În partea finală a cuvîntării, Î. P. S. Sa sfătuieşte şi îndeamnă pe cei prezenţi la o viaţă creştinească, la îndeplinirea exemplară a îndatoririlor în aşa fel ca fiecare să-şi poată aştepta sfîrşitul cu conştiinţa împăcată că a dat din el tot ceea ce a avut mai bun şi astfel să se învrednicească de un sfîrşit creştinesc, normal, ca la o încheiere de destin.

Felicitînd încă o dată de preoţii, consilierii şi credincioşii parohiei Mediaş-Ţecheş, Î. P. S. Sa îşi încheie cuvîntarea amplă, bogată în înţelepciune, din care noi am spicuit doar cîteva idei, cu cuvintele: „Doresc ca Dumnezeu să vă binecuvinteze eforturile făcute, să vă dea bucurii, să aveţi parte de copii, pe care să-i educaţi creştineşte, să aveţi parte de succese în profesiunile Dvs. şi de un sfîrşit creştinesc... Să ne ofere Dumnezeu şi alte întîlniri ca aceasta".

P. C. preot-paroh Ioan Gîrlonţa adresează mulţumirile de rigoare Î. P. S. Sale, reprezentanţilor autorităţilor de stat şi tuturor participanţilor, suprema mulţumire fiind adresată lui Dumnezeu. Festivitatea se încheie într-un spirit de frăţietate generală.

Pr. lector *Ioan Glăjar*

Conferinţa preoţească din luna mai 1987, în Arhiepiscopia Sibiului

A doua conferinţă preoţească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat după cum urmează: În 14.V. la prot. Făgăraş, în 16.V. la prot. Sibiu, în 19.V. la protopopiatele Braşov şi Mediaş, în 20.V. la protopopiatele Agnita şi Rupea, iar în 26.V. 1987 la prot. Sf. Gheorghe.

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferinţa a fost prezidată de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. prof. I. Floca la prot. Făgăraş, P. C. prof. A. Jivi la protopopiatele Sibiu şi Braşov, P. C. prof. I. Ică la prot.

Mediaş, P. C. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Agnita şi Sf. Gheorghe şi P. C. prof. S. Şebu la prot. Rupea.

La unele protopopiate (Rupea, Braşov) prezenţa a fost unanimă, sau una-două absenţe, corect justificate.

Ca şi altă dată, la majoritatea centrelor protopopeşti conferinţa a fost precedată de Sf. Liturghie, iar la celelalte de Te-Deum, după care, la unele protopopiate (Agnita, Rupea etc.), s-a rostit şi cîte o scurtă meditaţie, la Sf. Liturghie participînd şi credincioşi.

Fixată de Sf. Sinod al Bisericii noastre, tema dezbătută a fost intitulată: „*Biserica Ortodoxă Română şi contribuţia ei la promovarea unităţii panortodoxe şi a unităţii creştine* (Cu prilejul împlinirii a 1200 de ani de la Sinodul VII ecumenic)". Ea a fost lucrată de toţi preoţii în caietele de conferinţe, fiind susţinută de următorii preoţi ca referenţi principali şi coreferenţi: I. Şerban (Feldioara) şi V. Beţiu (Voievodenii Mari) la prot. Făgăraş; M. Iosu (Presaca) şi I. Trifan (Haşag) la prot. Sibiu; Tr. Ciolan (Teliu), I. Comşulea (Braşov-Blumăna) şi N. Comănici (Crisbav) la prot. Braşov; E. Bucurenciu (Copşa Mică) şi Em. Chişiu (Chesler) la prot Mediaş; V. Munteanu (Bruiu), I. Muntean (Fofeldea) şi A. Avram (Nocrich) la prot. Agnita; I. Oţetea (Comana de Jos) şi M. Frîncu (Mateiaş) la prot. Rupea şi V. Drîngă (Bixad-Olt) şi I. Rusu (Vîlcele) la prot. Sf. Gheorghe.

Orientîndu-se după schiţa de plan trimisă în timp util tuturor parohiilor din Arhiepiscopie, referenţii principali şi coreferenţii au zăbovit, în partea introductivă, asupra importanţei pe care o au, pentru Biserica cea Una, hotărîrile Sinoadelor ecumenice, reliefînd participarea la aceste sinoade şi a unor ierarhi de pe meleagurile noastre, pe care s-a aruncat sămînţa Evangheliei încă de către Sf. Apostol Andrei, de ucenici ai Sf. Apostol Pavel, de ostaşi romani, după cucerirea Daciei etc.

Referenţii şi coreferenţii s-au ocupat apoi, în prima parte a referatelor, de Sinodul VII ecumenic şi de hotărîrile sale privitoare la cinstirea Sf. Icoane, a Sfinţilor şi a Sf. moaşte, cît şi de neajunsurile aduse Bisericii de iconoclasm.

În partea a doua s-a adus în atenţie contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la promovarea unităţii panortodoxe după Schisma din 1054 pînă în epoca modernă, capitol ilustrat cu un foarte bogat material documentar, ceea ce demonstrează înţelegerea şi largheţea sufletească a preotului român faţă de popoarele căzute sub dominaţia otomană, dar şi rolul său la purtarea făcliei Ortodoxiei în mileniul al doilea al erei noastre creştine, loc de seamă ocupînd Sinodul panortodox de la Iaşi (1642).

Cap. III al referatelor şi coreferatelor s-a ocupat de aportul Bisericii Ortodoxe Române la promovarea unităţii panortodoxe şi a unităţii creştine în vremea noastră, în care s-a reliefat larga deschidere a Bisericii noastre spre celelalte confesiuni creştine, cît şi spre problemele majore ale lumii contemporane, între care pacea, întrajutorarea şi înfrăţirea dintre oameni şi popoare situîndu-se la loc de frunte.

Ultimul capitol al referatelor şi coreferatelor a adus în atenţie contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la pregătirea Sfîntului şi Marelui Sinod al Ortodoxiei, în cadrul celor trei şedinţe presinodale, care au avut loc în acest scop.

La toate centrele protopopeşti a luat cuvîntul, pe marginea temei, un mare număr de preoţi, care au adus contribuţii importante la adîncirea temei, ca de exemplu: „Idolul depărtează gîndul de Dumnezeu şi se pune în locul lui Dumnezeu, pe cînd icoana apropie de Dumnezeu", că „sărutînd sfintele icoane, simţim un fior sfînt" (ierom. T. Părăianu — M-rea Brîncoveanu), că „lovirea în cultul icoanelor este lovire în chipul Mîntuitorului Iisus Hristos" (pr. V. Man — Curciu, prot. Mediaş), că adevărurile de credinţă şi morală stabilite de Sinoadele ecumenice trebuie înrădăcinate adînc în sufletele credincioşilor noştri (pr. I. Ciungara — Copăcel, prot. Făgăraş), că „Sinoadele ecumenice sînt de-o vădită actualitate şi astăzi" (pr. P. Urian — Dumbrăveni, prot. Mediaş). S-a reliefat de asemenea rolul Bisericii în păstrarea unităţii de credinţă, aşa cum a fost stabilită ea de Sinoadele ecumenice" (pr. Gh. Raţulea-Băcel, prot. Sf. Gheorghe), date semnificative aducîndu-se şi privitoare „la prezenţa Sf. Apostol Andrei în Dobrogea" (pr. V. Todea — Malnaş-Băi, prot. Sf. Gheorghe) etc.

Vorbitorii au subliniat totodată, cu noi date, contribuţia deosebită a Bisericii Ortodoxe Române „la păstrarea unităţii de credinţă" (pr. A. Sărăşan —

Bazna, prot. Mediaş), frumuseţea şi ziditorul ecumenism local existent astăzi în parohiile mixte din ţara noastră, cum a fost de pildă de curînd, în parohia Ticuşul Vechi, prot. Rupea, „unde iconostasul a fost executat de un meşter evanghelic şi unde toţi saşii din sat au venit să-l vadă" (pr. V. Pascu — Ticuşul Vechi), exprimîndu-se în acelaşi timp necesitatea ca toţi fiii Bisericii, toţi fiii ţării „să fim uniţi între noi, în suflete curate şi sincere unii faţă de alţii" (pr. R. Mircea-Augustin, prot. Rupea).

Referiri bogate s-au făcut de către unii vorbitori şi la activitatea ecumenică a Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei.

Delegaţii chiriarhali au intervenit adesea în cursul dezbaterilor, fie pentru a completa unele idei aduse în atenţia conferinţei de către vorbitori, fie pentru a răspunde unor întrebări care s-au pus de către unii preoţi.

În cuvîntările rostite la încheierea dezbaterilor, delegaţii chiriarhali au făcut documentate expuneri privitoare la istoria de început a Bisericii şi la cauzele care au dus la convocarea Sinoadelor ecumenice, în cadrul cărora s-a închegat şi cristalizat învăţătura de credinţă şi morală a Bisericii cea Una, cu zăbovire asupra Sinodului VII ecumenic de la 787 şi hotărîrilor sale şi cu recomandarea făcută preoţilor de a cunoaşte cît mai bine temeiurile pentru care Biserica cinsteşte sf. icoane, pe sfinţi şi sf. moaşte, cu atît mai mult cu cit şirul iconoclaştilor nu s-a terminat. În această ordine de idei, s-a subliniat îndatorirea preoţilor de a fi cu mare grijă la calitatea picturilor care se execută în bisericile noastre, potrivit hotărîrilor recente ale Sf. Sinod privitoare la această problemă, precum şi la icoanele care pătrund în casele credincioşilor noştri, sub denumirea de icoane cuprinzîndu-se adesea şi o seamă de tablouri biblice de provenienţă apuseană, care ispitesc pe credincioşii noştri prin coloritul lor viu, dar pe care nu le putem numi icoane.

Trecînd la partea a doua a temei, privitoare la contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la unitatea Ortodoxiei şi la unitatea creştină în general, delegaţii chiriarhali au adus în atenţie bogata literatură existentă în acest scop, punctîndu-se legăturile strînse existente între Ţările Române şi Orientul apropiat, către care s-au îndreptat multe ajutoare româneşti, ajutoare multiple care exprimă şi ele sufletul larg, tolerant al poporului român, motiv pentru care şi Dumnezeu i-a ajutat să răzbească prin multele încercări istorice prin care a trecut, fire din care, între altele, izvorăşte şi bogata activitate ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române din zilele noastre.

În acest context, delegaţii chiriarhali au arătat care este scopul principal al Mişcării ecumenice din anii noştri, şi anume: revenirea la învăţătura Bisericii din perioada Sinoadelor ecumenice, precum şi stadiul actual al dialogurilor interbisericeşti existente în momentul de faţă, stadiu calificat între „speranţă şi dificultate", cum a fost apreciat de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, membru de seamă în atîtea organisme bisericeşti cu caracter internaţional, în care Î. P. S. Sa desfăşoară o vastă activitate.

Delegaţii chiriarhali au subliniat de asemenea binefacerile ecumenismului practic existent între cultele din ţara noastră, recomandînd preoţilor susţinerea cu toată tăria a lucrării de apropiere dintre oameni şi Biserici, potrivit dorinţei Mîntuitorului Iisus Hristos: „Ca toţi să fie una", unitatea creştinilor, unitatea religioasă în general reprezentînd şi o contribuţie la rezolvarea marilor probleme ale omenirii de astăzi, loc central ocupînd salvarea vieţii pe planeta noastră.

Gh. P.

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

În perioada 17 martie—31 martie 1987 s-a desfăşurat în Arhiepiscopia Clujului prima conferinţă preoţească de orientare cu tema: PREOTUL ÎN VIAŢA MORALĂ A SOCIETĂŢII DE ASTĂZI. Tema fixată de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, transmisă nouă cu ordinul nr. 11277/1986, a avut loc pe protopopiate, după următorul program:

— *La protopopiatul Cluj în data de 17 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *La protopopiatul Huedin, în data de 19 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Petru Varga, inspector eparhial;

— *La protopopiatul Dej, în data de 24 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Octavian Picu, consilier administrativ;

— *La protopopiatul Turda, în data de 26 martie 1987*, fiind prezidată de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil;

— *La protopopiatul Lăpuş, în data de 26 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *La protopopiatul Bistriţa, în data de 30 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Ştefan Cosmuţa, consilier economic;

— *La protopopiatul Năsăud, în data de 31 martie 1987*, fiind prezidată de P. C. Sa Ştefan Cosmuţa, consilier economic;

— *La protopopiatul Baia Mare, în data de 30 martie 1987*, fiind prezidată de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian;

— *La protopopiatul Sighetu Marmaţiei, în data de 31 martie*, fiind prezidată de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian.

Avînd în vedere interesul major al tematicii puse în dezbatere, un număr de 95 de preoţi au luat cuvîntul, aducînd completările impuse aşa încît toate conferinţele s-au încheiat cu succes şi cu un real folos. Preoţii referenţi s-au străduit să prezinte tema la înălţimea valorii sale, cu argumente fundamentate pe rolul deosebit pe care îl are şi trebuie să-l aibă preotul ortodox în viaţa morală a societăţii de astăzi.

Misiunea preoţească este prin excelenţă o misiune sacră. Preotul în primul rînd este mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. El este chemat, este ales pentru a împlini un mandat ceresc, cu implicaţii profunde în viaţa morală a persoanei, dar şi a societăţii.

Lucrarea sa de slujire nu se limitează în timp şi spaţiu, Iisus Hristos fiind în permanenţă actual, veşnic acelaşi, ieri şi azi şi întotdeauna.

Apostolul neamurilor în Epistola I Timotei alcătuieşte chipul ideal al păstorului de suflete prin care se cere ca acesta să fie:

— *„bărbat al unei femei"*, deci nedivorţat sau cu o viaţă morală dubioasă;

— *„treaz"* şi la propriu şi la figurat, care să poată judeca drept şi fără părtinire;

— *„înţelept"*, să discearnă cu multă atenţie toate situaţiile vieţii dînd soluţiile cele mai adecvate în toate împrejurările pastorale şi sociale;

— *„cuviincios"*, cu demnitate, păzind hotarele legii dumnezeieşti şi omeneşti;

— *„primitor de oaspeţi"*, cu sufletul deschis faţă de toţi oamenii, fiind gata să se transpună în situaţia Samarineanului milostiv;

— *„destoinic să înveţe pe alţii"*, bine pregătit teologic şi informat asupra problemelor timpului în care se găseşte, cu vaste cunoştinţe culturale şi istorice, punîndu-şi în lucrare toţi talanţii cu care l-a înzestrat Dumnezeu, spre binele sufletelor încredinţate;

— *„nebeţiv"*, lipsit de patima beţiei, de consum excesiv de băuturi care alterează mintea şi funcţiunile biologice;

— *„nedeprins să bată"*, lipsit de brutalitate şi de porniri violente, văzînd întotdeauna în semenul său pe fratele său care poartă în trupul său pecetea chipului lui Dumnezeu;

— *„necămătarnic"*, fără dorinţă de cîştig urît fără muncă;

— *„blînd"*, cu dragoste frăţească faţă de semeni;

— *„paşnic"*, necertăreţ, echilibrat, cumpătat în cuvînt, gest şi faptă;

— *„neiubitor de argint"*, avînd în permanenţă grijă să nu fie aservit banilor, ceea ce îl scuteşte de patima lăcomiei;

— *„bine chivernisind casa lui"*, avînd o familie morală, ireproşabilă, cu soţie şi copii credincioşi şi cu respect şi bună-cuviinţă faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni.

Misiunea preotului este deci deosebit de complexă, cu implicaţii adînci şi în viaţa sa personală şi a familiei sale, dar mai cu seamă în viaţa credincioşilor încredinţaţi şi a societăţii din care face parte integrantă.

El, preotul, nu este numai un îndrumător cu cuvîntul, ci este împlinitor al propovăduirii morale şi creştine.

Eficienţa misiunii sale sfinte se va concretiza în atitudinea sa hotărîtă împotriva păcatelor mari care desfigurează chipul moral, demn, al societăţii, dintre

care enumerăm: beţia, furtul, adulterul, divorţul, concubinajul, lenea, parazitismul, înşelăciunea, mita, specula ş. a.

Adevăratul păstor de suflete trebuie să fie un bun patriot, un iubitor al gliei străbune şi apărător al ei pînă la jertfa supremă, dacă este nevoie. El trebuie să respecte legile bisericeşti şi ale ţării, îndemnîndu-i pe păstoriţii săi spre aceasta.

În această ordine de idei înţelege preoţimea din Eparhia Clujului să-şi desfăşoare util activitatea, fiind una cu poporul credincios şi la bine şi la greu, mereu călăuzind viaţa morală, religioasă şi socială a credincioşilor spre împlinirea dezideratelor nobile ale Bisericii şi poporului român şi ale tuturor oamenilor de pe pămînt.

*

Prima conferinţă administrativă a preoţilor din Arhiepiscopia Clujului, programată în luna aprilie 1987.

În Arhiepiscopia Clujului, în luna aprilie 1987 s-a desfăşurat prima conferinţă administrativă a preoţilor cu tema: *„Răspunderea şi rolul misionar al organelor parohiale în viaţa duhovnicească a enoriaşilor"*, după următorul program:

— *Protopopitul Cluj*, luni, 6 aprilie 1987i, fiind prezidată de P. C. Sa Ştefan Cosmuţa, consilier economic;

— *Protopopiatul Dej*, luni, 6 aprilie 1987, fiind prezidată de P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul;

— *Protopopiatul Huedin*, joi, 9 aprilie 1987, fiind prezidată de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil;

— *Protopopiatul Baia Mare*, miercuri, 8 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *Protopopiatul Sighetu Marmaţiei*, joi, 9 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Petru Varga, inspector eparhial;

— *Protopopiatul Bistriţa*, marţi, 28 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *Protopopiatul Năsăud*, miercuri, 29 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *Protopopiatul Lăpuş*, marţi, 28 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Ştefan Cosmuţa, consilier economic;

— *Protopopiatul Turda*, joi, 30 aprilie 1987, fiind prezidată de P. C. Sa Octavian Picu, consilier administrativ.

Toate conferinţele au fost precedate de slujba Te-Deum-ului oficiat în bisericile de reşedinţă ale protopopiatelor.

În referatele susţinute de către preoţii programaţi a fost pusă în evidenţă „Răspunderea şi rolul misionar al organelor parohiale în viaţa duhovnicească a parohiei".

În cuvîntul lor, delegaţii eparhiali, P. C. protopopi şi preoţii de enorie au venit în completarea temei cu exemple practice, arătînd importanţa bunei colaborări a preotului cu organele parohiale în vederea realizării unei activităţi intense şi rodnice pe plan misionar şi gospodăresc, păstrînd astfel unitatea de credinţă şi de neam în contextul vremurilor de astăzi.

A fost subliniat apoi aportul substanţial pe care îl au organele parohiale în vederea combaterii eficiente a prozelitismului sectar, a respectării legalităţii în lucrările de construcţii de biserici, de case parohiale etc.

S-a insistat, de asemenea, asupra necesităţii programării şedinţelor periodice cu membrii Consiliului parohial şi ai Comitetului parohial, în cadrul cărora preotul este obligat să prezinte dări de seamă trimestriale, precum şi alte probleme de interes bisericesc, pastoral, moral, misionar şi social.

Au fost readuse în discuţii actele normative cu titlu de lege, care reglementează în Biserica Ortodoxă Română alegerea, constituirea şi atribuţiile organelor parohiale.

S-a afirmat problema raportului între Biserică şi lumea contemporană care se cere analizată şi trăită în toate aspectele ei, mai cu seamă sub aspectul setei de frăţietate între toţi oamenii, a voinţei de pace, de dezarmare şi dreptate socială.

Eforturile susţinute în vederea realizării unui dialog al dragostei şi al unităţii de credinţă între Biserici se constituie în cadrul cunoscutelor organisme bisericeşti cu caracter ecumenic şi interconfesional, pe plan local şi mondial, în tot atîtea acţiuni care vizează realizarea cît mai curînd a deziderateior vitale şi fundamentale ale omenirii.

Aşa cum conchidea un preot referent, „organele parohiale bine iniţiate şi conduse de către clerici pe făgaşul actual ecumenic şi irenic, ne pot fi de mare folos misionar în întreaga activitate ce o desfăşurăm în vederea mîntuirii. Păstrarea dreptei credinţe şi a tradiţiei statornicite de-a lungul anilor, legate de fiinţa Bisericii şi a neamului românesc este pentru noi o datorie sfîntă, un testament sfînt al părinţilor, moşilor şi strămoşilor noştri.

Să încercăm peste tot şi în toate să fim misionarii binelui, păcii, dreptăţii, iubirii, după porunca Mîntuitorului Hristos: „Aşa să vă iubiţi unii pe alţii, precum Eu v-am iubit pe voi. Prin aceasta vă vor cunoaşte oamenii că sînteţi ucenicii Mei".

Prot. *Liviu Ştefan*

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

I. Conferinţa preoţească din luna martie 1987

„Preotul în viaţa morală a societăţii de azi" a fost tema conferinţei de orientare din a doua jumătate a lunii martie, temă mereu actuală, dezbătută cu legitim interes la cele opt protopopiate ale Eparhiei de Alba Iulia. Lucrările conferinţei s-au desfăşurat după cum urmează:

În data de 16 martie, la Prot. Tg. Mureş, referent fiind C. pr. Ioan Hodean de la parohia Moişa; în data de 17 martie la Prot. Reghin, referent C. pr. Simion Mărginean de la parohia Luieriu; în data de 18 martie la Prot. Luduş, referent C. pr. Leon Pui de la parohia Căpuş; în data de 19 martie la Prot. Sighişoara, referent C. pr. Ioan Oltean de la parohia Hărînglab; în 23 martie la Prot. Aiud, referent C. pr. Iosif Zoica de la parohia Poiana Aiudului; în data de 24 martie la Prot. Alba Iulia, referent P. C. pr. Ioan Andreicuţ de la parohia Alba Iulia-Maieri I; în 26 martie la Prot. Cîmpeni, referent C. pr. Nicolae Cîmpean de la parohia Abrud, iar în data de 31 martie la Prot. Miercurea-Ciuc, referent P. C. pr. Ilie Pintea de la parohia Topliţa I.

P. S. Episcop Emilian a prezidat lucrările la protopopiatele: Tg. Mureş, Reghin, Luduş, Aiud şi Alba Iulia, delegînd la Sighişoara şi Cîmpeni pe P. C. pr. inspector eparhial Alex. Coman, iar la Miercurea-Ciuc pe P. C. pr. consilier economic C. Gane.

Conferinţele au fost precedate de slujba Te-Deum-ului, cu care ocazie s-au ţinut meditaţii despre importanţa postului şi rugăciunii în viaţa morală a credincioşilor. La prot. Sighişoara, după oficierea Te-Deum-ului s-au împărţit noile Sfinte Antimise preoţilor din protopopiat.

Referatele întocmite cu prilejul acestei conferinţe, cît şi cele peste 50 de luări de cuvînt în legătură cu tema, exprimă conştiinţa că motivele care îl îndreptăţesc şi îl angajează pe preot în viaţa morală a societăţii contemporane sînt temeinice şi străbat veacurile.

Motivul esenţial este desemnat de însăşi misiunea pe care a primit-o cel ce are statutul, calitatea şi numele de preot. Misiunea se încredinţează (nu şi-o ia nimeni singur) celui ce „este chemat de Dumnezeu ca şi Aaron" (Evrei 5, 4). Motivul, deci, este de origine divină. Originea divină a motivului ridică la acelaşi grad şi responsabilitatea preotului.

În acest orizont al noţiunii de preot, P. S. Episcop Emilian a îndemnat părinteşte pe preoţii participanţi să-şi împlinească întru totul jurămîntul ce l-au făcut la hirotonie, să lucreze pentru mîntuirea sufletească a turmei duhovniceşti încredinţate spre păstorire.

Lucrarea cuvîntului lui Dumnezeu prin preot nu se limitează la o anumită epocă: „Au doară altă teologie, un alt Dumnezeu a propovăduit preotul de ieri? Au doară numai pentru anul 33 au fost valabile cuvintele Mîntuitorului: „Mergînd învăţaţi toate neamurile..." sau numai preoţilor din Efes le-au fost valabile cu-

vintele Sf. Ap. Pavel: „Luaţi aminte la voi înşivă şi la toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu pe care a cîştigat-o cu însuşi sîngele Său?" Cuvîntului lui Dumnezeu nu i se va putea adăuga niciodată atributul de modern căci îl are pe acela de veşnic", a spus pr. Ilie Morar (Ciuguzel — Aiud), citînd pe Î. P. S. Antonie.

Nu puţine sînt argumentele care-l îndeamnă pe preot la misiunea lui. Porunca „Mergînd învăţaţi toate neamurile botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh..." este un program care se extinde mereu. Cînd greutăţile ne îngrămădesc, un alt argument ne dă putere: „Iată Eu cu voi sînt pînă la sfîrşitul veacurilor". Cînd sîntem încercaţi de slăbiciunea omenească de a ne lepăda de El, un alt argument ne trezeşte: „Pe cel ce Mă va mărturisi înaintea oamenilor, îl voi mărturisi şi Eu înaintea Tatălui Meu care este în ceruri; dar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda şi Eu de el înaintea Tatălui Meu Care este în Ceruri" (Mt. 10, 32—33).

Împletite cu motivele sau argumentele religioase, care-l angajează pe preot în viaţa morală a societăţii de astăzi, sînt şi cele tradiţional-patriotice. Sentimentul legăturii cu înaintaşii vrednici, sentimentul demnităţii umane, concepţia superioară despre sensul omului sînt cîteva dintre caracteristicile imprimate fiilor de-a lungul veacurilor de către părinţii acestui pămînt, pe care le-am moştenit deodată cu limba şi cu glia. „Secole îndelungate cînd noi, românii transilvăneni, nu avem nici voievozi, nici dascăli, nici nobili, preotul Bisericii lui Hristos, ne-a fost de toate, şi îndrumător şi învăţător şi mîngîietor. El niciodată nu ne-a părăsit. S-a născut dintre noi, a crescut şi a trăit cu noi. A gustat cu noi împreună bucuriile şi necazurile" — a spus pr. Ioan Andreicuţ (Alba Iulia — Maieri), citînd din P. S. Iustinian.

Misiunea preotului este de a păstori Biserica lui Dumnezeu dată în paza lui după cuvintele Sf. Scripturi „Cercetîndu-o nu cu silnicie, ci cu voie-bună după Dumnezeu, nu pentru cîştiguri, ci din dragoste, nu ca şi cum aţi fi stăpîni peste Biserici, ci pilde făcîndu-vă turmei. Iar cînd se va arăta Mai Marele Păstorilor, veţi lua cununa cea nevestejită a măririi" (I P. 5, 2—4).

S-a apreciat în continuare valoarea moral-socială a concordanţei între cuvînt şi faptă în viaţa preotului, care prin misiunea lui trebuie să fie „lumina lumii şi sarea pămîntului".

S-au subliniat îndatoririle etice-morale şi cetăţeneşti-patriotice ce-i revin preotului în contextul învăţăturii Bisericii călăuzită după principiile biblice: „Daţi Cezarului cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu"; „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu, iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite, pentru aceea, cel ce se împotriveşte stăpînirii se împotriveşte rînduielii lui Dumnezeu"; „Faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumiri pentru toţi oamenii... pentru toţi care sînt în înalte dregătorii, ca să petrecem viaţă paşnică..." Implicat în viaţa contemporană, preotul susţine activitatea patriotică prin cuvînt şi faptă: „Strălucitele iniţiative luate de preşedintele ţării noastre, Domnul Nicolae Ceauşescu, dintre care amintim reducerea cheltuielilor militare cu 5%, trebuiesc popularizate", a spus referentul de la Alba Iulia.

Pentru atingerea obiectivului esenţial al misiunii sale — salvarea sufletelor date lui în pază — în complexul moral al greşelilor, păcatelor şi viciilor de tot felul, preotul îşi va orienta activitatea spre toate categoriile de credincioşi.

Tema tratată cu sinceritate a avut drept rezultat imediat exprimarea de către preoţi a unor gînduri ca acestea: „Conferinţa dezbătută astăzi ridică multe probleme în conştiinţa noastră preoţească, îndemnîndu-ne să cugetăm la ceea ce am fost, la ceea ce sîntem şi la ceea ce vom fi, după îndemnul Sf. Apostol Pavel: „Luaţi aminte la voi înşivă" — pr. Emil Maier (Sînişor — Tg. Mureş); „Să nu uităm că sîntem preoţi, să ne axăm mai mult pe „a fi", iar pe „a trebui" să-l considerăm ceva firesc" — pr. V. Roman (Blaj-Izvoarele — Aiud); „Sîntem străjeri, supraveghetori ai turmei şi datoria noastră este de a păzi turma. Să ţinem la preoţie şi să-i dăm frumuseţea cuvenită" — pr. Dumitru Ţabra (Valea Largă, Luduş); „Tema conferinţei ne deşteaptă conştiinţa pentru trăirea intensă a vieţii religioase. În viaţa religioasă un rol deosebit îl are Sf. Taină a Spovedaniei" — pr. Aron Aroneasa (Albeşti — Sighişoara); „Preotul va fi un ucigaş dacă va pierde

sufletele credincioşilor şi vor ajunge la osînda veşnică" — M. Feneşan (Mădăraş — Tg. Mureş).

Efectul concret al acestor gînduri se va vedea încet de-a lungul vieţii, căci fiecare fiinţă la care preotul zideşte este o mănăstire a Argeşului din care noaptea se dărîmă ceea ce s-a zidit ziua pînă cînd în ea se zideşte jertfa. Rezultatul nu se obţine dintr-o dată ci progresiv. Evidenţiind acest lucru P. S. Episcop Emilian a spus: „Să începem cu lucrări mici la prima vedere şi apoi să ajungem la lucruri însemnate. Preotul să intre în fiecare zi la biserică considerînd aceasta o datorie esenţială a sa". Sub impulsul cuvintelor Mîntuitorului adresate Apostolilor Săi: „Cînd veţi face tot ce vi s-a poruncit să ziceţi: sîntem nişte robi netrebnici, am făcut ceea ce eram datori să facem" (Lc. 17, 10). P. S. Sa a adăugat: „Cerînd ajutorul lui Dumnezeu, pe viitor să facem mai mult pentru noi, pentru credincioşi, pentru societate".

II. Pastoraţie arhierească

În grija faţă de turmă şi de păstori, arhipăstorul „mustră, ceartă, îndeamnă cu toată blîndeţea şi învăţătura", pentru a se lucra atîta timp „cît este ziuă".

În această viziune, P. S. Episcop Emilian participă la slujbe în mijlocul credincioşilor, la conferinţe preoţeşti pe întinsa rază a Eparhiei, cultivă ecumenismul local, se îngrijeşte de pregătirea corespunzătoare a preoţilor, înnoieşte bunuri culturale de valoare religioasă, literară, naţională, continuînd tradiţia unor antecesori vrednici ca Sf. ierarhi Ilie Iorest, Sava Brancovici şi mitropolitul cărturar Simion Ştefan ş. a.

Întîlnirile P. S. Sale din ultima vreme cu credincioşii parohiilor Lipoveni, Bărăbanţ, Centru I, Maieri I, Maieri II, Blaj, Mihalţ, Tg. Mureş, Sîncraiul de Mureş, cu profesori de teologie ca Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, Pr. prof. dr. Ioan Mihălţan, P. prof. dr. Ilie Moldovan, cu Excelenţa Sa Jakab Antal, Episcop al Episcopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, cu specialişti în literatură, artă şi istorie, cu preoţi misionari ai Eparhiei, sînt o expresie a grijii permanente a P. S. Sale faţă de multiplele şi variatele aspecte ale vieţii Eparhiei bălgrădene.

I. Ciungu

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici

Ineul de Criş. Duminică, 1 martie 1987, Prea Sfinţitul Episcop Vasile — înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi — a oficiat slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire a bisericii din parohia *Ineul de Criş,* prot. Oradea, lucrări efectuate în ultimii 8 ani.

Biserica, avînd hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost zidită în anul Domnului 1775, fiind sfinţită de arhiereu la puţin timp după înălţarea ei.

În urma marilor inundaţii din anul 1970, a avut de suferit mari avarii, pentru a căror înlăturare definitivă s-au întreprins mari lucrări de reparaţii între anii 1978—1986, în timpul păstoririi tînărului şi vrednicului preot *Alexandru Câmpeanu,* ajutat îndeaproape de membrii consiliului şi comitetului parohial, dar mai ales prin marea jertfelnicie a bunilor credincioşi.

Tot în această perioadă, a fost radical reparată şi casa parohială, fiind tencuită şi ea în terasit.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de toţi credincioşii. A fost de faţă şi preotul reformat din localitate, cu credincioşi de ai săi.

Predica zilei a fost ţinută de păr. vicar eparhial Augustin Lucian.

Vrednicului preot-paroh Alexandru Câmpeanu i s-a acordat rangul de *iconom.*

La încheierea Sf. Liturghii, păr. prot. Aurel Puşcaş, după citirea hrisovului, l-a bineventat pe chiriarh, iar preotul-paroh Alexandru Câmpeanu a făcut dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulţumiri tuturor celor îndreptăţiţi.

În continuare, preotul reformat Botos Vincze a adus salutul credincioşilor reformaţi din localitate, arătînd că aceştia trăiesc în raporturi de bună înţelegere şi muncesc înfrăţiţi cu credincioşii Bisericii Ortodoxe, ca fii ai aceluiaşi Părinte ceresc şi a aceleiaşi Patrii. Apoi s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a lăudat dragostea credincioşilor faţă de credinţa strămoşească, dovedită prin marea jertfelnicie întru înfrumuseţarea sfîntului locaş şi prin prezenţa mare la sfintele slujbe, precum şi prin înălţătoarea cîntare în comun. În continuare, vorbitorul a relevat contribuţia Bisericii Ortodoxe la păstrarea şi promovarea conştiinţei unităţii şi independenţei naţionale a poporului român. De asemenea, şi-a exprimat satisfacţia pentru prezenţa preotului reformat şi pentru cuvîntul de salut adus din partea sa şi a credincioşilor săi, bucurîndu-se că trăiesc în armonie cu credincioşii Bisericii noastre, ceea ce este un fapt îmbucurător şi pe plan cetăţenesc-patriotic. Pe toţi cei de faţă i-a îndemnat să muncească cu elan pentru bunăstarea materială şi spirituală a întregului popor.

Horoatul Crasnei. Duminică, 22 martie 1987, în a III-a Duminică din Postul Mare, ierarhul a binecuvîntat biserica din parohia *Horoatul Crasnei*, prot. Şimleul Silvaniei, în urma unor lucrări de renovare din ultimii ani. În cadrul Sf. Liturghii, licenţiatul în teologie Goje Ioan a fost hirotonit întru diacon, iar preotul-paroh Alexandru Horvat a fost distins cu rangul de *sachelar*, primind şi hirotesia în acest grad.

Predica zilei a fost ţinută de păr. secretar eparhial Liviu Ungur.

După otpust, păr. prot. Victor Tăut a adresat cuvînt de bun sosit Prea Sfinţiei Sale, iar preotul-paroh a făcut raport asupra stării religioase a credincioşilor şi asupra lucrărilor de înnoire a bisericilor din materă şi din filia *Petenia* şi mai ales asupra construcţiei unei case parohiale noi, moderne, aducînd cuvenitele mulţumiri credincioşilor săi, precum şi celor reformaţi din localitate, care, în virtutea bunei convieţuiri, au contribuit şi ei cu bani la zidirea casei parohiale. În numele credincioşilor reformaţi, a adus cuvînt de salut preotul reformat din localitate, Kupán Eugen.

Aflîndu-ne în cea de a III-a Duminică din Postul Mare, închinată Sfintei Cruci, ierarhul — în cuvîntul de învăţătură — a arătat că, după învăţătura cuprinsă în Noul Testament, se cuvine să cinstim Sf. Cruce, pentru că pe ea s-a jertfit Domnul Iisus Hristos pentru mîntuirea noastră. Apoi a adus cuvinte de apreciere credincioşilor, pentru că într-un timp foarte scurt, ascultîndu-l pe noul şi tînărul lor păstor sufletesc, au înfăptuit lucrări atît de importante, înnoind bisericile din materă şi din filie şi mai ales edificînd o casă parohială nouă, care s-a binecuvîntat în această zi, în prezenţa tuturor credincioşilor ce au participat la Sf. Liturghie.

Beiuş. A doua zi de Paşti (20 aprilie 1987), ierarhul — potrivit tradiţiei — a săvîrşit Sf. Liturghie pentru credincioşii din *oraşul Beiuş*, în biserica „Din Deal". Cu acest prilej, a binecuvîntat lucrările de restaurare a acestui sfînt locaş, distingînd cu rangul de *iconom* pe cei doi preoţi slujitori, Ioan Pituţ şi Ioan Hinsu. Predica zilei a fost ţinută de păr. consilier eparhial Nicolae Mara.

După încheierea Sf. Liturghii, păr. prot. Teodor Cios a exprimat bucuria credincioşilor pentru grija sufletească deosebită ce le-o poartă P. S. Sa, prin venirea, an de an, a doua zi de Paşti, rugîndu-se împreună cu ei şi cu păstorii lor sufleteşti. Preotul-paroh Ioan Pituţ a făcut raport despre starea religioasă a credincioşilor şi despre lucrările efectuate pentru înnoirea bisericii.

În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul a arătat că minunea Învierii Domnului este piatra de temelie a existenţei Bisericii creştine, ca aşezămînt de mîntuire sufletească pentru toţi cei ce cred în învăţătura sa. În continuare, a vorbit despre însemnătatea culturală şi naţională a Beiuşului în viaţa poporului român din aceste părţi, precum şi despre jertfa martirilor neamului Dr. Ioan Ciordaş, Dr. Nicolae Bolcaş, ambii din Beiuş, şi Nicolae Bogdan din Vaşcău, care s-au jertfit pentru făurirea statului naţional unitar român. În încheiere, şi-a arătat satisfacţia pentru progresul vieţii religioase a credincioşilor, ca rezultat al activităţii pastorale asidue a păstorilor lor sufleteşti. De asemenea, a adus cuvinte de preţuire şi corului parohial, dirijat de cîntăreţul bisericesc Teodor Mara.

Dumbrăvița de Codru. A treia zi de Paști (21 aprilie 1987), P. S. Sa a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din parohia *Dumbrăvița de Codru*, prot. Beiuș, în urma lucrărilor de înnoire exterioară din ultimii ani.

Biserica, purtînd hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită în anul Domnului 1848, în timpul păstoririi preotului Meletie Popovici, dar fără să fi fost sfințită de arhiereu pînă astăzi.

În anul 1898, i s-a făcut prima reparație capitală, în timpul păstoririi preotului Teodor Pășcuțiu. În anul 1932, sub păstorirea preotului Traian Pășcuțiu, i s-a construit turn nou și s-a înnoit acoperișul.

În anul 1983, în timpul păstoririi preotului Ioan Timp, ajutat de membrii consiliului și comitetului parohial, în frunte cu epitropul Moise Vaida și mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioși i s-au făcut însemnate lucrări de reparații exterioare.

În cadrul Sf. Liturghii ce a urmat după sfințirea bisericii, a predicat păr. consilier eparhial Nicolae Mara, iar răspunsurile au fost date cu multă însuflețire de către toți credincioșii.

După apolisul Sf. Liturghii, păr. prot. Teodor Cios a urat bun venit ierarhului și s-a făcut dare de seamă asupra lucrărilor efectuate.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul a înfățișat cîteva adevăruri de credință ale Bisericii noastre privind desăvîrșirea și mîntuirea sufletească. A îndemnat pe credincioși să rămînă statornici sub bolta de har a Bisericii strămoșești și să nu se lase amăgiți de chemările unor „prooroci" mincinoși.

Lemniu. De Duminica Tomii (26 aprilie 1987), P. S. Episcop Vasile — în mijlocul unui numeros sobor de preoți și diaconi și în prezența unui mare număr de credincioși din localitate și din împrejurimi — a oficiat slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia *Lemniu*, prot. Zalău, în urma lucrărilor de înnoire dintre anii 1981—1986.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail și Gavril", a fost înălțată între anii 1929—1935, în timpul păstoririi preotului Ștefan Botha, fiind sfințită de arhiereu în anul 1935, an în care a fost montat și iconostasul, lucrat de meșterul local Constantin Mate.

După ce de-a lungul anilor i s-au făcut reparațiile curente de întreținere, s-au executat apoi între anii 1981—1986 lucrări de reparații capitale, în exterior și interior, fiind împodobită cu o frumoasă pictură în tempera grasă, executată de pictorul prof. Viorel Nimigeanu din Vișeul de Sus (Maramureș), în timpul păstoririi vrednicului preot Ioan Maxim-Șvab, prin jertfelnicia și din contribuția benevolă a credincioșilor.

Predica zilei a fost ținută de păr. inspector eparhial Dorel Rusu.

Preotul-paroh Ioan Maxim-Șvab a fost distins cu rangul de *iconom.*

După terminarea Sf. Liturghii, păr. prot. Marcel Andreescu a dat citire hrisovului și a urat bun venit P. S. Sale. Apoi a făcut un scurt istoric al localității, al parohiei și al bisericii. În continuare, preotul-paroh — în darea de seamă asupra lucrărilor efectuate — a relevat, cu mare mulțumire sufletească, faptul că enoriații săi, prin înfrumusețarea sfîntului locaș, au dat dovadă de o mare dragoste față de credința strămoșească, aducîndu-le mulțumirile cuvenite. S-a dat apoi citire scrisorii arhierești de apreciere.

„În biserica măririi Tale stînd, Doamne, în cer mi se pare a fi", sînt cuvintele Psalmistului cu care ierarhul și-a început cuvîntul de învățătură, referindu-se la reușita pictură cu care a fost înfrumusețat sfîntul locaș, ca și la frumusețea sa arhitecturală. În legătură cu pictura bisericii, P. S. Sa a vorbit despre însemnătatea icoanelor și a cinstirii lor în cultul ortodox. În încheiere, ierarhul a subliniat faptul că înnoirile bisericilor se fac în cadrul înnoirilor generale din țara noastră, ca mărturie a bunăstării materiale la care a ajuns poporul nostru și ca urmare a libertății religioase din țara noastră, drept care, a spus P. S. Sa, sîntem datori a munci și în continuare cu elan și dragoste pentru progresul material și spiritual al întregului popor.

II. Vizitații canonice

Crasna. Duminică, 22 martie 1987, după ce înainte de masă a oficiat Sf. Liturghie și binecuvîntarea bisericii parohiale din Horoatul Crasnei, după-masă P. S. Episcop Vasile a săvîrșit vecernia în frumoasa biserică din parohia *Crasna*, prot. Șimleul Silvaniei, răspunsurile fiind date de mulțimea credincioșilor. Cu acest prilej, s-a făcut și instalarea noului preot-paroh Nicolae Chiș, transferat de la parohia Pria, îndemnîndu-l să propovăduiască cuvîntul Evangheliei, cu timp și fără de timp, în biserică și în afara ei, făcîndu-se tuturor toate, numai ca să-i ducă la mîntuire și la trăirea în pace cu toți fiii Patriei, fără nici un fel de deosebire.

Chioac. La data de 25 martie 1987, de sărbătoarea Bunei-vestiri, P. S. Sa a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica din parohia *Chioag*, prot. Marghita, în cadrul căreia a predicat păr. secretar eparhial Liviu Ungur. Cu acest prilej, chiriarhul l-a hirotonit întru preot pe noul lor păstor sufletesc, diaconul Ioan Goje, licențiat în teologie, făcîndu-i și instalarea de paroh. După cuvîntul Sf. Ap. Pavel, l-a îndemnat ca slujba să și-o facă deplin, iar pe credincioși i-a îndemnat să-l înconjoare cu dragoste pe noul lor păstor sufletesc, ascultînd și împlinind învățăturile propovăduite de el. I-a felicitat pentru frumoasa cîntare în comun, precum și pentru grija ce o poartă sfîntului locaș. De asemenea, și-a manifestat satisfacția pentru prezența, în spirit ecumenist, a preotului romano-catolic din localitate, Mihai Mîrț.

Menționăm că — pe timpul cît parohia a fost vacantă — de viața duhovnicească a bunilor credincioși, ca și de îngrijirea sfîntului locaș și de pregătirea sărbătorii din această zi a purtat grijă, cu răbdare, dragoste și pricepere, părintele Mihai Cociu de la Centrul eparhial, căruia i se aduc calde mulțumiri pe această cale.

Sîrbi. În după-amiaza sărbătorii Bunei-vestiri, arhipăstorul a poposit din nou în mijlocul credincioșilor din parohia *Sîrbi*, prot. Marghita, în a căror biserică a săvîrșit slujba vecerniei. Și aici a ținut cuvînt de învățătură, vorbind despre cinstirea ce se cuvine Maicii Domnului.

Avram Iancu. În ultima Duminică a lunii martie (29 martie 1987), în cadrul activității misionare, întîistătătorul Episcopiei Oradiei a poposit în mijlocul bunilor credincioși din parchia *Avram Iancu*, prot. Oradea, rugîndu-se cu ei și cu un sobor de preoți și diaconi în cadrul Sfintei Liturghii, săvîrșită în frumoasa lor biserică, răspunsurile fiind date de toți credincioșii.

Predica zilei a fost ținută de păr. vicar eparhial Augustin Lucian.

Cu acest prilej, a fost hirotonit întru preot diaconul Baciu Ioan, licențiat în teologie, fiu al satului, pe seama parohiei Inand, prot. Oradea. Tot cu acest prilej, ierarhul l-a distins pe preotul-paroh Aron Marți cu rangul de *iconom-stavrofor*, pentru zelul pastoral și pentru hărnicia întru împodobirea bisericii cu o minunată pictură în frescă, lucrare pentru care a adus binemeritate laude și bunilor credincioși.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul — referindu-se între altele la hirotonirea noului preot pentru parohia Inand — a vorbit despre însemnătatea Sf. Taine a Preoției în conducerea credincioților la mîntuire de către cei ce s-au învrednicit de această sf. taină.

În încheiere, i-a îndemnat pe credincioși ca să iasă, plini de elan, la munca cîmpului, spre a împlini la timpul cel mai potrivit fiecare lucrare, pentru ca la vară și la toamnă să se poată culege roade cît mai bogate.

În cuvîntările lor, păr. prot. Aurel Pușcaș și preotul-paroh Aron Marți au exprimat respectuoase mulțumiri ierarhului pentru grija ce o poartă credincioșilor și, respectiv, pentru distincția acordată.

Mănăstirea Izbuc. De sărbătoarea Sf. Mare Mucenic Gheorghe (23 aprilie 1987) și de Izvorul Tămăduirii (24 aprilie 1987), o dată cu sărbătorirea Sfinților Ierarhi români Ilie Iorest și Sava Brancovici, chiriarhul a făcut un popas duhovnicesc la *Mănăstirea Izbuc*, săvîrșind Sf. Liturghie și ținînd cuvînt de învățătură credincioșilor veniți din diferite părți pentru întărirea vieții lor duhovnicești. Vorbitorul și-a arătat deplina satisfacție de noua viață duhovnicească, mereu în

ascensiune, din sînul viețuitorilor acestui așezămînt monahicesc, cu vizibilă influență pozitivă și asupra pelerinilor, prin osîrdia păr. stareț, protosinghelul Iorest Grebenea. Ierarhul, de asemenea, a luat act cu satisfacție de noile realizări gospodărești.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

III. Conferințe preoțești

Între 16—23 martie 1987 s-au desfășurat la sediile protopopești lucrările conferințelor pastoral-misionare cu preoțimea, dezbătînd tema: *„Preotul în viața morală a societății de astăzi"*.

Avînd în vedere importanța și actualitatea temei, P. S. Episcop Vasile a luat parte la lucrările conferințelor din protopopiatele Oradea, Beiuș, Marghita, Zalău și Șimleu. De la centrul eparhial au fost delegați: P. C. Prot. Ioan Negroiu, consilier economic, la protopopiatul Oradea, P. C. Prot. Dorel Rusu, inspector eparhial, la protopopiatul Beiuș, P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar administrativ, la protopopiatul Marghita, P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm.-bisericesc, la protopopiatele Satu Mare și Carei și P. C. Prot. Liviu Ungur, secretar eparhial, la protopopiatele Zalău și Șimleu.

În dimineața zilei, înainte de conferințe, fiind timpul Postului Sf. Paști, s-a săvîrșit Sfînta Liturghie de către un sobor de preoți, în cadrul căreia preoțimea s-a mărturisit și s-a împărtășit.

În cuvîntul de întîmpinare, P. C. Protopopi au exprimat bucuria deosebită a prezenței Chiriarhului, binevenit prilej de a se împărtăși din nou de îndrumări și povățuiri dătătoare de noi imbolduri în îmbunătățirea și îmbogățirea activității pastorale.

Răspunzînd cu părintească dragoste acestor simțăminte firești, P. S. Episcop Vasile, pornind de la cuvintele Sf. Ap. Pavel, „Luați aminte de voi înșivă și de toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi (preoți), ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său" (F. A. 20, 28), a făcut o amplă introducere a temei, jalonînd direcțiile principale pe care trebuie să se axeze întreaga activitate pastoral-misionară a preotului, grefată pe conștiința responsabilității sale în cadrul obștei credincioșilor. De pe această poziție, preotul își va aduce și pe plan social un aport de seamă în ceea ce privește viața morală a colectivității în mijlocul căreia trăiește.

P. S. Sa s-a adresat cu osebire preoților tineri, care au o pondere numerică însemnată în cadrul tuturor protopopiatelor, să-și formeze și să-și îmbogățească deprinderi statornice în această direcție, oferind totodată prin exemplul lor personal și al familiilor lor modele de conviețuire și dăruire în muncă, spre binele și folosul întregii societăți.

În cuvîntul lor, delegații eparhiali au subliniat importanța temei conferinței și au invitat la dezbateri constructive, ziditoare, pentru ca în final concluziile celor prezentate să fie actualizate în activitatea fiecăruia.

A urmat apoi citirea referatelor, susținute de următorii preoți: Nicolae Marian la prot. Oradea, Ioan Zbîrcea la Beiuș, Gheorghe Ciobai la Marghita, Ioan Bonea la Satu Mare, Ilie Popa la Carei, Ștefan Vădeanu la Zalău și Tiberiu Pușcaș la Șimleu.

Pe marginea acestor referate au luat cuvîntul un număr de 49 de preoți: 10 la Oradea, 7 la Beiuș, 6 la Marghita, 7 la Satu Mare, 8 la Carei, 7 la Zalău și 4 la Șimleu. Vorbitorii au relevat că prin natura misiunii sale și în baza întreitei puteri, învățătorească, sfințitoare și cîrmuitoare, primite de la Mîntuitorul Hristos (Matei 28, 19—20), preotul are menirea să-i conducă pe credincioși pe calea mîntuirii, înrîurindu-le viața religios-morală printr-o susținută activitate de modelare a caracterelor și sufletelor păstoriților.

Pe lîngă chemare și pregătire, preotul trebuie să fie înzestrat cu virtuți și calități alese, ca izvoare ce vor fi puse în valoare prin zelul pastoral și prin care va depăși toate încercările și greutățile ce le întîmpină în pastorație. Între aceste calități, indispensabilă este dragostea plină de dăruire pentru păstoriții săi, arătată prin rîvna de a îmbunătăți și desăvîrși viața enoriașilor săi.

În acest context, vorbitorii au subliniat importanța pe care o are viața personală a preotului și a familiei sale, ca o lumină care se cuvine să lumineze întreaga obște. S-a accentuat totodată importanța activității pe plan social a preotului, ca cetățean loial, pătruns de un fierbinte patriotism, pe care-l va manifesta prin cuvînt și faptă, îndemnînd la muncă și efort stăruitor pentru binele și înflorirea patriei și lucrînd el însuși în folosul ridicării bunăstării colectivității sale și înfrumusețării localității unde își desfășoară activitatea. În acest sens s-au redat experiențe, fapte și date concrete, care atestă că preoțimea noastră își înțelege misiunea și menirea sa social-obștească și patriotică.

Domnii inspectori teritoriali au scos în evidență contribuția pe care trebuie s-o aducă fiecare preot în cadrul efortului comun de înnoire a societății noastre pe plan spiritual-moral și al întăririi coeziunii între toți fiii patriei în acțiunile menite să ridice la cote tot mai înalte progresul și prosperitatea patriei, ca și prestigiul ei pe plan internațional.

Delegații eparhiali au adus bune aprecieri asupra conținutului referatelor, ca și în ceea ce privește luările de cuvînt, menționînd că toate cele discutate, prin spiritul deschis și sincer, dovedesc că ir majoritatea lor, preoții înțeleg și se încadrează în spiritul misionar și social-moral cerut de actualitate.

Arhipăstorul și-a exprimat mulțumirea pentru modul în care s-au desfășurat lucrările conferințelor, pentru temeinicia cu care au fost pregătite referatele, ca și pentru dezbaterile ce au avut loc pe marginea acestora. „Preotul de azi — a spus P. S. Sa — trebuie să fie tot mai bine pregătit și tot mai osîrduitor, pentru a putea răspunde cerințelor mereu crescînde ale credincioșilor, ca și celor ale societății actuale. Nu trebuie să uite că este trimisul lui Iisus Hristos și în tot ceea ce face să-și amintească pe cine reprezintă. Este necesar să ne îmbogățim stilul activității noastre, cu îndeplinirea îndatoririlor care par grele, dacă le privim dinafară, dar impropriindu-ni-le, le vom face toate cu conștiința slujirii lui Dumnezeu și a semenilor".

În încheiere, Ierarhul a făcut un cald apel tuturor preoților să-și desfășoare activitatea pastorală și patriotică cu cinste și demnitate, să fie vrednici de misiunea la care au fost chemați, dobîndind astfel satisfacții sufletești deosebite.

Conferințele s-au încheiat printr-un cuvînt de mulțumire adresat de P. C. Protopopi Arhipăstorului, ca și tuturor celor care au contribuit la buna reușită a lucrărilor.

Conferințele administrative ale clerului din eparhia Oradiei s-au desfășurat în ultima decadă a lunii aprilie, între 27 și 30 ale lunii, avînd ca subiect: *„Răspunderea și rolul misionar al organelor parohiale în viața duhovnicească a enoriașilor"*, continuînd în chip firesc pe plan practic conferința precedentă din luna martie.

Chiriarhul a participat la lucrările conferințelor de la protopopiatele Satu Mare și Carei.

Delegați din partea Centrului eparhial au fost: P. C. Prot. Liviu Ungur, secretar eparhial, la protopopiatul Oradea, P. C. Prot. Nicolae Mara, inspector eparhial, la protopopiatele Marghita, Zalău și Șimleu și P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar administrativ, la proptopopiatele Satu Mare și Carei.

După cuvîntul de bineventare al P. C. Protopopi, P. S. Episcop Vasile și delegații eparhiali au rostit un cuvînt introductiv, în care au arătat însemnătatea deosebită pe care o are în cadrul fiecărei parohii conlucrarea armonioasă dintre preot și corporațiile parohiale, temei al bunelor rezultate, atît pe plan duhovnicesc, cît și administrativ-gospodăresc. În lumina îndrumărilor Sf. Sinod al B. O. R., preoții trebuie să se orienteze tot mai mult spre întărirea rolului misionar al Consiliului și Comitetului parohial în păstrarea și apărarea dreptei credințe, ca și în propășirea vieții religios-morale în cadrul parohiei.

Temeinic pregătite, referatele au fost prezentate de preoții: Vasile Stanciu la prot. Oradea, Marin Pop la prot. Beiuș, Gavril Lazăr la prot. Marghita, Gheorghe Onea la prot. Satu Mare, Lucian Blaga la prot. Carei, Pamfil Țăudan la prot. Zalău și Ioan Pop la prot. Șimleu. Au luat cuvîntul un număr de 51 de preoți: 7 la Oradea, 7 la Beiuș, 4 la Marghita, 8 la Satu Mare, 11 la Carei, 6 la Zalău și 8 la Șimleu.

Din cuvîntul acestora s-a desprins concluzia că majoritatea preoților au înțeles și au verificat prin experiență proprie că numai o colaborare deschisă cu

corporaţiile parohiale aduce după sine reuşitele pastorale. S-au arătat şi unele greutăţi ce se ivesc în calea acestei colaborări, ca şi cazuri cînd unii epitropi îşi depăşesc atribuţiile ce le revin. Chiriarhul, acolo unde a participat, ca şi delegaţii eparhiali, au venit cu lămuriri şi precizări privind soluţionarea lor, în lumina regulamentelor şi dispoziţiilor bisericeşti, ca şi a legislaţiei de stat care reglementează aceste atribuţii, precum şi modul de administrare a bunurilor bisericeşti şi de executare a diferitelor lucrări gospodăreşti.

De asemenea s-au dat îndrumări preoţilor să pregătească şi să angajeze în mai mare măsură membrii corporaţiilor parohiale în cadrul stăvilirii acţiunilor prozelitiste ale neoprotestanţilor, pentru închegarea în fiecare unitate a unui nucleu misionar, care să sprijine îndeaproape lucrarea pastoral-misionară a preotului.

În numele preoţimii, P. C. protopopi au exprimat, în final, mulţumiri Arhipăstorului pentru părinteasca dragoste şi grijă faţă de bunul mers al vieţii bisericeşti din fiecare parohie, ca şi delegaţilor eparhiali, arătînd că fiecare slujitor al sfintelor altare, îmbogăţit prin îndrumările şi orientările primite, ca şi prin utilul schimb de experienţă ce a avut loc pe planul practic al pastoraţiei în cadrul lucrărilor conferinţelor, se va strădui să-şi împlinească cît mai deplin datoriile misiunii sale de slujitor al lui Dumnezeu prin slujirea oamenilor.

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

Din viața patriei

ÎMPLINIREA A 25 DE ANI DE LA ÎNCHEIEREA COOPERATIVIZĂRII AGRICULTURII

Cooperativizarea agriculturii, a cărei încheiere o aniversăm anul acesta, a reprezentat o etapă fundamentală în procesul marilor transformări ce au avut loc în patria noastră după Eliberare.

În contextul înnoirilor permanente prin care au trecut și trec țara și poporul nostru, cooperativizarea agriculturii s-a impus ca o necesitate ce s-a confirmat ulterior din ce în ce mai mult și care a constituit cu adevărat o piatră de temelie pentru dezvoltarea României pe toate planurile vieții.

Fără o dezvoltare puternică a agriculturii, așa cum a avut loc în anii socialismului — ca ramură pe prim ordin a întregii economii naționale — nu se poate vorbi de progres în viața poporului.

Acest lucru a fost prevăzut și bine înțeles de conducerea și de poporul nostru în anii în care s-a lucrat și desăvîrșit această exemplară realizare în România, iar dezvoltarea și nivelul de trai la care au ajuns patria și poporul român în anii de glorie ai socialismului, dovedesc îndreptățirea acestei acțiuni și necesitatea ei.

Pentru lichidarea înapoierii și a inegalităților se impunea unirea tuturor țăranilor în lucrarea pămîntului, în felul în care s-a făcut, pentru ca beneficiind de puterea ce vine din unire, să-și asigure noi condiții de muncă și de viață, egale pentru toți, și fără de care orice progres nu ar fi fost posibil.

Prin cooperativizare țăranii au devenit proprietari și producători în același timp, avînd deplina răspundere nu pentru un bun personal ci pentru averea comună a întregului popor.

Odată cu dezvoltarea spectaculoasă a agriculturii în urma cooperativizării, s-a dat o deosebită atenție mijloacelor materiale corespunzătoare, bazei tehnico-științifice menite să faciliteze împlinirea planurilor legate de agricultura socialistă și să garanteze eficiența producției.

În paralel s-a dezvoltat puternic învățămîntul general și de specialitate, creîndu-se licee agricole și facultăți de profil, urmărindu-se buna formare a cadrelor pentru toate sectoarele agricole.

Azi, țărănimea cooperatistă are un ridicat nivel de cunoștințe tehnice, fiind la curent în permanență cu ultimele cercetări și realizări în agricultură și avînd posibilitatea aplicării noilor metode în munca de zi cu zi. Grăitor este faptul că în anul agricol în curs, în România s-a realizat cea mai mare producție de cereale din istoria țării, realizare spectaculoasă cu care poporul sărbătorește împlinirea unui sfert de veac de la încheierea cooperativizării agriculturii.

Succesele obținute pe întreg cuprinsul patriei în acest domeniu de activitate, împreună cu noile planuri de muncă pentru viitor au fost atent evocate și respectiv analizate în Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor, care a avut loc la București, în zilele de 15 și 16 iunie 1987, plenară convocată la inițiativa președintelui țării noastre Domnul Nicolae Ceaușescu.

În acest cadru festiv s-a evocat evenimentul pe care îl aniversează întregul popor angajat ferm și plenar în înfăptuirea obiectivelor strategice privind dezvoltarea intensivă a industriei, agriculturii și a celorlalte domenii de activitate, trecînd la o nouă calitate a muncii și vieții prin folosirea ultimelor cuceriri ale științei și tehnicii în noua revoluție agrară.

În cadrul plenarei, la Sala Palatului Republicii, a avut loc solemnitatea înmînării Medaliei Jubiliare „25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii în Republica Socialistă România“ Domnului Nicolae Ceaușescu, medalie instituită special pentru cinstirea acestui eveniment.

Cu acest prilej președintele țării a spus între altele: „Instituind Medalia Jubiliară „25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii în Republica Socialistă România", dorim să cinstim acest act revoluționar istoric. Este adevărat, acordăm această medalie unui număr de 40.000 de oameni care au lucrat în activitatea de cooperativizare sau pentru dezvoltarea agriculturii. Dar de fapt aș dori să consider această medalie ca înmînată tuturor, milioanelor de lucrători din agricultură. Pe ei dorim să-i cinstim, ei sînt aceia care au realizat cooperativizarea, care asigură ridicarea agriculturii noastre pe noi culmi, înfăptuirea noii revoluții agrare! Cinstim întreaga țărănime, pe toți lucrătorii din agricultură — și muncitori, și tehnicieni, și ingineri, din toate sectoarele de activitate“!.

Momentul sărbătoresc prin care trece țara este un prilej de aducere aminte de toți cei care, de-a lungul secolelor, și-au jertfit viața pentru libertate socială și națională, pentru progres. Președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat aceasta zicînd: „La a 25-a aniversare a încheierii cooperativizării în România, în numele conducerii de partid și de stat, al meu personal, doresc să aduc un fierbinte omagiu întregii noastre țărănimi, tuturor acelora care de-a lungul secolelor au fost principala forță în lupta împotriva asupritorilor, pentru eliberarea națională, pentru formarea statului național-unitar — România!“

Medalia instituită prin decret prezidențial, a fost conferită unui mare număr de țărani, cooperatori, mecanizatori, specialiști din unitățile agricole, activiști ai organizațiilor de masă și obștești, unor conducători de unități agricole și industriale, unor cadre din domeniul științei, învățămîntului și culturii.

Dar la propunerea președintelui țării, s-a hotărît ca această medalie să fie conferită și tuturor familiilor de țărani care în 1962 erau înscrise în cooperativele agricole de producție.

În Plenară s-a menționat că actul revoluționar din 1962 a constituit un punct hotărîtor pentru victoria socialismului pe pămîntul României, act care trebuie cinsstit prin promovarea cu curaj a noului în toate domeniile de activitate, prin angajarea pentru obținerea de rezultate din ce în ce mai bune, prin dezvoltarea spiritului revoluționar al țărănimii, muncitorilor și cooperatorilor, inginerilor și tehnicienilor, spirit care trebuie să devină o caracteristică a întregii activități în viața de zi cu zi, fără de care nu se poate înfăptui noua revoluție agrară.

La acest popas aniversar este potrivit să amintim că în județul Sibiu primele sate care au intrat în cooperativizare — sub formele de început — încă din anii 1949—1950, au fost: Șelimbăr, Turnișor, Șura Mică, Cristian, Miercurea Sibiului, Racovița, Amnaș, după care au urmat și celelalte.

Toți cetățenii care intrau în sistemul de cooperativizare își organizau activitatea sub conducerea unui comitet format din președinte, secretar și membri, în baza unui statut tip care prevedea comasarea terenului agricol într-o singură tarla, constituirea unui fond social, desființarea hotarelor, efectuarea principalelor munci în comun etc.

Sînt prea mulți pentru a-i enumera aici, toți cei ce s-au ostenit, depunînd eforturi susținute, cu timp și fără timp, pentru a lămuri, organiza și constitui primele unități cooperatiste, pentru a se ajunge astăzi la rezultatele spectaculoase, fără precedent în istoria patriei, în domeniul agriculturii.

Biserica Ortodoxă Română, ca cea care a fost întotdeauna alături de popor în toate etapele vieții sale istorice, și-a spus cuvîntul solidarității și unității sale și în momentul revoluției agrare încheiate în anul 1962.

Astfel, convinși de temeiul actului săvîrșit, îmbunătățirea condițiilor de trai ale poporului, progresul și prosperitatea sa în toate domeniile vieții, preoții Bisericii noastre au aderat la sistemul socializării agriculturii, înscriindu-se în formele locale de cooperativizare cu pămîntul, cu atelajele, uneltele și celelalte bunuri necesare lucrării în comun. Ei n-au contribuit la această mare operă numai prin

exemplul personal, dar în permanență, ca de altfel cu întreaga ierarhie a Bisericii, în predicile lor și în alte împrejurări au îndemnat pe credincioși să pășească cu încredere pe calea acestor epocale înfăptuiri.

Și astăzi, cînd trăim și ne bucurăm de roadele muncii depuse, atunci, și pînă acum, Biserica, prin ierarhi, preoți și credincioși, deplin integrată în viața patriei, aducîndu-și contribuția în felul ei specific la orice acțiune care are menirea de a ridica viața poporului pe noi culmi de progres și civilizație, de bunăstare materială și spirituală, se angajează cu fermitate ca și pe mai departe, cu aceeași consecvență și dăruire să participe activ la făurirea noii istorii a vrednicului nostru popor.

Din relaţiile ecumenice bisericeşti

PROBLEMELE ECUMENISMULUI ÎN 1987

Comitetul Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi sesiunea din 1987 a Comitetului Central al aceluiaşi Consiliu au avut pe ordinea de zi trei probleme principale: 1. *Declaraţiile publice ale Consiliului în legătură cu problemele arzătoare care preocupă lumea de azi*, 2. *Analiza modului cum s-au aplicat hotărîrile de la Adunarea Generală de la Vancouver* (1983), *acum cînd sîntem la jumătatea drumului către următoarea Adunare Generală care se va ţine în 1991 la Canberra, în Australia* şi 3. *Propuneri de teme şi de organizare a următoarei Adunări Generale*, în vederea unei bune pregătiri din timp.

I. Două au fost problemele propuse a face obiectul unor *Declaraţii publice* ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor: 1. *Asupra dezarmării nucleare* şi 2. *Asupra situaţiei din Africa de Sud*, unde regimul rasist al lui Botha practică apartheidul, adică discriminările pe motive rasiale împotriva negrilor, făcînd victime omeneşti şi amestecîndu-se violent şi în treburile statelor vecine.

În legătură cu prima problemă a luat cuvîntul în plenară şi mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, membru în Comitetul Central şi în Comitetul Executiv, care a cerut lărgirea temei *Declaraţiei*, spunînd printre altele:

„Sînt desigur de acord cu elaborarea unei *Declaraţii asupra dezarmării nucleare*, dar mi se pare că formulată şi tratată ca atare, *Declaraţia* ar fi incompletă şi n-ar reflecta situaţia reală şi exigenţele reale ale lumii de azi. Fără îndoială, nenorocirea majoră a vremurilor noastre este proliferarea armelor atomice şi cursa nebună a acumulărilor de astfel de arme distrugătoare, care pune în joc însăşi viaţa planetei. Dar de ce să uităm că în vremea noastră, sus ochii noştri, există mai mult de şaptezeci-optzeci de conflicte armate, *cu arme convenţionale?* De ce să lăsăm impresia că sîntem de acord cu fabricarea armelor convenţionale, în termeni de cursă a înarmărilor, exact ca şi cursa înarmărilor cu arme nucleare? Armele convenţionale sînt tot atît de ucigătoare, chiar dacă pe raze mai mici, şi cheltuielile pentru fabricarea lor sînt tot atît de mari, şi sumele cheltuite provin tot din produsul muncii oamenilor, muncă transformată în mijloc de ucidere.

„Nu toate ţările din lume fabrică arme atomice. De ce să ne ocupăm numai de ele? Un mare număr de ţări, dacă nu toate, fabrică însă arme convenţionale. Sînt oare acestea de admis sau de ignorat?

„Şi-apoi, ocupîndu-se numai de armele atomice şi de dezarmarea atomică, nu ignorăm oare eforturile ţărilor ne-atomice în vederea dezarmării? Iată, România, printr-un Referendun naţional, la 23 noiembrie 1986 şi-a propus o reducere de 5% a cheltuielilor şi efectivelor militare, la nevoie chiar unilateral, ca să dea un bun exemplu de trecere concretă, *prin fapte*, la dezarmare. Oare astfel de iniţiative sînt de trecut cu vederea cu uşurinţă? Eu cred că, dimpotrivă, trebuie să constituie exemple şi pentru alte state, şi bineînţeles şi pentru puterile nucleare. Astfel, *Declaraţia* noastră va fi demobilizatoare pentru statele nenucleare, dar cu iniţiative importante.

„Iată motive pentru care propun să ne ccupăm în *Declaraţia* noastră *nu numai* de dezarmarea nucleară, ci de *„Dezarmare şi de dezarmarea nucleară în special sau în primul rînd"*.

Înainte de a fi pusă în discuţia Comitetului Central, a luat cuvîntul dr. Emilio Castro, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor care a remarcat: „Mitropolitul Antonie are dreptate şi socotesc că propunerea sa e bine venită. Era evident că trebuie să ne ocupăm de dezarmare în general, realitatea proliferării armelor convenţionale fiind un fapt incontestabil, şi numai în cadrul acesteia să ne ocupăm în mod special de dezarmarea nucleară. Propun Comitetului Central să adoptăm propunerea şi cei care vor redacta *Declaraţia*, să aibă în vedere cele propuse."

S-a votat cu unanimitate.

În documentul pregătit de *Comisia pentru afaceri internaţionale*, revizuit la punctul 3, s-au adăugat următoarele:

„Războaiele şi conflictele armate care au folosit arme convenţionale au dus la uciderea mai multor vieţi omeneşti decît armele atomice. În plus, numărul crescînd de arme convenţionale foarte sofisticate, aproape că fac să dispară diferenţa dintre armele non-nucleare şi cele nucleare. De aceea a pune capăt cursei înarmării cu arme convenţionale este tot atît de vital."

Mai departe se arată cît de importante sînt şi tratativele pentru interzicerea fabricării şi testării armelor nucleare, Consiliul Ecumenic apelînd la guvernele în cauză să asculte de vocea raţiunii şi să treacă urgent la dezarmare prin tratative adecvate care să fie cu stricteţe respectate.

În faţa Comitetului Central au prezentat rapoarte ample de activitate şi de perspectivă preşedintele *dr. Hans Joachim Held* şi secretarul general *dr. Emilio Castro*. S-au referit, printre altele, la următoarele probleme:

— La relaţiile cu romano-catolicii care rămîn în continuare dificile, deoarece toate hotărîrile diferitelor organisme ale Vaticanului trebuiesc aprobate de Papă şi nu se ştie niciodată ce va fi aprobat şi ce nu, după ce un dialog pe o anumită temă a fost încheiat. Secretarul general a prezentat o propunere a lui Jacques Maury (Franţa) de a se crea în Consiliul Ecumenic un *Secretariat pentru relaţiile cu romano-catolicii*. Propunerea, după largi discuţii, a fost respinsă, lăsîndu-se pe mai departe sarcina acestor relaţii pe seama aşa-numitului *Grup de legătură*, format din reprezentanţi ai Consiliului Ecumenic şi ai Vaticanului, grup care mai poate fi încă eficient, fără să se creeze un Secretariat special care s-ar putea vedea în situaţia de a nu avea ce face, atîta vreme cît Biserica Romano-Catolică nu este şi nu intenţionează să devină membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Un astfel de Secretariat şi-ar putea justifica raţiunea de a fi numai după consultări şi cu Biserica Romano-Catolică şi după ce s-ar putea întrezări posibilităţi de cooperare reală şi sistematică, şi nu întîmplătoare şi sporadică.

— Dr. Hans Joachim Held a făcut elogiul foştilor membri ai Comitetului Central trecuţi la Domnul, printre care şi al fostului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Iustin Moisescu, a omagit cu acest prilej şi personalitatea noului Patriarh P. F. Teoctist Arapaşu, la a cărui întronizare a participat împreună cu Mitropolitul Paulos Mar Gregorios de New Delhi, India.

— Dr. Emilia Castro a anunţat că Biserica Lutherană din Finlanda a aprobat hirotonirea femeilor, dar că Biserica Anglicană din Anglia încă nu a luat o astfel de decizie, şi nici nu permite femeilor hirotonite în alte Biserici Anglicane, precum cea din Canada, să oficieze pe teritoriul Angliei.

Ortodocşii au protestat din nou împotriva deciziilor de a hirotoni femei, înainte de un acord în cadrul Consiliului Ecumenic. În sensul acesta a vorbit episcopul Ieremia din Polonia, în numele tuturor ortodocşilor.

— Dr. Emilio Castro a informat că a făcut o vizită Bisericilor din R. D. G. şi că a vorbit şi la televiziune. El a informat de asemenea că în luna martie 1987 va merge în China, unde a fost invitat, urmînd să restaureze relaţiile Consiliului cu Bisericile din acea ţară. Invitaţia i s-a făcut cu acordul guvernului.

— Atît dr. H. Joachim Held, cît şi dr. Emilio Castro au arătat în rapoartele lor, că e timpul ca în Comitetul Central şi în activitatea stafului de la Geneva, să se precizeze ce e cu mandatul dat de Adunarea Generală de la Vancouver, în legătură cu organizarea unui program care să se ocupe de *„O teologie vitală şi coerentă"* şi de organizarea unei Conferinţe mondiale cu tema: *„Dreptate, Pace şi Integritatea creaţiei"*.

În legătură cu aceasta, la discutarea rapoartelor au fost multe reacţii din sală. A vorbit şi Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului:

„Sîntem la jumătatea drumului între Adunarea Generală de la Vancouver care a dat mandatul, şi viitoarea Adunare generală de la Canberra, 1991. Întreb: Ce s-a făcut pentru a înţelege noi înşine, şi a înţelege şi alţii, ce este şi ce se doreşte printr-o *„Teologie vitală şi coerentă"*? Nimeni nu ştie să explice despre ce este vorba. Se doreşte ca acest Consiliu Ecumenic să aibă o teologie? Exclus, pentru că atunci ar deveni o Super-Biserică, ceea ce ar contrazice *Declaraţia de la Toronto*, în care se specifică limpede că nu este vorba de a face din Consiliu o Super-Biserică, fiecare Biserică membră păstrîndu-şi teologia ei şi identitatea ei. Ortodocşii nu vor accepta niciodată ca *Declaraţia de la Toronto* să fie schimbată. Şi atunci ce se vrea cu acest concept de *„Teologie vitală şi coerentă?"* Nimeni nu ştie, dar toţi folosesc sloganul absolut incoerent! Eu, şi noi ortodocşii în general, ştim ce este o *teologie vitală şi coerentă: este teologia ortodoxă!* (aplauze îndelungate). Dar ce se înţelege prin aceasta în Consiliu? Ar fi timpul să ni se spună. Să nu se mai lanseze slogane insuficient definite, care promovează doar confuzia şi incoherenţa. Nu fac cinste Consiliului. Dacă prin aceasta se înţelege mai multă coherenţă şi legătură internă între diferitele documente pregătite de staful Consiliului, ca să nu se mai contrazică între ele, — aşa merge, şi e necesară o astfel de coherenţă. Dar de ce să se numească teologie, cînd e vorba doar de mai multă ordine în documente? Numind-o „teologie", înseamnă că se are în vedere altceva, şi ortodocşii sînt foarte neliniştiţi în legătură cu aceasta. Cerem clarificări. Tot aşa cum cerem şi în legătură cu alte slogane lansate de mult, şi tot fără acoperire în ceea ce priveşte conţinutul, ca spre pildă: *conciliaritate, proces conciliar*, slogane esoterice, utilizate fără ca nimeni să poată spune ce sînt şi ce urmăresc. E ca şi cum s-ar încerca introducerea unor noi orientări în Consiliu, prin contrabandă, pe uşa din dos, urmînd ca cineva să fie pus în faţa faptului împlinit, dîndu-i-se impresia că a aprobat el însuşi acest fapt! Acest „cineva" ar urma să fie ortodocşii!

„E nevoie să ştim ce s-a avut în vedere la Vancouver cînd, dintr-o simplă afirmaţie într-un raport, căreia nimeni nu i-a dat atunci nici o importanţă, s-a ajuns la transformarea ei într-un mandat. Ortodocşii l-au notat fără să reacţioneze fiindcă n-au ştiut despre ce e vorba. Nu ştiu nici acum. Chiar preşedintele Held a recunoscut în raportul său că *„problema necesită explorări în continuare"* (p. 5), deşi *„s-a pornit bine"*. Unde e binele? Ni s-a promis un document în această privinţă pentru următorul Comitet Central din 1988, care va avea loc la Hanovra în R. F. G. E foarte bine, dar eu am o propunere: *Documentul promis să fie trimis înainte Bisericilor, spre a putea fi studiat în răgaz, nu doar atunci, în grabă, cu dreptul de a vorbi despre el 5—10 minute, dacă îţi vine rîndul!*

„Salutăm în schimb organizarea unei Conferinţe mondiale cu tema: *„Justiţie, Pace şi Integritatea creaţiei."* Vom participa creator la ea. Totuşi Preşedintele Held s-a referit în raportul său (p. 8) la o *„Dreptate şi Pace prin Diakonie"*, adică prin slujirea Bisericilor, ceea ce ne duce cu gîndul la milostenie, la instituţii filantropice, cum există într-adevăr în unele Biserici, dar nu în multe. Eu cred că nu este de-ajuns şi nu aceasta este soluţia. Ne întoarcem la secolul IV? La sfinţii Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur care nu aveau la îndemînă decît milostenia, ca mijloc de vindecare a rănilor lumii? Erau foarte bune şi singure pentru vremea aceea, dar noi trebuie să militâm pentru dreptate şi pace, prin mijloacele de azi, *printr-o nouă ordine economică internaţională.* Numai aşa se va putea obţine o pace trainică, adevărată, o lume mai bună bazată pe dreptate socială".

— Printre problemele ridicate de secretarul general Dr. Emilio Castro a fost şi aceea a atitudinii Consiliului Ecumenic faţă de boala SIDA care devine flagelul secolului. Problema a fost recomandată spre cercetare Unităţii I şi anume sub-unităţii *„Biserica şi Societatea"*, ca şi *„Comisiei medicale creştine"*.

— Secretarul general a promis că se va strădui să angajeze în staful de la Geneva cît mai mulţi ortodocşi, tineri şi femei, pentru îmbunătăţirea balanţei reprezentărilor. Tot aşa a promis şi Preşedintele Held că, pînă în 1992, se vor resimţi în această privinţă îmbunătăţiri substanţiale.

— Dr. Emilio Castro a făcut loc în raportul său unui capitol „ortodox", vorbind cu interes şi cu înţelegere despre rolul cultului în spiritualitate şi citînd un teolog ortodox (Florowski) care ar fi spus că la ortodocşi cultul merge înaintea doctrinei, de aceea Consiliul va pune un accent mai mare pe cult de acum încolo şi, mai ales, la viitoarea Adunare Generală de la Canberra.

În aceeaşi zi, în cultul de dimineaţă din capela Consiliului se introduce o balerină în costum specific, care a dansat după o melodie clasică, fără nici o justificare „cultică".

În legătură cu acestea am luat cuvîntul în plenară, la discuţia *Rapoartelor*, observînd următoarele:

„Apreciez înţelegerea sau dorinţa de înţelegere a spiritualităţii ortodoxe, evidentă în Raportul secretarului general Dr. Castro. D-sa a vorbit de rugăciune, cult, doctrină, şi a pus în chip deosebit accentul pe cult, arătînd că el trece în ortodoxie înaintea doctrinei. Citatul pe care ni l-a oferit, scos din context, poate să înşele. *Cultul e, în ortodoxie, bazat pe doctrină.* Merge înaintea doctrinei numai în sensul că o presupune acceptată, şi n-o explică de fiecare dată celor care sînt ortodocşi, pentru că aceştia acceptă doctrina ortodoxă. Cult fără doctrină e de neconceput. Vorbim aici de o *Teologie coerentă.* Eu cred că ar trebui să vorbim şi de un *cult coerent,* nu ca cel de azi-dimineaţă.

„Să-mi permiteţi o întrebare răutăcioasă. Nici nu cer răspuns la ea, pentru că îşi va face efectul prin însuşi faptul că va fi pusă! (aplauze) Mai întîi aş vrea să vă spun că ortodocşii nu sînt împotriva dansului. La Moscova, după unele întruniri, sîntem invitaţi seara la operă, şi mergem. Tot aşa la New-York. Am fost şi eu, şi la *Bolşoi Teatr* şi la *Metropolitan Opera,* şi mi-au plăcut. Admirăm dansurile sacre din tradiţiile africane sau latino-americane. Chiar şi ortodocşii din Etiopia au forme de dans ritual în unele slujbe. Nu sîntem înapoiaţi, cum ne-ar putea crede unii. Dar, cu toate acestea, *est modus in rebus.* Totul se justifică prin ceva: opera cînd e operă, dansul sacru cînd e dans sacru. Dar balerina de azi-dimineaţă, de la opera sau de la vreun teatru din Geneva, inclusă într-un cult european, în care astfel de tradiţii nu există, cum se explică? Cărei tradiţii religioase europene aparţine cultul de azi-dimineaţă şi balerina? (aplauze îndelungate).

„Cred că trebuie să fim mai serioşi!

Tot în legătură cu cultul trebuie să notăm că la sfîrşitul lucrărilor s-a improvizat un cult de *reînnoire a Botezului,* cu sfinţirea apei şi cu mergerea fiecăruia să se boteze. Ortodocşii au refuzat să participe, întrucît nu era vorba de o simplă sfinţire a apei, ci şi de un fel de *repetare a Botezului, cu mărturisire de credinţă şi cu lepădările luate din slujba Botezului ortodox.* E drept că, la obiecţiile ortodocşilor s-a precizat că nu e o repetare a tainei, ci doar o reînnoire a ei, dar textele erau împotriva explicaţiilor. Problema va fi prezentată Sfîntului nostru Sinod, pentru a se decide pînă unde poate merge participarea noastră, ca ortodocşi, alături de protestanţi, la diferitele servicii religioase organizate de aceştia? La un moment dat S. Sa Patriarhul Ignatie al Antiohiei, prezent la lucrări, a fost invitat la un „cult" în catedrala Sf. Petru din Geneva, fără să i se spună dinainte ce are de făcut. Acolo i s-au dat anumite texte de recitat, într-o slujbă prezidată de o femeie-pastor. A fost scandalizat şi a spus că şi el va pune în Sinodul său problema participării ortodoxe la cultul ecumenic, care pare a pierde adesea pasul bunei-cuviinţe.

*

Unitatea I prezidată de subsemnatul a coordonat activitatea celor patru Subunităţi care s-au ocupat de următoarele probleme:

I. *Dialogul cu oamenii de alte credinţe* a tratat temele:

a) *Credinţa vecinului şi credinţa mea,* înţelegîndu-se prin vecini oamenii de alte credinţe, în special musulmanii, budiştii şi evreii.

b) *Despre noile mişcări religioase,* în special din U. S. A., Europa, Asia (Japonia), propunîndu-se organizarea unei Consultaţii pe această temă.

c) *Despre dialog şi misiune,* insistîndu-se pe necesitatea elaborării unei teologii a misiunii, care s-o deosebească de prozelitism.

Cînd subsemnatul am prezentat Raportul în Plenara Comitetului Central, baptistul Russel din Anglia a încercat să apere prozelitismul, pe motiv că interzicerea lui e un atentat la libertăţile individuale, şi că fiecare e liber să-şi aleagă confesiunea pe care o vrea. I-am răspuns că prozelitismul e un furt de la alte confesiuni creştine, şi că acesta este un atentat împotriva conştiinţelor, pe care încearcă să le rupă de confesiunea lor prin false promisiuni şi prin interpretări greşite ale Scripturii. *Prozelitismul nu e misiune. Misiunea e atunci cînd aduci la creştinism pe unul de altă religie sau pe unul care nu crede.* „D-l Russel ştie că apără cauze dinainte pierdute şi nu e prima oară cînd ne confruntăm pe această

temă. Mă mir că D-Sa insistă iară şi iară. De altfel aş vrea să-i aduc aminte că există un *Document* asupra prozelitismului aprobat de mult de Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi că nu e cazul să se reia discuţia."

Poziţia subsemnatului a fost aprobată de Comitetul Central şi textul Raportului a rămas neschimbat.

Sub-unitatea a recomandat şi trecerea la raporturi mai apropiate cu *fundamentaliştii* care se înmulţesc din ce în ce mai mult şi unii se îndepărtează de Mişcarea ecumenică. Fundamentaliştii sînt creştini de diferite confesiuni care interpretează Biblia *ad-litteram*, şi refuză să se implice în problemele lumii de azi, şi în ecumenism, reducînd totul la mîntuirea sufletului şi la mijloacele pentru cîştigarea ei. S-au hotărît contacte cu aceştia în măsura în care se va putea, şi în măsura în care vor putea fi identificaţi. Subsemnatul am opinat pentru de-dramatizarea situaţiei şi pentru a nu li se da mai multă importanţă decît au, pentru că sînt fanatici şi e mai bine să nu prea fie luaţi în seamă, căci nu se vor lăsa convinşi, ci vor încerca să submineze din interior mişcarea ecumenică. Dacă e posibil un dialog constructiv, în care să avem speranţa că îi putem aduce la sentimente ecumenice mai bune, atunci să-l încercăm.

Teza aceasta a fost aprobată recomandîndu-se o grijă deosebită faţă de un asemenea dialog.

II. *Comisia „Credinţă şi Constituţie"* a discutat şi a cuprins în Raportul său următoarele probleme:

a) *Situaţia răspunurilor la Documentul de la Lima:* „Botez, Euharistie, Preoţie" (B. E. M. = Baptism, Eucharisty, Ministry). S-a arătat că s-au primit cca 150 de răspunsuri care se publică şi care vor fi cuprinse în cinci volume.

Subsemnatul am criticat activitatea Comisiei, deoarece n-a făcut decît o muncă de inventar, fără să încerce o *evaluare* a răspunsurilor, şi creind confuzii atunci cînd raportează că *au fost primite* 150 de răspunsuri, ca şi cînd ele ar însemna *acorduri* — în limba engleză cuvîntul *a primi* însemnînd şi *a accepta*, ceea ce i-a făcut pe mulţi ortodocşi să protesteze, întrucît răspunsurile Bisericilor lor nu erau acorduri, ci erau critice (ex. prof. Konidaris din Grecia). Cerusem încă la lucrările Comitetului Executiv din Kinshasa (1986), ca la actualul Comitet Central să se încerce o minimă şi parţială evaluare, şi acest lucru nu s-a făcut. S-au luat din nou angajamente că la viitorul Comitet Central (Hanovra 1988) se va prezenta şi o *evaluare* a răspunsurilor. Am arătat că astfel riscăm ca B. E. M. să rămînă un copil nedezvoltat, un infirm şi o muncă inutilă.

b) Comisia „Credinţă şi Constituţie" s-a angajat că va elabora un Document intitulat: *„Spre o expresie comună a credinţei apostolice astăzi."*

Cum şi acest Document a fost promis mai de mult, am observat că e de sperat că de la data aceasta Comisiunea se va ţine de cuvînt, cu atît mai mult cu cît o astfel de lucrare ar putea deveni un document de mare importanţă pentru mişcarea ecumenică.

c) O altă lucrare promisă de Comisia „Credinţă şi Constituţie" a fost aceea intitulată: *„Unitatea Bisericii şi reînnoirea comunităţii umane."* O altă promisiune mai veche!

d) S-a promis de asemenea întocmirea unei lucrări cu titlul: *„Unitatea pe care o urmărim."* Fiind şi aceasta o mai veche promisiune, prezentînd-o Comitetului Central am remarcat: „Să sperăm că lucrarea se va face şi că, în sfîrşit, după 40 de ani de ecumenism (1948—1988) vom afla ce fel de unitate urmărim în Consiliul Ecumenic!"

Sub-unitatea „Credinţă şi Constituţie" a promis că va prezenta un text prin care să definească şi conceptul de „teologie vitală şi coerentă". A încercat, dar plenara Unităţii, la propunerea subsemnatului, l-a respins, nefiind nici vital, nici coerent. Aşa a şi fost prezentat şi în plenara Comitetului Central, sarcina rămînînd să fie îndeplinită pînă la următorul Comitet Central.

Sub-Unitatea „Credinţă şi Constituţie" urma să organizeze pînă la Adunarea Generală de la Canberra (1991) o *Conferinţă mondială* în care să-şi analizeze şi precizeze unele poziţii. Din cele de mai sus se poate lesne observa că nu are elemente pentru a putea organiza o asemenea Conferinţă, aşa că nu o va organiza. A amînat-o pentru după următoarea Adunare Generală. În schimb, în 1989, se va organiza o întîlnire creştină a *Comisiei*, pentru a-şi pregăti lucrările pentru Adunarea Generală.

III. *Comisia pentru „Misiune şi Evanghelizare"*, cea de a treia Sub-unitate a Unităţii I va organiza în 1989 o Conferinţă Mondială, la care se va trata tema *„Fie voia Ta"*. Conferinţa se va ţine în Sierra Leone, sau Texas, S. U. A. şi va trata probleme misionare, metode, educaţie pentru misiune, despre Evanghelie şi cultură, despre relaţiile cu romano-catolicii în munca misionară, despre misionarism şi prozelitism. Pentru a se cunoaşte poziţia ortodoxă, se va organiza un Simpozion: „Ortodocşii şi misiunea", la Salonic, în Grecia. Se va cere şi concursul Sub-unităţii „Credinţă şi Constituţie".

În locul prof. I. Bria care a fost pînă la 1 ianuarie 1987 secretarul Comisiei „Misiune şi Evanghelizare", a fost numit un grec, George Lemopoulos. Prof. I. Bria a fost numit pînă în 1991 director al Sub-unităţii *„Reînnoire şi viaţă creştină comunitară"* din Unitatea a III-a.

IV. Sub-unitatea „Biserică şi Societate" s-a ocupat de trei probleme:

a) O Declaraţie privind probleme ecologice.

b) O recomandare ca să se reia dezbaterea nucleară care a început prin Conferinţa „Credinţă, ştiinţă şi viitor", ţinută în 1979 în S. U. A. la „Massachusetts Institute of Technology" (M. I. T.). Cu reluarea problemei a fost însărcinată Subunitatea „Biserica şi Societatea".

c) Sub-unitatea s-a ocupat de asemenea de boala SIDA, recomandînd Consiliului Ecumenic să facă din aceasta una din preocupările sale principale, manifestînd în special grijă pastorală faţă de cei îmbolnăviţi.

În legătură cu aceasta, Consiliul Ecumenic a organizat pînă acum o Consultaţie, la 26 iunie 1986, la care a participat şi secretarul general Dr. Castro şi mulţi specialişti, medici şi teologi. Întregul material a fost pus la dispoziţia Comitetului Central.

Subsemnatul am arătat că desigur nu sînt împotriva „grijii pastorale" faţă de bolnavi, cu atît mai mult cu cît boala se transmite şi copiilor, se transmite prin acele seringilor cu care se fac injecţii, sau prin transfuzii de sînge îmbolnăvit. Dar din unele documente publicate de Consiliul Ecumenic (revista *One World*, ultimul număr, *Declaraţia* Consultaţiei de care s-a vorbit mai sus ş. a.) se lasă impresia că Consiliul nu are în vedere deloc aspectul moral al problemei, condamnînd „rigiditatea morală" în privinţa unor practici sexuale anormale, ca şi cînd nu le-ar socoti păcate, ci practici naturale şi permise. „Avertizez conducerea Consiliului Ecumenic — am spus — că nu se află pe calea cea bună şi această atitudine îi va aduce grave prejudicii. Noi trebuie să ne pronunţăm împotriva devierilor sexuale care, tocmai ele, au provocat şi răspîndit această boală fără leac, ucigătoare. Este inadmisibil ca într-o revistă oficială a Consiliului Ecumenic să se spună că asemenea practici nu sînt condamnate de Biblie şi de creştinism, şi că trebuiesc „înţelese" şi tratate cu grijă şi afecţiune." Dr. Castro nu cunoaşte acel număr de revistă. Departamenul Comunicaţii funcţionează autonom şi nu-i supune materialele. A promis că se va ocupa şi va lua măsuri.

Iată de pildă ce scrie Miriam Reidy în rev. *„One World"*, nr. 121, decembrie 1986, în art. *„SIDA şi Bisericile"*, p. 9—11:

„Mulţi din cei care în Nord sînt bolnavi de SIDA sînt homosexuali, bisexuali şi din cei care se injectează intravenos cu droguri. Dincolo de faptul că adesea li se ameninţă dreptul la grija pentru sănătatea lor, li se refuză şi alte drepturi, precum la angajări, la atribuiri de locuinţe, la *„respect şi consideraţie din partea celorlalţi"* (p. 9).

Autoarea amestecă lucrurile înadins, adică grija pentru boală, cu respectul şi consideraţia de care ar trebui să se bucure! Mai departe înscrie aceste atitudini printre *„discriminările din societatea noastră"* şi le respinge, tot aşa cum respinge şi „părerile unora" că această boală ar fi „o formă a mîniei şi pedepsei lui Dumnezeu", deşi se ştie că în Biblie Dumnezeu a condamnat la ardere Sodoma şi Gomora tocmai pentru asemenea practici. De asemenea, autoarea condamnă faptul că unele Biserici au fost „ezitante" în a lua apărarea bolnavilor de SIDA. Ea recunoaşte aspectul moral, trebuinţa unei educaţii spre normalitate, dar sprijinindu-se pe textul elaborat de Consultaţia organizată de Consiliul Ecumenic în iunie 1986, cere *„toleranţă morală"* şi *„nu judecată moralizatoare"*. Ba mai mult, sprijinindu-se pe Kevin Gordon de la City University of New-York, este de acord cu acesta cînd cere ca fiecare să fie lăsat „la *propria sa decizie, autentică şi liberă"*, adică la o „autonomie" din care a dispărut de fapt orice aspect şi implicaţie

morală. Menționează pozitiv punctele de vedere ale unei organizații din Anglia „Gay Christian Movement" (Gay = homosexuali) și faptul că Dioceza Episcopaliană din California U. S. A. admite în sînul ei o „comunitate de homosexuali și lesbiene" și se ocupă și de boala SIDA cu „grijă pastorală". Citează pe un anume Tom Tull care spune: „Homosexualii și lesbienele au devenit o voce profetică care vorbește din situația lor de neglijați și respinși, oferind un exemplu de comunitate vindecătoare. Bisericile sînt provocate să-i primească pe unii ca aceștia acasă."

Ba mai mult, autorul citează pe episcopul Bisericii Episcopaliene din California, pe conducătorii catedralei „Grace" din San Francisco și un Comitet interdenominațional din același oraș, care se ocupă de SIDA, că au început o mișcare pastorală liturgică printre homosexuali și lesbiene și că li s-a trimis chiar o scrisoare pastorală, *reasigurîndu-i că nu sînt îndepărtați de la împărtășanie.*

Că atitudinea față de aceștia este foarte largă peste ocean, se vede și de acolo că *United Church of Canada, Biserica Luterană din America* și *Consiliul Național al Bisericilor din S. U. A.* au emis declarații în care vorbesc de fenomen și de boală cu indulgență. „Declarînd că Dumnezeu nu trimite boli ca pedeapsă, Consiliul Național al Bisericilor (S. U. A.) cere Bisericilor să-și revizuiască atitudinea personală și să slujească drept model pentru tratarea dreaptă a persoanelor bolnave de SIDA; să identifice resurse locale de ajutorarea lor și să deschidă ușile persoanelor bolnave de SIDA printr-o atitudine care să nu constituie o condamnare a lor, și să dea informații la timp despre boală și să preseze pentru a se legifera asupra situației" — scrie aceeași autoare în continuare. „Trebuie să învățăm — mai scrie ea — să trăim împreună cu ei, în înțelegerea noastră creștină a morții în lumina morții și învierii lui Hristos".

Din cele de mai sus se vede clar ambiguitatea și lipsa oricărei perspective morale în preocuparea de acești bolnavi, ocupîndu-se de boală, — ceea ce e motivat — dar ignorînd că ea vine dintr-o dezordine morală și dintr-o denaturare a funcțiilor esențiale ale ființei omenești. Accentul ar trebui să cadă pe aceasta în primul rînd. Cu cît se îndepărtează accentul de pe aceasta și se îndreptățește cauza, boala nu se va stopa, ci se va răspîndi și mai mult, adică se vor obține rezultate inverse decît cele scontate prin așa-zisa „grijă pastorală" față de bolnavi.

Problema și modul cum începe s-o abordeze Consiliul Ecumenic al Bisericilor prin organele lui de presă, ar trebui să fie și în atenția Bisericilor ortodoxe, spre a se elabora un material pentru orientarea celor care, în misiunile peste hotare, în mod sigur vor veni în contact cu problema în anii care vin.

*

În vederea pregătirii Adunării Generale de la Canberra (1991), Unității I, pe care am prezidat-o, i s-a dat și sarcina de a reflecta asupra unor posibile teme, care să constituie nucleul discuțiilor și al referatelor ce se vor prezenta acolo. Am ținut să conving plenara că din conținutul temei nu trebuie să lipsească *pacea*, aceasta fiind astăzi, și va fi desigur și atunci, marea preocupare a omenirii. S-au propus, în lumina celor de mai sus, două teme, care au și fost prezentate și luate în evidență de către Comitetul Central, care va decide definitiv în anul viitor la sesiunea de la Hanovra. Aceste teme au fost:

1. Unitate în credință — pace în dreptate.
2. Să păstrăm unitatea duhului, în legătura păcii.

*

În legătură cu *Declarația asupra Africii de Sud* pot fi menționate următoarele:

— S-a condamnat politica de apartheid, opresiune și discriminare rasială, practicată de guvernul Botha care are pe conștiință numai pînă în iunie 1985, dispariția a 40.000—50.000 de persoane.

— S-a condamnat politica de malnutriție, de împiedicare la educație și la atribuirea de locuințe populației negre, cca 8000 de copii au fost arestați pînă în iunie 1986. Cca 40% dintre toți deținuții sînt copii între 11—18 ani, fiind bătuți, umiliți și torturați.

— S-a condamnat cenzura absolută la care sînt supuse mijloacele de mass-media.

— S-a condamnat ocuparea Namibiei și instalarea acolo a unui guvern marionetă, în ciuda Rezoluției nr. 435 a Națiunilor Unite care prevede rezolvarea pașnică și democratică a situației politice din zonă.

S-a arătat că statele vecine, Angola și Mozambicul, sînt și ele victime ale politicii de apartheid din Africa de Sud, fiind supuse la presiuni, amenințări și chiar agresiuni, în vederea destabilizării lor. Numai în 1984, în Mozambic, au murit de foame 100.000 de oameni din cauza agresiunilor Africii de Sud. În 1985, 158.000 de copii au murit în Mozambic și 141.000 în Angola. Aceste state au pierdut din cauza Africii de Sud 10 milioane de dolari, distrugîndu-li-se economia.

— S-a recomandat o campanie internațională împotriva Africii de Sud, prin aplicarea de sancțiuni în special prin retragerea investițiilor străine și prin încetarea oricăror tranzacții bancare.

Consiliul Ecumenic a recomandat tuturor Bisericilor și statelor să nu mai facă nici un fel de schimburi comerciale sau de orice altă natură cu Africa de Sud.

*

Unitatea denumită „Secretariatul General" care funcționează în cadrul Comitetului Central pe lîngă cele trei unități, se ocupă mai ales de problema administrației, de personal și organizare.

Astfel, această Unitate a recomandat și Comitetul Central a aprobat următoarele:

— Adunarea Generală (a VI-a) de la Canberra — Australia — să se țină între 7—20 februarie.

— Numărul delegațiilor Bisericilor să nu depășească 1000. La aceștia se vor adăuga alte categorii de participanți: invitați, consultanți etc.

— În vederea pregătirii Adunării Generale, Comitetul Central se va întruni în mod special în martie 1990 în Geneva, care va primi raportul Comitetului pregătitor al Adunării. Acest comitet a fost deja numit, constînd din 25 de persoane.

— S-a hotărît ca la Canberra să participe mai mulți tineri și mai multe femei decît la Vancouver. Tinerii să nu depășească 23 de ani acum, ca să fie sub 30 în timpul Adunării.

— Să se dea o atenție specială participării ortodocșilor.

În Unitatea „Secretariatul General" s-au prezentat și rapoartele echipelor care au făcut vizite ecumenice. Printre altele s-a făcut un bun raport și despre vizita în iulie 1986 a unei echipe ecumenice în România.

*

S-a hotărît ca următoarele ședințe ale Comitetului Central să fie:

1. În iulie 1988, la Hanovra, R. F. G.

2. În iulie 1989, la Moscova, U. R. S. S.

Nu s-a hotărît definitiv dacă între 1989 și 1991 (Adunarea Generală) va mai avea loc vreo ședință a Comitetului Central.

În legătură cu Comitetul Executiv, s-a hotărît ca el să nu mai fie reales în întregime la fiecare ședință a Comitetului Central, ci la fiecare ședință să se retragă trei și să fie aleși trei noi, spre a se asigura rotația și reprezentarea cît mai multor Biserici, și spre a se asigura în același timp și continuitatea prin cei care rămîn și au deja o experiență acumulată.

Printre hotărîrile mai deosebite luate de Comitetul Central au fost și acestea:

— Organizarea unei *Consultații mondiale asupra folosirii în comun a resurselor*, Consultație ce urmează a fi pregătită de Comisia pentru într-ajutorare bisericească (CICARWS) și care urmează să se țină în toamna acestui an la *El Escorial*, la 16 km de Madrid, în Spania, într-un centru catolic.

(Cînd se discuta această problemă, în plenara C. C. Președintele Held a făcut o reflecție: *Va fi interesant ca o întrunire protestantă să se țină într-un centru catolic! Va fi un prilej de cooperare!* Am cerut imediat cuvîntul: — „Regret că trebuie să contrazic pe Președinte, dar aș vrea să-i aduc aminte că

Consiliul Ecumenic al Bisericilor — şi respectiv Consultaţia ce o va organiza — nu e o organizaţie protestantă! Dar, ce, noi avem un proverb: „L-a luat gura pe dinainte", şi altui: „Gura păcătosului adevăr grăieşte!" Aşa consideră mulţi dintre Dvs. uitînd că totuşi, din Consiliu facem parte şi noi, ortodocşii! (aplauze) Held s-a scuzat pe loc!).

— Organizarea în 1990 a unei *Conferinţe Mondiale* cu tema: *„Dreptate, Pace şi Integritatea creaţiei"*.

Despre aceasta documentele pregătitoare au scris că ea urmează să decidă însăşi natura Adunării Generale din 1991 de la Canberra.

Acest lucru a\ fost imediat contestat de unii reprezentanţi. De ce să ne axăm numai pe orizontal? De ce uităm *unitatea* ca problemă a Bisericilor şi a Consiliului? S-a arătat apoi de către secretarul general că tema nu urmează să fie exclusivă, şi că această conferinţă se va coordona cu lucrările Comisiei „Credinţă şi Constituţie", care se va întruni tot în 1990.

Asupra necesităţii unei bune balanţe a vorbit şi subsemnatul, arătînd totuşi că nu trebuie să sărim în extrema cealaltă şi să ne ocupăm numai de problemele de doctrină cu care ne va alimenta — să sperăm — Comisia „Credinţă şi Constituţie". Pacea lumii rămîne o problemă prioritară. Preocuparea de unitate a Bisericilor rămîne o problemă permanentă. Aşa s-a şi încheiat discuţia.

Mai departe s-a cerut ca această Conferinţă să fie organizată, dacă va fi posibil, în cooperare cu Biserica romano-catolică, pentru a fi o expresie a dorinţei de pace a întregii creştinătăţi. S-a hotărît să se facă în acest sens o invitaţie Vaticanului şi numai dacă nu va răspunde sau dacă va întîrzia prea mult, sarcina să rămînă exclusiv pe seama Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi în special pe seama Unităţii a II-a.

La propunerea Unităţii a II-a, Comitetul Central a hotărît să rămînă în continuare pe agenda Consiliului *„Programul pentru combaterea rasismului"* şi ajutorarea organizaţiilor specializate din fondurile CICARWS şi din fonduri speciale. De asemenea să rămînă în continuare pe agendă problema datoriilor externe a unor state şi criza economică pe care o antrenează, militîndu-se pentru soluţionarea crizei în spiritul echităţii şi al menţinerii unui echilibru, care să favorizeze statele datoare, mergîndu-se pînă la anularea datoriilor.

Consiliul Ecumenic va continua să se ocupe de problema *„Dezastrului internaţional în problema hranei"*, care face ca multe popoare să sufere de subnutriţie, foame şi chiar moarte, din lipsă de hrană, în timp ce sume colosale se cheltuiesc pe înarmare.

Comisia Creştină Medicală, din cadrul Unităţii a II-a îşi va asocia cercetările şi preocupările cu ale Subunităţii „Biserica şi Societatea" din Unitatea I, în vederea găsirii căilor celor mai adecvate de a se ocupa de boala SIDA. La intervenţia mea reînnoită că nu trebuie ignorat aspectul moral, ca să nu ajungem să ne compromitem, reprezentantul *Comisiei Medicale* a recunoscut că această latură trebuie neapărat avută în vedere chiar dacă din punct de vedere medical interesează doar boala şi vindecarea ei, ca şi ajutorarea bolnavilor. „Sîntem însă o Comisie *Creştină* Medicală", am replicat. — „Evident!"

*

Unitatea a II-a a raportat asupra activităţii:

I. Sub-unităţii: „Reînnoire şi viaţă comunitară".

Această Sub-unitate se va ocupa de cultul care urmează să fie organizat în cursul celei de a VI-a Adunări Generale de la Canberra (1991).

În legătură cu aceasta, aş vrea să menţionez că, precum se ştie, există o aşa-numită *„Liturghie de la Lima"*. Ea a fost celebrată la Vancouver de către Arhiepiscopul de Canterbury. Ortodocşii nu s-au împărtăşit, dar au participat la ea cu lecturi biblice, cîntări, neîmbrăcaţi în veşminte. Acelaşi lucru se petrece şi cînd această liturghie se săvîrşeşte la Consiliul Ecumenic.

Se pune întrebarea: „E îngăduită această participare oarecum activă, deşi fără împărtăşanie? Protestanţii o consideră con-celebrare, pentru că ei nu au aceeaşi teologie a cultului, precum o au ortodocşii".

Ortodocşii ar trebui să elaboreze norme precise după care să se conducă reprezentanţii noştri cînd participă la această liturghie.

Sub-unitatea „Reînnoire şi viaţă comunitară" va organiza seminarii şi simpozioane pe tema spiritualităţii, a reînnoirii vieţii creştine, directivele urmînd să pornească acum de la noul director, pr. prof. I. Bria, care desigur va da un nou impuls Sub-unităţii, aducînd-o cît mai aproape de înţelesurile ortodoxe ale spiritualităţii şi reînnoirii, el fiind un teolog de mare valoare şi recunoscut ca atare în Consiliu.

II. Sub-unitatea *„Programul asupra educaţiei teologice"* se va ocupa în continuare de aşa-numita *„Theology by the People"*, teologie făcută de credincioşii de rînd.

Ar fi de recomandat ca Sfîntul Sinod să încredinţeze unui teolog sarcina de a se informa bine şi a încerca un *studiu critic* asupra „Theology by the People", pentru a fi îndrumător celor implicaţi în ecumenismul local, ca şi în cel extern.

Aceeaşi Sub-unitate se ocupă de înfiinţarea unui *Institut de studii pentru femei,* mai ales în Africa, pentru a angaja cît mai multe femei să studieze teologia. S-a remarcat de multe ori că numărul femeilor cu studii teologice din Consiliul Ecumenic şi din organismele lui este foarte mic. Se cere mereu mărirea numărului de femei, dar lipseşte calitatea.

În vederea realizării acestui Institut, s-a propus înfiinţarea unui *Fond special pentru pregătirea teologică pentru Africa.* Apoi discuţia s-a extins asupra aceloraşi nevoi şi în zona Pacificului.

III. Sub-unitatea *Asupra educaţiei* a raportat despre activitatea legată de Studiile Biblice. Din 1975 există un *Secretariat pentru Studiile Biblice* şi un *Grup Consultativ Biblic.* Aceştia se ocupă de educarea tinerilor în special asupra Bibliei şi înţelegerii ei. Sectorul este în întregime protestant, fiind condus pînă acum de dr. Hans Ruedy Weber. Acesta a produs multe studii şi broşuri, dar adevărul este că asupra ortodocşilor n-au avut nici un impact. Ortodocşii din Comitetul Central nu dau nici o atenţie acestui sector şi nu participă la discuţii, socotind că e o tradiţie şi o practică protestantă.

IV. Sub-unitatea *„Femeile în Biserică şi Societate"* a propus organizarea unei decade a *Solidarizării Bisericilor cu Femeile* între 1988—1998, pentru a se da femeilor „o mai mare vizibilitate în Biserici." Ortodocşii s-au abţinut de la discuţii, observînd doar că nu sînt satisfăcuţi de faptul că protestanţii continuă să hirotonească femei înainte de a avea în această privinţă un consens ecumenic.

Unitatea a III-a a recomandat Sub-unităţii „să aibă în vedere sensibilitatea ortodocşilor", atunci cînd elaborează materiale pe teme feminine.

S-a cerut ca la Conferinţa *„Dreptate, pace şi integritatea creaţiei"*, 50% dintre participanţi să fie femei, şi mai ales tineret.

V. Sub-unitatea *„Tineretul"* s-a ocupat de Institutul de la Bossey, care a fost lăudat, printre care şi profesorul Dan Ilie Ciobotea şi, ca şi femeile a cerut creşterea numărului de reprezentanţi ai tineretului în staful Consiliului de la Geneva, ca şi în Comitete şi Comisii.

În general ortodocşii nu se angajează în astfel de discuţii. Atunci cînd se angajează, cer ca tineretul să fie educat, nu să-şi aroge calitatea de a educa el. Să vină în Consiliu pentru a învăţa, nu pentru a da lecţii, cum au tendinţa unii dintre ei, angajaţi fără temeiuri şi cerşetori permanenţi de drepturi fără să muncească. Trebuie încurajaţi numai tinerii serioşi, studioşi, nu orice fel de tineri.

Directorul Sub-unităţii pentru tineret este acum un preot finlandez ortodox, aşa că se speră că sub-unitatea va căpăta o orientare mai... ortodoxă!

*

Ca întotdeauna, în timpul lucrărilor Comitetului Central s-a dat şi de data aceasta posibilitatea ca timp de o oră şi jumătate ortodocşii să se întîlnească între ei şi să-şi discute problemele lor. Au prezidat P. F. Patriarh Ignatie al Antiohiei, din partea ortodocşilor răsăriteni, şi mitropolitul Paulos Mar Gregorios, din partea ortodocşilor vechi orientali. Întrunirea a fost comună.

S-au ridicat următoarele probleme, fără să fie timp să fie adîncite, la discuţii participînd şi subsemnatul.

1. Participarea ortodocşilor la cultul protestant şi problema concelebrării. S-a cerut ca Sinoadele Bisericilor Ortodoxe să se pronunţe limpede.

2. S-a arătat că numărul Bisericilor protestante membre este în creştere mereu, pe cînd al ortodocşilor rămîne constant. În caz de vot ortodocşii pierd întotdeauna, fiind minoritari. S-a cerut să se studieze o modalitate nouă de adoptare a deciziilor altfel decît prin vot individual.

3. S-a observat tendinţa conducerii Consiliului de a trece peste *Declaraţia de la Toronto*, potrivit căreia toate Bisericile membre îşi păstrează individualitatea şi autonomia şi Consiliul nu este şi nu tinde să devină o Super-Biserică. Acum se vorbeşte tot mai mult de „o teologie" a Consiliului. S-a cerut ca ortodocşii să rămînă fermi pe poziţiile *Declaraţiei de la Toronto.*

4. S-a recomandat ca tema viitoarei Adunări Generale să fie din domeniul Hristologiei sau al Pnevmatologiei, dar să fie legată şi de pace şi dezarmare.

5. S-a cerut mai multă fermitate în problema hirotoniei femeilor şi elaborarea unui *Document ortodox* normativ cu privire la aceasta.

6. S-a încercat punerea în discuţie a Documentelor elaborate de a treia Conferinţă preconciliară mai ales de către patriarhul Ignatie, care n-a fost la lucrări.

Subsemnatul am respins ideea, deoarece nimeni dintre noi n-avea mandat să pună în discuţie nişte documente ale unui for panortodox. Noi aveam doar mandatul de a lucra în Comitetul Central, potrivit ordinei de zi a lui. Documentele Conferinţei preconciliare pot fi discutate de Sinoadele Bisericilor autocefale şi de o nouă preconciliară, sau la viitorul Sfînt şi Mare Sinod, pentru care ele sînt documente de lucru deocamdată.

Teza mea a fost aprobată.

Pentru a se elabora o strategie ortodoxă comună, în problemele de mai sus (exclusiv punctul 6) şi pentru viitoarea Adunare Generală, s-a propus o întîlnire a membrilor ortodocşi din Comitetul Central, aşa cum a mai fost o astfel de întîlnire la Sofia.

Mitropolitul Pangratie de Starazagora s-a oferit imediat ca Biserica Bulgară să găzduiască din nou o astfel de întîlnire, suportînd toate cheltuielile. Propunerea a fost acceptată, urmînd a se decide ulterior asupra timpului şi asupra autorităţii care va face convocarea.

*

În timpul lucrărilor Comitetului Executiv şi ale Comitetului Central, Federaţia Bisericilor Protestante din Elveţia a organizat o recepţie şi o alta, guvernul Confederaţiei elveţiene.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

PREOTUL RĂŞINĂREAN SAVA POPOVICI-BARCIANU, MARTOR AL EVENIMENTELOR DIN PRIMĂVARA ANULUI 1848

Ca fiu al vestitului preot Sava I. († 1808), care a strîns şi a copiat cu o minunată caligrafie o mulţime de manuscrise şi cărţi, între ele şi o „Istorie a românilor din Ţara Ardealului", iar într-o predică rostită la 22 august 1792 înaintea credincioşilor săi spunea că „s-a simţit întru totul îndatorat a arăta izvorul seminţiei noastre în Ţara Ardealului, unde noi sîntem rămăşiţă a romanilor întru această ţară rămasă", la rîndul lui, şi nepotul său Sava II (1814—1879) s-a simţit obligat sufleteşte să raporteze aceasta celor care i-au dat „însărcinarea" de a lucra „în numele naţiunii" ca deputat în faţa împăratului de la Viena. Întrucît abia dacă se mai cunoaşte vreun caz similar, cînd de la o „obşte sătească", aşa ca cea din Răşinari, s-au păstrat documente scrise, care să ne ofere posibilitatea de a ne da seama mai bine despre măsura participării maselor la actele revoluţionare din Transilvania anului 1848, ne-am gîndit că deşi epistola care o publicăm aici nu se păstrează decît în copie, (1848, Acte recuperate ulterior, nr. 79, fost 53), totuşi ea merită a fi preţuită la adevărata ei valoare.

Se ştie că Sava Popovici-Barcianu fusese trimis încă de episcopul Vasile Moga († 1845) la studii la Universitatea din Viena, de aceea nu-i mirare că, după venirea lui Andrei Şaguna la cîrma Bisericii ardelene, el s-a bucurat de toată preţuirea, desfăşurînd o bogată activitate, mai întîi ca director şcolar, apoi ca preot în Răşinari, funcţionînd în anul 1849 precum şi în 1854—56 şi ca duhovnic militar, iar întrucît era şi un bun cunoscător al limbii germane, el a publicat o serie întreagă de abecedare şi gramatici ale limbii germane precum şi un bun dicţionar german-român şi român-german. În acelaşi timp el a făcut mari servicii şi ca profesor de teologie şi în calitate de consilier episcopesc.

Dar el era şi un mare patriot. Cariera lui didactică a încetat în urma faptului că Guvernul l-a delăturat, deoarece în predarea geografiei şi istoriei „era stăpînit de idei ultranaţionaliste", socotind ca fraţi români şi pe cei de peste munţi. Între cunoscuţii cu care coresponda era Avram Iancu însuşi, despre care se ştie că l-a vizitat de 2 ori în Răşinari. Aflîndu-se în imediată apropiere de episcopul Andrei, a cărui venire în Ardeal o socotea „cu adevărat providenţială" şi ca pe „un dar al cerului", e firesc lucru că Sava II a manifestat mare admiraţie faţă de ierarhul său. Dar tot atît de mare a fost şi ataşamentul lui faţă de credincioşii pe care-i păstorea. Lupta dîrză dusă veacuri de-a rîndul împotriva asupritorilor feudali a creat în Răşinari o puternică tradiţie, aşa încît nu-i mirare că numărul participanţilor din această „comună liberă" pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj s-a ridicat la cifra de 300. Dintre aceştia se ştie că, în afară de preotul Sava Popovici-Barcianu, au fost aleşi să facă parte din delegaţia care urma să prezinte împăratului de la Viena doleanţele românilor, încă 3 răşinăreni: avocatul Ioan Pinciu, directorul şcolar Ioan Brote şi „săteanul" cu statură impozantă Şărban Jurculeţ. Să nu se uite apoi că preotul Sava II a fost ales ca secretar şi în Comitetul Naţional permanent. Înţelegem, dar, cît de adînci erau resorturile sufleteşti, care „îndatorau" pe acest vrednic slujitor al altarului, dar în acelaşi timp deopotrivă de devotat îndrumător al mulţimilor, să-şi „facă slujba sa deplin".

Biograful său, protopopul Emilian Cioran, a publicat o parte din corespondenţa lui Sava II, mai ales cele 9 epistole din timpul activităţii sale ca duhovnic militar, care datează însă din toamna lui 1848 precum şi din timpul războiului

Crimeii (din anul 1856). Cu referire la primăvara anului 1848 Sava a scris o epistolă tatălui său, preotul Daniil, în care descrie mai ales greutățile de aprovizionare ale celor plecați. În schimb, către „Comunitatea" sau „Obștea" din Rășinari el a scris cel puțin 3 epistole: una, la data de 10 mai (stil vechi), în care amintește de formarea delegației pentru împărat; a doua, din iunie, reprodusă parțial și în „Memorialul" lui Șaguna; cea de a treia, cu data de 11 iunie, cea mai lungă, este cea pe care o publicăm noi aici și din care prot. Em. Cioran a publicat numai primul aliniat. O copie din această scrisoare se află și la Institutul de Istorie Națională din Cluj.

Iată textul ei:

Viena și Pesta/11 Iunie 1848 [1]

Cinstită adunare!

Dumnezeu, carele e însuși adevărul și dreptatea, căutînd din ceriu și asupra neamului românesc și văzînd că s-au împlinit anii osîndei și a subjugării, sub care gemea de veacuri doar pentru păcatele părinților și ale strămoșilor noștri în sfatul său cel dumnezeesc, au hotărît a pune odată sfîrșit atîtor rele și apăsări ce au avut de suferit pînă acum și a-l ridica iară la treapta ce i se cuvine, ca popor ales și a-i întoarce libertatea răpită, după care de sute de ani ofta însă în zadar. [2]

Minutul acesta, iubiților, în care se puse pasul cel dintîiu pentru desrobirea și redobîndirea drepturilor noastre, parte pierdute, parte cuvenite după greutățile ce purtăm în această patrie, în ziua a treia din luna lui Maiu ce trecu, în care românul însetat ca cerbul de isvoarele apelor, însetat, zic, de dulcea libertate se adună la Blaj în număr [3] *de vreo 60.000, unde nesfiit și fără frică își descoperi păsurile sale înaintea lumii și să ceară dreptate. El făcu, dar, acolo, în Cîmpul libertății o petițiune sau instanță cătră Împăratul și cătră Dieta Țării în numele națiunii române întregi, a cărei puncte sînt cele următoare cuprinse mai pe scurt:*

1. Națiunea română pretinde ca pe viitor să aibă neatîrnarea, și în Dieta Țării să aibă reprezentanții săi după numărul poporului precum și diregători la tot felul de domnii judecătorești ori militare asemenea după numărul poporului; mai încolo cere ca să se slujească cu limba sa în toate trebile de lege sau de judecată și în tot anul să aibă o adunare națională generală.

2. Națiunea română cere ca Biserica română să fie și să rămînă liberă, neatîrnată dela oricare altă Biserică, asemenea în drepturi și foloase ca celelalte Biserici ale Ardealului. Ea cere reașezarea unui Mitropolit român aici în patrie și sinod (sobor) general sau sobor de obște pe tot anul, în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești, prin care să se aleagă și episcopii românești slobod după mulțimea voturilor fără candidație.

3. Națiunea română cere fără întîrziere ștergerea iobăgiei preste tot fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi și tot deodată și a dijmelor, ca un ce împiedecător economiei.

4. Națiunea română poftește libertatea de a putea lucra orice meșteșug și a neguțători lipsind tehurile, privilegiurile și altă stavile ce împiedecă negoțul cu țările vecine, de care se ține desființarea vămilor de graniță.

5. Națiunea română cere ca darea de s-au pus de la un timp încoace asupra vitelor, care din pricina strîmtorii hotarelor se țin și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli, să se șteargă cu totul și tractatele ce s-au încheiat între Prea Înalta Casă a Austriei, Poarta Otomană și Principatele românești, pentru economia vitelor, să se păzească cu toată scumpătatea. [4]

---

1 Desigur e vorba de un stil vechi, după cum reiese din cuprinsul scrisorii. Ea va fi fost începută la 11/23 iunie în Viena și va fi fost încheiată la 18/30 iunie în Pesta, unde Sava Popovici însoțea pe episcopul A. Șaguna.

2 Acest prim aliniat a fost publicat (în „Rev. Teol.", 1939, p. 7) de preotul Em. Cioran: *Corespondența unui preot fost și duhovnic militar...*

3 Despre numărul participanților la „Adunarea Națională" din Blaj a se vedea S. Dragomir: *Acte și doc. privitoare la revoluția românilor din Transilvania*, vol. V, p. 191, iar mai pe larg la V. Cherestesiu: *Adunarea națională de la Blaj*, București, 1966.

4 A se vedea în această privință și memoriul săcelenilor publicat de noi în „Mitrop. Ard.", nr. 5/1986.

6. Naţiunea română cere desfiinţarea zeciuielilor de la băile de aur sau de argint.

7. Naţiunea română cere libertatea de a vorbi, a scrie şi a tipări fără cenzură orice fel de cărţi sau jurnale, ori cum le numim noi novele.

8. Naţiunea română cere asigurarea libertăţii personale, totdeodată cere libertatea de a se aduna laolaltă şi ca oamenii să nu cadă la niciun prepus dacă se adună numai să vorbească şi să se înţeleagă în pace.

9. Naţiunea română cere judecată de juraţi, în care procesele să se facă cu gura.

10. Naţiunea română cere înarmarea poporului sau gardă naţională spre apărarea ţării dinlăuntru şi din afară şi miliţia română să-şi aibă ofiţirii săi români.

11. Naţiunea cere denumirea unei comisii mestecate, compusă din români şi alte naţii ardelene pentru cercetarea pricinilor de hotare, şi anumit românii din pămîntul crăesc poftesc ca prin o comisie mestecată neinteresată, hotarele care le-au cuprins comunităţile săseşti dela cele româneşti să li se întoarcă românilor înapoi. Publicurile — cetăţenii şi orăşenii din Pămîntul Crăiesc, care au cuprins munţi, păduri, mori, moşii în hotarele româneşti, dacă nu vor putea dovedi în restimp de trei luni înaintea pomenitei comisii cu documente vrednice de credinţă că acelea sînt adevărată proprietate a lor, să se dea îndărăpt comunităţilor cu venitul lor.

12. Naţiunea română cere ca clerul român întreg să se înzestreze din casa statului, intocma cu clerurile celorlalte naţiuni.

13. Naţiunea română cere înfiinţarea şcoalelor româneşti pela toate satele şi oraşele, ridicarea de şcoale mai înalte româneşti, în care să se poată învăţa şi meşteşugul; cere mai încolo seminarii pentru creşterea tinerilor celor ce voesc a se preoţi şi o universitate română, precum au şi alte naţiuni, înzestrată din casa statului.

14. Naţiunea română cere ca toate greutăţile ţării să le poarte de obşte toţi lucrătorii fără nici o deschilinire şi privilegiile să se şteargă.

15. Naţiunea română pofteşte ca să se facă o conscripţiune nouă pentru Ardeal întemeiată pe dreptate, libertate, egalitate şi frăţietate, adecă pofteşte cu, cartea legii să se prefacă după vremile de acum.

16. Naţiunea română cere ca împreunarea (unirea) Ardealului cu Ungaria să nu se ia la desbatere înainte, pînă cînd Naţiunea română nu se va cunoaşte de naţiune constituită în Dieta Ţării ca şi celelalte naţiuni împreună lăcuitoare, altmintrelea protestează.

Acesta e, iubiţilor, cuprinsul cererii românilor, care s-au făcut în Adunarea cea măreaţă dela Blaj. Această cerere întemeiată pe s. dreptate o au subscris în numele naţiunii române întregi amîndoi episcopii şi 12 secretari români[5] *aleşi de naţiune şi împuterniciţi de naţiune ca să lucreze în numele ei. Această cerere între neîncetate strigări de bucurie se primi de toată adunarea şi se hotărî deodată ca pentru ducerea cererii acesteia la În. Împărat şi la Dieta din Cluji să se aleagă două deputăciuni şi anume numărul deputaţilor care să meargă la Viena să stea cel puţin din 30,*[6] *iar al celor ce vor merge la Dietă din 100 de inşi, aleşi din preoţi, literaţi, nobili, militari, neguţători şi săteni. Care hotărîre a Adunării naţionale dela Blaj pentru trimiterea deputaţilor la Înălţatul Împărat o am făcut cunoscută şi C(institei) comunităţi de aici în 10 zile ale lui Maiu,*[7] *în care zi se şi aleasă, precum ştiţi cu toţii, de către obştea sătească trei deputaţi,*[8] *care avînd de a se însoţi cu ceilalţi deputaţi de pre alte locuri să călătorească la Viena şi în numele naţiunii întregi să aştearnă numita cerere Majestăţii Sale Împăratului. În fruntea acestor două deputăţii erau rînduiţi amîndoi episcopii, unul la Viena şi celălalt la Cluj, cu acea însărcinare din partea Naţiunii ca pe 17/29 Maiu sau pe luni înainte de Înălţarea Domnului să se afle negreşit fiecare dempreună cu deputaţii la locurile cuvenite, spre a putea aşterne*

---

5 După *Memoriul lui A. Şaguna* tipărit de N. Popea, Sibiu, 1889, pag. 64, numărul secretarilor era 10.

6 După Popea numărul lor era de 47 (o. s., p. 62).

7 E vorba de prima epistolă adresată răşinărenilor, cf. E. Cioran, *op. c.*, p. 6—7.

8 A se vedea cele spuse înainte.

cît mai în grabă cererea națiunei tot într-o zi și În(ălțatului) Împărat și Dietei.

Spre a ajunge, dar, la ziua hotărîtă la Viena am trebuit să pornim de acasă tocma într-o vreme cînd nu se auzea altceva din toate părțile decît numai de tulburări și răscoale, cînd erau oamenii mai îngrijorați pentru viața și averea lor, cînd tocma se lucra pentru închiderea Cetății,[9] *noi atuncea să lăsăm toate și să călătorim în trebile neamului nostru românesc doară-l vedem cît mai curînd fericit, cît mai curînd slobod din ticăloșie. Cu ajutorul lui Dumnezeu ajunserăm, dar, în pace pe ziua numită la Viena toți deputații în număr de 28, unde înainte de sosirea noastră cu două zile se întîmplă în Cetate o răscoală urîtă între studenți, cetățeni și miliție. Spre nenorocirea noastră Majestatea Sa Împăratul, din pricina deselor tulburări, părăsi Viena și pentru reîntregirea sănătății sale călători la Insbruck din Tirol. Ce era dară să facem? Trebuia să așteptăm doar vreun răspuns dela unii deputați ai noștri care se duseseră cu cererea noastră înainte la Insbruck.*[10] *Trecură două săptămîni de așteptare zadarnică și încolo niciun răspuns nu căpătarăm; aceasta disgustă pe cei mai mulți deputați, cari se și întoarseră către casă sau își căutară de trebile lor, dar nici că se putea altmintrelea.*

Mai rămaserăm din toți vreo 10 inși pe loc; într-aceea sosi și Măria Sa D-l nostru episcop de la Viena[11] *și din îndemnul Prea Sfinției Sale de a jertfi și de a face toate cele cu putință pentru fericirea nației noatre, am pornit în dumineca tuturor sfinților la Insbruck, unde ajungînd Joi, am fost așa de norocoși de în următoarea zi Vineri am dat cererea noastră chiar în mîna Maiestății Sale, a Împăratului*[12] *fiind de față și Împărăteasa și încă un ministru / de la care ne-am învrednicit a căpăta nu numai cu gura, dar și în scris înalta resoluție împărătească, pre care Măria Sa D-l nostru Episcop prin circulariul acesta voiește a se face cunoscută tuturor parohiilor sie subordonate. / aici se citește circulariul /.*[13]

Din această scrisoare păstorească vedeți, iubiților, cît de mult au dobîndit la cererea sa nația română peste tot, deodată în ce se ține de celelalte puncte ale cererii noastre precum darea pre vitele ce pășunează în Țară sau a regiilor pricina hotarălor și celelalte vă rog să fiți cu puțină răbdare și și acelea, vrînd Dumnezeu, în scurt timp să vor hotărî la măritul Ministeriu din Peșta, fiindcă aceste două țări, adecă Ardealul cu Țara Ungurească, s-au făcut acum numai o singură țară prin Uniune, precum se vede din Circulariul acesta ce să va citi trimis de către Ministeriul unguresc spre a se vesti tuturor locuitorilor patriei.[14]

Ați auzit, iubiților, din această scrisoare a Ministerului unguresc, că în privința drepturilor și a libertății nu este, nu va fi și nu poate fi deosebire între neamurile ce lăcuesc această țară. Ba se zic și unguri și sași și români și oricare altă nație vor avea cu toții asemenea drepturi la domnii, la meșteșuguri, la orice fel de foloase ale Țării vom fi, dar frați cu toții în drepturile de ni se cuvin după cum purtăm și greutățile Patriei asemenea cu toții. „Uniunea" s-au pronunțiat, s-au întărit și Înaltul Ministeriu în numele Înălțatului nostru Împărat au pornit ocîrmuirea Ardealului. Trebile noastre, dară, cererile, judecărțile și jălbile se vor cerceta și hotărî pe viitoriu la Înaltul Ministeriu din Budapesta, precum ați văzut din rezoluțiunea Maiestății sale ce vi s-au cetit.

Eu vă încredințez, iubiților, că noi ca deputații națiunei atît în Insbruck, cît și la întoarcerea noastră în Pesta am descoperit personal și cu gura păsurile și lipsele noastre Domnilor Miniștri, dela care am căpătat cele mai bune nădejdi că toate dorințile noastre se vor împlini, cu atîta mai vîrtos cu cît pînă acum am suferit mai mult. Au răsărit dar, și Românilor soarele dreptății, la care se poate

---

9 Populația Vienei era în revoluție încă din martie 1848. La 15 mai porțile cetății au fost închise. La 21 mai (st. v.) a avut loc măcelul de la Mihalț, în care 12 țărani au fost împușcați, pentru că și-au cerut pămîntul răpit de un conte.

10 E vorba de memoriul înaintat de Bran, Cipariu, Laurian și Popasu și de rezoluția împăratului la data de 7 (resp. 11) iunie (Popea, *Memorial*... 132—136).

11 În 12 sau 13 iunie (Dragomir, *Acte și doc. revol. 1848—49*, v. V/231).

12 *Memorial*, p. 136—138.

13 Prin acest „țircular" se anunța între altele ștergerea iobăgiei din Transilvania, *Memorial*, p. 147—150.

14 E vorba de „Proclamarea" pr. ministru L. Battyani din 22 iunie 1848. (*Memorial*, p. 157—159).

încălzi și bucura de fericitoarele lui raze. Românul de aici înainte nu mai este rob, nu mai este iobagul cutăruia, ci este fiu al patriei, este om slobod precum l-au făcut Dumnezeu și precum voește Dumnezeu să fie slobod, este cetățean al țării, precum este oricare alt locuitoriu al patriei, ungur sau sas, slobod de a purta orice domnie în țeară, numai hărnicie să aibă spre aceasta, slobod de a lucra orice meserie numai dacă o au învățat. Nouă, prin urmare, ni s-au deschis un cîmp mai larg de fericire. Oamenii noștri cei învățați vor ajunge mai lesne la diregătorii și domnii și ne vor putea ajuta și pre noi în lipsele noastre. E de lipsă, dar, fraților, ca noi acest timp de acum, care ne făgăduește atîtea foloase, să nu-l petrecem în zadar, să nu fim așa de nepăsători, ci să-l întrebuințăm spre folosul nostru: „Lucrați, zice Evanghelia, pînă e ziuă, lăpădați de la voi lucrurile întunericului" (Ioan 12, 35), adecă prostia, neștiința „și vă îmbrăcați în haina luminii", care e înțelepciunea. „Scoală-te, ia-ți patul și umblă".

Noi de ici încolo începem o viață nouă în istoria lumii; e de lipsă, dar, să ne prefacem, să ne prenoim și noi în fapte, în năravuri. E de lipsă să ne deșteptăm din somnul cel de moarte", în care am dormit sute de ani pînă acum ca morți și „să dăm dovezi" învederate lumii că nu sîntem așa de ticăloși precum ne-au socotit lumea pînă acum, să ne arătăm în faptă că ne tragem soiul și sămînța dela un popor puternic și lăudat, dela Romani, carii pentru apărarea patriei și libertății își punea și însăș viața.[15]

Fraților, vă rog pentru numele lui Dumnezeu să ne înțelegem laolaltă în această vreme, cînd Românii sînt puși pe drumul înaintării, cînd patria ne chezășuește tot binele, să ascultăm și să urmăm sfatul celor mai înțelepțiți și mai pricepuți, cari ne voesc binele, fericirea și mărirea noastră. Să lăsăm împărecherea, ura, pisma, zavistia, atîtea pedepse ale Cerului, ce vin asupra unui neam bătut de rele și să ne unim cu toții într-un cuget, într-o năzuință, spre binele de obște. Fraților, să luăm lucrurile precum sînt, să nu le tot sucim,[16] *să nu tot căutăm la pricini și acolo unde nu sînt, să nu cîrtim toate pînă și faptele care în sine sînt bune. Aduceți-vă aminte ce zice sf. Evanghelie: „Toată cetatea ce se împăiechează între sine, piere" (Mat. 12, 25). Ați auzit din rezoluția împărătească voia Prea Înălțatului nostru Împărat ca să încungiurăm toate cele ce nasc împărechere, sfadă și altele de felul acesta și să trăim în dragoste și în bună înțelegere cu toți compatrioții noștri, fiindcă numai în chipul acesta vom putea înflori și noi, vom fi ca un pom răsădit lîngă isvoarele apelor și ne vom bucura în pace de foloasele, drepturile și bunătățile ce le-am dobîndit.*

Fraților, noi am intrat de acum în asemenea drepturi, care le au și celelalte nații împreună locuitoare, să vedem dară ce au făcut și ce fac aceste nații pentru apărarea drepturilor lor, aceea să facem și noi! vedem că se înarmează ei, să ne înarmăm și noi,[17] *de vreme ce prin înalta resoluție împărătească ni s-au dat și nouă voie și slobozenie spre a ne putea înarma. Dacă s-au înarmat ei pentru asigurarea patriei, să ne înarmăm și noi pentru apărarea ei. Voi vedeți, iubiților, că mai toată lumea e turburată, că toți prind la arme fără osebire! domni, țărani, bogați, săraci, bătrîni, tineri, apoi noi ce mai așteptăm? Sîntem noi doară mai buni decît ceilalți oameni? Să ne fie rușine că am rămas numai noi singuri în lume, care nu ne-am putut îndupleca pînă acum a lua arme de bună voia noastră. Să lăsăm, fraților, la o parte acea temere, acea frică deșartă de carea sîntem stăpîniți astăzi și să ne înarmăm și noi pentru apărarea tronului vrednici de drepturile și foloasele ce am dobîndit și vom mai dobîndi. Acum, în aceste timpuri turburate, avem o îndoită datorie de a ajuta patriei din toate puterile noastre, ca mai tîrziu să ne folosim mai chiar de bunătățile libertății, care ni s-au dat.*

---

15 Se știe că încă în 1792 tatăl preotului Sava Popovici-Barcianu susținea într-o predică celebră romanitatea poporului român (I. Lupaș: *Studii, conferințe și comunicări ist.* I, București, 1927, p. 375—389).

16 Aici se face aluzie la pasivismul recomandat de tineretul antiunionist în frunte cu Tr. Laurean, despre care vorbește Șaguna în *Memorialul* său, p. 139 și urm. Vezi S. Dragomir, *op. c.*, p. 227—240.

17 Înarmarea gărzilor naționale fusese hotărîtă în punctul 10 al Adunării Naționale de la Blaj, cum s-a spus și în această epistolă.

Eu încheiu acest cuvînt al meu cu vorbele prea bunului nostru arhipăstor sufletesc[18] *„Fiţi credincioşi, în(ălţatului) Împărat, credincioşi Ţării şi ascultători de mai marii voştri precum aţi fost şi pîn' acum. Să avem, iubiţilor mei, dragoste frăţească, atît între noi, cît şi către celelalte naţii cu noi lăcuitoare, ca împreună să ne putem îndulci de bunătatea ţării noastre şi chiar împreună cu ele cu unite puteri să apărăm patria noastră de vrăjmaţii ei, precum am făcut şi pînă acum. Ştie lumea, iub(iţilor), cumcă totdeauna cînd au amerinţat nenorocire pe dulcea noastră patrie, românul totdeauna au fost gata spre apărarea ei, cum au apărat împreună cu celelalte popoare cu însăş vărsarea sîngelui, ţeara, carea încă îi era maşteră; cu cît mai vîrtos va face aceasta acum, văzînd că patria îl strînge la peptul său adevărat mămesc şi-l declară de al său adevărat fiu", lîngă care dulci şi de mare însemnătate cuvinte îngăduiţi-mi să mai indirept şi eu către voi, iubiţilor, două-trei cuvinte şi aşa a-mi încheia cuvîntarea: fiţi ascultători întru toate prea bunului nostru arhiereu şi vă plecaţi voinţei lui, daţi mulţămită lui Dumnezeu că ne-am învrednicit de a avea în aceste timpuri grele un părinte, care, cu nespusă rîvnă ziua — noaptea, din toate puterile luptă pentru fericirea poporului*[19] *grijei sale încredinţat, carele ca un bun ostaş se luptă pentru causa cea dreaptă a Românilor. Mai pre urmă, binecuvîntaţi, aveţi în cinste şi mulţămiţi tuturor acelor români zdraveni care au lucrat şi pînă acum şi vor lucra în viitoriu pentru fericirea naţiei române,*[20] *sprijiniţi după puteri paşii lor, ca aşa să se pogoare binecuvîntarea lui Dumnezeu peste fiii cei mulţămitori, preste neamul românesc.*

Pr. prof. T. *Bodogae*

DIN FONDUL ARHIVISTIC IOAN LUPAŞ

La Biblioteca Mitropoliei Ardealului din Sibiu se păstrează *Fondul arhivistic I. Lupaş*, ce posedă o valoare documentară deosebită atît pentru cultura cît şi pentru istoriografia românească. În decursul timpului I. Lupaş a purtat o vastă corespondenţă cu personalităţi din ţară şi de peste hotare, prin intermediul căreia aflăm noi amănunte referitoare la viaţa culturală, politică şi bisericească din perioada interbelică.

Fondul menţionat înserează peste 5000 de poziţii, cuprinzînd în cea mai mare parte corespondenţă adresată lui I. Lupaş, fiind ordonată alfabetic şi cronologic: mareşalul Averescu, mitropolitul N. Bălan, L. Blaga, V. Branişte, N. Cartojan, mitropolitul N. Colan, patriarhul Miron Cristea, C. C. Giurescu, O. Ghibu, O. Goga, V. Goldiş, N. Iorga, I. Maniu, A. Oţetea, P. P. Negulescu, S. Puşcariu, C. Rădulescu-Motru, P. P. Panaitescu, Şt. Pascu, D. D. Roşca, T. Vianu şi alte personalităţi. De asemenea se păstrează o corespondenţă bogată provenită de la Academia Română, Asociaţia transilvană, Societatea culturală Transilvania, Liga antirevizionistă, Societatea de Radiodifuziune etc. Din corespondenţă reiese sprijinul acordat de I. Lupaş unor tineri silitori, în vederea formării lor ca istorici valoroşi: M. Dan, C. Daicoviciu, A. Decei, C. Göllner, I. Moga, A. Oţetea, Şt. Pascu şi alţii. Cînd un istoric se va hotărî să elaboreze monografiile celor două şcoli de istorie de la Roma şi Paris, în acest fond va descoperi foarte multe date inedite.

Împlinirea la 3 iulie 1987 a două decenii de la stingerea istoricului şi slujitorului devotat al bisericii Ioan Lupaş, ne-a determinat să semnalăm existenţa fondului şi în acelaşi timp să prezentăm o infimă parte a acestuia şi anume corespondenţa primită de la mitropolitul Nicolae Bălan.

---

18 Aici se citează din „ţircularul" lui Şaguna.

19 Impresionante sînt cuvintele cu care admiră patriotismul neabătut al lui Şaguna: „Eu pe toată întîmplarea rămîn statornic în propusul meu, nici că mă voi întoarce mai curînd la familia mea pînă nu voi face destul (=voi împlini) însărcinării mie de către naţiune dată".

20 Aluzie la conducătorii aleşi de Adunarea Naţională de la Blaj.

Frate Lupaş,

Ieri a fost la mine un anumit d. C. Cernăianu, autorul scrierii de ocară a trecutului nostru bisericesc: Biserica şi românismul.

Am aflat de la dînsul cum l-ai tratat cu ocazia înmormîntării fie iertatului părinte Dr. Aug. Bunea, şi mi-a plăcut. I-am dat şi eu o lecţie la fel. E un agent al propagandei papiste, care păşeşte în biserica ortodoxă din Ţară tot cu mai multă îndrăzneală. Azi am primit o broşură, intitulată Propaganda papistă şi întîmplările bisericeşti de azi, *în fruntea cărora stă avocatul trecut la biserica papistă: Marin Theodorian. De cumva nu ai cele scrise în această chestie, ţi le pot trimite eu, deoarece cred că ar fi bine să luăm şi noi cuvîntul. Îndeosebi, cred că nu ar trebui să laşi fără răspuns scrierea tendenţioasă a lui Cernăianu, precum am şi aflat de la el că ai de gînd să faci. Eu cu plăcere ţi-aş publica în Revista Teologică răspunsul, dar chestia de căpetenie e să-l dai, oriunde.*

Eu încă voi scrie în contra propagandei stricăcioase, faţă de care cei din Ţară, îndeosebi profesorii de la facultatea de teologie, nu se apără cum ar fi datori. În sensul propagandei lucră două reviste: „Vestitorul" şi „Biserica română". Aceasta din urmă, în numărul cu care şi-a dat sufletul, acuză pe mitropolitul Atanasie de grave fapte imorale, care nu pot crede să fie adevărate. De la Cernăianu am putut afla, că e pusă la cele o întreagă campanie, cu scopul ca să răstoarne pe ambii mitropoliţi ai Ţării.

Deplorabile stări! Ne umplu inima de durere.

Cînd vei veni cu vreo ocazie la Sibiu, te-aş pune în curent cu toate.

Nu întîrzia cu răspunsul.

Cu frăţie! Bălan

Trăiască Cristea! Şi sora lui Semproniu!

(Fond I. Lupaş, nr. 291)

Sibiu, la 1 iunie n. 1923

Iubite părinte Lupaş,

Am primit scrisoarea Sfinţiei Tale şi-ţi mulţumesc că ai primit a ţinea discursul festiv cu ocazia serbării semicentenare de la moartea mitropolitului Andrei.

Eşti cel mai indicat să ţii acel discurs şi noi doream ca biograful marelui ierarh al nostru să ne vorbească despre cel sărbătorit, ca festivitatea să se desfăşoare cu cît mai multă demnitate.

Noi am alcătuit programul festivităţilor pentru două zile:

1. Sîmbătă, în 30 iunie st. n., festivităţile se vor desfăşura în Sibiu, avînd caracter mai mult pentru intelectuali: Liturghie solemnă, cu participarea ierarhilor ortodocşi din toată ţara, apoi parastas. *La parastas voi vorbi eu şi, probabil, şi ierarhi din celelalte părţi ale bis. noastre. Pe urmă* masa *comună (banchet). În dup-amiaza acelei zile, la orele 6, va fi* festival *în biserica catedrală, cîntînd un cor mare sub conducerea profesorului Timotei Popovici cîteva piese religioase bine alese şi studiate, iar în centrul festivalului va sta* discursul festiv *al Frăţiei Tale. Am contemplat ca acel festival să fie punctul artistic-intelectual culminant al tuturor festivităţilor.*

Uitasem să amintesc că festivităţile vor fi deschise încă vineri seara, în 29 iunie st. n., prin o şedinţă festivă a Societăţilor „Andrei Şaguna" ale elevilor Seminarului şi a Şcoalei Normale „Tinerimea înainte"!

Am luat dispoziţii ca să împodobim cît se va putea mai frumos catedrala, în care la festival vor fi aşezate scaune, iar la locuri potrivite să atîrnăm pe lîngă tabloul lui Şaguna, şi portrete, aduse anume spre acest scop din celelalte centre bisericeşti, ale unor ierarhi ca: Antim Ivireanu, Veniamin Costache, Silvestru Andrievici (Bucovina), al cuiva din Basarabia etc.

Prin urmare Te rog să prepari un discurs pentru intelectuali, care, nu mă îndoiesc, va fi la înălţimea celui sărbătorit.

2. Duminică, *a doua zi în 1 iulie st. n., vom face serbări în Răşinari, avînd caracterul unei festivităţi pentru popor. Liturghie în biserica mare (pe care o*

renovăm), parastas la mauzoleul mitropolitului Andrei, slujind ierarhi și preoți din toate părțile. Aici voi ținea eu un cuvînt pentru popor, apoi vor urma discursurile delegaților: Academiei, Universităților, Guvernului, Asociației noastre, Facultăților teologice și seminariilor, a Societății românilor macedoneni, a unui mirean al nostru (reprezentînd poporul mitropoliei), al unui preot bătrîn sfințit de Șaguna (reprezentînd preoțimea rurală) etc. etc. Va fi de față popor mult din toate părțile și acum chibzuim să facem, pe o livadă deschisă, o mare masă de obște, binecuvîntată de toți ierarhii prezenți.

Participarea Curții Regale a rămas să o sondez în zilele apropiate, mergînd la București.

Pentru portretul lui Șaguna am luat dispoziții la Drotlef. Datoria broșurii vom aranja-o.

Dacă ne mai poți sugera o idee bună pentru completarea programului, primim bucuroși.

Cu binecuvîntare și iubire

Mitropolit Nicolae

Memoriile *mitrop. Andrei sunt la tipar și vor apare — după copia arhiereului vicar Pușcariu, căci originalul nu l-am găsit oricît am întrebat după el — în decurs de vreo 2—3 săptămîni.*

(Fond I. Lupaș, nr. 292)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului *Sibiu, în 20 IV 1926*

Iubite domnule ministru,

În Monitoriul oficial Nr. 75 a.c. la pag. 4807 s-a publicat concurs pentru postul de Inspector General Sanitar al Regiunei XI sanitare — Cluj.

La acest post va petiționa și Dr. Basil Bașiota, de prezent prim medic al județului Cluj.

Nu știu ce concurenți vor mai fi la acel post. Te rog însă foarte mult, ca să faci tot posibilul ca la acel post să fie numit Dr. B. Bașiota, care este un foarte bun medic, cunoscător al împrejurărilor și administrației de la noi. El este cel mai bun prieten de copilărie și pînă astăzi al meu și mi-ai face o deosebită bucurie mie, dacă acest cuvînt al meu ar contribui la numirea lui.

Aici în județ lucrurile merg bine. Îmi spun preoții veniți la mine din diferite părți, că e necesar să luați contact cu poporul în cît mai mare măsură.

Dr. B. Bașiota ți-ar putea fi folositor și în propagandă, mai ales în județul Clujului, dar prin corpul medicilor și în alte părți.

Cu binecuvîntări și cu toată dragostea

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaș, nr. 293)

Cabinetului
Mitropolitului Ardealului *Sibiu, în 8 VI 1926*

Iubite amice,

Am primit ordinul de plată pentru cele 500.000 lei, ce ni le-ai dăruit pe seama așezămîntului „Cirja bătrîneților" din Săliște. Vom proceda după indicațiile date în scrisoarea ce mi-ai predat la întîlnirea noastră din București.

În duminica trecută n-am fost la Săliște fiind timpul nefavorabil pentru sfințirea capelei din pădure. Voi amîna-o pînă ce se va însenina vremea. Cu acea ocazie voi vesti poporului organizarea noului așezămînt al dragostei creștinești, din dărnicia celui ce i-a păstorit, iar acum iubește cu fapta de la locul ce-l ocupă.

Eu îţi mulţumesc atît în numele meu şi al Consistoriului, cît şi al celor ce aşteaptă mîngăiere de la „Cîrja bătrîneţelor". Am rămas duios impresionat cînd mi-ai spus că, întorcîndu-te de la Palat, după depunerea jurămîntului ca ministru, te-ai gîndit, oare prin ce ai putea face un bine bătrînilor şi cum ai putea organiza căminul lor din Sălişte. Acum îmi dai dovada că ştii trece la fapte.

Dumnezeu să-ţi ajute şi să-ţi răsplătească cu darul şi binecuvîntările Sale tot binele ce-l vei face pentru neamul, ţara şi sfînta noastră biserică.

Eu mă cuget, cum să aducem în mai strînsă legătură preoţimea cu problemele Min. ocrotirilor sociale aşa cum mi-ai amintit pe urmă. În genere, evenimentele din urmă mi-au dat îndemnul de a strînge şi mai mult rîndurile preoţimei şi a înălţa conştiinţa ei şi a întări disciplina ei, precum şi legăturile ei cu poporul, ca să nu poată fi anihilată acţiunea preoţimei de toţi demagogii zilelor noastre.

Îţi trimit o rugare pentru Măn. de la Sîmbăta. Dacă din bugetul anului curent nu mai ai disponibilităţi, te rog să nu uiţi în bugetul viitor. Gîndul meu este să fac acolo o instituţie mare şi cu rosturi precise şi înalte în biserica noastră.

Cu binecuvîntări şi cu iubire

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaş, nr. 294)

Zürich, 24 VIII 1926

Din drum spre Berna (spre a participa la conferinţa de continuare a congresului din Stockholm), călduroase salutări.

Mitrop. Nicolae

(Fond I. Lupaş, nr. 295)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului *Sibiu, în 24 IV 1928*

Iubite părinte Lupaş,

Am primit la timp scrisoarea Frăţiei Tale, dar plecînd la Păltiniş, îndată după înapoierea mea de la Bucureşti, pe urmă venind sf. Sărbători, n-am avut răgaz să-ţi mulţumesc pentru cuvintele ce mi le-ai adresat.

O fac acum — şi te rog să crezi că, în mijlocul atîtor oameni care şi-au schimbat părerile de la o zi la alta, simt o adevărată satisfacţie sufletească văzînd că mai sunt şi de aceia care preţuiesc consecvenţa logică şi morală, mai ales în atitudinea lor faţă de sf. biserică.

N-am rămas mîhnit pentru că nu s-a luat în legea cultelor ceea ce pe bună dreptate ceream, ci am rămas îngrijorat făcînd cunoştinţă cu atîta slăbiciune a oamenilor, cum eu nici bănui nu o puteam.

Mă bucur că preoţimea noastră mi-a înţeles cuvîntul şi o văd cu moralul ridicat, tocmai în urma atitudinei energice cu care am dus pînă la sfîrşit lupta. Domnul să fie cu noi!

Cu binecuvîntări şi cu iubire

Mitropolit Nicolae

P. S. Te rog comunică-mi dacă nu ar fi prea întîrziată scrisoarea deschisă ce mi-ai trimis.

(Fond I. Lupaş, nr. 296)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului *24 III 1933*

Iubite domnule profesor,

În săptămîna trecută, înainte de plecarea mea la București, am lăsat să ți se trimită 1000 de exemplare din broșura în care mi-am publicat discursul ținut la Cluj în 5 martie c. cu ocazia adunării de constituire a „Frăției Ort. Române". Te rog să împarți acele exemplare tinerimei noastre de la Universitatea din Cluj, ca dar din partea mea și cu arhierești binecuvîntări pentru duhovniceasca creștere în ortodoxie a iubitei noastre tinerimi.

Pe Frăția Ta te rog să primești mulțumirile mele pentru scrisoarea ce mi-ai trimis cu ocaziunea plecării mele din Cluj.

Cu arhierești binecuvîntări și cu cele mai calde simțăminte de iubire:

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaș, nr. 197)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului *5 I 1936*
Sibiu

Iubite părinte Lupaș,

Mulțumesc din toată inima pentru urările de Anul Nou și te rog să primești și din parte-mi cele mai calde urări de A. N. și de ziua onomastică.

Despre starea sănătății P. Sfințitului Episcop Nicolae am primit informațiuni de la dl. Dr. Manta la fel cu cele ce mi le-ai comunicat Frăția Ta. Cu organismul slăbit de boală și de bătrînețe se pare că nu va mai putea rezista mult timp. Tot ce mai pot face medicii, în acest stadiu al boalei, e să-i ușureze suferințele.

Am fost impresionat de grija cu care se gîndește la succesiunea în scaunul episcopal, după ce Dumnezeu îl va chema la sine.

E foarte bine că a avut prudența de a nu-și exprima în această privință nici o dorință, în testament. Nu e obiceiul ca ierarhii să indice pe succesorii lor, fiindcă actul alegerii de episcop, apărat de biserică prin canoanele ei cu toate cuantele libertății, nu este numai o lucrare a oamenilor, ci și efectul inspirației de sus și a chemării Celui Prea Înalt.

Simțul realității, care l-a avut în totdeauna, nu l-a părăsit nici în mijlocul suferințelor prin care trece. A eliminat candidaturi care astăzi nu pot fi luate în combinație și s-a oprit cu gîndul la bărbatul care prin întreg caracterul său este o nădejde mare pentru biserica noastră.

Părintele Colan este astăzi omul cel mai potrivit pentru a lua succesiunea în eparhia Clujului. Eu mă voi lipsi de el cu mare greutate, fiindcă îmi este mîna cea dreaptă întru îndeplinirea misiunii mele, dar în interesul bisericii voi aduce această jertfă.

A fost reclamat și pentru scaunul de la Arad, dar a refuzat, deși i s-au dat cele mai serioase promisiuni de sprijin.

Cred că la Cluj s-ar decide să vină, dar numai dacă dorința solidar exprimată a eparhiei s-ar îndrepta către el. Te rog deci să militezi în acest sens, la timpul său, căci va trebui să înlăturăm piedici. *Subliniez cuvîntul* piedici, *fiindcă în scris nu pot să-ți comunic ceea ce mi s-a spus cu ocaziunea investiturei celor doi episcopi noi, în ziua de 21 dec. anul trecut, la București.*

Fiindcă ai vorbit cu P. Sf. Episcop Nicolae despre testamentul lui, îți comunic un lucru cu totul confidențial, *și te rog să fii foarte atent la el, în interesul moral al bisericii și pentru prestigiul P. Sf. Sale.*

Părintele Morușca, astăzi P. Sf. Episcop Policarp al Americii, mi-a comunicat în anii trecuți, că a vorbit cu econoama P. Sf. Episcop Nicolae despre testamentul P. Sf. Sale și cu aceea ocaziune econoama i-ar fi spus despre testament: „èn is benne vagyok." N-ar fi exclus ca P. Sf. Sa să-i fi asigurat acelei printr-o dispoziție testamentară, existența, după moartea P. Sf. Sale. Eu nu mă gîndesc la partea materială, ci la latura morală a lucrului. Nu e bine ca în testamentul unui episcop

să se cuprindă asemenea dispoziţiuni. Dacă mai e posibil, Te rog cearcă să găseşti chiar de la P. Sf. Sa starea lucrului şi eventual să-l determini la o modificare, dacă va fi cazul.

În orice caz însă, te rog să fii prezent la deschiderea testamentului şi să iei măsuri ca să se treacă cu discreţie peste o astfel de dispoziţie, dacă s-ar găsi, ca nicidecum să nu ajungă în publicitate.

Cu arhiereşti binecuvîntări şi cu cele mai calde simţăminte.

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaş, nr. 298)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului
Sibiu

10 IV 1936

Iubite amice Lupaş,

Lucrasem întocmai în sensul vederilor arătate în scrisoarea ce mi-ai trimis.

Dintr-o conversaţie ce am avut cu Dl. Min. Lapedatu am rămas cu aceeaşi impresie a nehotărîrii şi astfel sosind acasă am dat îndemn păr. Colan să ieie contact personal, pentru a înlătura nedumeririle. D. Ministru încă nu i-a arătat ocaziunea pentru a sta de vorbă.

Termenul alegerilor e fixat, cum am auzit chiar astăzi în ziare, pe sfîrşitul lui aprilie.

Pînă atunci mai e timp pentru buna pregătire.

Cu arhiereşti binecuvîntări şi cu urări de sfintele sărbători ale Învierii Domnului.

Hristos a înviat!

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaş, nr. 299)

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului
Sibiu

Sibiu, în ajunul Sf. Nicolae 1938

Prea Cucernice părinte Lupaş,
Mult preţuite domnule profesor şi iubite amice,

În vara anului trecut citindu-ţi la Păltiniş cartea scrisă cu atîta suflet despre Istoria Unirii românilor, *am rămas stăpînit de dorinţa vie de a putea pune în mîna preoţimii şi a tineretului nostru o carte scrisă la fel şi despre Istoria noastră bisericească.*

Această fierbinte dorinţă a inimii mele am avut prilej să ţi-o comunic chiar în catedrala încoronării din Alba Iulia, cînd ne-am întîlnit la festivitatea dezvelirii monumentului Horea în noiembrie 1937. M-am bucurat nespus de mult văzînd că îndată te-ai declarat gata să primeşti sugestia şi să te apuci de lucru cînd îţi vor îngădui împrejurările.

Ştiu că ai destule gînduri şi felurite proiecte de realizat. Cu toate acestea te rog stăruitor să nu pui la uitare nici dorinţa mea, ci să-ţi întocmeşti astfel lucrurile, acum în armistiţiul politicesc, ca într-un viitor nu prea depărtat să-mi poţi trimite manuscrisul pe care-l voi tipări în cele mai bune condiţiuni în Tipografie noastră Arhidiecezană, unde a apărut şi întîia ediţie din Istoria bisericească de la 1918.

Nu mă îndoiesc nici o clipă că vei reuşi cu ajutorul Tatălui ceresc să ne dai o istorie bisericească naţională, scutită de enormul balast al datelor cronologice

îmbîcsite, a căror mulțime înspăimîntă pe cetitor și-l face „să nu vadă pădurea de uscături".

Citind Istoria Unirii românilor *am simțit o adevărată plăcere și reculegere sufletească, văzînd în ce orizonturi largi și senine ai izbutit să așezi evenimentele și personalitățile istorice, a căror înfățișare nu ai lăsat-o să se piardă în mărunțișuri inutile și te-ai silit s-o ții totdeauna la suprafața celui mai viu și palpitant interes. Așa aș dori să fie și* Istoria Bisericii Române *scrisă, din baerile inimii, cum zice poporul, cuprinzînd numai ceea ce este esențial, instructiv și de netăgăduit folos sufletesc din vastul material documentar al trecutului nostru bisericesc atît de zbuciumat. Cred că nimeni altul n-ar reuși să ne dea o operă ca aceasta.*

În așteptarea unui răspuns care va produce nespusă bucurie între toți fiii bisericii noastre,

Odată cu arhierești binecuvîntări, rog primește expresiunea sentimentelor mele de afecțiune și multă prețuire.

† Nicolae arhiepiscop și mitropolit

Cluj 15 XII 1938

În. P. Sfințite!

Răspunsul meu la scrisoarea din „ajunul Sf. Nicolae" nu poate să fie decît afirmativ, cum a fost și cel dat cu graiul în Catedrala încoronării din Alba Iulia, cînd mi-ați împărtășit pentru întîia dată dorința de a tipări la Sibiu o carte de istorie bisericească asemănătoare cu Istoria Unirii românilor. *Din aceasta s-au vîndut cele 10.000 exemplare uimitor de repede, în 3/4 de an, așa încît editura Fund. Regale Principele Carol din București s-a văzut îndemnată să o retipărească în toamna acestui an în același număr de exemplare.*

Aș avea o adevărată mulțumire sufletească dacă revizuind cartea mea de ist. bis. tipărită la Sibiu în 1918 și vîndută de asemenea foarte repede, aș reuși s-o amplific și pun la punct, valorificînd rezultatele scoase la iveală prin cercetările celor din urmă două decenii, ca să poată fi de folos atît preoților luminați din tot cuprinsul Țării întregite, cît și profesorilor de la academiile noastre de teologie și de la școalele secundare — pentru intensificarea părții educative a învățămîntului istoric-religios.

Nu voi pune deci în uitare dorința În. P. Sf. Tale. Am însă o rugăminte: cît mai desăvîrșită discreție asupra acestei chestiuni pînă în clipa, cînd îmi va ajuta bunul D-zeu să Vă prezint mss-ul bun de imprimat!

An nou plin de bucurii duhovnicești! Cu salutări cordiale:

I. Lupaș

(Conceptul răspunsului lui I. Lupaș)
Fond I. Lupaș, nr. 300 și 301

Cabinetul
Mitropolitului Ardealului *31 oct. 1946*
Sibiu

Iubite părinte Lupaș,

Te rog să treci astăzi *pe la mine, aducîndu-mi și scurtele notițe, de care te-am rugat.*

În urma convorbirii telefonice ce am avut ieri cu Dl. Prim-ministru Groza, s-a fixat pe ziua de 8 noiembrie sfințirea bisericii Sf. Nicolae din Brașov.

Cu cele mai călduroase simțăminte,

Mitropolit Nicolae

(Fond I. Lupaș, nr. 302)

Mihai Sofronie

Însemnări, note, comentarii

TEOLOGIA ELIBERĂRII, PROBLEMĂ PUSĂ EUROPEI?

— Conferința capelanilor studenților din Europa —

Secolul nostru este cunoscut în contemporaneitate prin mari schimbări și prefaceri în viața lumii. O serie de popoare și-au văzut visul cu ochii, după secole de lupte și așteptare, eliberîndu-se de sub stăpînirea altora. Fazei de eliberare colonialistă sau imperialistă i-a urmat cea socială, etapă cu etapă, dezrobind omul de exploatarea semenului său. Însă, cu toate eforturile și în pofida timpului care s-a scurs, mai sînt încă mulți oprimați care speră în „ziua cea mare" a eliberării. Această așteptare a generat și în Teologie o grăbire a procesului eliberării creștinilor de exploatatori. Acesta este și scopul Evangheliei care pune-n centrul misiunii sale eliberarea omului de păcat, care-și trage obîrșia din egoism, din nesocotirea dreptului celuilalt la viață și darurile cu care ea este înzestrată. Numai atunci cînd se realizează armonia izvorîtă din echitate socială se poate vorbi de comunitate creștină autentică. Așa s-a și născut comunitatea de la Ierusalim, după Cincizecime. (F. Ap. II).

Creștinii devin astăzi din ce în ce mai angajați în procesul realizării dreptății umane, implicînd învățătura evanghelică în cazuri concrete de slujire a omului. Numai un creștinism preocupat de problemele contemporaneității și activ de pe pozițiile sale speficice, care contribuie la îmbunătățirea realațiilor dintre oameni, este astăzi urmat de credincioși. Desigur, trebuie subliniat că menirea principală a creștinismului, în cazul nostru, a Bisericii, este cea sacramentală de sfințire a lumii și conducere a credincioșilor pe drumul virtuții, spre Împărăția lui Dumnezeu. Însă drumul începe aici și presupune angajare deopotrivă în aspectul social al vieții.

Biserica Ortodoxă, prin echilibrul dintre contemplație și acțiune, între rugăciune și lucrare, a evitat în decursul timpului excesele și-ntr-o direcție și-n alta. S-a prevalat de „dreapta socoteală" ținînd talerele balanței drepte, între Cer și Pămînt, între Dumnezeu și om, între iubire și dreptate, între slujirea lui Dumnezeu și-a oamenilor. De aceea n-a ezitat atunci cînd a fost chemată de momente istorice să ridice glasul, ca și Iisus Domnul, împotriva nedreptăților sociale. Locul i-a fost lîngă cei ce-au luptat pentru ștergerea păcatului atît de greu al exploatării. În acest fel eliberarea omului s-a făcut în timp și cînd condițiile sociale au fost prielnice, Biserica nelipsind de la această bătălie, prin forțele-i specifice. Așa se face că în momentul cînd în lumea Americii Latine creștinii au făurit „Teologia eliberării", cu scopul realizării dreptății sociale, la noi lucrul era deja de mult realizat, fără o teologie specială. Nici n-ar fi fost necesară, căci toată Teologia ortodoxă este slujitoare, diaconică, ajutătoare a eliberării umane de păcat și de consecințele sale sociale. „Teologia eliberării" face parte din gama mai extinsă a teologiilor genitivale: teologia radicală, teologia secularizării, teologia politică, teologia neagră și teologia creștină africană.

Biserica Ortodoxă Română, fără a minimaliza aceste noi accente în teologia contemporană, a căutat la vreme să-și exprime punctul de vedere, atît prin studii, cît și prin organizarea de conferințe cu caracter ecumenist, angajînd astfel teologii, într-un spirit de solidaritate cu creștinii oprimați din lume, la găsirea locului Bisericii în această direcție.

Pe scurt, Biserica noastră acreditează o atitudine echilibrată, moderată, față de „Teologia eliberării", socotind-o drept teologie contextuală sau, așa cum s-a exprimat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie, „teologie de circumstanță", pentru că în momentul în care situațiile din lume s-ar îmbunătăți ea n-ar mai fi necesară,

Teologia, pentru Biserica Ortodoxă, înseamnă ceva mai mult și din aplicarea

ei în viaţa creştină bineînţeles că nu lipsesc nici metodele sau mijloacele de realizare a dreptăţii sociale. Teologia trebuie să aibă sursa în Revelaţie şi nu în situaţii de moment, generate de oameni.

Dreapta orientare a Bisericii noastre în slujirea lui Dumnezeu şi a oamenilor a făcut posibilă participarea unui delegat, în persoana Dr. Casian Crăciun, spiritual la Institutul Teologic din Sibiu, la Conferinţa Capelanilor Universitari din Europa. Conferinţa s-a ţinut între 17—22 mai 1987 în Spania, la Palma de Mallorca şi a avut ca temă tocmai „Teologia eliberării, problemă pusă Europei?"

Ca şi celelalte organizaţii internaţionale bisericeşti din cadrul C. E. B., Conferinţa capelanilor europeni, în strînsă legătură cu Federaţia Mondială a Studenţilor Creştini, militează pentru idealul cel mai scump nouă, creştinilor: realizarea unităţii „ca toţi să fie una" (In. 17, 21) şi lumea să creadă. În spiritul acestei conştiinţe comune s-au desfăşurat lucrările Conferinţei de la Palma de Mallorca.

Au participat 75 de delegaţi aparţinînd Bisericilor: Ortodoxă, Romano-Catolică şi Protestantă, din următoarele ţări: Austria, Marea Britanie, Cehoslovacia, Danemarca, Elveţia, Finlanda, Franţa, Republica Federală a Germaniei, Republica Democrată Germană, Italia, Norvegia, Olanda, Polonia, România, Spania, Suedia, Statele Unite ale Americii, U. R. S. S. şi Ungaria.

După împlinirea formalităţilor organizatorice şi constituirea comitetelor şi grupelor de lucru s-a trecut la lucrările propriu-zise ale Conferinţei.

Pentru început a fost invitat să susţină conferinţa principală, în legătură cu tema „Teologia eliberării", prof. José Ignacio, Gonzáles Faus, S. J., de la Universitatea din Barcelona. Cunoscător al „Teologiei eliberării", dar şi al Americii Latine, Prof. José a prezentat complexitatea situaţiei şi-a contextului în care a apărut acel curent teologic. Lupta pentru dreptate socială este cauza principală a „Teologiei eliberării" şi Biserica, după părerea lui José Gonzáles, trebuie să se angajeze în aceea ce el numeşte „a doua Reformă", sub deviza: „Tu eşti Dumnezeul săracilor!", sau „Dumnezeu se îndreaptă către cei săraci!"

În partea a doua a referatului s-au subliniat punctele de vedere divergente între comunităţile creştine catolice locale din America Latină şi Roma. Europa, cu referire specială la Biserica Romano-Catolică, înţelege greu situaţia precară a „latino-americanilor", tratînd de la distanţă probleme care acolo sînt vitale şi urgente. Este vorba de redescoperirea lui Dumnezeu cel drept, care nu poate rămîne pasiv la apelul suferinţei şi oprimării.

Discuţiile pe marginea celor spuse au adus preţioase lămuriri, completări şi nuanţări, mai ales în privinţa atitudinii celor din Europa faţă de „Teologia eliberării". Toţi au vădit interes pentru temă. Fără a transfera „Teologia eliberării" în Europa, majoritatea participanţilor din Occident au subliniat necesitatea unor mutaţii în domeniul social care să rezolve situaţia neclară a nedreptăţilor umane. S-a arătat, în schimb, că lipseşte solidaritatea creştină în acest sens şi tinerii, în bisericile lor, ar trebui să fie mai activi.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române, în intervenţia sa în plenul adunării, a subliniat mai întîi lipsa unei angajări specific creştine, teologice, într-o luptă aşa de importantă. „Scopul în sine al Teologiei eliberării este nobil, mijloacele însă nu întocmai. Oare duhul Evangheliei şi Bisericii n-au nimic de spus în această privinţă? Ar oferi mai multe puncte convergente şi ar solidariza mai uşor creştinii în acţiunile sociale. Lupta împotriva nedreptăţii nu trebuie să devină totuşi teologie cu T mare! Trebuie să fie o consecinţă firească a înseşi concepţiei noastre despre aproapele. El este rănit. Lui, în numele adevărului şi pildei samarineanului milostiv, trebuie să-i legăm rănile. Fără recurgere la arme, fără nici un fel de violenţă. Trebuie lucrat mai mult pe căi paşnice, pentru ca glasul nostru, al creştinilor, să intre şi-n auzul bogaţilor care, chiar dacă se află în Biserică, sînt numai cu trupul. În acest sens Biserica Ortodoxă Română, fără a crea vreo teologie genitivală, a înţeles problemele şi frămîntările sociale din însăşi învăţătura ei şi n-a ezitat să se angajeze de partea celor oprimaţi. Rezultatele sînt foarte bune. La noi *Biserica este slujitoare!* Slujirea omului ne scuteşte de a crea noi „teologii". Numai că trebuie mereu s-o actualizăm pe cea revelată. În România *apostolatul Bisericii este social.*

Experienţa unei Biserici şi a unui popor din Europa, ca cel român, doritor de libertate şi unitate creştină şi umană, poate depune mărturie în ceea ce ar trebui să fie în Europa eliberare din punct de vedere bisericesc şi social".

Intervenția s-a bucurat de aprecierea participanților, iar în ședințele pe ateliere s-au dat de mai multe ori detalii în ceea ce privește viața bisericească la noi, organizarea B. O. R., participarea la viața culturală și socială a țării, învățămîntul teologic, publicațiile teologice, relațiile ecumenice dintre cultele din R. S. R. etc.

O altă mărturie în timpul Conferinței referitoare la „Teologia eliberării" a venit din partea Isabelei Rosier, călugăriță spaniolă, care trăiește în America Latină. Referatul său: „Viziunea profetică a Scripturii în lumina profeților biblici; Iisus Hristos și viziunea profetică în America Latină" a fost mai mult o evaluare a profetismului clasic vechi testamentar, mutatis mutandis, de către o misionară printre latino-americani, care așteaptă „mesianismul zilei celei mari a eliberării".

În partea a doua a expunerii, conferențiara a actualizat profetismul la scopul „Teologiei eliberării", identificînd pe susținătorii și martirii ei cu adevărații profeți ai Americii Latine, sau, așa cum însăși i-a numit, „profeți actuali". Detaliile și mărturiile personale din viața de zi cu zi printre latino-americani au fost emoționante. Ca și la prima conferință, a lipsit o articulare autentică a rolului Bisericii și mijloacelor ei specifice în soluționarea problemei.

Delegatul român a apreciat că responsabilitatea creștină și-n special a tinerilor din Europa trebuie să fie de natură morală. A te opune răului din convingerea de creștin înseamnă a promova binele și a-l înmulți concret în raporturile cu semenii. Acesta este primul pas, decisiv, spre eliberare.

Altă etapă a Conferinței a constituit-o dezbaterea pe marginea temei: „Semne ale eliberării în Europa astăzi".

S-au evaluat pașii reali în lupta comună cu toți factorii doritori de bine, de pace și liniște în Europa. Reprezentanții Țărilor Scandinave au fost foarte activi și interesați de mișcările pacifiste. Delegatul român a informat adunarea despre voința României, pe care B. O. R. o sprijină cu mijloacele specifice, pentru eliberarea Europei de teamă, de povara înarmărilor și de insecuritate. Și aceasta este o eliberare. S-a informat despre reducerea unilaterală cu 5% a cheltuielilor militare în România, prin Referendumul național, la care B. O. R. și Cultele religioase au răspuns împreună cu tot poporul.

S-a trecut, în partea finală a Conferinței, la o evaluare a lucrărilor, a punctelor pozitive și negative.

În general, toți participanții s-au declarat satisfăcuți de felul în care s-a tratat tema. S-a remarcat o unitate puțin realizabilă, în astfel de cazuri, între delegații Europei de Est cu cei de Vest. Toți vorbitorii occidentali au scos în evidență importanța participării delegaților din Europa de Răsărit și, în special, a contribuției ortodocșilor. Aceștia din urmă au privilegiul visului social împlinit, ceea ce constituie o mare realizare.

Delegatul român a căutat în mai multe rînduri să amintească conducerii Conferinței și delegaților că, pe viitor, e bine să se țină cont mai mult de contribuția ce-o poate aduce teologia ortodoxă în rezolvarea problemelor de acest fel. De asemenea, a subliniat de mai multe ori faptul că Ortodoxia face parte integral din Europa și soluțiile ei sînt tot pentru oameni. De aceea ar fi de dorit ca măcar un ortodox să facă parte din „stafful" Conferinței europene. Intervențiile sale, cît și participarea activă la lucrările Conferinței, insistența pentru a nu pierde din vedere specificul nostru creștin și crezul în solidaritatea umană au determinat pe cei în cauză să accepte participarea unui ortodox în Comitetul pregătitor al Conferinței. Atît în grupul electiv al țărilor socialiste, cît și-n plen a fost ales, în unanimitate, Dr. Casian Crăciun, delegatul Bisericii Ortodoxe Române, căruia i s-au adus mulțumiri pentru contribuția la reușita Conferinței.

S-a trecut apoi la constituirea noului Comitet, care a și început pregătirile pentru viitoarea Conferință. S-a propus tema: *Ecologia în Europa*. A fost acceptată de toți și s-a fixat locul în Germania Federală. Delegatul român, ca membru în comitet, a insistat să se adauge la titlul temei: *„Ecologia în Europa. Responsabilitate morală pentru integritatea creației și angajarea directă a tineretului"*.

Implicarea tinerilor ce aparțin diferitelor Biserici din Europa în rezolvarea pe cale pașnică a contradicțiilor sociale și umane este un semn autentic al solidarității creștine și-o îndreptățită nădejde că visul va deveni realitate, fiind vorba de profeția însăși a Mîntuitorului: „Ca toți să fie una".

Arhim. Dr. *Casian Crăciun*

Sf. Vasile cel Mare, SCRIERI — PARTEA ÎNTÎI: OMILII LA HEXAEMERON, OMILII LA PSALMI, OMILII ŞI CUVÎNTĂRI. Carte tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Traducere, introducere, note şi indici de pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1986, 650 p.

În colecţia „Părinţi şi Scriitori bisericeşti" a apărut recent volumul numerotat cu cifra 17, care cuprinde Omiliile Sf. Vasile cel Mare la Hexaemeron, Omiliile la Psalmi, alte Omilii şi Cuvîntări.

În partea introductivă găsim un temeinic şi foarte extins studiu asupra vieţii Sfîntului Vasile cel Mare, la care este ataşată literatura română şi străină despre viaţa, opera şi doctrina părintelui bisericesc capadocian.

De reţinut faptul că la baza acestui studiu stă, aşa cum mărturiseşte însuşi autorul, cuvîntarea funebră a Sf. Grigorie din Nazianz rostită la înmormîntarea Sf. Vasile cel Mare, ceea ce sporeşte şi mai mult frumuseţea şi temeinicia studiului. Într-adevăr, ce informaţii ar putea fi mai sugestive şi pline de interes decît cele pe care ni le furnizează un contemporan al Sf. Vasile şi încă unul de prestanţa şi faima prietenului şi colegului său de şcoală şi slujire arhierească, care a fost Sf. Grigorie de Nazianz.

Sf. Vasile cel Mare a lăsat posterităţii o operă foarte întinsă. În colecţia Migne aceasta ocupă volumele 29—32. După cuprins, opera sa se împarte în următoarele categorii: scrieri exegetice-omiletice, scrieri ascetice, scrieri dogmatice, epistole, scrieri liturgice, aşa-zise scrieri metafrastice. Mai sînt cîteva scrieri îndoielnice din punct de vedere al autenticităţii, iar altele neautentice, care i-au fost atribuite.

Precum se poate vedea din titlu, prezentul volum cuprinde prima categorie de scrieri şi anume: cele exegetice-omiletice.

Omiliile la Hexaemeron, în total nouă, au fost rostite de către sfîntul părinte pe cînd era preot (înainte de 370), într-o săptămînă din postul mare. În ele explică versetele 1—26 din cap. I al cărţii Facerea, deci cele şase zile ale creaţiei. Sînt cuvîntări bisericeşti de mare frumuseţe. Cei cărora le-au fost adresate şi contemporanii care le-au cunoscut din scris, le-au înconjurat cu multă admiraţie. Acelaşi Grigorie de Nazianz le preţuieşte în mod deosebit. „Cînd pun mîna pe Hexaemeronul lui Vasile — scrie el — şi citesc cu glas tare, mă simt aproape de Creator şi încep să pricep temeiurile creaţiunii şi admir pe Creator mai mult decît mai înainte".

Rod al unei minţi luminate de harul dumnezeiesc şi înnobilată de înalta cultură pe care şi-a agonisit-o, Omiliile la Hexaemeron se impun prin profunzime, precizie a argumentaţiei şi o frumuseţe literară deosebită.

În româneşte Hexaemeronul a fost tradus pe la 1782 de către ierom. Ilarion de la Neamţ, traducere păstrată în manuscris. Altă traducere, tot în manuscris, aparţine călugărului Rafael, ucenic al stareţului Paisie şi datează de la 1805. Şi Samuil Micu traduce Omiliile la Hexaemeron, iar mitropolitul Grigorie Dascălul al Ungrovlahiei revizuieşte traducerea lui Ilarion. Cea mai recentă traducere era a pr. I. Avramescu, tipărită în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", în anii 1979—1980.

Omiliile la Psalmi nu reprezintă o explicare a tuturor psalmilor, ci numai a 13 din totalul de 150. Aceşti psalmi explicaţi sînt: 1, 7, 14, 28, 29, 32, 44, 45, 48, 59, 61, 114.

În partea de început a omiliei la Psalmul 1, Sfîntul Vasile cel Mare întreprinde o succintă dar adîncă analiză a Psaltirii, în ansamblu evidenţiind importanţa acestei scrieri biblice pentru viaţa sufletească a credincioşilor.

Psaltirea — scrie el — „este linişte a sufletului, conducătoare a păcii; potoleşte turburarea şi vîlvătaia gîndurilor, înmoaie mînia sufletului şi înfrînează pe cel desfrînat. Psaltirea leagă prietenii, uneşte pe cei de departe, împacă pe cei învrăjbiţi. Cîntatul psalmilor aduce cel mai mare bun: dragostea. Cîntatul împreună este ca un lanţ care duce la unire; uneşte poporul în simfonia unui singur cor. Psalmul pune pe fugă pe demoni şi aduce pe îngeri într-ajutor; este armă pentru frica de noapte, odihnă pentru ostenelile zilei; este întărirea pruncilor, podoabă celor în floarea vîrstei, mîngîiere bătrînilor, găteală foarte potrivită femeilor. Psalmul populează pustiurile..., este carte elementară de învăţătură pentru cei ce intră în viaţă, creştere pentru cei ce înaintează în vîrstă, întărire pentru cei maturi. Psalmul este glasul Bisericii; psalmul înveseleşte sărbătorile; psalmul creează tristeţea cea după Dumnezeu; psalmul scoate lacrimă şi din inimă de piatră; psalmul este lucrul îngerilor, vieţuire cerească, parfum duhovnicesc... Ce nu poţi învăţa din psalmi? Nu, oare, măreţia bărbăţiei? Nu, oare, desăvîrşirea? Nu, oare, chipul pocăinţei? Nu, oare, măsura răbdării? Nu, oare, tot ce ai putea spune despre faptele bune? În psalmi este cu putinţă să găseşti învăţătura desăvîrşită despre Dumnezeu, prevestirea despre venirea în trup a lui Hristos, ameninţarea cu judecata, nădejdea învierii, frica de pedeapsă, făgăduinţele slavei, descoperirile tainelor; toate sînt strînse ca într-o mare şi obştească vistierie, în Cartea psalmilor, pe care profetul a armonizat-o cu instrumentul muzical numit psaltire". Împărtăşind o astfel de concepţie despre Cartea Psalmilor, Sf. Vasile cel Mare a căutat în fiecare verset al psalmilor explicaţi în această scriere a sa să găsească acele străluciri ale înţelepciunii dumnezeieşti care se ascund în simplitatea expresiilor şi curgerea firească a frazelor.

De menţionat că Omiliile la Psalmi nu văd acum pentru prima dată lumina tiparului, în limba română. Două ediţii anterioare se datoresc de asemenea eruditului profesor dr. Dumitru Fecioru. Prima ediţie, intitulată „Comentar la Cartea Psalmilor", a apărut la Bucureşti în 1939, în colecţia „Izvoarele Ortodoxiei", iar a doua, tot la Bucureşti, în 1943.

Ultima parte a volumului este alcătuită din alte Omilii şi Cuvîntări ale Sf. Vasile cel Mare. Sînt în total 24 de astfel de texte de o mare diversitate tematică. În ele sfîntul părinte tratează subiecte morale şi dogmatice, sau aduce cinstire unor sfinţi. Se cuprinde aici şi un „Cuvînt către tineri" în care se dau îndrumări cum să folosească tinerii scrierile filozofilor păgîni.

Aproape în totalitate aceste Omilii şi Cuvîntări au fost traduse de mai înainte în româneşte, mitropolitului Grigorie Dascălul al Ungrovlahiei datorîndu-i-se traducerea celor mai multe dintre ele, dar fiind dispersate, erau greu accesibile. Adunate într-un singur volum, prin osteneala părintelui profesor Dumitru Fecioru, operele exegetice-omiletice ale Sf. Vasile cel Mare îmbogăţesc literatura patristică în limba română. Ba am putea spune că umplu un gol resimţit de foarte multă vreme, deoarece traducerile anterioare s-au epuizat în totalitate şi sînt dificil de găsit şi consultat.

Experienţa bogată a traducătorului constituie garanţia unui text cursiv, fidel întru totul originalului, redat într-o formă literară aleasă. Specialist în domeniul patristicii traducătorul a transformat opera Sf. Vasile în propria sa operă prin înalta pricepere pe care a dovedit-o în nuanţarea cuprinsului scrierilor şi prin transmiterea conţinutului genuin al gîndirii marelui ierarh capadocian.

De o certă valoare sînt cele două indice: real şi onomastic ataşate la sfîrşitul volumului.

Pr. prof. *D. Abrudan*

Antonie Plămădeală: LUPTA ÎMPOTRIVA DEZNAŢIONALIZĂRII ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎN TIMPUL DUALISMULUI AUSTRO-UNGAR ÎN VREMEA LUI MIRON ROMANUL 1874—1898, după acte, documente şi corespondenţă, Sibiu 1986, 358 pagini.

Urmînd un alt drum decît cel făcut de fericiţii vlădici Pahomie al Romanului (1707—1714) şi Iacob Stamati, mitropolitul Moldovei (1793—1803), care au părăsit plaiurile ardelene spre a se contopi cu totul în viaţa duhovnicească a fraţilor de aceeaşi limbă şi credinţă din răsăritul Carpaţilor, Î. P. S. Antonie al Sibiului ţine să dovedească atît prin tipăritura cu titlul de mai sus, cît şi prin altele de acest fel, că aşa cum cei doi ierarhi originari din părţile Bistriţei ardelene şi-au găsit împlinirea votului slujirii în mijlocul fraţilor lor moldoveni, tot aşa şi actualul cîrmuitor al destinelor Bisericii ardelene se simte obligat sufleteşte să studieze şi, drept omagiu, să prezinte în lumina lor adevărata viaţă şi faptele unor ierarhi ardeleni, care au fost greşit sau măcar incomplet cunoscute. Şi trebuie să mărturisim că deşi nu se recunoaşte „istoric de profesie" (cum mărturisea, nu de mult, la serbările „Astrei"), totuşi, prin expunerea judicioasă şi clară a faptelor, prin publicaţia de faţă Î. P. S. Sa ne-a dat o lucrare merituoasă, plină de mărturii documentare, dar şi de observaţii şi comentarii psihologice deosebite.

În prima parte (pag. 5—180), lucrarea cuprinde şase capitole cu număr inegal de pagini, în care se analizează principalele domenii de viaţă publică bisericească şi şcolară, prin care s-a evidenţiat activitatea mitropolitului Miron Romanul în lupta dusă împotriva deznaţionalizării urmărite de regimul austro-ungar, iar în partea a doua (pag. 181—343), valoarea lucrării e sporită şi prin publicarea a nu mai puţin de 151 de anexe documentare, tot atîtea scrisori primite sau adresate mitropolitului Miron, în urma cărora chipul celui care a condus vreme de 25 de ani frînele Bisericii Ortodoxe a românilor ardeleni cîştigă mult în vrednicie. Şi merita acest lucru, pentru că în faţa unui guvern asupritor, faptul că românii ardeleni mai erau şi dezbinaţi între ei în grupări politice contradictorii („activişti" şi „pasivişti") l-a făcut chiar şi pe mitropolitul Şaguna să nu poată gusta deplin bucuria cînd credincioşii săi îl sărbătoreau tot pentru 25 de ani de strălucită activitate obştească. Dacă în 1865, deci cu doi ani înainte de proclamarea dualismului, Şaguna putea protesta în faţa unui consilier ministerial (T. Mandici) că nu poate „lăsa pe nimeni, nici măcar Guvernul, să se joace cum vrea cu poporul credincios, pe care Biserica mi l-a încredinţat ca zălog", în schimb situaţia prin care trecea Biserica Română din Transilvania s-a înrăutăţit cu mult după 1867. Aşa cum în Biserica Sîrbă episcopul Gh. Petranovici n-a putut fi promovat la episcopia dalmatină din Boka-Kotorska decît după împlinirea vîrstei de 60 de ani, tot aşa şi la românii ardeleni un Nicolae Popea nu va putea ajunge la Caransebeş decît în 1889, la vîrsta de 63 de ani, deşi fusese designat ca vicar încă de către Şaguna însuşi. Dar şi alegerea lui Miron Romanul nu s-a făcut fără amărăciuni şi fără „aplecări" oportuniste, fiindu-i dat să fie ales numai la al doilea scrutin, fiind socotit şi atunci „cel mai nepopular om al zilelor de atunci", cum va spune istoricul T. Păcăţianu.

Dacă mai ales în primii 15 ani de arhipăstorire Miron Romanul a fost aspru criticat (între alţii tocmai de „compatrioţii" săi Vincenţiu Babeş şi Ion Slavici), în schimb în ultimii 10 ani, în faţa grelelor asalturi la care era pus poporul român din Transilvania, el a ştiut să dea răspunsul cuvenit în aşa fel, încît Nicolae Iorga va putea spune despre el că „fără să-şi jertfească crezul, el a ştiut să găsească modalităţi ca acelea care erau ocrotitoare, nu pentru persoana lui, ci înainte de toate a ştiut să apere moştenirea aşezămintelor bisericeşti, lucru foarte greu şi foarte necesar în anumite împrejurări".

Nu trebuie să se uite faptul că sub regimul dualist condiţiile de viaţă în care i-a fost dat să activeze lui Miron Romanul erau cu totul deplorabile. În Arhiva Mitropoliei din Sibiu se păstrează o serie întreagă de memorii curajoase pe care arhiepiscopul din Sibiu le-a adresat Ministrului de Culte Aug. Trefort şi chiar împăratului, de a i se acorda şi lui dotaţia anuală de 12.000 florini (în realitate aceasta scădea mereu: odată 8000, altă dată 1000, altă dată 4000, şi datoriile mitropolitului ajungeau la 10—15.000 fl.). Aceasta se petrecea într-o vreme cînd „ierarhii celorlalte culte dispuneau de dotaţii fabuloase". Şi totuşi, în

1881, Expoziția Astrei s-a putut face în chip gratuit la reședința mitropolitană, pentru care fapt „exemplul arhipăstorului a electrizat inimile tuturor".

Bună idee a avut autorul cînd a reprodus fie integral, fie parțial textul protestelor curajoase și pline de demnitate ale mitropolitului Miron Romanul împotriva măsurilor de maghiarizare a românilor încercate de guvernul de la Budapesta, căci în cazul acesta se poate ușor aprecia la justa valoare atitudinea fermă și contribuția acestui mitropolit la lupta poporului român pentru drepturile sale sociale, culturale, naționale. Membrii Casei Magnaților, unde a vorbit Miron Romanul, „nu-și știu explica cutezanța" mitropolitului român, care a condamnat clar proiectul de maghiarizare din 1879 atunci cînd a declarat că „nu-l află folositor, necesar și oportun" dat fiind că „nemaghiarii constituiau 70—80% din populație, pentru care e deajuns cunoașterea limbii materne". Față de acest curaj atît de mare a fost elogiat de poporul român care s-a strîns să ovaționeze pe mitropolit pentru apărarea limbii și a credinței străbune, mulțumindu-i prin cuvîntul adresat de deputatul român Iosif Hodoș: „oricare ar fi rezultatul misiunii din care vă reîntoarceți, noi vom zice și zicem: aici sîntem, aici stăm ca o stîncă eternă a unui popor pus aici de Dumnezeu".

Peste 4 ani, în 1883 o nouă luptă se întețea, de astă dată în legătură cu Legea pentru maghiarizare a școlilor medii, împotriva căreia s-a spus că Mitropolitul Miron „a dus o muncă de Sisif", acceptînd chiar ca redactorul ziarului „Telegraful Român" să fie demis din post, decît să fie „aprobat" un rău și mai mare, iar drept urmare a faptului că a fost „dojenit" de împărat, românii din vestul Ardealului l-au escortat cu sute de trăsuri, ovaționîndu-l.

Peste alți cîțiva ani (în 1891), împotriva Legii de maghiarizare a grădinițelor de copii, lupta dusă de mitropolitul de la Sibiu a fost atît de hotărîtă încît redactorul unui ziar sîrbesc („Branik") a ajuns să spună despre el că pentru toată Austro-Ungaria „Lumina vine de la Sibiu".

„Una din cele mai mari lovituri care s-a dat împotriva limbii românești este legea pentru maghiarizarea comunelor, numelor de familie, a munților, șesurilor, rîurilor, pădurilor, dealurilor". Se vede că guvernanții de la Budapesta au uitat că încă pe la 1512, atunci cînd se stabilea așa-zisa „graniță" dintre Transilvania, pe de o parte, și dintre Țara Românească și Moldova, pe de altă parte, toate toponimele aflate și azi în arhivele de stat din Sibiu și Bistrița erau numai românești, nici măcar unul din ele în alte limbi. „Cu tact și îndrăzneală", cum bine zice autorul acestei cărți, Miron Romanul amintea forurilor guvernamentale că la ședințele în care trebuia să se voteze legea, deputații nici nu erau prezenți în număr reglementar, iar încă din 1848 se statornicise prin lege folosirea tuturor limbilor nemaghiare. Și totuși, împotriva tuturor evidențelor juridice și împotriva celui mai elementar bun-simț, guvernul a votat toate aceste legi anormale. Dar, desigur, efectul lor a rămas mult sub așteptări.

Apogeul luptei naționale duse de mitropolitul Miron Romanul în condițiile dualismului austro-ungar a fost atins cu doi ani înainte de moarte, mai precis prin Circulara 2362 din 10/22 aprilie 1896 cu ocazia sărbătoririi mileniului sosirii ungurilor în Panonia și Transilvania, despre care autorul spune pe bună dreptate că e un „document de atitudine românească de mare demnitate, unul dintre acelea care, produse la vremuri de răscruce, încălzesc inimile celor oprimați și trezesc speranța și curajul". Se știe că ministrul cultelor austro-ungar a cerut tuturor conducătorilor bisericești din patrie (Transilvania) să participe într-un mod corespunzător la aceste festivități. Or, în această privință bine subliniază urmașul actual al mitropolitului Miron cîteva pasaje din „Circularul milenar" spre a putea spune că acesta „i-a spălat obrazul socotit de unii compromis prin desele pactizări cu guvernul de la Budapesta". Căci dacă — se subliniază în acel document epocal — „nici unul din popoarele nemaghiare nu voiesc să se contopească în rasa dominantă maghiară, nici să dispară sub nomenclatura de națiune politică unitară (cum cereau ungurii), așa cum sînt „constrînși să participe la festivitățile milenare, intelectualilor români le este absolut imposibil să participe la aceste festivități, dată fiind ignorarea aproape totală (de către maghiari) a intereselor românești de existență și progres..." De aceea „deși noi, românii, nu avem motive a ne însufleți pentru acele festivități în măsura în care se însuflețesc alții, care sînt mai bine favorizați de soartă, cel puțin să ne aranjăm și noi pe timpul acelora o sărbătoare proprie... Adunîndu-ne în Bisericile noastre să recugetăm la cele ce

relativ la noi s-au petrecut în ţara aceasta din timpurile cele mai vechi, mulţumind lui Dumnezeu că vedem bine păstrat tezaurul nostru cel mai preţios: Biserica şi naţionalitatea noastră".

Bine subliniază, în continuare, autorul, atunci cînd spune că „atitudinea lui Miron Romanul din Circular este absolut singulară". (În acest scop se publică şi textul celorlalte circulare date de ierarhii gr. catolici şi ortodocşi). Nu-i mirare că mitropolitului unit de la Blaj (care îi comunica părerea împăratului că nu aprobă „Circularul" său) îi răspunse curajos: „N-am putut altfel. Sper că voi putea suporta şi cele mai extreme urmări". Iar prietenului său apropiat (dar care adeseori l-a şi judecat greşit) V. Babeş i-a scris îndată după emiterea Circularei: „pe tine sau ungurii sau românii (naţionaliştii) te vor spînzura!... se vede că ţi s-a urît cu poziţia cea înaltă şi cînţi cîntecul lebedei!". La care mitropolitul răspunde: „Ce-ai fi zis tu dacă şi eu aş fi făcut bunăoară ca cei de la Blaj (care „au dat un Circular milenar foarte slugarnic", zice Miron Romanul), aş fi capitulat înaintea celor puternici şi aş fi suprimat în momentul cel mai decizător simţul de datorinţă care mi l-am păstrat în toate alte cazuri de conflicte cu cei ce voiesc să ne piardă de pe suprafaţa pămîntului?" Se ştie că atît prieteni, cît şi neprieteni români sau străini au rămas uimiţi de înţelepciunea şi curajul ierarhului. În concluzie, bine observă autorul nostru: faţă de serbarea mileniului maghiar, românii „serbau acum două milenii". Ca unul care „într-adevăr a avut în mîinile lui, la un moment dat, destinele naţiunii române din Transilvania" şi pe care le-a condus „cu tact fin" prin răbdare şi prudenţă, dar şi prin curaj şi îndrăzneală, Mitropolitul Miron Romanul a adus mari servicii Bisericii şi poporului român care nu se pot uita niciodată. Acesta e sensul comentariilor precum şi al celor 151 de anexe documentare ale cărţii scrise cu atîta rîvnă şi clarviziune de Î. P. S. Antonie al Ardealului, căruia cititorii dornici de a cunoaşte trecutul zbuciumat al românilor din Transilvania îi rămîn adînc mulţumitori.

Prof. *T. Bodogae*

DELTION BIBLIKON MELETON = BULETINUL STUDIILOR BIBLICE, Atena, 1985.

Revista de studii biblice, din Atena, a intrat cu 1985, în al 14-lea an. Ea îndeplineşte un rol esenţial nu numai pentru că informează, la zi, despre stadiul studiului Sfintei Scripturi, dar şi pentru că lămureşte probleme esenţiale din domeniul Sfintei Scripturi.

Redactată de acelaşi Sava Agouridis, profesor de Noul Testament, revista a produs un interes care a depăşit hotarele Bisericii ortodoxe greceşti.

Ultimul număr care ne-a venit este cel din decembrie 1985, dedicat lui Vasile Stogiannos, fost profesor de Noul Testament. Vasile Stogiannos s-a născut în 1939. A urmat studii la Facultatea de Teologie din Salonic, licenţă şi doctorat şi studii speciale la Tübingen şi Bonn, în Germania. A fost profesor de Noul Testament la Salonic, pînă în 1985, cînd a decedat la vîrsta de abia 46 ani. A lăsat în urma lui lucrări prestigioase, dintre care amintim: „Petru la Pavel", „Învăţătura despre libertate a Sfîntului Apostol Pavel", „Hristos şi Legea", „Sinodul Apostolic", „Învierea morţilor— probleme exegetice şi ermineutice pe baza textului I Cor. 15", „Cincizecimea", „Întîia epistolă a Sfîntului Apostol Petru", „Închinarea magilor" (Mat. 2, 1—12) ş. a.

După biografia profesorului Vasile Stogiannos scrisă de I. Karavidopoulos urmează un studiu comunicare — făcută de dînsul la Universitatea din Tübingen, cu 10 zile înainte de moarte, avînd titlul: „Sinteza Epistolei către galateni, a Sfîntului Pavel" (Gal. 6, 11—19). Concluzia studiului se reduce la următoarele: Teologia Epistolei către galateni este de-o importanţă actuală, nu pentru că am avea de luptat cu iudaiştii ori cu oameni care combat în mod vădit importanţa crucii lui Hristos pentru mîntuire, ci pentru că Sfîntul Pavel învaţă în Epistola scrisă cu mîna proprie, că a fi creştin înseamnă apartenenţa la credinţa cea nouă în Dumnezeu şi această nouă creaţie este totdeauna în opoziţie cu lumea veche pe care trebuie s-o combată prin vorbe şi fapte. Tocmai în aceasta constă tema teologiei, a face pe om să înţeleagă că dragostea lui Dumnezeu şi harul Domnului

nostru Iisus Hristos și împărtășirea Duhului Sfînt sînt singura nădejde pentru lume și pentru om.

Prof. S. Agouridis semnează apoi studiul: „Pavel la Atena", N. A. Matsuka, „Sfînta Scriptură și Tradiția", P. Vasilidis, „Probleme de ermineutică biblică", J. Galanis, „Apostolul Pavel și Salonicul", I. Karavidopoulos, „Studiul biblic în Grecia", Miltiadis Konstantinous, „Templul în viziunea proorocului Isaia", G. Galitis „Revelație și inspirație divină în Sfînta Scriptură". Revista cărților trece în revistă cîteva din lucrările mai recente ale lui Vasile Stogiannos.

N. Neaga

Ieromonah Ioanichie Bălan, MĂRTURII ROMÂNEȘTI LA LOCURILE SFINTE, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1986, 576 p.+imagini color.

Sînt mai multe modalități de a intra ca popor, cu zestre spirituală definită, în opere de cultură și artă, în conștiința și patrimoniul mondial.

Românii, descendenți din familia vitejilor traco-geto-daci și nobilei rase romane, ca din părinți universali, au moștenit în sînge ideea de cetățenie spiritual-culturală universală. De-a lungul bimilenarei noastre existențe, odată cu definirea ca popor european cu o statură etnică, geografică, istorică, culturală și spirituală dintre cele mai reușite, ne-am dat obolul la îmbogățirea tezaurului spiritual cultural al Europei și al altor regiuni din lume.

Este de evidențiat, odată cu aceasta, specificul nostru de popor sinteză a două direcții ale spiritualității europene: cea răsăriteană, bizantină, în care ne-am exprimat credința ortodoxă, și cea apuseană, latină, în care ne-am dezvoltat cultura și limba.

Iată de ce românii aparțin de drept Europei, prin contribuția lor de-a lungul veacurilor și-n actualitate la realizarea ideii de unitate europeană, la transformarea bătrînului continent „în eden" al păcii și frățietății universale. „Geografia spirituală a românilor depășește cu mult teritoriul național. Ea cuprinde, de fapt, toată aria marcată de prezențele culturale românești, toate colecțiile și centrele din lume, în care mărturii despre poporul român sau creații ale învățaților și artiștilor lui contribuie la integrarea unei viziuni globale despre umanitate, despre năzuința ei continuă spre bine, frumos și adevăr..., mărturii ale solidarității poporului nostru cu popoare prietene din Europa" (Virgil Cândea, Constantin Simionescu, *Prezențe culturale românești*, Ed. Sport-Turism, București, 1984, p. 8).

Așa se face că pretutindeni în Europa, dar nu numai acolo, ci pînă-n Orient, la „Sfintele Locuri", în „Sfîntul Munte", la Constantinopol, în Sinai, la Ierusalim, Alep și alte centre de spiritualitate și cultură mondială, prezențele românești sînt viu grăitoare. „Nu există muzeu, arhivă, bibliotecă sau centru important de cultură din larga arie a civilizației mondiale în care prezențele românești să nu fie marcate prin documente, vechi manuscrise, opere de artă, creații ingenioase de civilizație materială sau monumente istorice" (ibidem, p. 7).

Se știe, de asemenea, că după căderea Constantinopolului sub turci, cînd alți creștini din Europa, indiferenți, asistau la înmormîntarea unui centru milenar de cultură și spiritualitate europeană, românii ortodocși — în spiritul celei mai autentice solidarități creștine și umane frățești — au preluat greul supraviețuirii civilizației bizantine în formele ei multiple și complexe, realzînd ceea ce Iorga numea: „Bizanț după Bizanț", o continuitate în folosul întregii umanități. A fost perioada „cînd ideea imperială și lucrarea spirituală bizantină fură continuate de voievozii români — că-i vorba în acest sens de Ștefan cel Mare și Vasile Lupu, voievozi moldoveni, sau de Mihai Viteazul, Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, voievozi munteni, toți aceștia și alții încă ajutară prin acțiuni generoase vechile centre ale spiritualității bizantine de la Constantinopol și din Turcocrație... pentru voievozii români aceasta a constituit o mare cinste și slava lor cea mai înaltă, iar pentru țară o jertfă de care are dreptul, cel puțin, cu mîndrie să și-o amintească" (Virgil Cândea, Constantin Simionescu, *Présences culturelles roumaines*, Ed. Sport-Turism, București, 1982, p. 7).

Alături de înaintașii voievozi și întreg poporul român, așa de generos în istorie cu toți prietenii săi, se poate înscrie cu aceeași cinste și Biserica Ortodoxă

Română, care prin ierarhii, călugării şi clericii ei a susţinut eforturile de ajutorare a fraţilor în nevoi, contribuind astfel la apărarea şi promovarea valorilor ortodoxiei în lume.

Prin ctitorii şi rectitorii acolo unde localnicii nu mai puteau întreţine sfintele locaşuri de închinare, prin danii şi preţioase ajutoare, prin tipărituri şi importante alte jertfe materiale şi spirituale s-a salvat viaţa centrelor de spiritualitate ortodoxă din Orient şi de la Sfîntul Munte, încît cu îndreptăţire învăţatul arhimandrit Porfirie Uspensky nota că „nici un popor n-a ajutat Sfîntul Munte ca poporul român".

Pe linia acestei frumoase tradiţii de solidaritate creştină, dar şi de răspîndire a valorilor perene ale spiritualităţii ortodoxe româneşti în lume, se înscrie o recentă evaluare a unora din cele mai însemnate prezenţe româneşti: *„Mărturii româneşti la Locurile Sfinte"* a Părintelui Protos. Ioanichie Bălan de la Mănăstirea Bistriţa din Moldova.

P. C. Sa în ultimul timp a mai îmbogăţit literatura noastră duhovnicească, dîndu-i o vădită notă de accentuare a specificului ortodox românesc al ei, cu o serie de lucrări, între care amintim: *„Patericul românesc"*, tradus şi în limba greacă şi-n limba franceză parţial, *„Vetre de sihăstrie românească"*, apărută într-o altă formă şi în colaborare şi-n limba greacă (recent), *„Convorbiri duhovniceşti"*, tradusă în limba greacă, pe lîngă alte studii şi articole despre viaţa spirituală monahală românească.

Cartea ce-o prezentăm, apărută în editura Sfintei Episcopii a Romanului şi Huşilor, cu o prefaţă semnată de Prea Sfinţitul Eftimie, este o minunată sinteză a celor mai semnificative urme ale spiritualităţii ortodoxe româneşti în Ţara Sfîntă, Muntele Sinai, Muntele Athos şi-n alte locuri sfinte.

Concepută ca un jurnal de pelerinaj, se desprinde întru cîtva de genul lucrărilor de călătorie prin împletirea armonioasă a prezenţelor istorice de odinioară cu cele de astăzi şi, mai cu seamă, prin dezvăluirea în faţa oricărei mărturii cultice, culturale sau artistice a bogăţiei sufletului românesc, a geniului credinţei ortodoxe în spaţiul carpato-danubian ce străluceşte pînă departe în lume, încît cartea Părintelui Ioanichie este mai degrabă un omagiu adus poporului român dreptcredincios, creator mereu de valori spirituale şi iubitor de pace şi înfrăţiri cu toţi semenii din lume.

Prin unele locuri cartea devine o emoţionantă mărturie a prezenţei Mîntuitorului în misiunea Sa dumnezeiască, presărînd nestematele Evangheliei Iubirii şi Păcii din Ţara şi de la Locurile Sfinte şi-n ogorul sufletesc al nostru, încît prin darul de povestitor al Părintelui Ioanichie avem impresia că şi locurile noastre de la Carpaţi sînt tot aşa de sfinte, ba chiar mai vîrtos, dacă ne gîndim că au putut împărtăşi din belşugul lor şi altora chiar din părţile unde au călcat paşii Domnului.

Nu sînt trecute cu vederea mărturiile istorice, biserici şi locaşuri de închinare, obiecte de cult, manuscrise şi obiecte de podoabă, semne ale nevoitorilor români prin acele locuri. Cititorul poate călători în acest pelerinaj deodată istoric, cultural şi duhovnicesc împreună cu autorul cărţii, nelipsindu-i prea mult spre a se considera tovarăş de drumeţie adevărată. Chiar dacă se călătoreşte numai pe calea gîndului, mărturiile prezentate şi înscrierea lor în context cultural şi spiritual fac posibilă o participare aparte la evenimente.

Prima parte a cărţii: „Ţara Sfîntă" (p. 15—275), ilustrează cele mai semnificative momente ale unui pelerinaj efectuat de autor cu alţi pelerini români, între care P. Arhim. Cleopa Ilie, la Ierusalim, în 1974. Sînt evocate locurile istorice, biblice, din Cetate şi împrejurimi, legate de viaţa şi activitatea Mîntuitorului Iisus Hristos.

În partea a doua: „Muntele Sinai" (p. 279—337), se descrie urmarea pelerinajului, cu aceeaşi căldură şi patos, printre stîncile fierbinţi ale Sinaiului pe unde au peregrinat odinioară evreii cu Moise, în drum spre Ţara libertăţii. Împreună cu emoţionantele mărturii ale vieţii spirituale şi culturale locale sînt ţesute toate odoarele şi prezenţele româneşti de-a lungul veacurilor, semn al unităţii de credinţă ortodoxă şi al generozităţii.

Partea a treia: „Muntele Athos" (p. 431—509), continuă firul căutărilor duhovniceşti şi al comuniunii frăţeşti în „Patria monahismului ortodox". Sînt descrise sumar toate mănăstirile athonite, insistîndu-se la fiecare, cum se cuvine, asupra

daniilor românești. De o atenție specială din partea autorului se bucură comunitatea românească a monahilor de la schitul Prodromul și de la celelalte schituri și chilii, precum: Lacu, Capsala, Provata, Sf. Gheorghe, Colciu, Sf. Ioan Botezătorul, Chilia Sfîntul Ipatie, Chilia Adormirea Maicii Domnului ș. a.

Pe linia „Convorbirilor duhovnicești", Părintele Ioanichie presară din loc în loc, de la o pagină la alta și momente de convorbire cu cei mai vestiți „avi" din Sfîntul Munte, sporind în acest sens valoarea cărții și, totodată, actualitatea ei.

Partea a patra: „Alte locuri sfinte" (p. 513—550), descrie cîteva din comorile artei bizantine din Tesalonic, ale unor mănăstiri din Grecia, din insule, de la Atena și chiar de la Roma, unde se insistă asupra vestitelor mărturii creștine din primele veacuri: catacombele romane.

În felul acesta cartea devine o mărturie vie a spiritualității răsăritene și apusene, mărturie a prezenței creștine în viața Europei, îndemn la valorificarea tezaurului comun în realizarea unității creștine.

Cartea se încheie cu utile instrumente de lucru: tabele cu mănăstirile din Athos, cu așezămintele românești de acolo, cu monahii români din trecut și de azi, nevoitori la Sf. Munte, bibliografie și rezumat în limbile franceză, engleză și germană.

Cartea Părintelui Ioanichie este „o carte de suflet" subliniază „contribuția inestimabilă a cuvioșilor monahi români trăitori la Locurile Sfinte, care au ținut aprinsă flacăra credinței adevărate în Cuvîntul Vieții, slujind și rugîndu-se în grai dulce românesc și păstrînd cu jertfelnicie daniile, credința și tradiția înaintașilor, spre veșnică cinstire" (p. 6), este ea însăși o cinstire a memoriei neamului românesc binecredincios, creator de valori intrate cu demnitate în patrimoniul universal.

Așa cum și-o dorește Părintele Ioanichie, lucrarea de față trebuie să reamintească „generației tinere marile danii românești peste hotare, pentru a nu se șterge din conștiința noastră" (p. 10) și pentru a fi un nou imbold la păstrarea unității de credință și limbă, indiferent unde ne-am afla în lume, spre slava limbii strămoșești „și-a patriei cinstire."

Arhim. Dr. *Casian Crăciun*

CULEGERE DE PREDICI, Întocmită cu osteneala și purtarea de grijă a Înalt Prea Sfințitului Nicolae, Mitropolitul Banatului, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara 1984, 336 p.

Predicile publicate, în ultimii zece, cincisprezece ani în Biserica Ortodoxă Română, dovedesc pe de o parte o reînviorare a zelului predicatorial al preoțimii noastre, care influențează în bine viața duhovnicească a credincioșilor Bisericii strămoșești, iar pe de altă parte, reprezintă o chemare la lucrare temeinică și continuă a tuturor „slujitorilor Cuvîntului". Faptul că s-au publicat mai multe predici la duminici și sărbători în Biserica noastră a fost remarcat și consemnat chiar și de specialiști din străinătate (Cf. Alf Johansen, *Orthodox Sermons*, iunie 1983, p. 112—117).

Slujirea învățătorească a Bisericii noastre primește cu viu interes un nou și însemnat impuls spre progres. Preoții-predicatori primesc cu bucurie această importantă colecție de predici ocazionale. „Culegerea de prerici", la care facem referire în aceste rînduri, s-a publicat în Editura Mitropoliei Banatului cu osteneala și purtarea de grijă a Înalt Prea Sfințitului Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. Acest volum de predici ocazionale la cununii și la înmormîntări apare ca o întregire a culegerii de predici publicată tot din inițiativa și cu purtarea de grijă a Î. P. S. Sale Dr. Nicolae Corneanu sub titlul *„Ieșit-a Semănătorul"*, Timișoara, 1974, care cuprindea predici pentru duminicile și sărbătorile anului bisericesc. În Cuvîntul înainte al acestei „Culegeri de predici" Î. P. S. Sa subliniază necesitatea publicării unui volum de predici ocazionale, mai ales la cununii și la înmormîntări, fiindcă acestea lipsesc din literatura noastră omiletică actuală, iar pe de altă parte, nu este deloc ușor să se predice la cununii și la înmormîntări.

Această colecţie de predici ocazionale este structurată în trei părţi: Partea I p. 9—54 cuprinde *21 de cuvîntări la cununii.* Amintim doar cîteva titluri care sugerează temele tratate în aceste predici: *Familia este leagănul vieţii* şi *Mirii să împlinească preceptele evanghelice* de P. S. Părinte Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei; *Altarul neprihănit al iubirii* de Prof. Dr. N. Balca; *Obligaţiile soţilor* de Prot. N. Belea. P. C. Ieromonah Teofil Părăianu de la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus este prezent prin şapte predici la cununii în care prezintă mai multe aspecte ale învăţăturii creştine în legătură cu familia întemeiată prin Sf. Taină a Cununiei cum se vede din titlurile: *Datoria iubirii reciproce, Doi într-unul, Hristos în mijlocul familiei, Trăirea „întru numele Domnului"* ş. a.; Alte colaborări: *Indisolubilitatea căsniciei şi perpetuarea vieţii* de Pr. H. Constantinescu; *Căsnicia să se întemeieze pe înţelepciune* de Pr. I. Pop; *Leac împotriva singurătăţii* de Prot. Dr. Şt. Cioroianu.

Partea a II-a, p. 55—211 cuprinde *76 de cuvîntări funebre.* Această parte este structurată în zece subcapitole; predicile sînt formulate pe teme generale, apoi cuvîntări funebre pentru diferite vîrste: la credincioşi nevîrstnici, tineri, maturi, soţi (tată sau mamă), credincioşi în vîrstă, slujitori bisericeşti, preotese şi colaboratori bisericeşti. Iată cîteva teme de necrologuri din această colecţie: *Cununa noastră cea nevestejită,* Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga; *Preţul sufletului* de Pr. I. Pop; *Valoarea trupului* de Pr. I. Gaşpar; *Nu sîntem făcuţi pentru moarte, ci pentru viaţă, Sîntem călători şi oaspeţi, Legătura viilor cu morţii* de Pr. Prof. I. Bunea. P. C. Părinte Prof. Dr. Constantin Galeriu de la Institutul Teologic din Bucureşti este prezent prin cinci predici la înmormîntări cu următoarele titluri: *În ziua sfîrşitului, Nimeni nu este singur, Podoaba nevestejită a mamelor, Toate zilele noastre pier* şi un ziditor necrolog cu tema: *Cel ce ascultă cuvîntul lui Dumnezeu* — cuvîntare la înmormîntarea unui monah îmbunătăţit. Mai amintim cîteva titluri: *Hristos-nădejdea noastră, Podoaba femeii creştine* de Pr. Prof. Dr. D. Călugăr, *Rîvna spre cele sfinte* de Pr. Prof. Dr. Sebastian Şebu, *Împlinitoare a cuvîntului Domnului* de Arhid. Prof. Dr. I. Zăgrean ş. a. În aceste predici funebre se caută în marea lor majoritate să se împărtăşească ascultătorilor adevărurile Bisericii noastre în legătură cu sfîrşitul vieţii pămînteşti, de asemenea, se încearcă o îmbărbătare şi o mîngîiere a familiei îndoliate, precum şi o cinstire a celor adormiţi întru Domnul.

Cele 97 de cuvîntări la cununii şi la înmormîntări sînt predici probate şi verificate de experienţa pastorală şi poartă pecetea unor foarte pricepuţi mînuitori, de astăzi, ai cuvîntului revelat: P. S. Sa Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, P. C. Preoţi Prof. Dr. C. Galeriu, N. Neaga, D. Călugăr, D. Belu, I. Bunea, P. C. Ierom. T. Părăianu ş. a. Colecţia cuprinde şi cîteva predici publicate în volum de unii slujitori ai cuvîntului din trecutul Bisericii noastre: Pr. Prof. Dr. Ioan Lupaş, *Căzut-a cununa capului nostru.* Cuvîntări funebrale, Arad 1918; Prot. Dr. Ştefan Cioroianu, *Nu plînge!* Cuvîntări funebre, Arad 1930.

Biserica propovăduieşte în activitatea sa învăţătorească adevărurile dumnezeieşti păstrate în izvoarele Revelaţiei divine: Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie. Predicile se remarcă printr-o temeinică şi bogată fundamentare biblică şi patristică. Unele predici au de-a dreptul o exprimare biblicizată prin mulţimea citatelor scripturistice. De exemplu, în predica *Cununa noastră cea nevestejită,* P. C. Pr. Prof. Dr. N. Neaga (p. 55—58), utilizează 21 de citate, referiri sau parafrazări biblice cu precizarea locului acestora; P. C. Prof. I. Bunea, *Trupul, părtaş la destinul creştinului,* (p. 107—111) foloseşte 26 citate scripturistice, iar P. C. Lector I. Glăjar îşi fundamentează cuvîntul cu titlul *Plîngem cu cei ce plîng,* (p.111—116) pe 35 de citate biblice. Dacă citatele scripturistice abundă într-un asemenea mod, nici temeiurile din Sf. Tradiţie nu sînt neglijate. Astfel este valorificat tezaurul liturgic (p. 69 ş. a.) ca şi cel patristic. Sînt redate texte semnificative din opera Sf. Ioan Gură de Aur. De pildă, Părintele Prof. Dr. C. Galeriu, vorbind despre sfîrşitul vieţii trupeşti ca despre o vreme a roadelor, deci ca o împlinire, redă adevăruri înveşmîntate în frumoasa haină a predicii hrisostomice: „Deosebirea dintre cei vii şi cei ce au adormit stă în aceea că cei de aici pot săvîrşi fapta cea bună" şi „Aşa cum trupul moarte cînd îl părăseşte sufletul, la fel sufletul moare cînd Duhul Sfînt se retrage din el şi-l lipseşte de lucrarea Lui" În această predică funebră cu titlul *În ziua sfîrşitului* (p. 68—73) P. C. Pr. Prof. Dr. C. Galeriu întemeiază adevărurile rostite pe 23 temeiuri biblice, pe 7 texte din opera

Sf. Părinți sau din rugăciunile Bisericii.

Cu o asemenea fundamentare biblică și patristică, predicile acestea sînt pline de conținut profund și substanțial al căror miez este mesajul divin revelat care zidește. Este oportun să se sublinieze și frumoasa haină a cuvintelor care exprimă adevăruri limpezi și înalte. „Privind lucrurile în adîncul lor — spune P. C. Pr. Prof. Dr. C. Galeriu (p. 123) — înțelegem că nu suferința este răul, ci păcatul. Suferința este semnalul care dă de veste că răul a intrat în făptură și amenință cu distrugerea. Și în același timp suferința devine cale de eliberare de păcat. Suferința este urmare a păcatului pe care Dumnezeu o transformă în leac de vindecare... Hristos este cu noi și în Ghetsimani, și pe Cruce, și în mormînt. În Hristos nu mori singur. Numai în păcat ești singur, închis în tine însuți, în temnița egoismului tău".

Ultima parte a colecției de față, intitulată: ANEXE, vine ca o adecvată aplicare a întregii culegeri. Aici sînt redate patru studii în legătură cu predicile ocazionale.

În legătură cu „Predicile la cununii" sînt redate îndrumările P. C. Pr. Prof. N. Petrescu din manualul de „*Omiletică*",. Autorul subliniază că la aceste predici preotul predicator trebuie să fie foarte bine pregătit, să se evite improvizațiile, fiindcă auditoriul de la slujba cununiei este pretențios. Aceste predici trebuie să fie rostite liber. Și cu acest prilej cuvîntul preotului trebuie să fie „dres cu sare" (Col. 4, 6), adică plin de har și de înțelepciune. Și din aceste predici trebuie să fie înlăturată „filozofia și literatura", deoarece preotul vorbește în numele lui Hristos al cărui slujitor este, în numele lui Dumnezeu ale cărui taine le săvîrșește (I Cor. 4, 1).

Predica la cununie trebuie să fie scurtă și în partea parenetică a ei preotul să dezvolte o idee pe care să o planteze bine în mintea și inima credincioșilor. S-a spus că predica la cununie ca și cea de la înmormîntări reprezintă două pietre de încercare pentru slujirea învățătorească a preotului. Cu aceste prilejuri preotul poate să zidească foarte mult în sufletele și viața credincioșilor, sau poate chiar sminti și astfel zădărnici mîntuirea celor încredințați spre păstorire.

Următoarele 18 pagini cuprind un amplu studiu al Pr. Prof. Dr. D. Belu, „Cu privire la necrolog", publicat în revista „Mitropolia Ardealului" nr. 4—6/1965. Din acest studiu reținem cîteva idei:

În predicile funebre se face referire — în mod obișnuit — la învățături cuprinse în dogma eshatologică, pentru că cuvîntarea preotului este o cuvîntare religioasă, căci se pot rosti și altfel de cuvîntări.

Predica funebră urmărește instruirea tuturor ascultătorilor îndemnîndu-i la lepădarea de păcat și hotărîrea limpede pentru o viață nouă.

Necrologul trebuie să fie un „memento mori", care are o deosebită valoare educativă.

Tot pe marginea necrologului este prezentat studiul istoric al P. C. Pr. Dr. Gh. Lițiu, „Cuvîntul la înmormîntare în Biserica Ortodoxă Română" (p. 237—249).

Învățături deosebit de utile „Marginalii la problematica necrologului" oferă P. C. Prot. Dr. M. Bănescu.

După aceste îndrumări teoretice despre necrolog sînt redate cîteva exemple de asemenea predici din trecutul Bisericii noastre derptmăritoare scrise și rostite de mari Părinți și predicatori: Sf. Grigorie de Nazians, Patriarhul Fotie, Ioan Zoba din Vinț, Antim Ivireanul, Samuil Clain, Petru Maior.

Un foarte adecvat epilog al acestei „Culegeri de predici" îl constituie cele 13 pagini care cuprind cele mai semnificative texte scripturistice pentru necrologuri.

Predicile ocazionale prezentate în această colecție — ca de altfel toate predicile tipărite — au pentru preoții predicatori de astăzi un rol orientativ, de îndrumare. Ideile cuprinse în aceste predici pot fi bine valorificate de preoți, dar ele nu pot fi rostite ad litteram, deoarece preotul trebuie să țină seama de condițiile reale din parohia sa și de nivelul auditoriului. Aceste predici pot fi adaptate de fiecare slujitor al cuvîntului pentru credincioșii săi. Prin studiile din anexe preotul este îndrumat și ajutat să elaboreze predici personale și reușite.

Predicile publicate în această colecție vor face un nou serviciu preoțimii Bisericii noastre strămoșești pentru regenerarea propovăduirii noastre, ele vor fi un nou sprijin rezistent al amvonului Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Asist. *Nicolae Dura*

Petru Rezuş, PE ARIPI, versuri, ed. „Cartea Românească", Bucureşti, 1987, 176 p.

Cu volumul intitulat „Pe aripi", teologul, scriitorul, istoricul, criticul literar, folcloristul, poetul P. C. Pr. Prof. Dr. Petru Rezuş se adresează, încă o dată, de la inimă la inimă, în felul său propriu, cititorilor săi.

În poezie, P. Rezuş este altul decît în celelalte discipline. Metafora, ca pentru orice poet, constituie libertatea sa maximă. Poezia sa e analiză, mărturisire şi interogaţie în acelaşi timp.

Poetul ştie şi se aşteaptă la multe din lucrurile prin care trece, dar se miră atunci cînd clipa îl confundă cu ele şi uimirea sa devine o problemă a tuturor celor cărora li se adresează. Miracolul vieţii şi al morţii, bogăţia inefabilă a tăcerii, durerea infinită a stingerii, melancolia privirii spre trecut, povara apăsătoare a pămîntului din noi, frîngerea luminii în tenebrele lucrurilor ş. a. sînt tot atîtea problematici care fac din poet o ardere neconsumată.

Prin problematizarea acestor lucruri, poetul se pune, la cel mai sensibil nivel, în raport cu lumea din jur. Grija sa de căpătîi — în acest context — este de a se aşeza în cea mai dreaptă poziţie faţă de lucruri, pentru a le putea numi cît mai bine, cît mai adecvat.

Poezia este frămîntarea sa continuă de găsire a poziţiei, de găsire a cuvîntului celebrant care să exprime în modul cel mai real şi adecvat economia lucrurilor. În acest sens, metafora constituie dinamica discursului său poetic care trezeşte, mobilizează, interpelează, mijloceşte participarea.

Poetul caută limbajul esenţial, cel prin care intră în comuniune şi în adîncul tuturor lucrurilor, într-o solidaritate ontologică cu acestea.

Participarea sa la realul din jur, care se ridică la dimensiuni cosmice, urmăreşte să facă transparent acest real pentru lume, în semnificaţiile lui profunde. Oamenii se leagă de lucruri pentru că prin acestea ei îşi transmit unii altora, pe linie orizontală sau verticală, trăirile:

„În suflete adîncul sîngerează / Şi-acum şi de-l atingi încă mai doare / În doină stă durerea noastră trează / Şi niciodată în urmaşi nu moare" (Doină).

Stările trec din oameni în lucruri, lucrurile se umanizează transfigurîndu-se şi deschizîndu-se spre comunicare şi astfel, timpul iese din limitele relativului uman şi devine vehicul pentru o prezenţă cosmică a omului. Limitatul conduce spre nelimitat; în contact cu trăirile umane, el trece în nelimitat prin suspendarea sau transgresarea de către om a limitelor sale: „Nicicînd nu-i izbăvire de trecut / el stă ca-n osuare-n cuib de vreme / Şi ne e neamului într-una scut / cît timp cei stinşi pe nume-or să ne cheme" (Străbună) sau: „Sorb însetat ispita altei treceri / prin lucruri şi prin oameni" (Mirişte însorită).

Timpul se face o trambulină spre infinit, el este o promisiune a unei ulterioare împliniri, prin timpul tău poţi umbla, poţi dispune de el: „Şi calc acum foşnind prin anii mei" (Îndemn). Prin om, timpul — ca într-o personificare — se întregeşte pe sine, îşi regăseşte vocaţia sa pentru infinit, demonstrînd că „finitum capax infiniti": „Aşa era şi moartea ca oricare / firească întîmplare-n miez de viaţă / Ca pasărea pe ceruri călătoare / vestind în noapte altă dimineaţă" (Firească).

Prelungirea simbolică — sim-volos — sin-voulos — în lucruri printr-o solidaritate ontologică cu acestea, poate constitui un scop existenţial, dar este privită — în mod sigur — şi ca o victorie existenţială din care izvoreşte bucuria ca fundament al *stării doxologice:* „Eu stau încă la umbra mea şi cînt / şi las tăcerile să mă-nconjoare / Simţind cu voluptate că-s pămînt / din care ierburi cresc şi curg izvoare" (Un fir de cîntec).

Cînd poetul afirmă: „Şi-i totu-n mine doar o perindare" (Patru cîntece), aceasta nu înseamnă că el vorbeşte de o trecere din fiinţă în nefiinţă, ci de o trecere de la un stadiu existenţial la altul, căci trecerea presupune dacă nu altă schimbare, cel puţin pe aceea de loc, care tot înnoire înseamnă. Iată un vers semnificativ: „Mi-ascult făptura-n vreme curgătoare" (Ghioc), care aminteşte de Mihail Crama: „Curg în noi elementele simple: fierul, carbonul, azotul" (Împărăţia de seară).

Viziunea heraclitiană a lumii este întemeiată pe o speranţă solid construită pentru un viitor plin de sens, în care fiecare lucru îşi va avea în mod vizibil două valori: temporală şi veşnică.

Temporalitatea, trecerea tuturor lucrurilor este semnificativ ilustrată prin noţiunea de risipă, care însă, la Petru Rezuş, nu are sensul unei irosiri inutile a unei valori, ci dimpotrivă, şi aceasta suprinde pozitiv, al unei valorificări, (prin însuşi faptul risipirii) al unei contribuţii, al unei regăsiri, sub o altă formă, într-o altă ipostază, prin dăruire: „risipa mea întreagă voi da-o-n dar altora“ (Eşti trecerea mea calmă).

Astfel, risipa, risipa de sine, devine punct de plecare pentru un nou început, repetat cît poate dura dăruirea în evoluţia necesară a celui ce beneficiază de prezenţa dăruitoare, „risipitoare“ a poetului.

Ideea despre răspîndirea în lucruri, în ceilalţi, care-l împuţinează — la prima vedere — pe poet, dar în fond îl îmbogăţeşte prin existenţa lui în ceilalţi, îl apropie pe Petru Rezuş de poetul elveţian Philippe Jacottet, la care se vede aceeaşi aparentă contradicţie între bogăţia pe care ar trebui sau credem că o dobîndim trăind şi de fapt, împuţinarea noastră prin însăşi trăirea dar îmbogăţirea (cea adevărată) prin existenţa noastră în ceilalţi: „plus j'ai vécu, moins je possède et moins je règne“ (L'ignorant).

În sensul acesta se poate observa un optimism ontologic în gîndirea lui P. Rezuş despre lume şi viaţă. Nu există sfîşiere totală, nu există dispariţie definitivă, nu există prăbuşire irecuperabilă căci: „pe cerul prăbuşirii aleargă înc-o stea“ (Dorinţa).

Pînă şi tăcerea, care uneori pare învinsă (Cu inimi străpunse), devine sursă de bogăţie nesperată căci şi aceasta „îşi dă rodul suprem“ (În şoaptă).

Datorită răspîndirii sale, poetul intră în comuniune cu lucrurile şi dînd ceva din el acelora, ia ceva din ele, transfigurîndu-şi identitatea, de aceea la un moment dat, exclamă: „Mă recunosc în toate şi am răsmii de nume“ (Geografie).

Legătura prin iubire cu întregul univers existent integral în fiecare făptură, îl apropie o dată mai mult pe poet de Ph. Jacottet, pentru care de asemenea viaţa nu este altceva decît iubire. În momentul în care nu mai iubeşti, te debarasezi de viaţa care este în tine: „Pour qui n'aime plus personne / La vie este toujours plus loin“ (La semaison).

Tăcerea care ascunde „bogăţia rodului suprem“ conţine prin aceasta, şi în acelaşi timp, posibilitatea permanentei învieri, de aceea, aşa cum fiecare om şi lucru coboară spre tăcere, aşa, fiecare se va face părtaş învierii şi roadelor aflate acolo, căci: „e-o înviere lentă, repetată / a celui ce spre linişte e-o fugă“ (Cearcăn).

Coborîrea, micşorarea deci, nu sînt etape ale des-fiinţării, ale nimicirii, ci ale strălucirii renaşterii, şi aici, P. Rezuş se apropie din nou de amintitul poet elveţian pentru care „L'effacement soit ma façon de resplendir“ (Que la fin nous illumine), afirmaţie ce aminteşte şi de apostolul Pavel pentru care „puterea mea întru neputinţă se săvîrşeşte“, dar şi de Miguel Saavedra de Cervantes: „Caut viaţa-n faptul morţii / sănătatea-n boli o cat / libertatea sub lacăt / ieşirea-ndărătul porţii / cinstea-n cel ce m-a trădat“).

Trecerea spre ţărmurile liniştii, cu toată bogăţia pe care limanul o dă trecerii spre el, cu perenitatea şi trăinicia pe care „rodul suprem“ ascuns în tăcerea spre care „toate curg“, o dă acestora ce vin, se reflectează semnificativ, matur şi artistic într-unul din cele mai frumoase poeme ale volumului (Haiducească):

„La cumpăna de ani m-am răzleţit / purtînd în spate durdă-n brîu pistoale. / Nu-s singurul din neam ce-a haiducit / pîndind la drumul mare, bei, agale / ciocoi şi negustori de-osînză plini. / Eu vămuiesc, acum, numai vocale / şi vechi consoane prind. Nu-i nimeni să-i oprească, / precum în luminiş de codru-odată / străbunii mei. O lege pămîntească / sfinţea osînda lor înfricoşată. / Pîndind comori imense de cuvinte / şi vîrfuindu-le în poezii / văd potera finală înainte / de-a mă fi prins în orele tîrzii. / Din versuri, multe-n vremuri mă trădară / precum iubita pe-un uitat haiduc. / Dar cîntecele mele sînt de ţară, / de la străbuni, spre care mă tot duc.“

*

În afară de bogăţia de idei, de maturitatea solidă a principiilor, de diversitatea tematicilor văzute cu ochiul celui ce pune merezu întrebări, al celui care celebrează prin problematizare existenţa, mai remarcăm la Petru Rezuş o mulţime de metafore şi expresii poetice de cea mai mare sensibilitate: „e-ntreg trecutul adunat în ieri / precum un sîmbure de foc în iască", „anii dînd trup de vreme unui vechi bărbat", „frînt ca lumina în bezna pădurii", „o toacă odihnită-n alte scînduri", „calc acum foşnind pe anii mei", „natura a rodit şi e lehuză", această veşnicie ce-mi fulgeră-n făptură şi trece mai departe", „Şi-naintăm pe drumul prăpăstios din noi", „şi trupul meu de timp împuţinat" etc.

Citind poezia lui Petru Rezuş îţi redeştepţi într-un fel aparte sentimentul eternităţii care dă un sens limitei noastre, cum ar zice Jean Starobinski, şi care, chiar dacă încearcă să pătrundă prin cuvînt în insesizabil, îi lasă acestuia partea sa.

Pr. *Theodor Damian*

† Pr. LAZĂR VOIŞAN

Pr. Lazăr Voişan, trecut în viaţa de dincolo la data de 27 martie 1987, se pensionase cu data de 1. II. 1986 din postul de preot-paroh de la parohia Pianul de Sus, prot. Alba Iulia.

Născut la data de 26 august 1914 în comuna Pianul de Sus, a urmat şcoala primară în localitate, gimnaziul la Sebeş, liceul absolvindu-l la Blaj unde şi-a luat şi bacalaureatul.

În perioada 1935—1939 a urmat cursurile Academiei teologice din Sibiu, după care, în 1940 s-a căsătorit cu tînăra Suvaina Ana, căsătorie pe care Dumnezeu le-o va binecuvînta cu două fete.

A fost hirotonit în toamna anului 1940 de către mitropolitul Nicolae Bălan pe seama parohiei Deal. În perioada războiului a încurajat şi a mîngîiat sufletele îndurerate ale multor mame şi soţii ajutînd în acelaşi timp pe unii refugiaţi din partea Clujului.

Din 1946 s-a transferat la parohia Pianul de Sus slujind lui Dumnezeu şi oamenilor pînă la pensionare. Preţuirea de care s-a bucurat în activitatea ce a desfăşurat-o a fost arătată şi prin participarea P. S. Episcop Emilian la slujba prohodirii citind rugăciunea de dezlegare şi aducînd mîngîiere familiei. Din cei 10 preoţi care au făcut parte din sobor au luat cuvîntul C. prot. Viorel Porcar, care a evidenţiat importanţa misiunii preoţeşti, C. Pr. Dragosim Oană, care a subliniat rolul slujirii preoţeşti în mîntuirea sufletelor, C. Pr. Gheorghe Donu arătînd rolul preotului în cadrul cultului morţilor, iar C. Pr. Petru Marta a rostit cuvîntul de rămas bun. Dumnezeu să-i facă parte de odihna cea veşnică.

† Pr. LAZĂR CÂRJA

Pr. Lazăr Cârja, trecut la cele veşnice în data de 9 aprilie 1987, se stabilise în ultima parte a vieţii în comuna Arieşeni—Alba. Născut la 16 aprilie 1897 în comuna Neagra (Poiana Vadului) ca al 16-lea copil al părinţilor săi, a urmat şcoala primară în comună, continuîndu-şi studiile la Brad şi Năsăud.

Întors din război, a urmat cursurile Academiei teologice din Sibiu, după care, căsătorindu-se cu fiica preotului Grigore Crăciunaş din Turda, a fost hirotonit pe seama parohiei Mihai Viteazul.

În perioada 1925—1940, a funcţionat ca preot militar în garnizoana Tg. Mureş, timp în care şi-a construit o casă şi a fost binecuvîntat de Dumnezeu cu 4 copii. După ce se refugiase la Turda şi Sibiu a fost trimis din nou pe front, ajungînd în 1944 pînă în Munţii Tatra.

Întors şi din al doilea război, s-a stabilit spre păstorire în comuna Mogoş, iar din anii 1960 în comuna Boian (lîngă Turda), unde a reclădit biserica şi a împodobit-o cu pictură, cu care ocazie a fost cinstit cu gradul de stavrofor.

În ultimii zece ani care s-au scurs de la pensionare a continuat să slujească pe Dumnezeu servind cu zel neîmpuţinat unde era chemat, cum a fost cazul şi în ziua de 9 aprilie cînd se pregătea să meargă la Vidra Medie.

La slujba înmormîntării cei 3 preoţi participanţi, V. Todea, I. Puiuleţ şi M. Maier, au evidenţiat după cuviinţă viaţa şi activitatea părintelui Lazăr, căruia Domnul să-i facă parte de „lumina cea neînserată a împărăţiei Sale".

I. Ciungu